

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Prodlení podle nového občanského zákoníku

Delay in the new Civil Code

Rigorózní práce

Mgr. Tomáš Doležal

Konzultant rigorózní práce:

Doc. JUDr. Ivanka Štenglová

Praha, září 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. září 2014

Mgr. Tomáš Doležal

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí rigorózní práce Doc. JUDr. Ivaně Štenglové za její vstřícný a vřelý přístup při konzultacích v průběhu tvorby práce a za její poznámky a poznatky, které přispěly k obohacení obsahu práce. Dále chci poděkovat JUDr. Davidu Karabcovi za vstřícnost a pochopení při psaní práce. Zvláštní poděkování patří mé manželce Lence a další rodině za podporu, kterou mi při psaní této práce poskytovaly.

Obsah

Obsah	1
Úvod.....	3
1 Právní úprava prodlení.....	7
1.1 Vývoj právní úpravy prodlení na českém území.....	7
1.2 Vývoj legislativních prací na současném občanském zákoníku	21
1.3 Současná právní úprava prodlení a její systematika	31
2 Pojem prodlení.....	36
2.1 Vymezení pojmu prodlení.....	36
2.2 Prodlení dlužníka	48
2.3 Prodlení věřitele	57
3 Právní následky prodlení dlužníka.....	68
3.1 Obecně.....	68
3.2 Právo věřitele trvat na splnění dluhu.....	69
3.3 Úroky z prodlení	72
3.3.1 Obecně	72
3.3.2 Povaha a funkce úroků z prodlení.....	72
3.3.3 Předpoklady vzniku práva věřitele na úroky z prodlení	77
3.3.4 Výše úroků z prodlení.....	84
3.4 Náhrada nákladů spojených s vymáháním dluhu.....	93
3.5 Přejedání nebezpečí škody na věci na dlužníka	95
3.6 Odstoupení od smlouvy.....	98
3.7 Zánik fixního závazku.....	105
3.8 Další následky prodlení dlužníka	107
4 Následky prodlení věřitele	110
4.1 Obecně.....	110
4.2 Právo dlužníka trvat na splnění dluhu	111
4.3 Právo dlužníka složit předmět plnění do soudní úschovy	112
4.4 Přejedání nebezpečí škody na věci na věřitele	116
4.5 Odstoupení od smlouvy.....	118
4.6 Vyloučení odpovědnosti dlužníka za prodlení dlužníka a jeho následků	119
5 Srovnání české a mezinárodní úpravy	122
5.1 Obecně.....	122
5.2 Charakteristika vybraných mezinárodních úprav.....	123
5.2.1 Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT	123
5.2.2 Zásady evropského smluvního práva (PECL)	124
5.2.3 Návrh společného referenčního rámce (DCFR)	125
5.3 Vymezení prodlení a jeho srovnání s českou právní úpravou.....	128
5.4 Jednotlivé následky nesplnění a jejich srovnání s českou právní úpravou ...	130
5.4.1 Právo trvat na splnění dluhu	130
5.4.2 Právo napravit nesplnění svého dluhu	132
5.4.3 Právo požadovat úroky z prodlení	134
5.4.4 Právo na ukončení smluvního závazku.....	135
5.4.5 Právo odepřít prodlévajícímu poskytnutí plnění.....	139
5.4.6 Další následky nesplnění	140
Závěr	142

Seznam použitých zkratk	148
Seznam použité literatury	150
Učebnice a monografie	150
Časopisecké články	153
Judikatura.....	158
Ostatní zdroje.....	161
Resumé.....	167
Abstrakt.....	169
Abstract.....	170

Úvod

Schválením současného občanského zákoníku a souvisejících právních předpisů na počátku roku 2012 došlo k dovršení procesu rekodifikace soukromého práva v České republice, když tento proces trval více než jednu dekádu. Rekodifikace soukromého práva je bezesporu jedním z nejdůležitějších a nejobsáhlejších legislativních počinů na našem území za posledních nejméně padesát let. V důsledku rekodifikace soukromého práva prošla změnami i právní úprava prodlení a jeho následků, která je tradiční součástí právní úpravy závazkových vztahů v soukromoprávních kodexech.

Cílem předkládané práce je rozebrat obecnou právní úpravu prodlení a jeho následků v současném občanském zákoníku a v souvisejících předpisech evropského a českého práva, popsat systematiku právní úpravy prodlení, objasnit podstatu a smysl prodlení, vymezit pojem prodlení vůči pojmu splnění dluhu, vymezit pojmy prodlení dlužníka a prodlení věřitele, jejich vzájemný vztah a rozebrat jednotlivé právní následky prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Při popisu následků prodlení budu zvláštní pozornost věnovat otázkám spojeným s úroky z prodlení nejen vzhledem k častému výskytu tohoto institutu v každodenním ekonomickém životě, ale též z toho důvodu, že v uplynulém období byly úroky z prodlení předmětem neustálého zájmu právní teorie i rozhodovací praxe vrcholných soudů a že značnou pozornost otázkám spojeným s úroky z prodlení věnuje též Evropská unie. Práce si dále klade za cíl kritický rozbor právní úpravy. Budu poukazovat na některá problematická místa současné právní úpravy a nabízet možnosti jejich řešení prostřednictvím svého výkladu a právní argumentace. V neposlední řadě je cílem práce též zhodnocení zdařilosti transpozice evropské právní úpravy týkající se prodlení do českého právního prostředí.

Je samozřejmé, že rekodifikační dílo nemohlo vznikat izolovaně od jiných soukromoprávních kodexů, ať již předchozích kodexů, které byly součástí právního řádu českých zemí, nebo současných zahraničních kodexů. Je zcela přirozené, že znění současného občanského zákoníku je ovlivněno tuzemskými právními tradicemi vycházejícími ze středoevropského právního prostředí. Právě z tohoto důvodu úvod práce popisuje historický vývoj právní úpravy prodlení na českém území počínaje právní úpravou v obecném zákoníku občanském, přes úpravu ve vládním návrhu

občanského zákoníku z roku 1937 a právní úpravu v československém totalitním právu až po právní úpravu po roce 1989, což by mělo přispět k lepšímu pochopení současné právní úpravy a změn, které nová právní úprava přinesla oproti právní úpravě účinné do 31. prosince 2013. Práce též zachycuje vývoj rekodifikačních prací vedoucích ke schválení současného občanského zákoníku se zaměřením na postupnou změnu právní úpravy prodlení od prvního návrhu občanského zákoníku z roku 2005 do schváleného textu občanského zákoníku.

Nedostatkem každého nového právního předpisu jsou zpočátku chybějící zkušenosti s jeho aplikací, což pochopitelně neminulo ani současný občanský zákoník. Vodítkem pro aplikaci nového právního předpisu bývá zejména důvodová zpráva k právnímu předpisu, která má obsahovat vysvětlení účelů, principů a nezbytnosti příslušných ustanovení, případně i srovnání s dosavadním právním stavem.¹ Bohužel důvodová zpráva k současnému občanskému zákoníku uvedené funkce důvodové zprávy mnohdy postrádá, pro právní úpravu prodlení je mimořádně strohá a poskytuje jen základní vodítka pro výklad jednotlivých ustanovení většinou pouze uvedením úpravy, na niž jednotlivá ustanovení navazují. Z toho důvodu v případě nejasností právní úpravy bude práce odkazovat na zkušenosti s právní úpravou, která byla zákonodárci inspirací při tvorbě jednotlivých ustanovení současného občanského zákoníku. Výklad bude ve značné míře poukazovat na právní úpravu obsaženou ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937, neboť zákonodárce tento návrh v důvodové zprávě k současnému občanskému zákoníku² označuje dokonce za základní obecný ideový vzor rekodifikace.

Dále práce bude odkazovat na právní úpravu prodlení obsaženou v obchodním zákoníku, jelikož právní úprava prodlení v současném občanském zákoníku z této úpravy podle důvodové zprávy k ustanovením o prodlení³ do značné míry vychází. Vzhledem k tomu, že potrvá nikoliv krátký čas, než bude k nové právní úpravě vytvořena přiléhavá a jednotná judikatura vrcholných soudů, práce poukazuje i na relevantní judikaturu Ústavního soudu České republiky a Nejvyššího soudu České republiky k předchozí právní úpravě účinné do 31. prosince 2013, která může být

---

¹ Viz čl. 9 legislativních pravidel vlády (usnesení vlády č. 188 ze dne 19. března 1998, ve znění pozdějších předpisů), který pojednává o funkci důvodové zprávy k návrhu zákona.

² Obecná část důvodové zprávy k občanskému zákoníku, odstavec 2, oddíl A., bod 2.

³ Důvodová zpráva k § 1968 až § 1979 o. z.

použitelná i pro současnou právní úpravu nebo je přinejmenším inspirující pro výklad současné právní úpravy. Práce též ve značné míře pracuje s právními názory některých významných komercionalistů a civilistů, a to nejen současných, ale též s právními názory obsaženými v jednom z nejpozoruhodnějších, nejrozsáhlejších a nejkvalitnějších děl v historii české právní teorie, v šestidílném komentáři Rouček – Sedláček, který vyšel na sklonku první republiky.

Práce se ve svých závěrečných kapitolách věnuje srovnání české právní úpravy s mezinárodními úpravami, které reprezentují Zásady mezinárodních obchodních smluv vypracované Mezinárodním ústavem pro sjednocení soukromého práva (UNIDROIT), Zásady evropského smluvního práva (Principles of European Contract Law – PECL) vypracované Komisí pro evropské smluvní právo a návrh Společného referenčního rámce (Draft of a Common Frame of Reference – DCFR), jenž je společným dílem Studijní skupiny Evropského civilního zákoníku a Výzkumné skupiny pro existující komunitární soukromé právo. Důvodem pro srovnání české právní úpravy s těmito mezinárodními úpravami je skutečnost, že podle důvodové zprávy k současnému občanskému zákoníku i tyto úpravy zákonodárce bral v úvahu při tvorbě současného občanského zákoníku. Vzhledem k tomu, že na všech uvedených mezinárodních úpravách pracovaly po několik let největší osobnosti právní teorie a praxe z celého světa, nesporně je zcela na místě inspirovat se těmito úpravami a poslední kapitola hodnotí, zda a jak úspěšně se jimi český zákonodárce při tvorbě současné právní úpravy prodlení inspiroval.

Právní úprava prodlení představuje jeden z pilířů každé právní úpravy obecné části závazkového práva, přestože jistě žádná ze stran závazku při jeho vzniku nemá zájem, aby musela právní úpravu prodlení na svůj závazek aplikovat. To je dáno zejména ekonomickým účelem každé smlouvy a závazku směřujícímu k poskytnutí řádného a včasného plnění a také jednou ze základních soukromoprávních zásad *pacta sunt servanda* (smlouvy musí být plněny), ke které se hlásí i současný občanský zákoník⁴. Prodlení je určitou odchylkou od žádoucího a optimálního průběhu závazku, podle něhož by závazek měl zaniknout řádným a včasným splněním dluhu. Právě proto však není vhodné znalost právní úpravy prodlení podceňovat a zejména smluvní strany

---

⁴ Viz § 3 odst. 2 písm. d) o. z.

by měly věnovat právní úpravě prodlení bedlivou pozornost už při sjednávání svého závazku, neboť v případě dostatečné znalosti práv a povinností stran závazkového vztahu, ať již smluvně ujednaných nebo vyplývajících z platné právní úpravy, lze docílit toho, že v ideálním případě se zcela předejde vzniku prodlení, pokud strana bude znát, jaké pro ni nepříznivé právní následky se vznikem prodlení nastanou.

Důležitost právní úpravy prodlení vynikne též, uvědomíme-li si, že negativní dopady prodlení mohou v závazkových vztazích mezi velkými ekonomickými subjekty znamenat značnou destabilizaci hospodářské situace mnoha dalších subjektů (jejich zaměstnanců, subdodavatelů, dalších obchodních partnerů a též samotných států), což si ostatně uvědomila i Evropská unie⁵, která začala z těchto důvodů regulovat některé aspekty právní úpravy prodlení. Dostatečně kvalitní a spravedlivá právní úprava prodlení dokáže faktické dopady prodlení nejen vyváženě rozložit, aby nepřiměřeně nezatížila ani jednu ze stran závazkového vztahu, ale také hrozbou své aplikace nutí strany závazkového vztahu, aby se prodlení dopouštěly co možná nejméně. Ostatně v tom musí být účel každé právní úpravy, neboť účelem každého právního řádu je stanovení pravidel pro spořádané soužití lidí, stran závazkových vztahů nevyjímaje.

Rigorózní práce vychází z právního stavu k 1. lednu 2014.

---

⁵ Viz odstavec 7 preambule směrnice 2000/35/ES.

1 Právní úprava prodlení

1.1 Vývoj právní úpravy prodlení na českém území

Historický přehled právní úpravy prodlení na českém území je nutné zahájit u obecného zákoníku občanského⁶, protože hned z několika důvodů má dopad i na současnou právní úpravu prodlení. První důvod představuje skutečnost, že obecný zákoník občanský položil systematický základ soukromého práva na území českých zemí⁷. Další důvod spočívá v jeho ovlivnění římským právem⁸, které představuje jeden z pilířů středoevropské kontinentální právní kultury. Nejdůležitějším důvodem je skutečnost, že revizi obecného zákoníku občanského sledoval vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937⁹, který je základním ideovým zdrojem současného občanského zákoníku.

Obecný zákoník občanský byl věrný základnímu rozdělení prodlení na prodlení dlužníka (*mora debitoris* nebo *mora solvendi*) a prodlení věřitele (*mora creditoris* nebo *mora accipiendi*), které znalo již římské právo¹⁰, přestože zákoník výslovně tyto instituty takto nepojmenovával a nevěnoval jim souvislou právní úpravu jako pozdější kodexy.¹¹ Od současné úpravy se odlišovaly některé předpoklady vzniku prodlení. V určitých případech byla ke vzniku prodlení nutná upomínka věřitele (*Einmahnung*, *Mahnung* nebo *interpelatio*) adresovaná dlužníkovi (§ 1334 o. z. o.). Jak uvádí I. Pelikánová¹², v předválečné právní teorii nepanovala jednota, zda je nutným předpokladem vzniku prodlení i zavinění prodlévajícího. Komentář Rouček –

---

⁶ Obecný zákoník občanský byl vyhlášen patentem ze dne 1. června 1811, č. 946 Sb. z. s. pod oficiálním názvem „Všeobecný zákoník občanský pro veškeré německé země dědičné“ s územní působností pro všechny země, které v době vyhlášení tvořily rakouské císařství s výjimkou zemí koruny uherské. Účinností nabyl dne 1. ledna 1812, avšak již v roce 1797 byl zaveden na zkoušku v Západní Haliči.

⁷ Dvořák, J., Malý, K. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 222.

⁸ Adamová, K. Dějiny soukromého práva ve střední Evropě. Stručný nástin. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2001, s. 111.

⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937, s. 235.

¹⁰ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 232.

¹¹ Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 960.

¹² Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 382.

Sedláček¹³ rozlišoval prodlení na prodlení objektivní a prodlení subjektivní, když prodlení objektivní nastávalo pro okolnosti, za něž dlužník neodpovídá, a prodlení subjektivní nastávalo pro okolnosti, za něž dlužník odpovídá. Jako další příklad odlišnosti od současné úpravy lze uvést vztah náhrady škody a úroků z prodlení, které byly chápány jako paušalizovaná náhrada škody při objektivním prodlení.¹⁴ Naopak některé následky prodlení obecný zákoník občanský upravoval obdobně jako současná právní úprava. Zákoník upravoval právo oprávněného požadovat na prodlévajícím splnění dluhu, s jehož plněním je prodlévající v prodlení, právo na náhradu škody a po stanovení přiměřené lhůty k dodatečnému plnění právo odstoupit od smlouvy (§ 918 o. z. o. ve znění císařského nařízení č. 69/1916 Z. ř., tzv. třetí částečné novely zákoníku). Třetí částečná novela zákoníku upravila též fixní závazky (§ 919 o. z. o. ve znění císařského nařízení č. 69/1916 Z. ř.). Prodlení věřitele bylo vymezeno poměrně obecnou skutkovou podstatou (§ 1419 o. z. o.)¹⁵, přičemž komentář Rouček – Sedláček¹⁶ dovozoval jako následek prodlení věřitele shodně se současnou právní úpravou například přechod nebezpečí škody na věci na prodlévajícího věřitele.

Na úspěšnou kodifikaci občanského práva, kterou obecný zákoník občanský bezesporu byl, navázala i kodifikace obchodního práva, když byl na sklonku roku 1862 po více než padesátiletém kodifikačním úsilí¹⁷ přijat obecný zákoník obchodní¹⁸ jako subsidiární předpis pro obecný zákoník občanský.¹⁹ Právní úpravu prodlení proto přenechal obecnému zákoníku občanského, nicméně vliv na tuto úpravu měl např.

---

¹³ Schrotz, K., Andres, B., Fajnor, V., Záturecký, A., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 4, (§§ 859 až 1089). Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 323.

¹⁴ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 382. Naopak při subjektivním prodlení mohl věřitel požadovat škodu převyšující úroky z prodlení [srov. Schrotz, K., Andres, B., Fajnor, V., Záturecký, A., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 4, (§§ 859 až 1089). Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 962].

¹⁵ Znění § 1419 o. z. o.: „Jestliže věřitel váhal placení přijmouti, stihnout jej nepříznivé následky.“

¹⁶ Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 6, (§§ 1342 až 1502). Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 267.

¹⁷ Blíže o vývoji kodifikačních prací pojednává S. Černá in: Dvořák, J., Malý, K. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 222.

¹⁸ Pod názvem Obecný zákoník obchodní byl přijat uvozujícím zákonem ze dne 17. prosince 1862 č. 1/1863 ř.z. s účinností od 1. července 1863.

¹⁹ Vztah subsidiarity mezi oběma kodexy upravoval čl. 1 obecného zákoníku obchodního následujícího znění: „U věcech obchodních, pokud zákoník tento žádného ustanovení neobsahuje, průchod mají obyčejové obchodní a, když těch není, obecné právo občanské.“

čl. 287 obecného zákoníku obchodního upravující výši úroků z prodlení v obchodních vztazích odlišně od vztahů řídicích se obecným zákoníkem občanským.

Po vzniku samostatného československého státu dne 28. října 1918 zůstal občanský zákoník občanský, stejně jako veškeré další platné právní předpisy, součástí tuzemského právního řádu na základě § 4 zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého (tzv. recepční normy). Tím ovšem došlo k právnímu dualismu, když v českých zemích platilo právo rakouské a na Slovensku a Podkarpatské Rusi právo uherské, konkrétně soukromé právo v českých zemích upravovaly zejména obecný zákoník občanský a obecný zákoník obchodní, zatímco na Slovensku a Podkarpatské Rusi byly základem soukromého práva usnesení Judexkuriální konference²⁰ a uherský obchodní zákon z roku 1875²¹. Tato neutěšená situace vyvolala naléhavou potřebu unifikace (nejen) soukromého práva, a tak se začalo s přípravami nového kodifikačního díla prakticky ihned po vzniku československého státu. Po odborných debatách se prosadil názor, že nebude vypracován zcela nový občanský zákoník, ale že stávající obecný zákoník občanský bude podroben revizi. Další významný posun v rekodifikačních pracích nastal v únoru 1926, kdy byla zřízena superrevizní komise pro osnovu československého občanského zákoníku při ministerstvu spravedlnosti, jejíž návrh textu zákoníku s důvodovou zprávou byl dán do tisku koncem roku 1931. Návrh se však s přílišným nadšením v odborných kruzích nesešel, a tak se na další návrh zákona čekalo až do roku 1937, kdy vláda konečně předložila Poslanecké sněmovně Národního shromáždění vládní návrh občanského zákoníku s důvodovou zprávou.²² s tím, že se plánovalo přijmout občanský zákoník k dvacátému výročí vzniku samostatného československého státu. K tomu však již nedošlo z důvodu přijetí Mnichovské dohody v září 1938 a následných státoprávních změn na území Československa.²³

---

²⁰ Kadlecová, M., Schelle, K., Veselá, R., Vlček, E. Dějiny českého soukromého práva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007, s. 102.

²¹ Randa, A. Soukromé obchodní právo rakouské (1908). 1. vydání. Praha : Vysoká škola aplikovaného práva, 2008, s. 23.

²² Vládní návrh byl předložen pod názvem Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník jako sněmovní tisk č. 844.

²³ Podrobněji k vývoji kodifikačních prací v předválečném období viz důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937, s. 234 a násl. nebo viz Kadlecová, M., Schelle, K., Veselá, R., Vlček, E. Dějiny českého soukromého práva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007, s. 105.

Přestože se uvedený vládní návrh nikdy nestal platným ani účinným právním předpisem, je nutné mu věnovat velkou pozornost, neboť jak již bylo uvedeno, zákonodárce se při tvorbě současného občanského zákoníku inspiroval ve značné míře tímto návrhem. Vládní návrh opět rozlišuje prodlení dlužníka a prodlení věřitele.²⁴ Velkých změn doznala především právní úprava prodlení věřitele, která byla v obecném zákoníku občanském příliš stručná, což kritizoval komentář Rouček – Sedláček²⁵. Vládní návrh již výslovně upravoval podmínky prodlení věřitele a následky prodlení věřitele, které dosud nebyly explicitně normovány. Návrh rozšiřoval pojem prodlení věřitele a již považoval za prodlení věřitele neposkytnutí spolupůsobení nutného ke splnění dluhu ze strany věřitele (§ 1270 vládního návrhu). Mezi nepříznivými následky stíhajícími prodlévajícího věřitele byl uveden přechod nebezpečí nahodilé zkázy na věc, ale také například právo dlužníka žádat náhradu nákladů, které vynaložil na dlužnou věc, nebo náhradu škody, kterou mu taková dlužná věc způsobila. Vládní návrh dále nově stanovil možnost, aby druhá smluvní strana odstoupila od smlouvy i bez předchozího stanovení dodatečné přiměřené lhůty ke splnění v případě, že dlužník již dříve učinil projev, ze kterého je patrné, že plnit nebude (§ 760 vládního návrhu, který nahrazoval § 918 o. z. o.), což je právní úprava, kterou se inspirovaly i pozdější kodexy. Již bezvýjimečně mohl věřitel požadovat náhradu škody převyšující úroky z prodlení (§ 1178 vládního návrhu), čímž byl zcela opuštěn koncept úroků z prodlení jako paušalizované náhrady škody²⁶.

Po druhé světové válce Československo navázalo na předmnichovský právní řád²⁷ včetně obecného zákoníku občanského a obecného zákoníku obchodního. Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 byl znovu vydán tiskem a rozeslán k odborné debatě. Zanedlouho ale bylo vše jinak a celý právní řád včetně soukromého práva se začal radikálně měnit. V květnu 1946 vyhrála Komunistická strana Československa

---

²⁴ Zatímco prodlení dlužníka upravovala zejména rubrika III. Prodlení dlužníka, smluvená náhrada a propadné doložky hlavy 42. (Náhrada škody), dílu druhého (Práva majetková), konkrétně § 1177 a § 1178, ustanovení o prodlení věřitele byla obsažena zejména v hlavě 46. (Zánik práv a závazků) téhož dílu v § 1270 a § 1271.

²⁵ Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 960.

²⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937, s. 394.

²⁷ Právní řád první republiky byl převzat na základě ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku zveřejněného jako příloha vyhlášky č. 30/1945 Sb.

parlamentní volby do Ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé a po převratu v únoru 1948 byla vyhlášena tzv. Ústava 9. května²⁸. Zcela nová politická a společenská situace vyžadovala nutné změny i v oblasti soukromého práva, a tak se opět naplno rozběhly kodifikační práce, nyní však se zcela odlišným zadáním, než rekodifikační práce v období první republiky. Zatímco předchozí rekodifikační práce měly za cíl zrevidovat obecný zákoník občanský, nyní bylo cílem rozejít se s dosavadním občanským právem a vybudovat zcela nové soukromé právo²⁹. Nová kodifikace občanského práva byla hotova v rekordně krátkém čase³⁰, když byl dne 25. října 1950 schválen občanský zákoník (střední občanský zákoník)³¹ s účinností od 1. ledna 1951. Účinností středního občanského zákoníku konečně došlo k odstranění právního dualismu soukromého práva v českých zemích a na Slovensku a k jednotné úpravě soukromého práva na území celého státu.

Přes proklamované teze nového režimu o diskontinuitě úpravy občanského práva lze vysledovat v právní úpravě prodlení a obecně v úpravě závazkového práva jistou kontinuitu s obecným zákoníkem občanským.³² Střední občanský zákoník zůstal věrný rozdělení prodlení na prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Prodlení chápal jako změnu v obsahu závazku³³ a přišel s jednoznačnou definicí prodlení dlužníka, která inspirovala i pozdější kodexy. Podle § 252 je dlužník v prodlení, nesplní-li závazek včas a řádně. Následky prodlení dlužníka, stejně jako fixní závazky byly upraveny prakticky totožně jako v obecném zákoníku občanském. Věřitel mohl žádat splnění závazku, náhradu škody, kterou dlužník zavinil a odstoupit od smlouvy v případě úplatných smluv po stanovení přiměřené dodatečné lhůty ke splnění. Střední občanský zákoník na rozdíl od vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 neumožňoval odstoupit od smlouvy bez poskytnutí přiměřené dodatečné lhůty ke splnění. Věřitel mohl dále žádat úroky z prodlení v případě prodlení s plněním peněžitých dluhů, přičemž střední občanský

---

²⁸ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky byl schválen 9. května 1948 s účinností od 9. června 1948.

²⁹ Prezident republiky Klement Gottwald prohlásil na zasedání ÚV KSČ v červnu 1948, že je „třeba zlikvidovat nemožný stav, kdy u nás platí zákony z doby Marie Terezie.“ Viz Kadlecová, M., Schelle, K., Veselá, R., Vlček, E. Dějiny českého soukromého práva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007, s. 109.

³⁰ Vzhledem k tomu, že ke značné proměně právního řádu došlo mezi roky 1948 až 1950, hovoří se o tzv. právnícké dvouletce.

³¹ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

³² K důvodům kontinuity středního občanského zákoníku s obecným zákoníkem občanským viz Kuklík, J. Vývoj československého práva 1945-1989. Praha : Linde, 2009, s. 519.

³³ Jak prodlení dlužníka, tak prodlení věřitele byly upraveny v hlavě dvanácté Změny v obsahu závazků v části čtvrté Právo závazkové (§ 252 a násl.).

zákoník (§ 255) dokonce umožňoval sjednání smluvních úroků z prodlení, sice pouze ve výši nižší, než je výše zákonná, avšak i z toho je zřejmé, že jistý respekt ke smluvní svobodě zůstal zákonodárcem ještě zachován.

Několik měsíců po vyhlášení Socialistické ústavy z roku 1960³⁴ byl shledán střední občanský zákoník za překonaný a nevyhovující pro společnost směřující ke komunismu. Bylo nutné přistoupit k další rekodifikaci, v jejímž důsledku došlo v první polovině 60. let 20. století k partikularizaci právní úpravy soukromého práva a vedle zrodu nového okleštěného občanského zákoníku z roku 1964³⁵ upravujícího vztahy mezi organizacemi a občany a občany navzájem došlo ke vzniku zákoníku mezinárodního obchodu³⁶ regulujícího zahraniční obchod státu s cizozemskými subjekty a hospodářského zákoníku³⁷ upravujícího vztahy mezi organizacemi, přičemž všechny tři uvedené kodexy byly na sobě prakticky nezávislé a žádný z nich neměl povahu obecného kodexu.³⁸ Mnohá materie byla řešena všemi třemi zmíněnými zákoníky, což se týkalo též prodlení, když všechny tři zákoníky měly vlastní svébytnou právní úpravu prodlení³⁹.

Občanský zákoník z roku 1964 upravoval prodlení dlužníka v rámci úpravy splnění dluhu⁴⁰, prodlení věřitele sice výslovně nezmiňoval, avšak upravoval případy, v nichž k prodlení dlužníka nedojde v důsledku chování věřitele (§ 88). Takové případy nastávaly, pokud věřitel nepřijal řádně a včas nabídnuté plnění nebo dlužníkovi neposkytnul součinnost potřebnou ke splnění dluhu, tedy fakticky se jednalo

---

³⁴ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky byl schválen 11. července 1960 a účinnosti nabyl téhož dne.

³⁵ Občanský zákoník z roku 1964 byl schválen dne 26. února 1964 s účinností od 1. dubna 1964 jako zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

³⁶ Zákoník mezinárodního obchodu byl schválen dne 4. prosince 1963 s účinností od 1. dubna 1964 jako zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu).

³⁷ Hospodářský zákoník byl schválen dne 4. června 1964 s účinností od 1. července 1964 jako zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník.

³⁸ Kanda, A. Mezinárodní kupní smlouva. 12. vydání. Praha : Academia, 1988, s. 29.

³⁹ Je třeba podotknout, že svojí právní úpravu prodlení obsahoval i § 256 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, schválený dne 16. června 1965 s účinností od 1. ledna 1966, a to dokonce v nezměněném znění až do jeho zrušení k 31. prosinci 2006 novým zákoníkem práce (zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce).

⁴⁰ Prodlení dlužníka bylo upraveno v rubrice Splnění dluhu v hlavě sedmé Zánik práv a povinností v části první Obecná ustanovení (§ 85 a násl.). Systematické umístění této úpravy značilo, že se použije jednak na institut služeb upravujících vztahy mezi občany a organizacemi (§ 222 a násl.), jednak na institut občanské výpomoci (§ 384) a jiných smluv (§ 390) upravujících vztahy mezi občany navzájem. Tyto nové instituty nahradily tradiční závazkové vztahy.

o vymezení skutkových podstat prodlení věřitele⁴¹ podobně vymezených jako ve středním občanském zákoníku. Též prodlení dlužníka občanský zákoník z roku 1964 (§ 85 odst. 1) definoval takřka totožně jako střední občanský zákoník.⁴² Změnu oproti předchozí úpravě doznaly některé následky prodlení dlužníka. Věřitel již mohl odstoupit od smlouvy po poskytnutí dodatečné přiměřené lhůty bez rozlišení, zda se jedná o úplatnou nebo bezúplatnou smlouvu, resp. službu, občanskou výpomoc nebo jinou smlouvu. Důvodem takové úpravy mohla být skutečnost, že zejména občanská výpomoc měla být primárně bezplatnou.⁴³ V novém hospodářském systému rozlišování vztahů na úplatné a bezúplatné nejméně pro účely prodlení pozbylo smyslu. Byl zaveden nový následek prodlení s plněním peněžitého dluhu, a to povinnost hradit poplatek z prodlení, který mohl věřitel požadovat, pokud to zákon výslovně stanovil. V opačném případě věřitel mohl požadovat úroky z prodlení. Výši poplatku z prodlení a úroků z prodlení stanovil právní předpis⁴⁴. Vzhledem k charakteru zákoníku není překvapivé, že výše poplatku z prodlení a úroků z prodlení byla již kogentní a že nedovolovala odlišné smluvní ujednání.⁴⁵ Jistou změnu přinesla i úprava fixních smluv (§ 86), která výslovně uvedla, že pokud věřitel netrvá na splnění, smlouva se ruší, tedy zaniká s účinky *ex tunc*.

---

⁴¹ Pojem prodlení věřitele zmiňovala aspoň zvláštní část důvodové zprávy k hlavě sedmé středního občanského zákoníku.

⁴² Znění § 85 odst. 1, věta první, občanského zákoníku z roku 1964: „Dlužník, který svůj dluh řádně a včas nesplní, je v prodlení.“ Povšimněme si, že občanský zákoník z roku 1964 již nehovoří o splnění závazku, ale o splnění dluhu, neboť klasickou úpravu závazkových vztahů již neobsahoval. V celém znění textu zákoníku není slovo závazek ani jednou zmíněno. Je však nutné podotknout, že tím došlo ke zpřesnění terminologie středního občanského zákoníku, neboť lze splnit dluh ze závazku vzniklý, nikoliv závazek (obligaci), neboť závazek splněním dluhu toliko zaniká, ale samotný závazek splnit nelze. Bohužel občanský zákoník ve znění tzv. velké novely a obchodní zákoník tuto nepřesnost do svých textů opět zanesly.

⁴³ Občan měl mít při občanské výpomoci právo toliko na úhradu účelně vynaložených nákladů a jen za určitých okolností měl i právo na odměnu, jak stanovil § 385 občanského zákoníku z roku 1964.

⁴⁴ Takovým předpisem byla především vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 45/1964 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení občanského zákoníku. Výši úroků z prodlení u půjček poskytnutých organizacemi občanům upravovala speciální vyhláška ministerstva financí č. 47/1964 Sb., o peněžních službách občanům.

⁴⁵ Smluvní úroky z prodlení nebylo možné sjednat ani po změně politického režimu, když nový § 517 odst. 2 občanského zákoníku zavedený tzv. velkou novelou občanského zákoníku č. 509/1991 Sb. s účinností od 1. ledna 1992, který upravoval výši úroků z prodlení, byl prohlášen za kogentní problematikým rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. března 2005, sp. zn. 33 Odo 1117/2003, č. 26/2006 Sb. rozh. civ. a pozdějším rozsudkem téhož soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 32 Odo 873/2006. Blíže o této problematice pojednává kapitola 3.4.4 práce.

Hospodářský zákoník přinesl novátorskou úpravu v tom, že prodlení upravoval jednotně⁴⁶ a nerozlišoval prodlení dlužníka a prodlení věřitele.⁴⁷ Došlo i ke změně rozsahu prodlení, když podobně jako občanský zákoník z roku 1964 hospodářský zákoník uváděl případ, při němž organizace v prodlení není, a to pokud nemohla svůj závazek splnit následkem okolností vzniklých u organizace oprávněně. Jednalo se o relativně neurčitý a široce vymezený případ, který zužoval rozsah prodlení. Rozsah prodlení zužovala i samotná definice prodlení, když podle § 138 hospodářského zákoníku „organizace je v prodlení, jestliže nesplní povinnost ve stanovené době“. Z uvedené definice vyplývá, že vadné plnění (tedy plnění nikoliv řádné) vylučovalo prodlení a vedlo k zániku závazku splněním, což je konstrukce, kterou následné kodexy (občanský zákoník ve znění tzv. velké novely a obchodní zákoník) nepřevzaly a ke které se dle mého názoru vrací až současná právní úprava, jak bude dále vyloženo v kapitole 2.2 práce. Určitou modifikací prošly i některé následky prodlení. Ustanovení § 140 hospodářského zákoníku sice upravovalo možnost organizace odstoupit od závazku⁴⁸ po stanovení dodatečné lhůty přiměřené povahy, avšak toto právo mohl omezit sám hospodářský zákoník nebo prováděcí předpis a odstoupit vůbec nešlo od závazku k plnění pro vývoz nebo k zajištění obranyschopnosti státu. Důvodem těchto omezení byl účel hospodářského zákoníku. Hospodářský zákoník byl nástrojem státu pro řízení národního hospodářství (§ 1 hospodářského zákoníku), a tak bylo nutné omezit svobodnou vůli organizací, aby jejich činnost (včetně toho, zda mohou od určitého závazku odstoupit) mohla být řízena pokud možno centrálně. Následkem prodlení, ale i porušení jiných povinností vedoucích k jiným následkům než vzniku prodlení (např. porušení povinnosti splnit povinnost ze závazku řádně), byly majetkové

---

⁴⁶ Úpravu prodlení obsahoval oddíl druhý Prodlení v hlavě druhé Důsledky porušení závazků a jiných právních povinností v části šesté Společná ustanovení o hospodářských závazcích (§ 138 a násl.).

⁴⁷ Podle tehdejší právní teorie se v případě hospodářských závazkových vztahů jednalo o vzájemná práva a povinnosti, a tak organizace povinná něco dodat byla zároveň oprávněnou, pokud jde o závazek ke spolupůsobení, na kterém je závislé splnění závazku něco dodat. Viz Dušánek, F. a kol. Hospodářský zákoník – komentář. 1. vydání. Praha : Panorama, 1986, s. 232.

⁴⁸ Podle § 124 hospodářského zákoníku závazky mezi organizacemi vznikají především uzavřením hospodářských smluv, opatřeními nadřízených orgánů, rozhodnutím hospodářské arbitráže a vznikají též jako důsledek porušení povinností nebo z jiných skutečností, uvedených v hospodářském zákoníku nebo v jiných právních předpisech. Z toho vyplývá, že za určitých okolností bylo možné odstoupit i od závazku, který vznikl jinak než souhlasným prohlášením vůle (smlouvou), např. správním aktem (rozhodnutím hospodářské arbitráže). Nevystačíme zde tedy s klasickým institutem odstoupení od smlouvy.

sankce stanovené právním předpisem⁴⁹ nebo smlouvou (§ 141 hospodářského zákoníku). Hospodářský zákoník demonstrativně uváděl, že majetkovými sankcemi mohou být penále, poplatek z prodlení nebo zdržné. Určitá míra smluvní svobody byla zachována v tom, že organizace si takové sankce mohly sjednat a zákon dále umožňoval, aby si organizace sjednaly i vyšší⁵⁰ majetkové sankce, než jaké stanoví právní předpis. Na druhou stranu organizace zásadně byla povinna majetkové sankce stanovené právním předpisem vymáhat (§ 142 hospodářského zákoníku), a tak nelze hovořit o právu požadovat na prodlévajícím majetkové sankce, nýbrž o povinnosti organizace vymáhat majetkovou sankci. Opět zde vidíme, že hospodářský zákoník byl nástroj, který stát využíval pro řízení centrálně plánované ekonomiky a jednotlivých jejích subjektů.

Zákoník mezinárodního obchodu upravoval obchodní vztahy státu s cizím prvkem. Existence takového kodexu byla nezbytná k tomu, aby stát mohl obchodovat s cizozemskými subjekty, a tak tento zákoník ze všech tří uvedených kodexů nejvíce reflektoval zásadu smluvní svobody a tržní charakter obchodních vztahů⁵¹ a jednalo se o poměrně zdařilý právní předpis⁵². Není tedy divu, že tímto zákoníkem se ve značné míře v roce 1991 inspiroval zákonodárce při tvorbě obchodního zákoníku. Zákoník mezinárodního obchodu zůstal věrný tradičnímu rozlišování prodlení⁵³ na prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Podle § 229 zákoníku mezinárodního obchodu je dlužník v prodlení, nesplnil-li svůj závazek řádně v době splatnosti. Na rozdíl od hospodářského zákoníku tedy zákoník mezinárodního obchodu považoval za prodlení i případ, kdy

---

⁴⁹ Těchto prováděcích předpisů k hospodářskému zákoníku byla celá řada. Jednalo se o vyhlášky ministerstev upravujících podmínky dodávek určitého zboží a obsahujících konkrétní majetkové sankce (např. u dodávek potravinářských výrobků dle vyhlášky č. 129/1964 Sb., u dodávek tuhých paliv dle vyhlášky č. 106/1977 Sb. nebo u dodávek zemědělských výrobků dle vyhlášky č. 73/1985 Sb. nebo pozdější vyhlášky č. 155/1988 Sb.) nebo o vyhlášky hlavního arbitra Československé republiky, jejichž výlučným obsahem bylo stanovení majetkových sankcí (např. vyhláška č. 18/1968 Sb. pro oblast investiční výstavby nebo vyhláška č. 121/1969 Sb. pro oblast dodávek a odběru elektřiny a topných plynů).

⁵⁰ Novela hospodářského zákoníku č. 98/1988 Sb. změnila § 141 a organizacím umožnila za některých podmínek sjednat nejen vyšší, ale i nižší majetkové sankce.

⁵¹ Jak ostatně uváděl zákonodárce i v obecné části důvodové zprávy k obchodnímu zákoníku, odstavec I., když odůvodňoval, proč lze podstatnou část úpravy zákoníku mezinárodního obchodu převzít i do nové právní úpravy obchodního zákoníku.

⁵² O tom ostatně svědčí i skutečnost, že zákoník mezinárodního obchodu nebyl nikdy novelizován, přestože byl účinný víc než 37 let (zákoník byl účinný od 1. dubna 1964 do 31. prosince 1991, kdy jej zrušil zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník). Naopak občanský zákoník i hospodářský zákoník byly za socialistického zřízení zejména v 80. letech 20. století několikrát novelizovány, což souviselo s tehdy probíhajícími společenskými reformami prováděnými vládnoucí stranou.

⁵³ Prodlení zákoník mezinárodního obchodu upravoval oddíl 1 a oddíl 2 v díle VI Nesplnění závazků a jeho následky v hlavě III Obecná ustanovení o závazkových vztazích v § 229 a násl.

závazek nebyl splněn řádně. Věřitel mohl odstoupit od smlouvy za splnění podmínek § 235 a násl. zákoníku mezinárodního obchodu, což byl obecný následek prodlení dlužníka nezávislý na tom, zda šlo o úplatnou nebo bezúplatnou smlouvu. Stejně řešení zvolil občanský zákoník z roku 1964, jak bylo výše uvedeno. Zatímco občanský zákoník z roku 1964 smlouvy úplatné a neúplatné nerozlišoval, neboť pro takové rozlišení v socialistickém právu nebylo místo, zákoník mezinárodního obchodu tak učinil zejména proto, že prakticky u každé smlouvy řídící se tímto zákoníkem se jednalo o úplatnou smlouvu.⁵⁴ Podmínky pro odstoupení od smlouvy zákoník mezinárodního obchodu rozlišoval podle toho, zda prodlení zakládalo podstatné, nebo nepodstatné porušení smluvní povinnosti (§ 235 a násl.), když tato úprava byla společná pro prodlení dlužníka i pro prodlení věřitele. Při tvorbě této pro tuzemský právní řád zcela nové právní úpravy se zákonodárce podle důvodové zprávy k zákoníku mezinárodního obchodu⁵⁵ inspiroval Haagským návrhem výboru zvláštní diplomatické konference o mezinárodním sjednocení práva kupní smlouvy z roku 1956.⁵⁶

Po změně politických a hospodářských poměrů v roce 1989 bylo zřejmé, že další existence všech tří kodexů není slučitelná s požadavkem na rozvoj soukromého podnikání a s návratem k tržnímu hospodářství. Vznikla naléhavá potřeba nové úpravy soukromého práva, na kterou ovšem nebylo příliš času. Byla zvolena koncepce změny občanského zákoníku z roku 1964 tzv. velkou novelou občanského zákoníku⁵⁷, která doplnila značnou část nových ustanovení a z původního znění občanského zákoníku ponechala pouze torzo. Padlo rozhodnutí, že vedle občanského zákoníku bude vypracována zcela nová kodifikace obchodního práva s odůvodněním, že existence jednoho soukromoprávního kodexu a komercializace občanského zákoníku není vhodná, neboť neodpovídá našim právním tradicím a v situaci znovuformování obchodního práva se takové řešení nehodí.⁵⁸ Zákonodárce chtěl navázat na obecný zákoník obchodní a opět vrátit do tuzemského práva obchodní zákoník. Obchodní zákoník byl

---

⁵⁴ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 384.

⁵⁵ Důvodová zpráva k § 235 až § 244 zákoníku mezinárodního obchodu.

⁵⁶ Tento návrh byl předchůdcem Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980 (tzv. Vídeňské úmluvy), která následně představovala další inspirační zdroj zákonodárce při tvorbě obchodního zákoníku.

⁵⁷ Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník byl schválen 5. listopadu 1991 a nabyl účinnosti 1. ledna 1992.

⁵⁸ Obecná část důvodové zprávy k novele č. 509/1991 Sb., odstavec 1.

schválen v listopadu 1991 společně s tzv. velkou novelou občanského zákoníku.⁵⁹ S pádem centrálně řízené ekonomiky nevyhnutelně muselo dojít a nakonec došlo ke zrušení hospodářského zákoníku. Schválením obchodního zákoníku přestalo být opodstatněné rozlišování tuzemských obchodních vztahů a obchodních vztahů s cizím prvkem, tudíž pozbyla smyslu další existence zákoníku mezinárodního obchodu, který byl taktéž zrušen.⁶⁰ Nicméně zákoník mezinárodního obchodu byl zákonodárci při tvorbě obchodního zákoníku velkou inspirací, a tak velká část jeho ustanovení byla převzata do obchodního zákoníku.

Proklamované teze zákonodárce o tom, že obchodní zákoník upraví jen specifika obchodních vztahů a vyhne se duplicitám s občanským zákoníkem⁶¹, se bohužel nepodařilo naplnit a značná část úpravy jak obecné, tak zvláštní části závazkového práva měla vlastní svébytnou úpravu jak v občanském, tak v obchodním zákoníku, což paradoxně opět vedlo k existenci dvou víceméně rovnocenných kodexů.⁶² Specialita obchodního zákoníku vůči občanskému zákoníku zakotvená v § 1 odst. 2 obchodního zákoníku tak byla v mnoha případech víceméně iluzorní, což platilo i pro právní úpravu prodlení, která se stala jedním z učebnicových příkladů naprosto zbytečné duplicitní úpravy totožného institutu. Minimum otázek spojených výlučně s prodlením v obchodních vztazích bylo nutné řešit subsidiárně podle předpisů občanského práva. Jednou z takových otázek byla po tzv. velké novele obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. výše zákonných úroků z prodlení, když novelizovaný § 369 odst. 1 obch. zák. odkazoval na předpis občanského práva⁶³ upravující takovou výši. Uvedenou novelou byla sjednocena výše zákonných úroků z prodlení pro obchodní a jiné soukromoprávní vztahy, čímž došlo k odchýlení od obsahu prvorepublikové právní úpravy, kdy obecný zákoník obchodní upravoval výši úroků z prodlení v obchodních vztazích odlišně od obecného zákoníku občanského, jak bylo výše vyloženo.

Občanský zákoník ve znění tzv. velké novely musel znovu upravit tradiční instituty závazkového práva, které byly nahrazeny službami a občanskou výpomocí

---

⁵⁹ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník byl stejně jako novela občanského zákoníku č. 509/1991 Sb. schválen 5. listopadu 1991 a nabyl účinnosti 1. ledna 1992.

⁶⁰ Hospodářský zákoník a zákoník mezinárodního obchodu byly zrušeny § 772 obchodního zákoníku.

⁶¹ Obecná část důvodové zprávy k novele č. 509/1991 Sb., odstavec 3.

⁶² Tato kritika se objevila ještě před schválením obchodního zákoníku, srov. např. Kanda, A. K některým otázkám legislativních úprav v oblasti soukromého práva. Právník, 1990, č. 11, s. 977.

⁶³ Tímto předpisem byl § 517 odst. 2 občanského zákoníku, podle kterého výši úroků z prodlení stanoví právní předpis, kterým bylo nařízení vlády č. 142/1994 Sb.

coby svébytnými instituty socialistického práva. Velká novela přidala do občanského zákoníku celou novou část osmou upravující závazkové právo. V rámci této materie byla upravena i právní úprava prodlení v oddíle věnovaném změnám v obsahu závazků.⁶⁴ Došlo tím k přesunutí úpravy prodlení z partií upravujících splnění dluhu zpět do oblasti změny v obsahu závazků, tedy k návratu k systematické obsažené ve středním občanském zákoníku. Zákonodárce ostatně uvedl, že při úpravě obecných institutů závazkového práva bylo možné se o střední občanský zákoník určitým způsobem opřít.⁶⁵ Občanský zákoník ve znění tzv. velké novely výslovně upravoval prodlení dlužníka v § 517 až § 521, když zde téměř doslova opsal dosavadní znění § 85 až § 89 občanského zákoníku z roku 1964. Došlo k návratu samostatné rubriky prodlení věřitele, která byla opět téměř doslovným přepisem, tentokrát § 259 a § 260 středního občanského zákoníku. Taková kompilace však vedla k poněkud nadbytečnému zdvojení úpravy v tom, že § 520 obč. zák. nejprve negativně vymezuje situace, při nichž nedochází k prodlení dlužníka, aby vzápětí § 522 obč. zák. tytéž situace označil za prodlení věřitele. Přes uvedenou nouzovou kompilaci předchozích právních úprav § 517 až § 522 obč. zák. nebyly nikdy novelizovány a ve stejném znění byly účinné 22 let. Jedinými legislativními změnami právní úpravy prodlení v občanském právu do 31. prosince 2013 byly tři postupné změny prováděcího předpisu upravujícího výši úroků z prodlení, a to již uvedeného nařízení vlády č. 142/1994 Sb.⁶⁶ K přijetí první novely nařízení vlády č. 142/1994 Sb. nařízením vlády č. 163/2005 Sb. byl zákonodárce donucen, aby (opožděně⁶⁷) transponoval čl. 3 odst. 1 písm. d) směrnice 2000/35/ES o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Uvedená novela změnila druh sazby centrální banky, z níž se výše úroků z prodlení vypočítávala, a dále změnila fixní sazbu úroků z prodlení po celou dobu prodlení na proměnlivou sazbu.⁶⁸

---

⁶⁴ Prodlení bylo nově upraveno v oddíle třetím Změny v obsahu závazků v hlavě první Obecná ustanovení v části osmé Závazkové právo v § 517 až § 523, zatímco původní úprava v § 85 až § 89 byla zrušena.

⁶⁵ Viz zvláštní část důvodové zprávy k novele č. 509/1991 Sb. k části osmé občanského zákoníku.

⁶⁶ Nařízení vlády nabylo účinnosti dnem svého vyhlášení, tj. 15. červencem 1994 a v podstatném rozsahu nahradilo předchozí vyhlášku upravující tuto materii, vyhlášku ministerstva spravedlnosti č. 45/1964 Sb.

⁶⁷ Česká republika měla uvedené ustanovení směrnice transponovat do svého právního řádu nejpozději vstupem do Evropské unie, tedy dnem 1. května 2004, avšak účinnost nařízení vlády č. 163/2005 Sb. nastala až o téměř rok později, dne 28. dubna 2005. Blíže viz Švihla, J. Úvaha nad opožděnou transpozicí čl. 3.1. písm. d) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES – o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Bulletin advokacie, 2005, č. 11–12, s. 38.

⁶⁸ Původní výše činila ročně dvojnásobek diskontní sazby České národní banky platné k prvnímu dni prodlení, zatímco podle novely č. 163/2005 Sb. výše činila ročně repo sazbu České národní banky zvýšenou o sedm procentních bodů platnou pro první den kalendářního pololetí, v němž trvá prodlení.

Proměnlivá sazba byla změněna zpět na sazbu pevnou další novelou, nařízením vlády č. 33/2010 Sb.⁶⁹ Důvodem této změny bylo zjednodušení výpočtu výše úroků z prodlení. Konečně třetí změna, novela nařízením vlády č. 180/2013 Sb. byla opět opožděnou⁷⁰ transpozicí evropského předpisu, tentokrát čl. 2 odst. 6 a čl. 6 odst. 1 směrnice 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích, která nahradila již citovanou stejnojmennou směrnicí. Novela zvýšila výši úroků z prodlení⁷¹ a výslovně zavedla právo věřitele požadovat po dlužníkovi v obchodních transakcích paušální výši nákladů spojených s uplatněním pohledávky ve výši nejméně 1.200,- Kč.

Jak bylo řečeno, obchodní zákoník upravil prodlení prakticky nezávisle na občanském zákoníku. Zákonodárce si nedělal starosti s proklamovanou specialitou obchodního zákoníku a v obchodním zákoníku dokonce znovu vymezil i samotné pojmy prodlení dlužníka (§ 365) a prodlení věřitele (§ 370), i když nepříliš odlišně od vymezení v občanském zákoníku. Na definici prodlení dlužníka bylo novátorské, že definice sama výslovně ohraničovala dobu prodlení, a to tak, že dlužník je v prodlení až do doby poskytnutí řádného plnění nebo do doby, kdy závazek zanikne jiným způsobem.

Nejvýznamnější odlišnosti mezi občanským zákoníkem⁷² a obchodním zákoníkem spočívaly v následcích prodlení věřitele, v úpravě fixní smlouvy a v možnostech odstoupení od smlouvy z důvodu prodlení. Podle obchodního zákoníku (§ 371 odst. 2) byl jedním z následků prodlení věřitele za splnění zákonných nebo smluvních podmínek vznik práva odstoupit od smlouvy, zatímco občanský zákoník vůbec neumožňoval dlužníkovi odstoupit od smlouvy z důvodu prodlení věřitele. Na této významné a jinak těžko odůvodnitelné odlišnosti obou úprav je vidět inspirace předchozími úpravami, neboť zákoník mezinárodního obchodu (§ 235 a násl.) i hospodářský zákoník (§ 139) toto právo dlužníkovi přiznávaly, zatímco střední občanský zákoník ani občanský zákoník z roku 1964 nikoliv. Občanskoprávní úprava byla vůči dlužníkovi zcela neodůvodněně daleko rigidnější, neboť podle ní se dlužník nemohl jednostranně

---

⁶⁹ Výše úroků z prodlení odpovídala ročně repo sazbě stanovené Českou národní bankou pro poslední den kalendářního pololetí, které předchází kalendářnímu pololetí, v němž došlo k prodlení zvýšené o sedm procentních bodů.

⁷⁰ Podle čl. 12 směrnice 2011/7/EU byla transpoziční lhůta do 16. března 2013, zatímco nařízení vlády č. 180/2013 Sb. nabylo účinnosti až dne 1. července 2013.

⁷¹ K repo sazbě se místo sedmi procentních bodů přičítalo osm procentních bodů.

⁷² Pro zlepšení srozumitelnosti se v následujícím výkladu srovnávacím úpravu s obchodním zákoníkem rozumí občanským zákoníkem občanský zákoník ve znění tzv. velké novely.

vyvázat ze smlouvy z důvodu prodlení věřitele⁷³, pokud nebyla odchylná dohoda s věřitelem. Jisté odlišnosti byly i v úpravě fixní smlouvy, konkrétně v odvrácení jejího zániku. Podle občanského zákoníku (§ 518) fixní smlouva v případě prodlení dlužníka zaniká, pokud věřitel bez zbytečného odkladu po době plnění neoznámil dlužníkovi, že na plnění trvá.⁷⁴ Naopak podle obchodního zákoníku (§ 349 odst. 3) musel věřitel odvrátit zánik fixní smlouvy oznámením dlužníkovi, které věřitel musel učinit ještě před dobou plnění.

A konečně poslední velkou odlišností byla úprava odstoupení od smlouvy z důvodu prodlení. Jak již bylo uvedeno, občanský zákoník dlužníkovi nesvěřoval právo odstoupit od smlouvy z důvodu prodlení věřitele. Občanský zákoník (§ 517 odst. 1) obsahoval omezení ve využití odstoupení od smlouvy věřitelem v případě prodlení dlužníka. Věřitel musel před odstoupení od smlouvy dlužníkovi vždy bezvýjimečně stanovit dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění závazku. Obchodní zákoník jednak umožňoval odstoupit od smlouvy oběma smluvním stranám z důvodu prodlení druhé smluvní strany, jednak při naplnění zákonných podmínek pro možnost odstoupit od smlouvy byl méně striktní, když druhé smluvní straně umožňoval v některých případech odstoupit od smlouvy bez stanovení dodatečné přiměřené lhůty ke splnění závazku prodlévajícímu, a to pokud prodlení znamenalo podstatné porušení smluvní povinnosti prodlévajícího (§ 345 odst. 1 obch. zák.) nebo pokud sice znamenalo pouze nepodstatné porušení smluvní povinnosti prodlévajícího, ale prodlévající prohlásil, že svůj závazek nesplní (§ 346 odst. 2 obch. zák.). Ještě je vhodné dodat, že občanský zákoník nerozlišoval, zda prodlení znamená podstatné nebo nepodstatné porušení smluvní povinnosti. Naopak toto rozlišování bylo v obchodním zákoníku poměrně důležité, protože ovlivňovalo nejen právní následky prodlení, ale i rozsah práv z odpovědnosti za vady zboží nebo díla. Vzhledem ke shora uvedenému není překvapivé, že obchodní zákoník přejal uvedené rozlišování ze zákoníku mezinárodního obchodu a zároveň

---

⁷³ S výjimkou splnění dluhu do úřední úschovy podle § 568 občanského zákoníku ve znění tzv. velké novely, případně spíše teoretického započtení svého práva splnit dluh vůči právu dlužníka na splnění dluhu stejného druhu.

⁷⁴ Tato úprava je tradiční a navazuje na § 919 o. z. o. a § 762 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, ale též na § 254 středního občanského zákoníku. Podobnou úpravu obsahoval v rámci úpravy kupní smlouvy i § 290 zákoníku mezinárodního obchodu, podle něhož k odvrácení zániku smlouvy kupující (věřitel) musel oznámit ihned po začátku prodlení prodávajícímu (dlužníkovi), že na splnění trvá.

z Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980, která byla při tvorbě obchodního zákoníku čerstvou součástí tuzemského právního řádu.⁷⁵

1.2 Vývoj legislativních prací na současném občanském zákoníku

Tzv. velká novela občanského zákoníku byla již od počátku vnímána jako provizorní řešení, a tak ještě před rozdělením České a Slovenské Federativní republiky k 1. lednu 1993 byl na Úřadu vlády vypracován návrh paragrafovaného znění občanského zákoníku V. Knappem a K. Plankem, avšak po rozdělení federace práce na tomto kodexu ustaly. Uvedený návrh byl základem rekodifikačních prací na Slovensku, přepracovaný návrh byl v roce 1997 slovenskou vládou předložen Slovenské národní radě, avšak bez projednání byl stažen. Vraťme se do již samostatné České republiky. V roce 1994 se rozběhly pod vedením Ministerstva spravedlnosti další rekodifikační práce, jejímž cílem byla tvorba zcela nového občanského zákoníku. Prvním výsledkem prací byl návrh koncepce zveřejněný v roce 1996 v časopise Právní praxe⁷⁶ vydávaném Ministerstvem spravedlnosti. Na návrhu se významnou měrou podílel F. Zoulík. Právní úpravu prodlení návrh obsahoval netradičně až ve své poslední části v hlavě LIII. Splnění, části deváté Společná ustanovení. Návrh koncepce se v úpravě prodlení inspiroval úpravou obchodního zákoníku a prakticky beze změn ji převzal. Návrh koncepce se však s přílišným nadšením odborné veřejnosti nesetkal⁷⁷ a rekodifikační práce na více než tři roky ustaly.

Vláda na sklonku roku 1999 svým usnesením č. 1350 ze dne 22. prosince 1999 uložila Ministerstvu spravedlnosti vypracovat návrh věcného záměru rekodifikace soukromého práva. Rekodifikační práce se pod vedením tehdejšího ministra spravedlnosti O. Motejla opět rozběhly. Následně byl zveřejněn v časopise Právní

---

⁷⁵ Úmluva byla sjednána na diplomatické konferenci ve Vídni dne 11. dubna 1980. Československá socialistická republika úmluvu podepsala dne 1. září 1981. Souhlas s úmluvou vyslovilo Federální shromáždění Československé socialistické republiky dne 15. listopadu 1989, prezident republiky ji ratifikoval a ratifikační listina byla uložena u depozitáře úmluvy dne 5. března 1990 s tím, že pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila úmluva v platnost dne 1. dubna 1991. Český překlad byl vyhlášen sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 160/1991 Sb.

⁷⁶ Návrh koncepce občanského zákoníku. Právní praxe: časopis české justice, 1996, č. 5-6, s. 249–380. Odůvodnění návrhu obsahuje článek Zoulík F. Průvodní zpráva k materiálu „Koncepce nového civilního kodexu“. Právní praxe: časopis české justice, 1996, č. 8, s. 582.

⁷⁷ Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. 1. vydání. Praha : Linde, 2001, s. 37.

rozhledy⁷⁸ návrh budoucí úpravy K. Eliáše. Ministerstvo spravedlnosti tento návrh vyhodnotilo jako nejpřijatelnější a pověřilo K. Eliáše společně s M. Zuklínovou vedením rekodifikačních prací. Ve vybraném návrhu padlo důležité rozhodnutí, že je nutné redukovat duplicitní úpravu obecné části závazkového práva, tedy i duplicitní úpravu prodlení. Návrh obsahoval též osnovu občanského zákoníku, která obsahovala část čtvrtou Relativní majetková práva, jež se nakonec objevuje i ve schváleném znění současného občanského zákoníku. Teze uvedeného návrhu byly rozpracovány ve věcném záměru občanského zákoníku, který se přihlásil k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937 jako k základnímu vzoru pro tvorbu nového zákoníku (čl. 4.1. věcného záměru). Věcný záměr již výslovně uváděl, že se odstraní zdvojená úprava prodlení (čl. 2.3.2.2. věcného záměru). O úpravě prodlení mělo být pojednáno v návaznosti na úpravu splnění, nikoliv v rámci úpravy závazků vzniklých z právních deliktů, neboť takové řešení podle věcného záměru odpovídá tradici a pojetí ve většině evropských občanských zákoníků (čl. 3.3. věcného záměru).

Po připomínkovém řízení a projednání v Legislativní radě vlády⁷⁹ byl věcný záměr občanského zákoníku schválen usnesením vlády č. 345 ze dne 18. dubna 2001 s tím, že vláda uložila Ministerstvu spravedlnosti zpracovat a vládě předložit do konce roku 2001 věcný záměr obchodního zákoníku a do konce roku 2002 návrh občanského zákoníku a návrh obchodního zákoníku. Padlo tedy rozhodnutí, že souběžně s novým občanským zákoníkem bude vytvořen i nový obchodní zákoník, přestože věcný záměr občanského zákoníku (čl. 2.2.) počítal s tím, že se zachová původní obchodní zákoník redukováný o zrušená ustanovení, která budou duplicitní s novým občanským zákoníkem. Věcný záměr obchodního zákona byl z toho důvodu vytvářen až po schválení věcného záměru občanského zákoníku a vláda jej schválila dne 6. března 2002 usnesením vlády č. 222 s tím, že návrh obchodního zákona měl být předložen vládě do 31. března 2003. Vztah občanského zákoníku a obchodního zákona měl reprezentovat vůdčí postavení občanského zákoníku a jeho důslednou subsidiaritu, čímž se mělo zabránit jakýmkoliv duplicitním úpravám. Ostatně i to je důvodem, proč byla obchodní kodifikace redukována a v průběhu legislativních prací nazvána již jako

---

⁷⁸ Eliáš, K. K rekodifikaci našeho soukromého práva. Právní rozhledy, 2000, č. 8, s. 327–331.

⁷⁹ Blíže k procesu připomínkového řízení a projednávání v Legislativní radě vlády viz Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. 1. vydání. Praha : Linde, 2001, s. 45.

obchodní zákon, nikoliv jako obchodní zákoník.⁸⁰ Rok 2002 přinesl další posun v rekodifikačních pracích i tím, že byla tehdejšími ministrem spravedlnosti P. Rychetským zřízena rekodifikační komise.⁸¹

Termín předložení návrhu občanského zákoníku a návrhu obchodního zákona vládě a jejich předpokládaná účinnost byly rozhodnutími vlády několikrát posunuty. Postupně měly být návrhy občanského zákoníku a obchodního zákona vládě předloženy do 30. června 2003 s předpokládanou účinností od 1. ledna 2005⁸², do 31. prosince 2003⁸³, do 31. března 2005⁸⁴ a do 31. května 2005 s předpokládanou účinností od 1. června 2007⁸⁵. První paragrafové znění návrhu občanského zákoníku Ministerstvo spravedlnosti představilo veřejnosti dne 17. května 2005, čímž se otevřela odborná i laická diskuze o rekodifikaci soukromého práva.⁸⁶ Během průběhu diskusí vláda opětovně rozhodovala o posunutí termínu předložení návrhů občanského zákoníku a obchodního zákona vládě, a to postupně do 30. června 2005⁸⁷, do 31. prosince 2005⁸⁸, do 30. června 2006⁸⁹, do 31. prosince 2006⁹⁰ a do 31. prosince 2007⁹¹ s předpokládanou účinností od 1. ledna 2011.

---

⁸⁰ K tomu blíže Eliáš, K., Havel, B. Zpráva o stavu prací nad novým obchodním zákonem. Právní rozhledy, 2002, č. 5, s. 252 a čl. 3 věcného záměru obchodního zákona.

⁸¹ Eliáš, K. Rekodifikace práva v postmoderní době. Právní rozhledy, 2008, č. 1, s. 2.

⁸² Na základě usnesení vlády č. 992 ze dne 14. října 2002 o Plánu legislativních prací vlády na zbývající část roku 2002 a o Výhledu legislativních prací vlády na léta 2003 až 2006 a na základě usnesení vlády č. 8 ze dne 8. ledna 2003 o Plánu legislativních prací vlády na rok 2003.

⁸³ Na základě usnesení vlády č. 753 ze dne 21. července 2003 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. června do 30. června 2003.

⁸⁴ Na základě usnesení vlády č. 97 ze dne 28. ledna 2004 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. prosince do 31. prosince 2003.

⁸⁵ Na základě usnesení vlády č. 1157 ze dne 24. listopadu 2004 o Plánu legislativních prací vlády na zbývající část roku 2004 a na rok 2005.

⁸⁶ Například během 14 měsíců od ledna 2006 do března 2007 se uskutečnilo na půdě Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze hned šest diskuzních fór ohledně rekodifikace soukromého práva, když příspěvky z těchto fór byly dvakrát knižně vydány v těchto publikacích: Dvořák, J., Švestka, J., Tichý, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva: konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha : ASPI-Wolters Kluwer, 2006, 190 s. a Dvořák, J., Švestka, J., Tichý, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva: konaných 20. října 2006, 24. listopadu 2006, 9. února 2007 a 30. března 2007 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. 1. vydání. Praha : ASPI, 2007, 354 s.

⁸⁷ Na základě usnesení vlády č. 794 ze dne 22. června 2005 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. května do 31. května 2005.

⁸⁸ Na základě usnesení vlády č. 964 ze dne 20. července 2005 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. června do 30. června 2005.

⁸⁹ Na základě usnesení vlády č. 1651 ze dne 21. prosince 2005 o Plánu legislativních prací vlády na rok 2006.

⁹⁰ Na základě usnesení vlády č. 886 ze dne 26. července 2006 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. června do 30. června 2006.

Právní úpravu prodlení v návrhu občanského zákoníku z roku 2005 obsahovaly § 1642 a násl. v rámci právní úpravy splnění. Bylo zachováno tradiční rozdělení úpravy na prodlení dlužníka, prodlení věřitele a fixní smlouvu a byla doplněna společná ustanovení pro prodlení dlužníka a prodlení věřitele blíže vymezující podmínky pro odstoupení od smlouvy z důvodu prodlení věřitele nebo prodlení dlužníka. Paradoxní je skutečnost, že ze systematického hlediska prodlení v rámci splnění upravoval v minulosti pouze občanský zákoník z roku 1964, vůči němuž se věcný záměr zákona vymezoval. Velkým zklamáním návrhu byl zcela nedostatečný rozsah zvláštní části důvodové zprávy k ustanovením o prodlení. Důvodová zpráva věnovala ustanovením o prodlení pouhé dvě věty (!) a další dvě věty byly věnovány ustanovením upravujícím fixní smlouvu. Zákonodárce podle těchto kusých sdělení při tvorbě úpravy prodlení vyšel z pojetí v obchodním zákoníku s tím, že naopak při úpravě fixní smlouvy vycházel z pojetí v dosavadním občanském zákoníku. Je pravdou, že mnohá ustanovení návrhu občanského zákoníku z roku 2005 jsou inspirována obchodním zákoníkem, zejména úpravou odstoupení od smlouvy a rozlišováním podstatného a nepodstatného porušení smluvní povinnosti (§ 1652 a § 1653 návrhu), nicméně nalezneme zde i jiné inspirační zdroje. Definice prodlení věřitele (§ 1649 návrhu) je totožná s definicí občanského zákoníku ve znění tzv. velké novely. Nepříliš povedenou transpozicí čl. 3 směrnice 2000/35/ES jsou ustanovení o povinnosti hradit úroky z prodlení jako o následku prodlení dlužníka s plněním peněžitého dluhu a o splatnosti takového dluhu (§ 1644 návrhu) a ustanovení o právu věřitele dovolat se neúčinnosti ujednání o úrocích z prodlení, je-li sjednán mezi podnikateli (§ 1645 návrhu). Zajímavá byla úprava výše úroků z prodlení (§ 1644 odst. 2 návrhu), která stanovila odlišnou výši úroků z prodlení v obchodních vztazích a v občanskoprávních vztazích⁹². Tím došlo k návratu k úpravě před tzv. velkou novelou obchodního zákoníku z roku 2000, kdy byla výše úroků z prodlení v obchodních vztazích odlišná od výše v občanskoprávních vztazích. Také fixní smlouva sledovala tradiční úpravu, jejíž koncepce vychází z toho, že věřitel zabrání zániku fixního závazku v případě prodlení se splněním dluhu z fixního závazku svým oznámením dlužníkovi, že na splnění dluhu trvá poté, co se dlužník ocitl

---

⁹¹ Na základě usnesení vlády č. 68 ze dne 24. ledna 2007 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. prosince 2006 do 31. prosince 2006 a na základě usnesení vlády č. 500 ze dne 16. května 2007 o Plánu legislativních prací vlády na zbývající část roku 2007 a k Výhledu legislativních prací vlády na léta 2008 až 2010.

⁹² Blíže viz výklad v kapitole 3.3.4 této práce.

v prodlení.⁹³ Byla opuštěna koncepce obchodního zákoníku (§ 349 odst. 3 obch. zák.), podle níž věřitel uvedené oznámení musel učinit ještě před splatností dluhu z fixního závazku. Je nutno dodat, že schválená právní úprava prodlení v současném občanském zákoníku se od tohoto prvního návrhu z roku 2005 v některých aspektech liší, nicméně systematika a rozsah úpravy se staly základem schválené úpravy.

V květnu 2007 byla po odborné diskuzi představena druhá verze návrhu občanského zákoníku, přičemž další rok byla verze návrhu dopracovávána na základě připomínek nezávislých expertů, které projednala a případně do návrhu zapracovala rekodifikační komise.⁹⁴ Vláda opět rozhodla o posunutí termínu předložení rekodifikačních předpisů vládě o další jeden rok, a to do 31. prosince 2008⁹⁵ s předpokládanou účinností od 1. ledna 2012. Po expertním posouzení odborníků, kteří se dosud na tvorbě návrhu převážně nepodíleli, byl dopracovaný návrh občanského zákoníku Ministerstvem spravedlnosti v červnu 2008 zaslán do připomínkového řízení s tím, že připomínková místa měla své připomínky předložit do 31. srpna 2008.⁹⁶ Návrh obchodního zákona byl předložen do připomínkového řízení až 5. září 2008⁹⁷, neboť se čekalo, jak dopadne připomínkové řízení k návrhu občanského zákoníku.⁹⁸

Návrh občanského zákoníku z roku 2007 přinesl v právní úpravě prodlení oproti prvnímu návrhu z roku 2005 změny spíše drobnějšího rázu. Odůvodnění změn však opět nedostatečná důvodová zpráva neobsahovala, neboť její znění zůstalo totožné jako v návrhu z roku 2005. Návrh z roku 2007 zaznamenal posun zejména v otázce transpozice směrnice 2000/35/ES. Byla zcela vypuštěna úprava splatnosti úroků z prodlení (§ 1644 odst. 3 návrhu z roku 2005), což lze hodnotit jako krok správným směrem, neboť tato otázka již byla řešena v ustanoveních o času plnění (§ 1688 návrhu z roku 2007) a krom toho bylo vypuštěné ustanovení nadbytečné, neboť § 1688 bylo možné aplikovat i na úroky z prodlení též na základě § 1590 návrhu z roku 2007, podle něhož jsou úroky splatné společně s jistinou. Právo věřitele dovolat se neúčinnosti

---

⁹³ Podobná úprava byla obsažena ve všech občanských zákonících počínaje § 919 o. z. o. ve znění novely č. 69/1916 z. ř. a § 762 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937.

⁹⁴ K průběhu a výsledkům odborné diskuze blíže viz článek Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. Právní zpravodaj, 2007, č. 11, s. 1.

⁹⁵ Na základě usnesení vlády č. 34 ze dne 16. ledna 2008 o Plánu legislativních prací vlády na rok 2008.

⁹⁶ Eliáš, K. Reforma soukromého práva aktuálně: Do Evropy! Právní rozhledy, 2008, č. 12, s. 424.

⁹⁷ Korbel, F., Voda, V. Současný stav rekodifikace soukromého práva hmotného. Právní rozhledy, 2008, č. 19, s. II.

⁹⁸ Zpráva o průběhu přípravy rekodifikace soukromého práva hmotného. Právní zpravodaj, 2008, č. 6, s. 5.

ujednání o úrocích z prodlení bylo rozšířeno z obchodních vztahů na všechny závazkové vztahy a v této souvislosti byly změněny podmínky pro úspěšné dovolání se neúčinnosti ujednání o úrocích z prodlení.⁹⁹ Dále byl srozumitelněji upraven původní § 1654 návrhu z roku 2005, nyní § 1702 návrhu z roku 2007, obsahující pravidlo, podle něhož pokud věřitel stanoví dlužníkovi nepřiměřeně krátkou dodatečnou lhůtu k plnění a odstoupí od smlouvy, nastávají účinky odstoupení od smlouvy až uplynutím lhůty, která měla být poskytnuta dlužníkovi jako přiměřená. Návrh z roku 2005 převzal ustanovení doslovně z § 350 odst. 1 obch. zák., avšak ustanovení postrádalo dostatečnou vazbu na předchozí ustanovení § 1653 návrhu z roku 2005 upravující poskytnutí dodatečné přiměřené lhůty k plnění v případě nepodstatného porušení smluvní povinnosti. Uvedený nedostatek se přeformulováním § 1654 návrhu z roku 2005 podařilo napravit.

Návrh občanského zákoníku, který byl v červnu 2008 odeslán do připomínkového řízení, obsahoval další změny v právní úpravě prodlení. Došlo ke změně stanovení výše úroků z prodlení (§ 1644 návrhu z roku 2005, § 1692 návrhu z roku 2007, § 1815 návrhu z roku 2008). Byla opuštěna navrhovaná koncepce stanovení odlišné výše úroků z prodlení v obchodních vztazích a v ostatních vztazích přímo zákonem a došlo k návratu k řešení, které se v našem právním řadu vyskytuje od roku 1994¹⁰⁰, podle něhož výši úroků z prodlení stanoví vláda svým nařízením.¹⁰¹ Přestože návrh občanského zákoníku deklaroval důraz na autonomii vůle a dispozitivní charakter převážné většiny svých ustanovení, § 1815 návrhu z roku 2008 raději výslovně uvádí, že výše úroků z prodlení stanovená nařízením vlády se považuje mezi smluvními stranami za ujednanou, pokud si strany výši neujednají sami. Tvůrce návrhu tímto zdůrazněním možnosti sjednání výše úroků z prodlení pravděpodobně chtěl dát najevo,

---

⁹⁹ Zatímco podle § 1946 odst. 1 návrhu z roku 2005 se věřitel mohl dovolat neúčinnosti ujednání, které se odchyluje od zákona tak, že s ohledem na všechny okolnosti případu i obchodní zvyklosti nebo obchodní podmínky podstatně zhoršuje jeho postavení, podle § 1694 odst. 1 se věřitel mohl dovolat neúčinnosti ujednání, které se odchyluje od zákona tak, že se zřetelem ke všem okolnostem a podmínkám případu zhoršuje jeho postavení, aniž je pro takovou odchylku spravedlivý důvod. Povšimněme si, místo kritérií ryze obchodních (obchodní zvyklosti a podmínky) nastupuje obecné kritérium spravedlivého důvodu a snižuje se intenzita, kterou nesmí ujednání zhoršit postavení věřitele, neboť podle návrhu z roku 2005 bylo možné se dovolat neúčinnosti ujednání, pokud ujednání podstatně zhoršuje postavení věřitele, zatímco podle návrhu z roku 2007 stačí, když postavení věřitele zhoršuje. Zhoršení tedy již nemusí nabýt intenzity podstatného zhoršení.

¹⁰⁰ Na základě nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku, jež nabylo účinnosti 15. července 1994.

¹⁰¹ Dle mého názoru ovšem nic nebránilo, aby prováděcí předpis stanovil výši úroků z prodlení pro obchodní vztahy odlišně.

že se tímto návrh rozchází s tehdejší judikaturou, která v občanskoprávních vztazích tuto možnost zapovídala.¹⁰²

Definice porušení smlouvy podstatným a nepodstatným způsobem upravená ve společných ustanoveních pro prodlení dlužníka a prodlení věřitele upravujících podmínky pro odstoupení od smlouvy (§ 1700 odst. 2 návrhu z roku 2007) byla přesunuta do obecné úpravy odstoupení od smlouvy v oddíle upravujícím jiné způsoby zániku závazků (odlišné od zániku splněním dluhu), konkrétně do § 1849 odst. 1 návrhu z roku 2008, jehož znění je totožné s § 2002 odst. 1 schváleného textu současného občanského zákoníku. Systematicky se tato úprava vrátila do oddílu obsahujícího obecnou úpravu odstoupení od smlouvy, jak tomu bylo v obchodním zákoníku (§ 345 odst. 2 obch. zák.).

Je pozoruhodné, že přes rozsáhlé připomínkové řízení k návrhu občanského zákoníku¹⁰³ se nevyskytla žádná připomínka k právní úpravě prodlení. Takový výsledek značí, že zákonodárce zpracoval právní úpravu prodlení bez jakýchkoliv zřetelnějších excesů. Není proto překvapivé, že text právní úpravy prodlení v předloženém návrhu z roku 2008 je totožný se schváleným textem současného občanského zákoníku, přestože minimálně v oblasti transpozice evropských předpisů není jeho text zcela uspokojivý, jak bude dále uvedeno.

Na připomínkové řízení k návrhu občanského zákoníku časově bezprostředně navázalo připomínkové řízení k návrhu obchodního zákona, které probíhalo v září a říjnu 2008. Vzhledem k tomu, že do návrhu občanského zákoníku byly zcela přesunuty závazkové vztahy dříve upravené obchodním zákoníkem, právní úpravy prodlení se již obchodní zákon nedotýkal. Návrh obchodního zákona nakonec upravoval pouze obchodní korporace a družstva, a tak došlo po připomínkovém řízení ke změně názvu návrhu zákona na zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)¹⁰⁴.

---

¹⁰² Viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. března 2005, sp. zn. 33 Odo 1117/2003, č. 26/2006 Sb. rozh. civ. Podrobněji o problematice smluvní výše úroků z prodlení pojedná kapitola 3.4.4 práce.

¹⁰³ Obligatorní připomínková místa předložila více než 3500 připomínek k návrhu, z nichž bylo přibližně 1500 označeno jako zásadních. Viz Korbela, F., Voda, V. Současný stav rekonstrukce soukromého práva hmotného. Právní rozhledy, 2008, č. 19, s. II.

¹⁰⁴ Obecná část důvodové zprávy k vládnímu návrhu na vydání zákona o obchodních korporacích a družstvech (zákon o obchodních korporacích), odstavec 3, písmeno a), bod. 14.

Návrh občanského zákoníku, návrh zákona o obchodních korporacích a návrh zákona o mezinárodním právu soukromém, které tvořily základní pilíře rekodifikace soukromého práva, vláda schválila dne 27. dubna 2009¹⁰⁵. Završil se tím více než devítiletý proces rekodifikačních prací v exekutivě. Dne 7. května 2009 vláda předložila uvedené návrhy zákonů Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky¹⁰⁶, avšak do skončení jejího V. volebního období se návrhy nestihly projednat a celé rekodifikační úsilí tedy nebylo zakončeno schválením návrhů zákonů.

Rekodifikační práce probíhaly i v VI. volebním období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky od léta 2010. Nová vláda si vytkla za prioritu v oblasti justice dopracování a opětovné předložení uvedené trojice rekodifikačních zákonů¹⁰⁷ a ministři spravedlnosti uložila, aby návrhy těchto zákonů vládě předložil do 30. dubna 2011 s předpokládanou účinností od 1. ledna 2013¹⁰⁸. Na konci roku 2010 byl dopracovaný návrh občanského zákoníku ze strany Ministerstva spravedlnosti hotov a byl zaslán do připomínkového řízení, které proběhlo v lednu 2011. Stejně jako v roce 2008 nebyla k právní úpravě prodloužení uplatněna žádná připomínka. Po vypořádání připomínek a projednání návrhu Legislativní radou vlády vláda dne 18. května 2011 schválila návrh občanského zákoníku společně s návrhem zákona o obchodních korporacích a návrhem zákona o mezinárodním právu soukromém¹⁰⁹ a dne 25. května 2011 byly návrhy uvedených zákonů předloženy ke schválení Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.¹¹⁰

Vládou schválený návrh občanského zákoníku však nerefletoval změny v evropské legislativě. Dne 16. února 2011 byla schválena směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích, která nahradila stejnojmennou směrnicí 2000/35/ES, a to s účinností od

---

¹⁰⁵ Usnesením vlády č. 510 ze dne 27. dubna 2009 k návrhu občanského zákoníku, usnesením vlády č. 511 ze dne 27. dubna 2009 k návrhu zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) a usnesením vlády č. 512 ze dne 27. dubna 2009 k návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém.

¹⁰⁶ Jako sněmovní tisky č. 835/0, č. 836/0 a č. 837/0.

¹⁰⁷ Programové prohlášení vlády České republiky ze dne 4. srpna 2010, s. 21.

¹⁰⁸ Na základě usnesení vlády č. 69 ze dne 26. ledna 2011 k návrhu Plánu legislativních prací vlády na rok 2011 a k návrhu Výhledu legislativních prací vlády na léta 2012 až 2014.

¹⁰⁹ Usnesením vlády č. 357 ze dne 18. května 2011 k návrhu občanského zákoníku, usnesením vlády č. 358 ze dne 18. května 2011 k návrhu zákona o obchodních korporacích a družstvech (zákon o obchodních korporacích) a usnesením vlády č. 359 ze dne 18. května 2011 k návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém.

¹¹⁰ Jako sněmovní tisky č. 362/0, č. 363/0 a č. 364/0.

16. března 2013. Vládou schválený návrh však novou směrnicí netransponoval a zůstal u transpozice směrnice 2000/35/ES¹¹¹. Je sice pravdou, že návrh stále počítal s účinností od 1. ledna 2013 (viz § 3046 návrhu), nicméně vzhledem k tomu, že transpozice měla být podle čl. 12 odst. 1 směrnice 2011/7/EU provedena do 16. března 2013, znamenalo by to nutnost takřka okamžité novelizace účinného zákona, pokud měla Česká republika dodržet uvedenou lhůtu pro transpozici předmětné směrnice. V legislativním procesu si této podstatné skutečnosti všiml ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a svým pozměňovacím návrhem¹¹² zařadil do návrhu nový § 1942a odpovídající § 1964 schváleného textu současného občanského zákoníku, kterým došlo k transpozici části směrnice 2011/7/EU. Čeho si však ústavně právní výbor nevšiml, byla skutečnost, že i po jeho pozměňovacích návrzích zůstal v projednávaném návrhu § 1948 odpovídající § 1972 schváleného textu současného občanského zákoníku, který však prováděl transpozici čl. 3 odst. 3 směrnice 2000/35/ES, jež byla nahrazena právě novou směrnicí 2011/7/EU. Tato situace vedla ke zdvojení právní úpravy dovolání se neúčinnosti ujednání o úrocích z prodlení v § 1964 a v § 1972 schváleného textu současného občanského zákoníku, o čemž blíže pojedná kapitola 3.3.4 práce. Vzhledem k nakonec schválenému počátku účinnosti návrhu od 1. ledna 2014 navíc došlo účinností schváleného současného občanského zákoníku paradoxně k tomu, že Česká republika zrušila právní předpis, který mezitím již transpozici směrnice 2011/7/EU, byť opožděně, v zásadě provedl,¹¹³ a nahradila jej předpisem, který transpozici prováděl jen částečně a jen díky pozměňovacímu návrhu podanému v legislativním procesu.

Důsledkem uvedených skutečností je vedle existence § 1972 o. z. v části duplicitního s § 1964 o. z. též skutečnost, že návrh (a následně schválený současný občanský zákoník) neobsahuje transpozici některých ustanovení směrnice 2011/7/EU, a to úpravu právní fikce dle čl. 7 odst. 2 směrnice, podle níž je dohoda vylučující úroky z prodlení hrubě nespravedlivá, jak stanovil § 343b odst. 1 obch. zák. Stejně tak návrh neobsahuje vyvratitelnou právní domněnku dle čl. 7 odst. 3 směrnice, že dohoda vylučující náhradu nákladů spojených s uplatněním pohledávky je hrubě nespravedlivá, jak stanovil § 343b odst. 2 obch. zák. Samotná náhrada nákladů spojených s uplatněním

---

¹¹¹ Jak vyplývá ze str. 45 přílohy ke sněmovnímu tisku č. 362/0 (rozdílové tabulky návrhu právního předpisu České republiky s legislativou Evropské unie).

¹¹² Sněmovní tisk č. 362/3, bod 209.

¹¹³ Jednalo se o obchodní zákoník č. 513/1991 Sb. ve znění vůbec své poslední novely č. 179/2013 Sb. účinné od 1. července 2013.

pohledávky dokonce ani není explicitně uvedena jako následek prodlení dlužníka, jak stanovil § 369 odst. 1, věta druhá, obch. zák., pouze § 505 projednávaného návrhu (§ 513 schváleného současného občanského zákoníku) uvádí, že náklady spojené s uplatněním pohledávky jsou jejím příslušenstvím. Nedostatečnou transpozicí směrnice v uvedených otázkách se práce zabývá ve svých kapitolách 3.3.4 a 3.4.

Základní rekodifikační zákony Parlament České republiky schválil dne 25. ledna 2012 (zákon o obchodních korporacích a zákon o mezinárodním právu soukromém) a dne 3. února 2012 (občanský zákoník) s tím, že nabyly platnosti dne 22. března 2012 vyhlášením ve Sbírce zákonů jako zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) a zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a účinnosti od 1. ledna 2014. Rekodifikační úsilí se tímto po více než jedné dekádě úspěšně završilo, avšak to neznamenal, že rekodifikační práce byly u konce. Bylo totiž nutné připravit doprovodnou legislativu ke schváleným zákonům, což se týkalo i právní úpravy prodlení. Úprava prodlení dlužníka (§ 1968 o. z.) odkazuje, podobně jako § 517 odst. 2 obč. zák., na nařízení vlády, které má stanovit výši úroků z prodlení. Předmětné nařízení vlády bylo vládou schváleno dne 16. října 2013 pod č. 351/2013 Sb. a vedle výše úroků z prodlení (§ 2 nařízení) upravuje i minimální výši nákladů spojených s uplatněním pohledávky (§ 3 nařízení), čímž se zákonodárce snažil transponovat čl. 6 odst. 1 směrnice 2011/7/EU, avšak dle mého názoru neúspěšně, jak uvádí kapitola 3.4 práce. Dalším prováděcím právním předpisem k současnému občanskému zákoníku, který upravuje otázky týkající se prodlení, je zákon č. 67/2013 Sb., kterým se upravují některé otázky související s poskytováním plnění spojených s užíváním bytů a nebytových prostorů v domě s byty, jehož vydání předpokládá § 1222 o. z. Uvedený zákon byl vyhlášen 14. března 2013. Ustanovení § 13 zákona upravuje zvláštní následky prodlení při prodlení s plněním dluhů spojených s užíváním bytů a nebytových prostor, a to povinnost při splnění podmínek v zákoně uvedených hradit pokutu při prodlení se splněním povinnosti podle tohoto zákona a poplatek z prodlení při prodlení s peněžitým plněním podle tohoto zákona.¹¹⁴ Tento zákon tedy přinesl do právního řádu zcela nový

---

¹¹⁴ Občanský zákoník již neupravuje poplatek z prodlení jako obecný následek prodlení s plněním peněžitého dluhu, nehradí-li se úroky z prodlení, jak stanovil § 517 odst. 2 obč. zák. Počítalo se, že institut poplatku z prodlení zanikne úplně. V legislativním procesu schvalování prováděcího zákona č. 67/2013 Sb. však došlo k pozměňovacímu návrhu výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj

zvláštní následek prodlení pro prodlení s plněním určitých dluhů, a to povinnost platit pokutu.

Přijetím prováděcích předpisů byla právní úprava současného občanského zákoníku po legislativní stránce připravena v té míře, aby mohla vejít v účinnost od 1. ledna 2014, čímž došlo k největší změně v soukromém právu za uplynulých nejméně padesát let.

1.3 Současná právní úprava prodlení a její systematika

Těžiště současné právní úpravy prodlení představují § 1968 až § 1980 o. z., které jsou obsahem rubrik prodlení dlužníka, prodlení věřitele, společná ustanovení a fixní závazek. Můžeme je považovat za obecnou úpravu prodlení v soukromém právu. Systematicky jsou uvedená ustanovení zařazena v rámci ustanovení upravujících zánik závazků splněním dluhu (část třetí Relativní majetková práva, hlava I Všeobecná ustanovení o závazcích, díl 7 Zánik závazků, oddíl 1 Splnění). Občanský zákoník zde upravuje prodlení dlužníka (§ 1968 až § 1974) a prodlení věřitele (§ 1975 a § 1976), společná ustanovení pro prodlení dlužníka i prodlení věřitele obsahující podmínky pro odstoupení od smlouvy z důvodu prodlení druhé smluvní strany (§ 1977 až § 1979) a konečně fixní závazek (§ 1980) jako úpravu tradičně přidruženou k prodlení. I v dalších částech občanského zákoníku nalezneme ustanovení upravující materii prodlení. Můžeme je rozdělit na ustanovení doplňující výše uvedenou úpravu, a to ustanovení upravující další případy prodlení věřitele, z nichž se jedná o věřitelovu nepřipravenost splnit vzájemný závazek (§ 1912) a o nevystavení kvitance věřitelem (§ 1949), dále na ustanovení upravující některé následky prodlení, přičemž vedle již zmíněného práva na náklady spojené s uplatněním pohledávky (§ 513) se jedná zejména o právo splnit dluh do soudní úschovy (§ 1953) a na ustanovení doplňující následky prodlení uvedené v obecné úpravě, a to obecnou úpravu odstoupení od smlouvy (§ 2001 a násl.) a úpravu některých otázek úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky (§ 1964 v rubrice věnované času plnění), přičemž tuto úpravu dále provádí již zmíněné nařízení vlády č. 351/2013 Sb. Dále se jedná o pravidla týkající se účinků prodlení při

---

(Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, VI. volební období, sněmovní tisk č. 657/4), který do soukromého práva opět vrátit poplatek z prodlení, byť pouze jako určitou speciální sankci prodlení s plněním vyjmenovaných dluhů, přičemž tento pozměňovací návrh byl schválen.

solidaritě dlužníků (§ 1873) i věřitelů (§ 1878). Jako pramen právní úpravy prodlení je nutné zmínit též směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích, která byla, resp. měla být, do uvedených tuzemských právních předpisů transponována.

Na tomto místě je nutné zabývat se rozsahem aplikovatelnosti ustanovení směrnice 2011/7/EU v českém právním řádu. Směrnice ukládá členským státům včetně České republiky v oblasti právní úpravy prodlení zajistit, že věřiteli vznikne právo na úroky z prodlení bez nutnosti upomínky věřitele za splnění stanovených podmínek (čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 1 směrnice), dále směrnice upravuje, kdy vzniká právo věřitele na zaplacení úroků z prodlení a kdy nastává splatnost tohoto práva (čl. 3 odst. 3 až odst. 5 a čl. 4 odst. 3 až odst. 6 směrnice) a stanoví minimální výši zákonných úroků z prodlení (čl. 2 odst. 6 a odst. 7). Směrnice též stanoví, za jakých podmínek a v jaké minimální výši vzniká věřiteli právo na náhradu nákladů spojených s vymáháním (čl. 6) a za jakých podmínek je dohoda o výši úroků z prodlení, o lhůtě splatnosti nebo o náhradě nákladů spojených s vymáháním nevynutitelná nebo zakládající nárok na náhradu škody (čl. 7). Uvedené povinnosti se promítly, resp. měly promítnout, transpozicí jednotlivých ustanovení směrnice do českého právního řádu.

Jak napovídá název uvedené směrnice, její působnost se omezuje pouze na platby, které jsou úhradou za obchodní transakce¹¹⁵, což uvádí odstavec 8 preambule směrnice. Odstavec 8 preambule dále uvádí, že směrnice by neměla upravovat transakce se spotřebiteli, úroky ve spojení s platbami podle právních předpisů upravujících směnky a šeky a představující náhradu škody, včetně plateb od pojišťoven. Zatímco směnky a šeky mají vlastní svébytnou úpravu¹¹⁶, transakce se spotřebiteli i platby představující náhradu škody se stejně jako další soukromoprávní závazky řídí úpravou, kterou byla předmětná směrnice transponována.¹¹⁷ Ze strany českého zákonodárce tímto došlo k přesahující transpozici, což je situace, kdy členský stát dobrovolně podrobuje úpravě

---

¹¹⁵ Obchodní transakci definuje čl. 2 odst. 2 směrnice jako transakci mezi podniky nebo mezi podniky a orgány veřejné moci, která vede k dodání zboží nebo poskytnutí služeb za úplatu. Orgán veřejné moci čl. 2 odst. 3 směrnice definuje odkazem na definici veřejného zadavatele v zadávacích směrnicích Evropského parlamentu a Rady 2004/17/ES a 2004/18/ES.

¹¹⁶ V zákoně směnečném a šekovém č. 191/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁷ Jedná se zejména o § 1963 až § 1966 a § 1972 o. z. a o § 2 a § 3 prováděcího nařízení vlády č. 351/2013 Sb.

obsažené ve směrnici i vztahy, které nespádají do předmětu úpravy směrnice.¹¹⁸ Přesahující transpozice je přípustná pouze tehdy, pokud tomu směrnice nebrání. R. Král¹¹⁹ uvádí, že směrnice nebrání přesahující transpozici, jestliže tato transpozice nevede k uložení určitých, ve směrnici stanovených povinností i v těch situacích, respektive vůči těm subjektům, které směrnice z těchto povinností vyjímá, a jestliže touto transpozicí nedojde k ohrožení nebo zhoršení právního postavení těch subjektů, na které se směrnice vztahuje a jejichž právní postavení upravuje.

Odstavec 8 preambule směrnice uvádí, že by se neměla vztahovat¹²⁰ na jiné platby, než obchodní transakce, nicméně výslovně nezakazuje, že by se směrnice nesměla vztahovat na jiné platby, než obchodní transakce. Domnívám se, že ustanovení obsahuje spíše než zákaz přesahující transpozice negativní vymezení působnosti směrnice.¹²¹ Nicméně problematické je, zda směrnice neukládá povinnosti subjektům, které ze své působnosti vyjímá. V určitých případech můžeme říct, že takové povinnosti ukládá. Například dlužníkovi, který je spotřebitel, ukládá uhradit zákonné úroky z prodlení ve vyšší stanovené směrnici. V případě první transpozice předchozí směrnice 2000/35/ES v českém právním řádu v dubnu 2005 skutečně došlo k rapidnímu zvýšení výše úroků z prodlení i pro spotřebitele.¹²² Analogicky můžeme uvést, že přesahující transpozice zhoršila i právní postavení subjektů, na které se vztahuje (podniků a orgánů veřejné moci), neboť v případě jejich prodlení s plněním peněžitého dluhu spotřebiteli

---

¹¹⁸ Král, R. Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002, s. 29.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 44.

¹²⁰ Přesné znění odstavce 8 preambule: „Oblast působnosti této směrnice by se měla omezovat na platby, které jsou úhradou za obchodní transakce. Tato směrnice by neměla upravovat transakce se spotřebiteli...“ (v anglické verzi: „The scope of this Directive should be limited to payments made as remuneration for commercial transactions. This Directive should not regulate transactions with consumers...“).

¹²¹ Což dle mého názoru jednoznačně stanovil odstavec 13 preambule předcházející směrnice 2000/35/ES, který sice v české verzi uváděl stejně jako ve směrnici 2011/7/EU, že „Tato směrnice... by neměla upravovat transakce se spotřebiteli...“, nicméně anglická verze ve znění „This directive... does not regulate transactions with consumers...“ obsahovala poněkud jiný význam, který bychom mohli přeložit tak, že směrnice neupravuje transakce se spotřebiteli, čímž směrnice negativně vymezuje svou působnost. Důvodem pro výslovné negativní vymezení působnosti směrnice může být snaha evropského zákonodárce demonstrovat, že směrnici 2011/7/EU je naplněna zásada subsidiarity a proporcionality a je opravdu toliko pouze opatřením ke sbližování předpisů členských států za účelem vytvoření vnitřního trhu, což dle mého názoru vyplývá z odstavce 36 preambule směrnice 2011/7/EU.

¹²² Výše úroků z prodlení se zvýšila z 2 % ročně na 9,5 % ročně. Podle § 1 nařízení vlády č. 142/1994 Sb., ve znění účinném do 27. dubna 2005 činila výše úroků z prodlení ročně dvojnásobek diskontní sazby stanovené Českou národní bankou (ke dni 27. dubna 2005 činila diskontní sazba 1,0 %), zatímco ve znění účinném od 28.4.2005 (po novele č. 163/2005 Sb.) odpovídala výše úroků z prodlení ročně repo sazbě stanovené Českou národní bankou zvýšené o sedm procentních bodů (ke dni 28. dubnu 2005 činila repo sazba 2,5 %).

(například při prodlení s vrácením kupní ceny v případě odstoupení spotřebitele od kupní smlouvy), jsou takové subjekty povinny hradit věřiteli vyšší úroky z prodlení, než pokud by k přesahující transpozici nedošlo.

Na druhou stranu je nutné vznést jasné argumenty, proč je v tomto případě účelná přesahující transpozice vztahující se na všechny druhy soukromoprávních závazků bez ohledu na jejich právní důvod (náhrada škody, plnění ze smlouvy atd.) a bez ohledu na jejich strany (podnikatele, spotřebitele, orgány veřejné moci). Mezi důvody podporující přesahující transpozici řadím zejména dodržení rovného zacházení se všemi subjekty soukromoprávních vztahů a zpřehlednění právního řádu. Přesahující transpozicí odpadají často složité spory, zda některý vztah spadá do působnosti transponované směrnice, či nikoliv, což je situace v tuzemském právním řádu z minulých let dobře známá při posuzování, zda se určitý závazek řídí režimem občanského zákoníku¹²³, nebo obchodního zákoníku. Pokud současný občanský zákoník deklaroval, že je jeho cílem redukovat duplicitní úpravu závazkových vztahů, domnívám se, že rigidní transpozice směrnice pouze na obchodní transakce by tuto snahu do značné míry negovala. Ze shora uvedených důvodů nepovažuji za vhodné ani to, aby se výklad ustanovení transponujících směrnic lišil podle toho, zda konkrétní transakce spadá do působnosti směrnice.¹²⁴ Výše však byly naznačeny důvody, pro které takové štěpení jednoty závazkového práva může nastat, a tak nezbyvá, než s řešením uvedeného problému vyčkat na konstantní judikaturu Nejvyššího soudu České republiky nebo Soudního dvora Evropské unie, dostanou-li příležitost se k tomuto tématu vyjádřit.

Vraťme se k systematice právní úpravy prodlení v českém právním řádu. Zvláštní následky prodlení u prodlení s plněním některých dluhů upravuje nejen již zmiňovaný § 13 zákona č. 67/2013 Sb., ale též další ustanovení občanského zákoníku a jiných právních předpisů. Zvláštní následky prodlení upravují například § 531 o. z. pro prodlení vlastníka cenného papíru s jeho odevzdání emitentovi v případě přeměny cenného papíru na zaknihovaný cenný papír a ustanovení v rámci některých smluvních typů, například § 2120 o. z. pro prodlení s převzetí věci nebo s placením kupní ceny u kupní smlouvy nebo § 2394 o. z. pro prodlení s vrácením zápůjčky ve splátkách

---

¹²³ V tomto kontextu míněno občanského zákoníku účinného do 31. prosince 2013.

¹²⁴ Tento názor zastává například J. Šilhán (Šilhán, J. Předpoklady vzniku úroků z prodlení dle nového občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 1, s. 5).

u smlouvy o zápůjčce. Zvláštní následky prodlení upravují též některá ustanovení zákona o obchodních korporacích (zákon č. 90/2012 Sb.), například pro prodlení společníka se splacením peněžitého vkladu (§ 101 pro veřejnou obchodní společnost a komanditní společnost, § 151 pro společnost s ručením omezeným a § 344 odst. 2 pro akciovou společnost). Zcela svébytnou úpravu prodlení má Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (vyhlášena pod č. 160/1991 Sb.). I v oblasti veřejného práva nalezneme ustanovení, která obsahují svébytnou úpravu některých následků prodlení s plněním některých dluhů, například § 101 odst. 1 vodního zákona (zákon č. 254/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů) nebo § 252 daňového řádu (zákon č. 280/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů) upravují své sazby úroků z prodlení při prodlení s plněním v těchto předpisech specifikovaných dluhů.

Při posuzování konkrétního případu prodlení s plněním soukromoprávního dluhu je tedy nutné nejprve zjistit, zda se na něj nevztahuje zvláštní úprava, která stanoví odchylná pravidla než obecná úprava § 1968 a násl. o. z. Pokud zvláštní úprava některé otázky neřeší, je nutné použít obecnou úpravu § 1968 a násl. o. z. včetně prováděcího nařízení vlády č. 351/2013 Sb., případně též směrnice 2011/7/EU (zejména v případě nutnosti eurokomformního výkladu transponovaných ustanovení). Jestliže některé otázky neřeší výše uvedená obecná úprava § 1968 a násl. o. z., je dále nutné aplikovat všeobecná ustanovení o závazcích, zejména ustanovení obsahující úpravu zániku závazků (díl 7, hlavy I, části čtvrté občanského zákoníku, tj. § 1908 a násl. o. z.) a též obecná ustanovení § 1 až 14 o. z. obsahující hlavní zásady a principy soukromého práva.

Vzhledem ke svému zadání se práce zabývá v dalších kapitolách zejména rozbořem obecné úpravy § 1968 a násl. o. z., rozbořem ustanovení obsahujících úpravu zániku závazků (§ 1908 a násl. o. z.) a pojednává též o nezbytných souvisejících právních předpisech, zejména o nařízení vlády č. 351/2013 Sb. a o směrnici 2011/7/EU.

2 Pojem prodlení

2.1 Vymezení pojmu prodlení

Prodlení můžeme charakterizovat jako jednání subjektu (prodlévajícího), kterým poruší svojí povinnost ze závazku, přičemž následkem takového jednání je změna obsahu dosavadního závazku, který byl porušen. K dosavadnímu závazku tímto vznikají nové povinnosti prodlévajícího a korelativně nová práva druhé strany závazku (oprávněného). V právní teorii¹²⁵ je tradičním pojmem odpovědnost za prodlení, která bývá klasifikována jako součást soukromoprávní odpovědnosti. Vzhledem k této skutečnosti je nutné učinit krátký exkurs ke koncepci odpovědnosti v občanském zákoníku, který může přiblížit podstatu a koncepci prodlení, což může pomoci vymezit pojem prodlení.

Pojem právní odpovědnost se snaží tuzemská právní teorie definovat a popsat již od 50. let 20. století¹²⁶. V průběhu doby se vyvinuly dvě hlavní koncepce odpovědnosti, a to koncepce sankční, která v tuzemské právní teorii převládla, a koncepce aktivní odpovědnosti.¹²⁷ Sankční koncepce (pojetí) ztotožňuje právní odpovědnost se sekundární (odpovědnostní, sankční) právní povinností, která vzniká v důsledku porušení právní povinnosti původní (primární).¹²⁸ Představiteli této koncepce byli v československé právní vědě například M. Knappová, Š. Luby nebo J. Macur.¹²⁹ Koncepce aktivní odpovědnosti považuje odpovědnost za hrozbu sankcí.¹³⁰ Právní odpovědnost prochází dvěma fázemi. V první fázi existuje latentně jako hrozba sankcí a ve druhé fázi, která nastává porušením původní povinnosti, se právní odpovědnost aktivizuje jako vzniklá sankce. Nejvýznamnějším zastáncem této koncepce byl

---

¹²⁵ Gerloch, A. Teorie práva. 5. vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 162; Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. 5. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 61 nebo Pelikánová, I. Obchodní právo. 5, Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 10.

¹²⁶ Blíže k vývoji diskuze ohledně pojmu právní odpovědnost viz Handlar, J. Právní odpovědnost – netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. Právník, 2004, č. 11, s. 1042.

¹²⁷ Pražák, P. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? Právní rozhledy, 2012, č. 3, s. 101.

¹²⁸ Handlar, J. Několik poznámek ke koncepci odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu. Právník, 2004, č. 2, s. 169.

¹²⁹ Handlar, J. Právní odpovědnost – netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. Právník, 2004, č. 11, s. 1044.

¹³⁰ Pražák, P. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? Právní rozhledy, 2012, č. 3, s. 102.

V. Knapp.¹³¹ Důvodová zpráva k § 24 o. z. uvádí, že občanský zákoník opouští pojetí odpovědnosti jako hrozby sankcí, která dle důvodové zprávy opanovala českou právní teorii od 70. let minulého století. Zde však nastává první nejasnost v tom, jakou koncepci odpovědnosti občanský zákoník opouští, neboť dle výše uvedeného by občanský zákoník měl opustit Knappovu koncepci aktivní odpovědnosti, která však od 70. let minulého století v právní teorii nepřevládala, naopak byla podrobována kritice.¹³² Důvodová zpráva k § 24 o. z. dále uvádí, že se občanský zákoník „přiklání k pojetí odpovědnosti v duchu tradic antické a křesťanské civilizace, podle nichž člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za to, že se chová po právu a že splní své povinnosti.“ Takové teze však obsahovala i Knappova koncepce aktivní odpovědnosti, podle níž odpovědný subjekt odpovídá za splnění právní povinnosti, ale i za její nesplnění.¹³³ Není tedy zřejmé, k jaké koncepci právní odpovědnosti se občanský zákoník přiklonil a vůči jaké se naopak vymezuje.

Důvodová zpráva k § 24 o. z. též uvádí, že vzhledem k uvedenému se slovo „odpovědnost“ v textu zákona používá jen zřídka, protože zákonný text vystačí ve většině případů s termínem povinnost. V právní úpravě prodlení se slovo odpovědnost vyskytuje, a to hned v úvodním ustanovení § 1968 o. z. definujícím prodlení dlužníka (viz dále), podle něhož dlužník není za prodlení odpovědný, nemůže-li plnit v důsledku prodlení věřitele. Pokud zákon normuje, kdy není dlužník za prodlení odpovědný, *a contrario* počítá s existencí pojmu odpovědnosti za prodlení. Není bez zajímavosti, že ještě po schválení věcného záměru občanského zákoníku autoři návrhu občanského zákoníku pojem odpovědnost za prodlení používali.¹³⁴

V této souvislosti je nutné připomenout poznámku I. Pelikánové¹³⁵, podle níž vzhledem k rozpracovaným tuzemským koncepcím právní odpovědnosti máme tendenci vnímat prodlení jakou součást širší problematiky odpovědnosti spíše než jako součást problematiky změny závazkového vztahu, jak tomu bývá v západní Evropě. Tato oscilace ostatně byla patrná i v tuzemské právní úpravě účinné do 31. prosince 2013.

---

¹³¹ Handlar, J. Právní odpovědnost – netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. Právník, 2004, č. 11, s. 1044.

¹³² Tamtéž, s. 1050

¹³³ Tamtéž, s. 1044.

¹³⁴ Viz například Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. 1. vydání. Praha : Linde, 2001, s. 240.

¹³⁵ Pelikánová, I. Obchodní právo. 5, Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 257.

Zatímco podle tehdejšího občanského zákoníku bylo prodlení systematicky zařazeno do úpravy změny závazkového vztahu (§ 517 a násl.), v rámci úpravy obchodního zákoníku bylo prodlení upraveno v ustanoveních o porušení smluvních povinností a jejich následků (§ 365 a násl.). V současném občanském zákoníku je prodlení upraveno v rámci splnění. Taková systematická změna, jakkoliv v důvodové zprávě není nikterak odůvodněna,¹³⁶ může být odrazem výše uvedeného záměru zákonodárce vyloženého v důvodové zprávě, že člověk odpovídá především za to, že splní své povinnosti. Zákonodárce tudíž může vnímat prodlení spíše než jako jednání v rámci odpovědnostního vztahu jako změnu závazku a určitou negaci splnění. Prodlení a splnění jsou totiž do značné míry dva protikladné pojmy, neboť se vzájemně vylučují. Pokud byl závazek, resp. přesněji řečeno dluh¹³⁷, splněn, nemůže dojít k prodlení a obráceně, pokud došlo k prodlení s plněním dluhu, nebyl dluh splněn.

Vzhledem k výše uvedenému můžeme uzavřít, že ani současný občanský zákoník s největší pravděpodobností nevnese jasno do pojetí právní odpovědnosti, o němž se vedou diskuze již od 50. let minulého století, a vzhledem k tomu ani koncepce odpovědnosti za prodlení není v občanském zákoníku zcela jasně vyjádřena. Objasněním koncepčního pojetí prodlení v občanském zákoníku tak lze vymezit pojem prodlení poněkud limitovaným způsobem a s nezřetelnými obrysy.

K přesnějšímu vymezení pojmu prodlení se dále zaměřím na obsahovou stránku tohoto pojmu. K vymezení pojmu prodlení z obsahové stránky je nutné podrobit zkoumání dva hlavní aspekty, a to vymezení případů, za nichž prodlení může nastat, a zároveň časové vymezení prodlení, tedy vymezení okamžiku vzniku prodlení a okamžiku jeho zániku.

Jak bylo řečeno, podstatou prodlení je změna obsahu původního závazku spočívající ve vzniku nových povinností prodlévajícího. Tyto nové povinnosti jsou nepříznivým právním následkem, který je prodlévající nucen strpět, neboť prodlením byl porušen původní závazek. Dosavadní právní teorie i judikatura považovala prodlení

---

¹³⁶ Důvodová zpráva k § 1968 až 1979 o. z. naopak uvedla, že návrh právní úpravy prodlení vychází z pojetí v obchodním zákoníku.

¹³⁷ Obecná část důvodové zprávy k občanskému zákoníku, odstavec 2, oddíl C, bod 2. uvádí, že občanský zákoník opouští ztotožňování pojmů závazek a dluh, přičemž za závazek považuje obligaci a za dluh povinnost k plnění ze závazku vzniklou. Vzhledem k tomu je nutné rozlišovat, že dluh je možno splnit a splněním dluhu zaniká závazek, nelze však říct, že je možné splnit závazek, jak ostatně bylo vyloženo v kapitole 1.1 práce.

za delikt objektivní bez ohledu na okolnosti a příčiny, které k prodlení vedly.¹³⁸ Domnívám se však, že takový názor již není udržitelný s ohledem na znění § 1968 o. z., podle něhož dlužník není za prodlení odpovědný, nemůže-li plnit v důsledku prodlení věřitele. Blíže o této otázce pojedná výklad o prodlení dlužníka. Naopak nezměněna zůstala teze, že ke vzniku prodlení se nevyžaduje zavinění při porušení původního závazku. Zavinění však může hrát roli při posuzování vzniku povinnosti prodlévajícího k náhradě škody. Předválečná právní teorie naopak nebyla jednotná v názoru, zda je zavinění nutným předpokladem prodlení.¹³⁹ Jak bylo řečeno v první kapitole, předválečná právní teorie dokonce rozlišovala prodlení na prodlení objektivní a prodlení subjektivní, když prodlení objektivní nastávalo pro okolnosti, za něž prodlévající neodpovídá, a prodlení subjektivní nastávalo pro okolnosti, za něž prodlévající odpovídá.

I. Pelikánová¹⁴⁰ zastává názor, podle něhož je odpovědnost za prodlení odpovědností kontraktní, neboť k ní může dojít pouze při porušení závazku ze smlouvy. Domnívám se však, že takové vymezení prodlení je příliš úzké. Je sice pravdou, že strana závazku se v prodlení ocitne nejčastěji v důsledku porušení smluvní povinnosti, avšak prodlení může vzniknout i při porušení závazku, který nevznikl ze smlouvy, například závazku z deliktu nebo z kvazideliktu. Pokud někomu vznikne povinnost nahradit škodu poškozenému nebo vydat bezdůvodné obohacení ochuzenému, dojde-li k dospělosti takového dluhu (na základě předchozího ujednání stran o čase plnění nebo subsidiárně na základě § 1958 odst. 2 o. z. – blíže viz další výklad) a subjekt nesplní takový dospělý dluh, ocitne se subjekt v prodlení s plněním takového dluhu a stíhají jej následky prodlení. Takovými následky prodlení mohou být například vznik povinnosti hradit úroky z prodlení v případě peněžitého dluhu při prodlení dlužníka spočívajícím

---

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. prosince 2010, sp. zn. 32 Cdo 2326/2009. Shodně též Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12, s. 4 nebo Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. vydání. Praha : ASPI, 2009, s. 135.

¹³⁹ Názory předválečné právní teorie k této otázce shrnuje komentář Rouček – Sedláček, viz Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 961 nebo též Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 382.

¹⁴⁰ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 379 nebo z novější literatury Pelikánová, I. Obchodní právo. 5, Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 296.

v nevydání bezdůvodného obohacení, kterým jsou peníze¹⁴¹, nebo vznik povinnosti strpět přechod škody na věci v případě prodlení věřitele s převzetím předmětu bezdůvodného obohacení¹⁴².

Tímto se dostáváme k další problematice, u jakých dluhů může prodlení nastat a u kterých je pojmově vyloučeno. Pro rozdělení dluhů lze použít klasickou čtveřici pojmů *dare* (dát), *facere* (konat), *omittere* (zdržet se) a *pati* (strpět) představujícím chování, které je předmětem práv a povinností.¹⁴³ U dluhů spočívajících v konání (*dare* a *facere*) je nepochybné, že s jejich plněním může být strana v prodlení, ať už se jedná o dluh jednorázový nebo trvajících. Příkladem jednorázového dluhu *dare* je povinnost prodávajícího odevzdat předmět koupě (§ 2079 odst. 1 o. z.) a příkladem jednorázového dluhu *facere* může být povinnost zhotovitele zhotovit dílo (§ 2586 odst. 1 o. z.). Příkladem trvajících dluhů *dare* a *facere* mohou být reálná břemena podle § 1303 o. z. Důvodová zpráva k § 1303 až § 1308 o. z. uvádí jako příklad reálného břemene povinnost dlužníka dodávat oprávněnému otop (trvajících *dare*) nebo udržovat studnu (trvajících *facere*). Domnívám se, že u těchto povinností není pochyby, že prodlení s jejich plněním může nastat, a to okamžikem, kdy nejsou plněny podle smlouvy nebo jiné právní skutečnosti, která vedla k jejich vzniku.¹⁴⁴ Stejně tak se domnívám, že v této otázce nenastanou žádné větší pochybnosti ani u trvajících dluhů spočívajících v nekonání (*omittere* a *pati*). Příkladem trvajících dluhů *omittere* může být sjednání konkurenční doložky obchodního zástupce podle § 2158 o. z. nebo povinnost mlčenlivosti nabyvatele licence podle § 2368 o. z., zatímco jako příklad trvajících dluhů *pati* lze uvést služebnost cesty podle § 1276 o. z. spočívající v povinnosti vlastníka strpět jízdu přes služební pozemek jakýmikoliv vozidly.

Dle mého názoru je odlišná situace u jednorázových dluhů spočívajících v nekonání. Příkladem jednorázového *omittere* může být smluvní povinnost vlastníka parkovacího místa nechat na jeden den své volné parkovací místo volné, aby druhá smluvní strana takového závazku měla volnější přístup ke vchodu do domu, do kterého

---

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. března 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99, č. 5/2002 Sb. rozh. civ.

¹⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. ledna 2002, sp. zn. 25 Cdo 426/2000 Sb.

¹⁴³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. 5. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 258.

¹⁴⁴ U reálných břemen může být takovou právní skutečností například pořízení pro případ smrti nebo vydržení (§ 1260 o. z. *per analogiam*).

předmětný den stěhuje své věci (zdržet se užívání své věci). Příkladem jednorázového *pati* může být výpůjčka automobilu vypůjčitel, aby mohl svou manželku zavést na nádraží. Již při uvedení předmětných příkladů si můžeme položit otázku, zda je vůbec možné a účelné při vymezení prodlení dělit pasivní dluhy na trvalé nebo jednorázové, neboť takové rozdělení je značně neostré.¹⁴⁵ Domnívám se, že základním rozdílem mezi těmito skupinami dluhů je skutečnost, zda v případě porušení dluhu může dojít k jeho dodatečnému splnění. Pokud k němu dojít může, je dle mého názoru možné se dostat při plnění těchto závazků do prodlení. U aktivních dluhů jednorázových i trvalých je zřejmé, že k jejich dodatečnému splnění zpravidla dojít může. Domnívám se, že stejně tak u trvalých pasivních dluhů je možné je dodatečně plnit obnovením předchozího nekonání (např. u konkurenční doložky zdržením se další činnosti porušující konkurenční doložku nebo u služebnosti cesty odstraněním závory bránící v cestě). U jednorázových pasivních dluhů, přijmeme-li existenci takového druhu dluhů, je jejich dodatečné splnění vyloučeno. J. Šilhán¹⁴⁶ uvádí, že se jedná o povinnosti, které svou povahou vylučují, aby mohl existovat jakýkoliv časový úsek mezi okamžikem jejich porušení a okamžikem, kdy jsou dodatečně splněny, z čehož dovozuje, že u takových závazků je prodlení vyloučeno. Jeho argumentaci, s níž souhlasím, bych doplnil tak, že u jednorázových pasivních dluhů se vlastně jedná o dluhy z fixních závazků, neboť z jejich povahy vyplývá, že druhá strana nemůže mít na opožděném plnění zájem (vypůjčitel potřebuje automobil v určitou dobu, jinak by vlak na nádraží, jímž má odcestovat jeho manželka, již odjel). V případě fixních závazků totiž samotným porušením povinnosti závazek zaniká bez dalšího a k prodlení nedochází (blíže viz kapitola 3.7 práce). Můžeme tedy uzavřít, že prodlení nemůže nastat u jednorázových pasivních dluhů, u nichž nepřipadá v úvahu jejich dodatečné splnění, zatímco u ostatních dluhů prodlení zpravidla může nastat.

Přikročme nyní k časovému vymezení prodlení. Již bylo uvedeno, že prodlení nastává porušením povinnosti. Ke stanovení vzniku prodlení je nutné určit čas plnění dluhu, tedy okamžik, kdy se dluh stává dospělým (splatným). Platí totiž, že nelze být v prodlení s plněním nedospělého dluhu, a tak nezbytnou podmínkou vzniku prodlení je

---

¹⁴⁵ Můžeme si položit otázku, zda výpůjčka automobilu na jeden týden je ještě jednorázovým, nebo již trvalým dluhem.

¹⁴⁶ Šilhán, J. Několik poznámek k pojmu prodlení dlužníka v NObčZ. Obchodněprávní revue, 2013, č. 5, s. 141.

splatnost dluhu. Současná právní úprava vychází z toho, že subjekt se ocitá v prodlení, pokud v době splatnosti (čase plnění) nebyl dluh splněn nebo případně jinak nezanikl, například dluh z fixního závazku zaniká samotným nesplněním v čase plnění, nežádá-li věřitel jeho dodatečné splnění. Pokud dluh není splněn v době splatnosti, nastává prodlení začátkem následujícího dne.¹⁴⁷ Ke vzniku prodlení se tedy vyžaduje zároveň opomenutí prodlévajícího plnit (právní jednání, kterým neplní dluh) a uplynutí času, aby se dluh ocitl po splatnosti (právní událost). Ke vzniku prodlení podle současné právní úpravy není třeba žádného právního jednání (upomínky) oprávněného, kterou by prodlévajícího uvedl do prodlení. Naopak komentář Rouček – Sedláček považoval v některých případech upomínku za nutný předpoklad prodlení.¹⁴⁸ Podle § 1334 o. z. o.¹⁴⁹ i podle § 1268 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937¹⁵⁰ upomínky bylo třeba pouze v případě, že splatnost dluhu nebyla určena již dříve. Pokud se podíváme na současnou právní úpravu, zjistíme, že je předválečné úpravě velmi podobná. Upomínka sice již nezbytnou podmínkou vzniku prodlení není, avšak pouze zdánlivě, jak je dále vyloženo. Důvod podobnosti úprav je nutné hledat v úpravě času plnění v současném občanském zákoníku.

Současný občanský zákoník upravuje čas plnění v samostatné rubrice v rámci právní úpravy splnění (§ 1958 až § 1967 o. z.), která bezprostředně předchází právní úpravě prodlení. Základní ustanovení § 1958 odst. 1 o. z. uvádí, že pokud je čas plnění přesně ujednán nebo jinak stanoven, je dlužník povinen plnit i bez vyzvání věřitele. Ustanovení výslovně uvádí, že ke splatnosti dluhu (a tedy i ke vzniku prodlení) není nutná výzva věřitele, tedy jeho aktivní konání, avšak pouze když je čas plnění nějakým způsobem vymezen již dříve. Zákon pro vymezení času plnění logicky preferuje dohodu stran závazkového vztahu, což je odrazem principů současného občanského zákoníku, který ponechává široký prostor zásadě smluvní svobody.

---

¹⁴⁷ Srov rozsudky Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. prosince 2005, sp. zn. 33 Odo 871/2005 a ze dne 22. října 2009, sp. zn. 30 Cdo 4720/2007.

¹⁴⁸ Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 961.

¹⁴⁹ Znění § 1334 o. z. o.: „Vina prodlení vůbec na dlužníka padá, když nezdrží dne, kdy dle zákona nebo smlouvy má platiti; anebo nebyl-li den placení určen, když po dni, kterého byl před soudem nebo mimo soud upomínán, s věřitelem se nevyrovná.“

¹⁵⁰ Znění § 1268 vládního návrhu: „Není-li čas plnění nijak určen (§§ 738 až 742), nastane povinnost splniti dne následujícího potom, co došla dlužníka upomínka.“

Diskusní může být odpověď na otázku, proč zákonodárce v § 1958 odst. 1 o. z. zdůraznil, že čas plnění musí být *přesně* ujednan. Důvodová zpráva k § 1954 až § 1967 o. z. nabízí pouze obecné vodítko, a to že úprava času plnění vychází z právní úpravy občanského zákoníku a obchodního zákoníku účinných do 31. prosince 2013. Může se jednat toliko o opakování obecné zásady, že právní jednání musí být určité a srozumitelné (viz § 553 odst. 1 o. z.), anebo občanský zákoník klade na strany závazkového vztahu přísnější nároky ohledně přesnosti vymezení času plnění? Domnívám se, že rozhodně nelze ustanovení interpretovat druhým způsobem. Pokud totiž důvodová zpráva k § 1954 až § 1967 o. z. odkazuje na předchozí úpravu, tak občanský zákoník účinný do 31. prosince 2013 (§ 563) ani obchodní zákoník (§ 340 odst. 1) nekladly na smluvní sjednání času plnění¹⁵¹ příliš rigidní požadavky a možnost smluvního ujednání času plnění judikatura¹⁵² vykládala poměrně široce. Takový výklad je ostatně i v souladu s výkladovými pravidly současného občanského zákoníku, podle nichž je třeba na právní jednání spíše hledět jako na platné než jako na neplatné (§ 574 o. z.)¹⁵³ a možnost smluvního ujednání času plnění je nutné chápat jako co nejširší, nikoliv tuto možnost prostřednictvím zužujícího výkladu § 1958 odst. 1 o. z. jakkoliv limitovat.

Nicméně určitou limitaci sjednání času plnění představují § 1963 až § 1967 o. z. transponující některá ustanovení¹⁵⁴ směrnice 2011/7/EU. Ustanovení § 1963 odst. 2 o. z. výrazně omezuje možnost sjednat si čas plnění delší než 60 dní ode dne obdržení faktury nebo jiné podobné výzvy, obdržení zboží nebo služby nebo ověření, zda bylo řádně splněno. V případě povinnosti podnikatele¹⁵⁵ dodat zboží nebo službu

---

¹⁵¹ V tehdejší terminologii doby plnění.

¹⁵² Srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. prosince 2010, sp. zn. 31 Cdo 5241/2007, podle něhož je smluvním určením doby plnění nejen, pokud je doba fixována pevným datem (určitým dnem nebo určitou lhůtou), ale též v případech, ve kterých strany vymezi způsob, jakým bude doba plnění určena, například tím, že ji učiní závislou na určité události nebo její určení ponechají na vůli dlužníka či vůli věřitele.

¹⁵³ Ostatně toto pravidlo již delší dobu používá Ústavní soud České republiky. Viz nálezy Ústavního soudu České republiky ze dne 14. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03 (N 84/37 SbNU 157) nebo z posledních let nálezy ze dne 3. srpna 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10 (N 138/62 SbNU 167) nebo nálezy ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 2447/13.

¹⁵⁴ Konkrétně čl. 3 odst. 3 až odst. 5, čl. 4 odst. 3, odst. 5 a odst. 6 a čl. 7 odst. 1 a odst. 5 směrnice 2011/7/EU.

¹⁵⁵ Definici podnikatele obsahuje § 420 o. z. Odstavec 1 obsahuje obecné pojmové znaky podnikatele (výkon činnosti samostatně, na vlastní účet a odpovědnost, živnostenským nebo obdobným způsobem, se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku), avšak je zajímavé, že odstavec 2 pro účely ochrany spotřebitele a též § 1963 o. z. tento pojem rozšiřuje v souladu s evropským právem na osoby, u nichž není kritérium zisku významné a které by tedy jinak nespĺňovaly pojmové znaky podle odstavce 1,

veřejnoprávní korporaci¹⁵⁶ je dokonce bezvýjimečně zakázáno sjednat splatnost dluhu přesahující 60 dnů od uvedených skutečností. V ostatních případech je takové smluvní ujednání možné jen tehdy, pokud to není vůči věřiteli hrubě nespravedlivé. Pokud je takové ujednání vůči věřiteli hrubě nespravedlivé, lze se dovolat neúčinnosti takového ujednání, stejně jako neúčinnosti ujednání o výši úroků z prodlení, a tak o této otázce podrobněji pojedná kapitola 3.3.4 práce.

Není-li čas plnění ujednán¹⁵⁷, je strana povinna plnit bez výzvy v čase plnění, který je jinak stanoven. Jiným stanovením se rozumí jakékoliv stanovení času plnění jiným způsobem, než na základě výslovného projevu vůle stran. Takto může být čas plnění stanoven právním předpisem nebo individuálním správním aktem. Právním předpisem, který stanoví čas plnění, může být občanský zákoník, pokud ovšem nestanoví čas plnění právní předpis ve vztahu speciality k občanskému zákoníku. Takovým příkladem může být § 15 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů,¹⁵⁸ který stanoví splatnost náhrady škody způsobené při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem do šesti měsíců od jejího uplatnění poškozeným. V rámci občanského zákoníku nalezneme stanovení času plnění v již citovaném § 1963 odst. 1 o. z. pro vzájemné závazky podnikatelů, a to pro stanovení času plnění dluhu uhradit cenu za zboží nebo službu do 30 dnů od obdržení faktury nebo jiné podobné výzvy, obdržení zboží nebo služby nebo od ověření, zda bylo řádně splněno. Dále nalezneme speciální stanovení času plnění pro některé dluhy v úpravě jednotlivých smluvních typů. Například § 2242 o. z. stanoví čas plnění dluhu pronajímatele odevzdat nájemci byt na první den měsíce následujícího po měsíci, kdy

---

např. při poskytování veřejné služby nebo při obecně prospěšné činnosti (při provozu nemocnic, veřejné dopravy, při provozování veřejně prospěšných ústavů), jak uvádí důvodová zpráva k § 420 až § 422 o. z.

¹⁵⁶ Směrnice používá pojem „orgán veřejné moci“, který čl. 2 odst. 2 směrnice definuje odkazem na vymezení veřejného zadavatele podle směrnic o zadávání veřejných zakázek. Zákonodárce tento pojem transponoval pojmem „veřejnoprávní korporace“ což výslovně uvádí v důvodové zprávě k § 1954 až § 1967 o. z. V minulosti byl tento pojem zaveden již zákonem č. 554/2004 Sb. s účinností od 1. ledna 2005, kterou byl vytvořen nový § 369a obch. zák. Tehdy pojem „veřejnoprávní korporace“ označil S. Plíva za interpretační problém (Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. vydání. Praha : ASPI, 2009, s. 138).

¹⁵⁷ Případně není-li platně sjednán. Neplatně sjednaným časem plnění může být čas plnění sjednán v minulosti.

¹⁵⁸ Ustanovení je ve vztahu speciality k občanskému zákoníku, Stejný závěr ohledně vztahu ustanovení k občanskému zákoníku ve znění tzv. velké novely uvedly Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku ze dne 15. prosince 2005, sp. zn. 25 Cdo 2328/2004 a Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 23. února 2010, sp. zn. II. ÚS 1612/09.

nájemní smlouva nabyla účinnosti. nebo § 2590 odst. 2 o. z. stanoví čas plnění pro dluh zhotovitele provést dílo jako dobu přiměřenou povaze díla.

Čas plnění může být dále stanoven individuálním správním aktem, a to rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu. Soud může rozhodnout o času plnění dluhu, jehož splatnost (čas plnění) má podle smlouvy určit dlužník, pokud dlužník čas plnění neurčí v přiměřené době a věřitel navrhne, aby čas plnění určil soud. V takovém případě soud určí čas plnění podle okolností případu (§ 1960 o. z.). Další příklad stanovení času plnění soudem upravuje § 1964 odst. 3 o. z., podle něhož soud o času plnění rozhodne u dluhu, u něž byl sjednán čas plnění v rozporu s § 1963 o. z., pokud se druhá strana nebo jiný subjekt dovolá neúčinnosti takového ujednání a soud v zájmu spravedlivého řešení nepoužije namísto sjednaného času plnění čas určený zákonem, ale určí jej svým rozhodnutím sám. Také jiný orgán než soud může stanovit čas plnění. Příkladem může být rozhodnutí dražebníka v dražební vyhlášce při nedobrovolné dražbě, kterým stanoví čas plnění pro dluh vydražitele uhradit cenu dosaženou vydražením dražené věci (§ 43 odst. 1 písm. m) zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů).

Z uvedeného výčtu je zřejmé, že právní řád u značné části dluhů stanoví jejich splatnost, tudíž nepožaduje upomínku druhé strany závazku k tomu, aby nastala splatnost dluhu a potažmo následující den po splatnosti dluhu prodlení. Nicméně existuje nezanedbatelná část dluhů, u nichž není čas plnění ujednán ani stanoven výše uvedenými způsoby, ale je stanoven subsidiárním § 1958 odst. 2 o. z., podle něhož může věřitel požadovat plnění ihned a dlužník je poté povinen splnit svůj dluh bez zbytečného odkladu. Pravidlem je takové stanovení času plnění u závazkových vztahů z náhrady škody a z vydání bezdůvodného obohacení.¹⁵⁹

---

¹⁵⁹ Na to upozorňuje nejen soudobá právní teorie (Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1656), ale i komentář Rouček – Sedláček [Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 961]. K této otázce je možné odkázat též na judikaturu Nejvyššího soudu České republiky vztahující se k předchozí právní úpravě splatnosti dluhů nahradit škodu a vydat bezdůvodné obohacení, například na rozsudek ze dne 27. července 2005, sp. zn. 25 Cdo 1523/2004 (splatnost náhrady škody v režimu občanského zákoníku) na rozsudek ze dne 30. června 2009, sp. zn. 23 Odo 1787/2006 (splatnost náhrady škody v režimu obchodního zákoníku) nebo na rozsudek ze dne 22. října 2009, sp. zn. 30 Cdo 4720/2007 (splatnost vydání bezdůvodného obohacení).

Potud se zdá, že současná právní úprava je vlastně totožná s předválečnou úpravou. Přesto drobný rozdíl najdeme. Podle obecného zákoníku občanského se prodlévající dostal do prodlení dnem následujícím po dojití upomínky, pokud čas plnění nebyl určen dříve.¹⁶⁰ Ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937 (§ 1268) již došlo k posunu, který převzal střední občanský zákoník (§ 306) a následující občanské zákoníky¹⁶¹, a to že dnem následujícím po dojití upomínky teprve nastane povinnost splnit dluh (tedy splatnost dluhu), nikoliv však prodlení. Zde vidíme, že upomínka již nemá za bezprostřední následek vznik prodlení, nýbrž pouze splatnost dluhu. K prodlení došlo až následujícího dne po splatnosti dluhu, tedy dva dny po dojití upomínky a o den později, než podle obecného zákoníku občanského. Současný občanský zákoník (§ 1958 odst. 2) převzal úpravu z obchodního zákoníku (§ 340 odst. 2)¹⁶², která se vyznačuje obecnějším vymezením času plnění, podle něhož je dlužník povinen plnit bez zbytečného odkladu po požádání. K prodlení tudíž podle současné právní úpravy dojde dnem následujícím poté, co uplynula lhůta pro splnění stanovená jako bez zbytečného odkladu po požádání. Na jednu stranu se jedná o méně rigidní stanovení okamžiku vzniku prodlení, když lze při určení délky lhůty bez zbytečného odkladu po požádání přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu (například povaze dluhu nebo místě plnění¹⁶³), na druhou stranu taková úprava oslabuje právní jistotu stran závazkového vztahu, neboť není najisto postaveno, v jaký konkrétní okamžik vlastně prodlení nastalo. V případě sporu mezi stranami závazkového vztahu (např. ve sporu o výši úroků z prodlení nebo o tom, kdy přešlo nebezpečí škody na věci) nezbyvá, než aby o této otázce rozhodl soud.

Co se týče obsahu a formy upomínky (slovy zákona „požadování plnění“), nejsou žádné zvláštní náležitosti upomínky stanoveny. Nezbytné je dodržet pouze podmínky

---

¹⁶⁰ Takový názor zastávala právní teorie při výkladu § 1334 o. z. o., srov. Krčmář, J. Základy přednášek o právu občanském. Právo obligační. Praha : Všeherd, 1924, s. 78 nebo Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 961.

¹⁶¹ Ustanovení § 78 občanského zákoníku z roku 1964 a § 563 obč. zák.

¹⁶² Jistě není překvapivé, že stejné vymezení obsahoval ideový zdroj obchodního zákoníku, § 225 odst. 2 zákoníku mezinárodního obchodu.

¹⁶³ Jiná je délka uvedené lhůty, pokud se jedná o rozsáhlý dluh (např. vydat bezdůvodné obohacení, kterým je rozsáhlé strojní zařízení) a pokud se jedná o dluh jednodušší povahy (např. uhradit peněžitou náhradu škody). Stejně tak dospějeme k odlišné konkrétní délce uvedené lhůty, pokud má být plněno v bydlišti dlužníka nebo pokud má být plněno na místě, které není snadno přístupné (např. na horské chatě, která je v zimních měsících nepřístupná).

pro uskutečnění právního jednání, tedy zejména určitost a srozumitelnost upomínky (§ 553 odst. 1 o. z.) a případně vyvarování se nemožnosti plnění (§ 580 odst. 2 o. z.), například stanovením času plnění v minulosti. Z obsahu upomínky musí vyplývat, že věřitel požaduje určité plnění, k němuž je dlužník zavázán. Upomínka může být mimosoudní v jakékoliv formě, ústní i písemné. Upomínkou může být i zaslání faktury.¹⁶⁴ Upomínkou může být též podání žaloby na plnění k soudu¹⁶⁵. V takovém případě splatnost dluhu nastává první den po doručení žaloby žalovanému soudem (nikoliv dnem podání žaloby)¹⁶⁶ a prodlení po uplynutí lhůty ke splnění bez zbytečného odkladu po doručení žaloby. Nicméně podání soudní upomínky nelze doporučit z následujících důvodů. Podáním žaloby se zcela eliminuje předsoudní vyjednávání o smírném řešení sporu (žalovaný mohl chtít plnit dobrovolně, pouze čekal na stanovení času plnění), od doby podání žaloby do jejího doručení žalovanému zpravidla uběhne lhůta v řádech několika týdnů a konečně pro věřitele má taková skutečnost nepříznivé právní následky v oblasti procesního práva.¹⁶⁷

Předchozí výklad se snažil objasnit koncepční pojetí prodlení a vymezil jeho obsahovou stránku popisem dluhů, u nichž prodlení může nastat, a popisem způsobu stanovení počátku prodlení. Počátek prodlení byl objasněn prostřednictvím výkladu o čase plnění. Časové vymezení prodlení je nutné dokončit vymezením časového okamžiku, v němž dochází k zániku prodlení. Při vymezení takového časového okamžiku je nutné již velmi zřetelně rozlišovat, zda jde o prodlení dlužníka či prodlení věřitele, a tak je tento časový okamžik v následujících kapitolách pojednávajících o prodlení dlužníka (kapitola 2.2 práce) a o prodlení věřitele (kapitola 2.3 práce).

---

¹⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. dubna 2004, sp. zn. 32 Odo 978/2003.

¹⁶⁵ Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 961 nebo Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1656.

¹⁶⁶ Viz následující rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky: usnesení ze dne 24. února 2010, sp. zn. 25 Cdo 5080/2007, rozsudek ze dne 31. ledna 2013, sp. zn. 33 Cdo 337/2012 nebo usnesení ze dne 30. dubna 2013, sp. zn. 33 Cdo 1315/2011.

¹⁶⁷ Pokud žalobce nezaslal žalovanému výzvu k plnění nejméně sedm dní před podáním žaloby, zpravidla nemá podle § 142a o. s. ř. právo na náhradu nákladů řízení, naopak lze předpokládat, že by soud uložil žalujícímu věřiteli, aby hradil náhradu nákladů řízení žalovanému dlužníkovi podle § 143 o. s. ř., neboť žalovaný dlužník svým chováním nezavdal příčinu k podání žaloby.

2.2 Prodlení dlužníka

Legislativní vymezení pojmu prodlení dlužníka obsahuje § 1968 o. z., podle něhož je v prodlení dlužník, který řádně a včas neplní svůj dluh. Přestože důvodová zpráva k § 1968 až § 1979 o. z. uvádí, že právní úprava prodlení vychází z pojetí v obchodním zákoníku, koncepce prodlení dlužníka byla oproti předchozí úpravě v obchodním zákoníku modifikována. Již bylo řečeno, že splnění dluhu vylučuje prodlení, ať se jedná o splnění dluhu řádné nebo vadné, včasné nebo opožděné, jak bude dále vyloženo. Pokud nastane prodlení dlužníka, nedochází k zániku dluhu splněním, což vyplývá z § 1969 o. z., podle něhož je jedním z následků prodlení dlužníka právo věřitele vymáhat splnění dluhu. Potud je koncepce prodlení dlužníka shodná s koncepcí podle předchozí právní úpravy, která též vylučovala současnou existenci prodlení dlužníka s plněním dluhu a zároveň splnění takového dluhu, neboť splněním dluhu prodlení dlužníka zaniklo¹⁶⁸. Z uvedeného je zřejmé, že vymezení splnění dluhu a prodlení dlužníka mají vzájemnou souvislost. Vymezením okamžiku, v němž je splněn dluh, totiž vymezíme okamžik zániku prodlení, neboť splnění a prodlení nemohou existovat současně.

Současný občanský zákoník vymezil splnění dluhu (soluci) nově a tento pojem oproti předchozí úpravě rozšířil. Zatímco právní úprava účinná do 31. prosince 2013 neumožňovala splnit dluh vadně¹⁶⁹, současný občanský zákoník podle mého názoru již umožňuje vadné splnění dluhu. Tento závěr opírám o dikci § 1914 odst. 2 o. z., podle něhož je-li splněno vadně, má příjemce práva z vadného plnění. Podle § 1908 odst. 1 o. z. splněním dluhu závazek zaniká. Podle § 1908 odst. 2 o. z. musí dlužník dluh splnit na svůj náklad a nebezpečí řádně a včas. Postrádáme však zcela jasnou formulaci § 324 odst. 1 a odst. 3 obch. zák., podle níž závazek, zanikne, je-li dluh ze závazku splněn věřiteli řádně a včas, případně zanikne uspokojením práv z vadného plnění, což je o to závaznější, že důvodová zpráva k § 1908 až § 1910 o. z. deklaruje, že úprava splnění

---

¹⁶⁸ Srov. Tomsa, M. in: Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, s. 1025.

¹⁶⁹ Podle § 324 odst. 3 obch. zák. se poskytnutím vadného plnění obsah závazku změnil co do svého obsahu vznikem práv z vadného plnění (práv z odpovědnosti za vady). Nebylo tedy možné splnit vadně, což dovozovala i právní teorie (srov. Jäger, M. Splnění závazku provést dílo podle obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 2010, č. 11, s. 381). Stejný závěr vyplývající z § 517 obč. zák. dovozovala právní teorie i pro občanskoprávní vztahy (srov. Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1478).

vychází z úpravy v obchodním zákoníku. Dle mého názoru § 1908 odst. 2 o. z. stanoví spíše povinnosti dlužníka při procesu plnění (plnit řádně, včas, na svůj náklad a nebezpečí), než pravidlo, podle něhož může dojít ke splnění dluhu pouze tehdy, je-li splněno řádně a včas a na svůj náklad a nebezpečí. Naopak z § 1914 odst. 2 o. z. v kontextu výše uvedeného vyplývá, že poskytnutím vadného plnění závazek zaniká splněním dluhu, tudíž v takovém případě nemůže nastat prodlení dlužníka.¹⁷⁰ Věřiteli sice vznikají práva z vadného plnění, avšak už nenastává prodlení dlužníka, neboť již došlo ke splnění dluhu (byť vadnému). Občanský zákoník tím opustil dosavadní koncepci vztahu splnění k prodlení i k odpovědnosti za vady obsaženou v obchodním zákoníku, přestože zákonodárce v důvodové zprávě k § 1908 až § 1910 o. z. uvedl, že úprava splnění v obchodním zákoníku byla vzata za základ úpravy v současném občanském zákoníku s některými drobnějšími změnami. Zákonodárce již bohužel neuvedl, jaké drobnější změny oproti předchozí úpravě provedl, ale nelze souhlasit, že výše uvedené změny jsou pouze drobnější, dle mého názoru naopak podstatně mění celou koncepci splnění a zároveň jeho vztah k prodlení a k odpovědnosti za vady. Současná koncepce tohoto vztahu není v českém právním prostředí žádnou novotou, neboť již hospodářský zákoník umožňoval zánik závazku vadným splněním dluhu¹⁷¹, jak ostatně uvedla kapitola 1.1 práce. Jisté pochybnosti může vyvolávat § 1923 o. z. vypočítávající jednotlivá práva z vadného plnění, avšak dle mého názoru uvedené ustanovení lze vyložit v souladu s uvedenou koncepcí. Ustanovení § 1923 o. z. stanoví právo věřitele odstoupit od smlouvy při výskytu neodstranitelné vady plnění. Na první pohled se zdá, že nelze odstoupit od smlouvy, pokud již závazek předtím zanikl splněním dluhu, byť vadným (plnění mělo neodstranitelné vady). Je však nutné si uvědomit, že vadným splněním zanikne jednotlivý dluh, nikoliv celá smlouva (přesněji řečeno závazkový právní vztah)¹⁷², která se skládá z mnoha dílčích dluhů. Proto dle mého názoru lze při splnění vymezených podmínek od smlouvy odstoupit (tedy od

---

¹⁷⁰ Též J. Šilhán uvádí, že přijetí plnění s vadami nezakládá dlužníkovu prodlení. Viz Šilhán, J. Několik poznámek k pojmu prodlení dlužníka v NOBčZ. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 5, s. 142.

¹⁷¹ Suchoža, J., Husár, J. a kol. *Obchodné právo*. 1. vydání. Bratislava : IURA EDITION, 2009, s. 626.

¹⁷² Obecná část důvodové zprávy k občanskému zákoníku, odstavec 2, oddíl C, bod 5. rozlišuje pojmy závazek, když závazkem rozumí obligaci, tedy závazkový právní vztah, a smlouva, kterou rozumí určitou právní skutečností, z níž vzniká závazek. Odstoupení od smlouvy tedy nezaniká smlouva jako právní skutečnost, ale zaniká závazkový právní vztah, který danou smlouvou vznikl.

souboru všech zbývajících dluhů, které smlouva založila a které dosud nebyly splněny) i v případě, že byl jednotlivý dluh ze smlouvy vadně splněn.¹⁷³

Uvedenou koncepcí, podle níž lze splnit i vadně, lze vyřešit jisté aplikační problémy, které nastávaly u předchozí právní úpravy splnění účinné do 31. prosince 2013 ve vztahu k odpovědnosti za vady a k prodlení. Pokud podle předchozí právní úpravy došlo k vadnému plnění dluhu a věřitel vadné plnění přijal, dluh nebyl splněn do doby uspokojení práv z vadného plnění nebo do doby zániku závazku jiným způsobem (např. dohodou).¹⁷⁴ V takovém případě dluh nebyl splněn, závazek nezanikl a zároveň vznikla odpovědnost za prodlení společně s odpovědností za vady. Naopak v současném občanském zákoníku již nemůže nastat souběžná existence prodlení a práv z vadného plnění, jak vyplývá z následujícího výkladu.

Připomeňme si vymezení prodlení dlužníka v § 1968 o. z., podle něhož je v prodlení dlužník, který neplní řádně a včas. Aby vzniklo prodlení dlužníka, musí být kumulativně splněny dvě podmínky, a to že není plněno řádně a že není plněno včas. Prodlení dlužníka může nastat ve dvou základních situacích. Prvním případem, při němž nastane prodlení dlužníka, představuje situace, kdy dlužník plnění neposkytl vůbec. V takovém případě dlužník plnění neposkytl včas a vzhledem k tomu plnění neposkytl ani řádně, neboť je neposkytl vůbec. Věřitel v takovém případě může zpravidla požadovat dodatečné splnění dluhu (§ 1969 o. z.), o čemž blíže pojedná kapitola 3.2 práce. Druhým případem vzniku prodlení dlužníka je situace, kdy dlužník nabídl věřiteli vadný předmět plnění v dohodnutém nebo stanoveném čase plnění, avšak věřitel tento vadný předmět plnění nepřijal. Pokud věřitel vadný předmět plnění nepřijal, nastává tím prodlení dlužníka, neboť nebylo splněno řádně a tedy ani včas, a věřitel může po dlužníkovi zpravidla dále požadovat splnění dluhu, byť dodatečné. Domnívám se, že věřitel nemá povinnost převzít vadný předmět plnění, neboť podle § 1910 o. z. nemůže být věřitel nucen proti své vůli přijmout něco jiného, než mu náleží (tedy něco jiného,

---

¹⁷³ Zbývajcí dluhy mohou představovat například povinnost odstupující smluvní strany poskytnout své plnění nebo povinnost druhé smluvní strany poskytnout záruku za jakost podle § 2113 o. z. na předané dílo.

¹⁷⁴ Shodně též Jäger, M. Splnění závazku provést dílo podle obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 2010, č. 11, s. 384. Stejný názor jsem též publikoval in: Doležal, T. Odpovědnost za vady díla podle obchodního zákoníku. Stavební právo – Bulletin, 2011, č. 4, s. 9.

než mělo být dodáno, což představuje vadný předmět plnění).¹⁷⁵ Důvodová zpráva k § 1908 až § 1910 o. z. uvádí, že úprava v § 1910 o. z. je do občanského zákoníku zařazena nově.¹⁷⁶ Zákonodárce mohl chtít tímto ustanovením dát najevo, že věřitel nemá povinnost převzít vadné plnění.¹⁷⁷ Naopak pokud v uvedené situaci věřitel vadný předmět plnění přijme, dojde tím k poskytnutí předmětu plnění (byť vadného), tudíž k vadnému splnění a vzniku práv z vadného plnění (§ 1914 odst. 2 o. z.). Pokud již je dlužník v prodlení¹⁷⁸ a po vzniku prodlení dodatečně vadně splní svůj dluh, s nímž je v prodlení, poskytnutím vadného plnění dluh zaniká vadným splněním a vadným splněním zaniká též prodlení dlužníka a vznikají práva z vadného plnění. Z uvedeného vyplývá, že podle současného občanského zákoníku nemůže dojít k souběhu existence prodlení a práv z vadného plnění.

Dle mého názoru je řešení vztahu prodlení a odpovědnosti za vady v současném občanském zákoníku krokem správným směrem. I. Pelikánová¹⁷⁹ v roce 1998 naopak uvedla, že oproti koncepci umožňující zánik závazku vadným splněním dluhu (zde reagovala na úpravu v hospodářském zákoníku), je úprava obchodního zákoníku, která neumožňovala splnění dluhu poskytnutím vadného plnění, „posunem k odchylné koncepci lépe respektující principy soukromého práva (vůle stran směřuje k tomu, aby se dlužník choval určitým způsobem; jestliže se chová jinak, je to jednání v rozporu s jeho právní povinností a nemůže jej proto původní a nesplněné povinnosti zprostit).“ Jistě lze souhlasit s tím, že vůle stran směřuje k tomu, aby se dlužník choval určitým předem určeným způsobem, tj. poskytnul plnění bezvadné, nicméně I. Pelikánová přehlíží, že dlužník vadně splní dluh jen za předpokladu, že věřitel nabízené vadné plnění přijme. Dle mého názoru naopak tato úprava lépe reflektuje jednu ze základních zásad soukromého práva, a to zásadu autonomie vůle. Pokud věřitel vadné plnění přijme, vyjadřuje tímto svůj souhlas s tím, aby se dlužník zprostil původní

---

¹⁷⁵ Shodně též Šilhán, J. Vzdání se práv z vadného plnění v novém občanském zákoníku. Právní rozhledy, 2013, č. 20, s. 714.

¹⁷⁶ Ustanovení prakticky stejného znění obsahoval již vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 (§ 1263).

¹⁷⁷ Musíme si však uvědomit, že se jedná o obecné ustanovení, které je možno použít, pokud zvláštní ustanovení (nebo pochopitelně smlouva) nestanoví jinak. Například u smlouvy o dílo na zhotovení stavby zákonodárce výslovně stanoví (§ 2628), že objednatel nemá právo odmítnout převzetí stavby pro ojedinělé drobné vady.

¹⁷⁸ Z důvodu, že vůbec nenabídl své plnění nebo nabídl vadné plnění, které věřitel odmítnul přijmout.

¹⁷⁹ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 269.

povinnosti poskytnutím jiného plnění, než sjednaného nebo stanoveného s tím, že poskytnutím takového plnění dlužníkovi vzniknou nové povinnosti z vadného splnění. Pokud věřitel takové plnění nepřijme, dlužník se poskytnutím vadného plnění své původní povinnosti poskytnout řádně plnění nezproští.

Domnívám se, že současná úprava představuje vyváženější úpravu práv a povinností dlužníka a věřitele a odbourává některé nejasnosti předchozí právní úpravy, o nichž se zmíním. Vyváženější úpravu lze demonstrovat na následujícím příkladu. Podle předchozí právní úpravy účinné do 31. prosince 2013¹⁸⁰ měl věřitel právo (nikoliv povinnost) převzít vadný předmět plnění¹⁸¹. Pokud tak věřitel učinil, mohl používat předmět plnění, který pro něj měl určitou ekonomickou hodnotu, byť se jednalo o předmět plnění s určitými vadami. Nicméně i přesto dlužník svůj dluh nesplnil, neboť neplnil řádně a včas, a to až do uspokojení práv z vadného plnění, kterým nejčastěji bylo odstranění vady nebo uplatnění slevy z ceny¹⁸², na což mohla být v případě úplatných závazků vázána úhrada ceny. Věřitel tedy po určitou dobu neměl splatný dluh uhradit cenu za předaný předmět plnění, přestože předmět plnění již užíval¹⁸³. V některých případech uvedená úprava mohla vést pro dlužníka k nepřiměřeně tvrdým následkům, když kvůli drobným vadám nedostal uhrazenou cenu za předaný předmět plnění, neboť svůj dluh předat bezvadné plnění nesplnil. Tuto nepřilíš vyváženou úpravu překonává naznačená koncepce splnění v současném občanském zákoníku, která naopak skýtá spravedlivé záruky pro každou ze smluvních stran. Věřitel má zachovanou volbu, zda vadný předmět plnění převezme, či nikoliv. Zatímco podle předchozí úpravy převzetím vadného plnění nedošlo ke splnění dluhu, pokud věřitel podle současné právní úpravy vadný předmět plnění převezme, způsobí tím zánik závazku splněním dluhu a vznik práv z vadného plnění (neboť bylo splněno vadně). Pokud je vázána úhrada ceny za plnění na splnění dluhu poskytnout předmět plnění, má věřitel právo užívat věc, byť vadnou, a povinnost uhradit dlužníkovi cenu za plnění a zároveň má

---

¹⁸⁰ Jak podle občanského zákoníku ve znění tzv. velké novely, tak podle obchodního zákoníku.

¹⁸¹ Což například pro obchodněprávní smlouvu o dílo konstatovala judikatura (např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. prosince 2002, sp. zn. 29 Odo 416/2001).

¹⁸² Za předpokladu, že závazek již dříve nezanikl jiným způsobem, například dohodou, splnutím, dodatečnou nemožností plnění atd.

¹⁸³ Například u smluv o dílo, u nichž podle § 548 odst. 1 obchodního zákoníku byla splatnost ceny za dílo vázána na provedení díla, tedy na předání bezvadného předmětu díla, nebyla-li jiná dohoda smluvních stran. Tento názor jsem publikoval in: Doležal, T. Odpovědnost za vady díla podle obchodního zákoníku. Stavební právo – Bulletin, 2011, č. 4, s. 9 a judikaturu zde uvedenou.

dlužník povinnost uspokojit některé z práv z vadného plnění (nejčastěji odstranit vadu nebo poskytnout slevu z ceny). Pokud věřitel předmět plnění nepřevzme, vadný předmět plnění nemůže užívat a způsobí vznik prodlení dlužníka, neboť nebylo splněno včas a tím ani řádně. V takovém případě je nastolena rovnovážná situace, že ani věřitel ani dlužník nedostanou plnění charakterizující konkrétní závazkový vztah (např. předmět koupě a protiplnění ve formě kupní ceny), pokud je úhrada ceny vázána na splnění dluhu předat věc.

Nemožností současné existence prodlení a práv z vadného plnění též odpadá dřívější relativně problematický vzájemný vztah následků prodlení a práv z odpovědnosti za vady, který lze vysvětlit u právní úpravy obchodního zákoníku na následujícím příkladu. Následkem prodlení stejně jako právem z odpovědnosti za vady u kupní smlouvy i u smlouvy o dílo bylo podle § 345 a § 436 obch. zák. právo věřitele odstoupit od smlouvy. Bylo však diskutabilní, zda v případě, kdy dlužník předal vadný předmět plnění (čímž vznikla souběžná existence prodlení a odpovědnosti za vady), mohl věřitel takové právo vykonat z titulu, že se jedná o následek prodlení, nebo z titulu, že se jedná o jedno z práv vzniklých z vadného plnění. Vyjasnění otázky, z jakého titulu věřitel od smlouvy odstoupil, bylo důležité v případě, že věřitel neoznámil dlužníkovi vady předmětu plnění včas. V takovém případě právo odstoupit od smlouvy jako právo z vadného plnění podle § 441 odst. 1 obch. zák. totiž zaniklo, zatímco následky prodlení dlužníka (včetně práva odstoupit od smlouvy) tímto dotčeny nebyly. Dlužník zůstal v prodlení, a tak právo odstoupit od smlouvy mohl věřitel teoreticky ještě vykonat z titulu, že se jedná o následek prodlení (§ 365 obch. zák.). Domnívám se, že tuto spornou otázku řešil § 440 odst. 2 obch. zák., podle něhož uspokojení, kterého bylo možné dosáhnout uplatněním práva z vadného plnění, nebylo možné dosáhnout uplatněním práva z jiného právního důvodu (zde z důvodu prodlení). Uvedené ustanovení tedy konstruovalo vztah obou institutů tak, že odpovědnost za vady je ve vztahu speciality k prodlení. V naznačeném příkladě bychom výkladem mohli dospět k závěru, že věřitel neměl právo od smlouvy platně odstoupit z titulu prodlení dlužníka, pokud včas neoznámil vady předmětu plnění, neboť právo odstoupit od smlouvy měl uplatnit jako právo z vadného plnění, které mu však podle § 441 obch. zák. zaniklo. Jednalo se však o poměrně krkolomný výklad. Podle současného občanského zákoníku

již nemůže dojít k souběžnému střetu následků prodlení dlužníka a práv z vadného plnění, čímž podobné interpretační obtíže při výkladu současné právní úpravy odpadají.

Na okraj je nutné uvést ještě jeden příklad, který dle mého názoru demonstruje, že nové vymezení splnění (a v závislosti na něm i nové vymezení prodlení) v současném občanském zákoníku je krokem správným směrem. Současná právní úprava odstraňuje nejistotu ohledně okamžiku, kdy byl dluh splněn. Jak bylo řečeno, podle předchozí právní úpravy účinné do 31. prosince 2013 nemohlo být splněno, pokud byl předán vadný předmět plnění. Tehdejší judikatura tento názor zastávala i pro případ, že byl poskytnut předmět plnění se skrytými vadami.¹⁸⁴ Přirozeně se však skrytá vada projeví s určitým odstupem po předání vadného plnění. Pokud se skrytá vada objeví, vyplýne, že splněno nebylo v okamžiku předání předmětu plnění, který se jevil jako bezvadný, a naopak vyjde najevo, že po celou dobu od poskytnutí předmětu plnění byl dlužník v prodlení a zároveň vznikla jeho odpovědnost za vady, přestože o tom neměla vědomost ani jedna ze smluvních stran. Naopak smluvní strany měly po celou dobu od poskytnutí předmětu plnění za to, že dluh poskytnutím předmětu plnění splněním zanikl. Uvedená nejistota mohla mít praktický dopad, například pokud si strany smlouvy o dílo sjednaly smluvní pokutu v určité výši za každý den prodlení s provedením díla.¹⁸⁵ Při výskytu skryté vady ke splnění povinnosti provést dílo nedošlo, tudíž by v takovém případě vzniklo věřiteli právo na uvedenou smluvní pokutu již od sjednané nebo stanovené doby plnění povinnosti provést dílo. Je možné, že pokud by v takovém případě věřitel smluvní pokutu žádal, soud by takový návrh zamítl s poukazem na porušení zásad poctivého obchodního styku, případně s tím, že takový nárok by byl v rozporu s dobrými mravy, avšak rozhodně se nejednalo o ideální úpravu. I tento nedostatek současná právní úprava řeší, neboť splněno je v takovém případě bez ohledu na to, zda byl poskytnut předmět plnění bez vad nebo se skrytými vadami. V obou případech nevzniká prodlení dlužníka a podle výše uvedeného příkladu nevzniká ani nárok věřitele na uvedenou smluvní pokutu.

Ze shora uvedených důvodů se domnívám, že vzájemný vztah splnění, prodlení a odpovědnosti za vady doznal v současném občanském zákoníku změny, kterou

---

¹⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. května 1999, sp. zn. 33 Cdo 894/1998.

¹⁸⁵ Podle § 554 odst. 1 obch. zák. zhotovitel splní svou povinnost provést dílo jeho řádným ukončením a předáním předmětu díla objednateli, což zahrnuje předání bezvadného předmětu díla.

hodnotím kladně. Nicméně nezbyvá než počkat, jak předmětná ustanovení vyloží soudní praxe a zda se přikloní k tomu, že zůstala zachována koncepce splnění dle obchodního zákoníku, jak uvádí důvodová zpráva k § 1908 až § 1910 o. z., anebo že došlo ke změně koncepce splnění například směrem, který jsem výše naznačil.

Ustanovení § 1968 o. z. dále upravuje vzájemný vztah prodlení dlužníka a prodlení věřitele, který se též přímo dotýká vymezení prodlení dlužníka. Podle § 1968, věta druhá, o. z. „dlužník není za prodlení odpovědný, nemůže-li plnit v důsledku prodlení věřitele.“ Tímto vymezením zákonodárce změnil vztah prodlení dlužníka a prodlení věřitele a rozšířil vymezení pojmu prodlení dlužníka oproti předchozí právní úpravě účinné do 31. prosince 2013,¹⁸⁶ která vylučovala současnou existenci prodlení dlužníka a prodlení věřitele, neboť stanovila, že pokud byl v prodlení věřitel, nebyl v prodlení dlužník. Pokud byl v prodlení věřitel, nemohl se dlužník nikdy dostat do prodlení. Pokud již byl dlužník v prodlení, ale následně se dostal do prodlení věřitel, prodlení dlužníka tímto automaticky skončilo. Současný občanský zákoník souběžnou existenci prodlení dlužníka a prodlení věřitele již připouští, neboť v případě prodlení věřitele zůstává dlužník v prodlení dlužníka, avšak pouze za ně není odpovědný. Z toho vyplývá, že jakmile se dlužník dostane do prodlení, jeho prodlení skončí teprve zánikem závazku (ať již splněním dluhu nebo z jiného důvodu) bez ohledu na to, zda se v mezidobí dostal do prodlení věřitel, byť za prodlení v tomto mezidobí dlužník neodpovídá.¹⁸⁷ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku k této změně vzájemného poměru prodlení dlužníka a prodlení věřitele bohužel mlčí.

Je možné, že záměrem zákonodárce nebylo odchýlit se od předchozí právní úpravy účinné do 31. prosince 2013 a ke kouzlu nechtěného došlo jen z důvodu otrocké transpozice znění čl. 3 odst. 1 písm. b) směrnice 2011/7/EU, jež zmiňuje prodlení, za které není dlužník odpovědný. Není bez zajímavosti připomenout, že předchůdce uvedeného ustanovení směrnice obdobného znění, čl. 3 odst. 1 písm. c), bod ii) směrnice 2000/35/ES byl stejným způsobem transponován do § 369a odst. 3 obch. zák. (ve znění účinném od 1. ledna 2005 do 30. června 2013), což vedlo k velké kritice

---

¹⁸⁶ Ustanovení § 520 obč. zák. a § 365 obch. zák.

¹⁸⁷ Pokud dlužník za prodlení neodpovídá, znamená to, že nenastanou následky prodlení dlužníka.

právní teorie¹⁸⁸, která argumentovala, že česká úprava prodlení zná jenom dva krajní póly, dlužník v prodlení buďto je, nebo není, avšak nemůže v prodlení zároveň být, ale nebýt za ně odpovědný, což vyplývá z objektivní povahy prodlení.¹⁸⁹ Zákonodárce při příležitosti transpozice nové směrnice 2011/7/EU do obchodního zákoníku uvedené ustanovení vypustil¹⁹⁰, avšak v současném občanském zákoníku se koncepce prodlení dlužníka, za něž nemusí být odpovědný, objevuje znovu. Nutno však dodat, že na rozdíl od předchozí právní úpravy, v nynější úpravě již není vzájemného rozporu, když současný občanský zákoník již jednotně a bezrozporně stanoví možnost, aby byl dlužník v prodlení, za něž neodpovídá, přestože takový posun vzájemného vztahu prodlení dlužníka a prodlení věřitele pravděpodobně nebyl úmyslem zákonodárce.

Přitom se nejedná o pouhou formální změnu, naopak uvedená změna koncepce prodlení dlužníka může mít praktické dopady, které lze objasnit na následujícím příkladu. Pokud si smluvní strany sjednají, že smlouva (resp. závazek ze smlouvy) zanikne desátý den prodlení dlužníka se splněním dluhu a v prodlení se dlužník ocitne kvůli prodlení věřitele, zanikne závazek ze smlouvy uplynutím této lhůty bez ohledu na skutečnost, že je v prodlení zároveň i věřitel. Zánik závazku ze smlouvy v takovém případě totiž nelze považovat za zákonem stanovený následek prodlení, za který není dlužník odpovědný, ale spíše za sjednané určení lhůty, jejímž uplynutím dojde k určité právně relevantní skutečnosti, k zániku smlouvy na základě předchozí dohody. Podle právní úpravy účinné do 31. prosince 2013 v případě prodlení věřitele dlužník v prodlení vůbec nebyl, a tak by uvedená lhůta do skončení prodlení věřitele nemohla uplynout. Současná právní úprava v případě uvedeného smluvního ujednání dává věřiteli možnost bez větších potíží vyvázat se tímto způsobem z uvedené smlouvy, i když při použití obecných zásad soukromého práva, zejména zásady smlouvy mají být plněny (§ 3 odst. 2 písm. d) o. z.) a nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního činu (§ 6 odst. 2 o. z.) lze namítat, že takové jednání věřitele nemá právní účinky a že smlouva trvá dále.

---

¹⁸⁸ Srov. např. Tomsa, M. Nová úprava splatnosti ceny dodávek a úroku z prodlení v obchodních transakcích, *Obchodní právo*, 2005, č. 3, s. 2; Doležil, T., Havel, B. Příliš těžké břemeno harmonizace – k novele obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2005, č. 10, s. 358 nebo Klega, L. K opomíjenému ustanovení o splatnosti ceny a úrocích z prodlení. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 9, s. 30.

¹⁸⁹ Ustanovení § 369a odst. 3 obch. zák. tímto bylo v rozporu se zněním § 365, věta druhá, obch. zák., podle kterého „dlužník však není v prodlení, pokud nemůže plnit svůj závazek v důsledku prodlení věřitele.“

¹⁹⁰ Novelou obchodního zákoníku č. 179/2013 Sb s účinností od 1. července 2013.

Z uvedeného vymezení prodlení dlužníka vyplývá, že na jednu stranu dochází k zúžení pojmu prodlení dlužníka vzhledem k rozšíření pojmu splnění i na možnost vadného splnění, avšak na druhou stranu dochází k rozšíření pojmu prodlení dlužníka změnou vzájemného vztahu prodlení dlužníka a prodlení věřitele, podle něhož prodlení dlužníka trvá, přestože je v prodlení i věřitel. Domnívám se, že je kladem současné právní úpravy, že díky naznačeným změnám ve vymezení prodlení dlužníka odstraňuje některé interpretační obtíže vznikající při výkladu předchozí právní úpravy, které jsem výše naznačil.

2.3 Prodlení věřitele

Prodlení věřitele vymezuje § 1975 o. z., podle něhož je věřitel v prodlení, nepřijal-li řádně nabídnuté plnění nebo neposkytl-li dlužníku součinnost potřebnou ke splnění dluhu. Takové vymezení takřka kopíruje vymezení uvedené v § 522 obč. zák., podle něhož je věřitel v prodlení, jestliže nepřijal řádně nabídnuté plnění nebo neposkytl v době plnění součinnost potřebnou ke splnění dluhu. To značí, že podstatná část dosavadní judikatury je aplikovatelná i na současnou právní úpravu, byť současné vymezení prodlení věřitele je poněkud širší, neboť neposkytnutí součinnosti věřitele neváže výlučně na čas (dobu) plnění, což lze jen vítat. Současné vymezení prodlení věřitele již zahrnuje do svého pojmu i protiprávní chování věřitele, ke kterému dojde před časem plnění. Je totiž možné, že věřitel neposkytne součinnost ještě před časem plnění dluhu dlužníka.¹⁹¹ Ze znění § 1975 o. z. vyplývají dvě skutkové podstaty prodlení věřitele, a to nepřijetí řádně nabídnutého plnění a neposkytnutí součinnosti potřebné ke splnění dluhu. K. Eliáš¹⁹² k uvedeným skutkovým podstatám prodlení věřitele pro předchozí občanskoprávní úpravu účinnou do 31. prosince 2013 dále přiřazoval ještě věřitelovu nepřipravenost splnit vzájemný závazek (resp. dluh) a nevystavení kvitance věřitelem, což je dle mého názoru možné převzít i pro současnou právní úpravu (viz § 1911 a § 1949 o. z.).

Na tomto místě je zajímavé učinit historický exkurz k vymezení pojmu prodlení věřitele v dřívějších soukromoprávních kodexech, z něhož bude patrné, jak zákonodárce

---

¹⁹¹ Například objednatel může mít povinnost před smluveným časem plnění provedení díla zhotovitelem předat zhotoviteli určité dokumenty potřebné k provádění díla.

¹⁹² Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1491.

došel k současnému vymezení prodlení věřitele. Obecný zákoník občanský (§ 1419) znal pouze jedinou skutkovou podstatu prodlení věřitele, a to „jestliže věřitel váhal placení přijmouti.“ Tuto skutkovou podstatu lze vyjádřit méně užívaným latinským ekvivalentem prodlení věřitele *mora accipiendi* (prodlení s přijetím). Jak připomíná K. Eliáš¹⁹³, část tehdejší právní teorie považovala bezprávné odepření splnění za jediný důvod vzniku věřitelova prodlení a až později se v právní teorii prosazoval extenzivní výklad § 1419 o. z. o. Takový výklad reflektoval i vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, neboť jeho důvodová zpráva k § 1270 a k § 1271 návrhu uváděla, že „věřitel se ocitne v prodlení nejen, když nepřijme, co jest *in obligatione*, nýbrž i když neprovede jiného úkonu, který jest podmínkou, aby dlužník mohl dostáti svým povinnostem.“ Text § 1270 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937¹⁹⁴ označoval za prodlení věřitele neposkytnutí nutného spolupůsobení a velmi precizně rozlišoval, že se vyskytují dluhy, při kterých není prodlení věřitele možné (důvodová zpráva uvádí, že se jedná o dluhy *non facere*). Uvedené teze se promítly i do textu § 233 odst. 1 středního občanského zákoníku, podle něhož je věřitel v prodlení, jestliže „nepřijal řádně nabídnuté plnění nebo neposkytl spolupůsobení potřebné ke splnění závazku.“ Jak vidíme, definice je takřka totožná jako současné vymezení prodlení věřitele v § 1975 o. z., pouze místo pojmu součinnost je použit pojem spolupůsobení. Pojem součinnost místo pojmu spolupůsobení přinesl § 88 občanského zákoníku z roku 1964 a převzal jej i § 522 obč. zák. Naopak zákoník mezinárodního obchodu používal po vzoru středního občanského zákoníku pojmu spolupůsobení a není překvapením, že tento pojem převzal i § 370 obch. zák. Nutno však přiznat, že mezi oběma pojmy není věcný rozdíl, nicméně pokud důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí, že úprava prodlení vychází z pojetí v obchodním zákoníku¹⁹⁵ a dále uvádí, že základním ideovým zdrojem rekonstrukce je vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937¹⁹⁶, v tomto případě se těchto tezí zákonodárce při formulaci § 1975 o. z. nedržel, pokud nepoužil pojem spolupůsobení.

---

¹⁹³ Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12, s. 10.

¹⁹⁴ Znění § 1270 návrhu: „Jestliže věřitel, jehož spolupůsobení při splnění je nutné, neposkytne tohoto spolupůsobení dlužníkovi, který se své strany učiní vše, čeho na něm vyžaduje splnění, stihnou nepříznivé toho následky věřitele.“

¹⁹⁵ Důvodová zpráva k § 1968 až § 1979 o. z.

¹⁹⁶ Obecná část důvodové zprávy k občanskému zákoníku, odstavec 2, oddíl A., bod 2.

Přikročme nyní k podrobnějšímu rozebrání jednotlivých skutkových podstat prodlení věřitele. Skutková podstata spočívající v *neposkytnutí součinnosti potřebné ke splnění dluhu* má obecnější povahu, než další skutkové podstaty, proto je na místě vymezit nejprve tuto skutkovou podstatu. I. Pelikánová¹⁹⁷ uvádí, že obecně je povinností součinnosti „především takové jednání, bez něhož by dlužník svoji povinnost splnit objektivně nemohl.“ Povinnost součinnosti věřitele je v první řadě možné vymezit časovým obdobím, v němž věřitel musí poskytovat součinnost potřebnou ke splnění dluhu. Tato povinnost se vztahuje jak na dobu předcházející času plnění dluhu (dospělosti dluhu), tedy od vzniku dluhu do jeho splatnosti, v čase plnění dluhu, tak i na dobu po čase plnění dluhu do doby splnění dluhu nebo zániku dluhu jiným způsobem (tj. na období prodlení dlužníka).¹⁹⁸ Součinností v době předcházející času plnění může být např. předání věci k provedení její opravy nebo volba způsobu plnění dluhu věřitelem, jak bude dále vyloženo. Součinností v čase plnění je nejčastěji převzetí předmětu plnění, přičemž převzetí předmětu plnění může být součinností i po čase plnění dluhu (v takovém případě se jedná o převzetí předmětu plnění, s jehož splněním je dlužník v prodlení). Vidíme, že časové vymezení pojmu součinnost je velmi široké a zahrnuje vlastně celou dobu existence dluhu, od jeho vzniku, přes jeho dospělost až k jeho zániku. Z toho důvodu je důležitější než časové vymezení této skutkové podstaty vymezení obsahové, podle něhož se musí jednat o činnost potřebnou ke splnění dluhu.

Obsahové vymezení součinnosti věřitele se značně liší v závislosti na povaze dluhu, který má dlužník splnit. U dluhů spočívajících v povinnosti pasivního chování, tedy v povinnosti zdržet se konání (*omittere*)¹⁹⁹ a povinnosti něco strpět (*pati*)²⁰⁰, není žádné součinnosti věřitele ke splnění takového dluhu zapotřebí. Naopak součinnosti

---

¹⁹⁷ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 382. Podobně judikatura k obchodnímu zákoníku, rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. června 2011, sp. zn. 23 Cdo 830/2010.

¹⁹⁸ Tato úprava v zásadě odpovídá úpravě v obchodním zákoníku (srov. Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. vydání. Praha : ASPI, 2009, s. 140). Naopak již není aplikovatelná judikatura k § 520 obč. zák., podle níž se součinností potřebnou k plnění dluhu rozumí pouze součinnost potřebná v době splatnosti pohledávky (rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. června 2011, sp. zn. 33 Cdo 2131/2009) nebo podle níž oprávněný (věřitel) po zahájení exekučního řízení není povinen poskytovat povinnému (dlužníkovi) součinnost, neboť již doba splatnosti pohledávky uplynula (usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. června 2005, sp. zn. 20 Cdo 404/2004).

¹⁹⁹ Například při plnění dluhu obchodního zástupce z konkurenční doložky dle smlouvy o obchodním zastoupení (§ 2483 o. z.) není třeba žádné součinnosti druhé smluvní strany, zastoupeného.

²⁰⁰ Stejně tak například při plnění dluhu pronajímatele strpět omezení svého vlastnického práva nemožností užívat pronajatou věc dle nájemní smlouvy (§ 2201 o. z.) není třeba žádné součinnosti nájemce.

věřitele je zapotřebí při plnění dluhů spočívajících v aktivním chování dlužníka, tedy v povinnosti něco dát (*dare*) nebo něco konat (*facere*). Při plnění dluhu spočívajícího v povinnosti něco dát (např. povinnosti odevzdat věci na základě kupní smlouvy podle § 2079 o. z.) je třeba, aby věřitel byl přítomen na místě plnění v čase plnění a plnění převzal. Zpravidla nejrozsáhlejší součinnost musí věřitel poskytovat při plnění dluhu spočívajícího v povinnosti něco konat. Klasickým příkladem je dluh zhotovitele provést dílo dle smlouvy o dílo (§ 2586 o. z.). Pokud dílo spočívá v opravě nebo úpravě věci, musí objednatel (věřitel) věc poskytnout, případně umožnit přístup k ní nebo ji připravit tak, aby mohl zhotovitel (dlužník) dílo provést (např. připravit staveniště pro stavbu, opatřit materiál ke zhotovení věci apod.). Rozsah povinnosti poskytnout součinnost věřitele při plnění dluhu dlužníka je tak nutné stanovit vždy individuálně s přihlédnutím k povaze dluhu, který je plněn, není-li rozsah této povinnosti přesně vymezen smlouvou nebo zákonem.²⁰¹

Na tomto místě je vhodné poznamenat, že do této skutkové podstaty prodlení věřitele je nutné zařadit také případ, pokud věřitel u alternativních závazků včas neprovede volbu způsobu plnění (koncentraci), pokud věřiteli toto právo náleží (§ 1926 o. z.)²⁰². Konečně lze uzavřít, že judikatura²⁰³ shledala za konkrétní zajímavý případ neposkytnutí součinnosti věřitele, pokud věřitel dlužníkovi nesdělí číslo účtu u peněžního ústavu, jestliže dlužník plní peněžitý dluh, který není možné hradit v hotovosti.²⁰⁴ V takovém případě se neuplatní obecné pravidlo § 1955 odst. 1 o. z. o místě plnění peněžitého dluhu, kterým je místo bydliště nebo sídlo věřitele.

Další skutkovou podstatou prodlení, již konkrétnější, je *nepřijetí řádně nabídnutého plnění*, což není nic jiného než jeden z případů neposkytnutí součinnosti. Řádně nabídnuté plnění je plnění, které je poskytnuto ve smluveném nebo jinak stanoveném čase plnění, místě plnění a je bezvadné. Jak bylo již řečeno, podle § 1910 o. z. věřitel nemá povinnost převzít plnění vadné, avšak pokud tak učiní, dluh zanikne

---

²⁰¹ Podle I. Pelikánové je vždy nutné najít pramen povinnosti, který věřiteli povinnost součinnosti stanoví. Viz Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 382.

²⁰² Kdy věřiteli toto právo náleží, může stanovit smlouva nebo zákon. Například § 1923 o. z. dává věřiteli právo volby práva z vadného plnění.

²⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. ledna 2013, sp. zn. 33 Cdo 337/2012.

²⁰⁴ Podle § 4 zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů činí denní limit pro některé hotovostní platby částku 350.000,- Kč.

splněním a nedojde k prodlení dlužníka. Naopak pokud dlužník nabízí plnění řádné (bezvadné), je-li plnění nabídnuto ve stanoveném čase plnění a místě plnění, dostává se jeho nepřijetím věřitel do prodlení věřitele. Obecnou definici, co se rozumí řádným plněním, obsahuje pro úplatné závazky § 1914 o. z. Podle tohoto ustanovení musí být předmět plnění bez vad s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými s tím, že dále předmět plnění musí být možné použít podle smlouvy nebo podle účelu smlouvy, je-li účel smlouvy stranám znám. Vymíněné vlastnosti jsou ujednané vlastnosti, zatímco obvyklé vlastnosti jsou vlastnosti standardní, které se u předmětu plnění s ohledem na jeho povahu obecně předpokládají.²⁰⁵ Předmět plnění dále musí být způsobilý k použití podle smlouvy nebo podle účelu smlouvy, je-li stranám znám²⁰⁶. Například jestliže je stranám známo, že věřitel potřebuje dodat tiskárnu pro denní objem tisku tisíc listů, tak při dodání tiskárny pro denní objem tisku sto listů má taková tiskárna sice obvyklé vlastnosti a za jiné situace je bezvadným plněním (pokud by byla poptávána tiskárna pro denní objem tisku sto listů), avšak v konkrétním případě se jedná o vadné plnění, neboť předmět plnění není možné použít podle smlouvy, případně podle účelu smlouvy. Ustanovení § 1916 odst. 1 o. z. dále konkretizuje obecnou definici řádného plnění negativním způsobem, když upravuje demonstrativní výčet, kdy dlužník plní vadně (tedy kdy není předmět plnění řádný). Jedná se o případy, kdy věc nemá stanovené nebo ujednané vlastnosti, kdy dlužník neupozorní na vady předmětu plnění, přestože se jedná o vady, které se při takovém předmětu plnění obvykle nevyskytují, kdy dlužník nepravdivě ujistí věřitele, že předmět plnění je bez vad nebo se hodí k určitému užívání a konečně kdy dlužník neoprávněně²⁰⁷ zcizí věc jako svoji.

Od vadného plnění je nutné odlišovat případy, kdy dlužník plní věřiteli dluh částečně. Podle § 1930 odst. 1 o. z. se dluh plní vcelku, což je základním principem současné úpravy. Ustanovení § 1930 odst. 2 o. z. nicméně stanoví, že věřitel je povinen přijmout částečné plnění, pokud to neodporuje povaze závazku²⁰⁸ nebo účelu smlouvy,

---

²⁰⁵ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1514.

²⁰⁶ Povšimněme si, že účel smlouvy nemusí být výslovně vyjádřen ve smlouvě, ale postačí, je-li stranám smlouvy znám. Účel smlouvy je stranám znám, pokud vědomost o účelu smlouvy nabudou například při vyjednávání o uzavření smlouvy.

²⁰⁷ Oprávněně zcizit cizí věc může například komisionář podle komisionářské smlouvy (§ 2464 o. z. ve spojení s § 2455 o. z.).

²⁰⁸ Podle K. Eliáše částečné plnění odporuje povaze závazku, pokud předmět plnění není dělitelný a uvádí příklad, že nelze dodat nejdříve motor a poté zbytek automobilu (Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník.

když účel smlouvy musel být dlužníkovi alespoň zřejmý²⁰⁹. Zajímavé je, že § 1415 o. z. o. bezvýjimečně stanovil, že věřitel nemá povinnost částečné plnění přijmout. Tento princip prolomil § 1265 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, který umožňoval částečné plnění jen pro peněžité závazky a jen, je-li částečně plněno nejméně 20 % z dlužné částky. Jak uvádí důvodová zpráva k tomu ustanovení, v legislativním procesu byly původně jiné podmínky, nejnížší výše částečné splátky měla činit nejméně 10 % z dlužné částky, nejméně však 100 Kč. Částečné plnění pro nižší částky tedy nakonec bylo připuštěno, nicméně ze zvýšení nejnížší výše částečné splátky je zřejmé, že zákonodárce s prolomením principu plnění dluhu v celku váhal. Tento princip byl definitivně opuštěn § 300 středního občanského zákoníku, který jasně stanovil, že věřitel nesmí odmítnout částečné plnění, pokud neodporuje povaze závazku nebo dohodě stran. Oproti vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937 tehdejší zákonodárce rozšířil právo dlužníka, aby částečně plnil, i na nepeněžité závazky a právo dlužníka omezil povahou závazku a principem smluvní svobody. Současná právní úprava § 1930 o. z. je inspirována zejména § 329 obch. zák., podle něhož je věřitel povinen přijmout částečné plnění, pokud neodporuje povaze závazku nebo hospodářskému účelu sledovanému věřitelem při uzavření smlouvy, pokud tento účel je ve smlouvě vyjádřen nebo byl v době uzavření smlouvy dlužníkovi znám. Kladem současné úpravy je, že na rozdíl od úpravy účinné do 31. prosince 2013 ustanovení § 1930 odst. 2 o. z. výslovně stanoví, že dlužník je povinen nahradit věřiteli zvýšené náklady způsobené mu částečným plněním (například bankovní poplatky, pohonné hmoty za opětovné dostavení věřitele na místo plnění atd.). Tím přejímá úpravu § 1265 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, podle něhož věřiteli částečným plněním dlužníka nevznikne žádné břímě.²¹⁰

Pokud jsou splněny podmínky, za nichž musí věřitel částečné plnění nabízené dlužníkem přijmout, věřitel se ocitne v prodlení věřitele co do nepřijatého částečného

---

Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1643).

²⁰⁹ Například pokud se prodávající se zahraničním kupujícím dohodli na prodeji psa a feny za účelem chovu a věřitel za účelem převzetí páru přijede ze zahraničí, je v rozporu s účelem smlouvy, pokud by mu věřitel nabídl pouze psa a nikoliv též fenu.

²¹⁰ Též pro předchozí právní úpravu účinnou do 31. prosince 2013 dovozovala právní teorie právo věřitele na úhradu zvýšených nákladů, avšak z titulu náhrady škody (viz Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1643). To ale předpokládalo, že věřitel musí prokázat všechny podmínky vzniku závazku z náhrady škody.

plnění, pokud částečné plnění nepřijme. Pokud nejsou splněny podmínky, za nichž musí věřitel částečné plnění přijmout (částečné plnění odporuje povaze závazku, účelu smlouvy, případně dohodě stran)²¹¹, má věřitel právo částečné plnění odmítnout, čímž způsobí vznik prodlení dlužníka co do celého dluhu. Pokud v takovém případě věřitel částečné plnění přijme, dlužník se i tak ocitne v prodlení dlužníka, avšak jen co do zbytku dluhu, který nebyl částečně plněn.

Přestože je předmět plnění bezvadný, nemá věřitel povinnost jej převzít v jiném místě, než ve stanoveném místě plnění (splništi). Pokud dlužník nabídne věřiteli řádné plnění v jiném místě, než ve stanoveném místě plnění, a věřitel plnění nepřijme, ocitá se v prodlení dlužník, nikoliv věřitel. Ovšem jestliže i na jiném místě věřitel plnění přijme, dluh tímto zanikne a prodlení dlužníka nenastane. Místo plnění dluhu stanoví § 1954 o. z., který určuje postupně několik kritérií pro stanovení místa plnění.²¹² Nepřekvapí, že na prvním místě je smlouva. Pokud nelze místo plnění zjistit ze smlouvy, je nutné místo plnění stanovit podle povahy závazku²¹³ nebo z účelu plnění²¹⁴. Pokud není možné určení místa plnění ani podle těchto kritérií, subsidiárně se použije místo plnění stanovené zákonem. Obecnou úpravu obsahuje ustanovení § 1955 o. z., které dluhy tradičně rozděluje na dluhy výběrné (odnosné) a na dluhy přínosné (donosné). Výběrné dluhy musí být vybrány (odneseny) věřitelem od dlužníka (z jeho bydliště nebo sídla, případně místa jeho závodu) a jsou jimi nepeněžité dluhy. Naopak přínosné dluhy musí být přineseny (doneseny) dlužníkem věřiteli (do jeho bydliště nebo sídla, případně místa jeho závodu) a jsou jimi peněžité dluhy.²¹⁵

Co se týče času plnění, když dlužník nabízí plnění dříve, než bylo sjednáno, věřitel nemá povinnost plnění převzít a odmítnutím takového převzetí se nedostává do

---

²¹¹ K. Eliáš ještě uvádí, že částečné plnění nesmí být v rozporu s dobrými mravy a být šikanózním výkonem práva, když uvádí trefný příklad dlužníka, který plní dluh 100 Kč po padesátihaléřích (Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1643).

²¹² Kritéria zákonodárce zjevně převzal z § 743 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937.

²¹³ Například u zhotovení stavby je místem plnění pozemek, na němž se stavba zhotovuje, což vyplývá z povahy závazku (resp. dluhu) zhotovit stavbu.

²¹⁴ Pokud je předmětem plnění například pořízení fotografií snoubenců za účelem zdokumentování jejich stavebního dne, místo plnění vyplývá z účelu plnění, přestože při uzavření smlouvy ještě ani nemusí být známo.

²¹⁵ Současná úprava tímto sjednocuje úpravu účinnou do 31. prosince 2013, neboť v občanskoprávních vztazích byly všechny dluhy (tedy i peněžité) dluhy výběrnými (§ 567 obč. zák.), zatímco v obchodněprávních vztazích byly dluhy peněžité přínosnými dluhy a nepeněžité dluhy výběrnými dluhy (§ 336 a § 337 obch. zák.) stejně jako v současné úpravě.

prodlení věřitele. Jestliže věřitel přijme předmět plnění nabízený předčasně, dochází ke splnění dluhu. Pokud však dlužník nabídne bezvadné plnění v místě plnění, avšak po sjednaném čase plnění (již je tedy v prodlení dlužníka), musí od něj věřitel takové plnění převzít, neboť jinak věřitel neposkytuje součinnost potřebnou ke splnění dluhu.

Jak bylo řečeno, mezi skutkové podstaty prodlení lze řadit i *věřitelovu nepřipravenost splnit vzájemný dluh* podle § 1912 o. z., podle něhož může odepřít plnění při vzájemném plnění dlužník (strana, která je povinna plnit svůj dluh) napřed²¹⁶, tj. před druhou smluvní stranou, pokud jsou současně splněny následující podmínky:

- a) plnění věřitele (které má být poskytnuto po plnění dlužníka) je ohroženo okolnostmi, které nastaly u věřitele,
- b) takové okolnosti nebyly nebo neměly být dlužníkovi známy při uzavření smlouvy,
- c) věřitel vzájemné plnění neposkytl nebo je nezajistil.

Jestliže dlužník odepře poskytnutí svého plnění věřiteli (uplatní tzv. námitku nejistoty žalobcovy²¹⁷), věřitel se v takovém případě ocitá v prodlení věřitele, jelikož vzájemné plnění neposkytl ani nezajistil a v prodlení věřitele zůstává do doby, než vzájemné plnění poskytne nebo zajistí, případně do doby, než dluh před poskytnutím nebo zajištěním plnění věřitelem zanikne jinak (např. odstoupením od smlouvy).

Nicméně jisté pochybnosti, zda se v uvedeném případě skutečně jedná o prodlení věřitele, vyvolává § 1912 odst. 2 o. z., který uvádí, že při odepření plnění dlužníkem lze také poskytnout dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění nebo zajištění plnění a po jejím marném uplynutí od smlouvy odstoupit. Přitom možnost odstoupit od smlouvy po poskytnutí dodatečné přiměřené lhůty ke splnění povinnosti, s níž je prodlévající v prodlení, je obecným následkem prodlení, který zakládá nepodstatné porušení povinnosti (§ 1978 o. z.). Úprava § 1912 odst. 2 o. z., do značné míry duplicitní k obecné úpravě následků prodlení věřitele (§ 1975 a násl. o. z.), může značit, že

---

²¹⁶ Pokud jsou strany povinny plnit zároveň, uplatní se § 1911 o. z., podle něhož v takovém případě může požadovat splnění jen ta strana, která je ochotna a schopna plnit dluh současně s druhou stranou. Jedná se o tzv. námitku nesplněné smlouvy, o níž blíže pojednává kapitola 3.8 práce.

²¹⁷ Schrotz, K., Andres, B., Fajnor, V., Záturecký, A., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 4, (§§ 859 až 1089). Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 714.

v tomto případě se nejedná o následek prodlení, nýbrž o úpravu práv dlužníka, které mu vzniknou po oprávněném odepření plnění podle § 1912 odst. 1 o. z. Ostatně předobrazem § 1912 odst. 2 o. z. je § 326 odst. 2 obch. zák., který I. Pelikánová²¹⁸ označila za jakousi fikci prodlení, avšak blíže tento svůj závěr neodůvodnila. Ani jiné předchozí úpravy²¹⁹ námitky nejistoty žalobcovy zvláštní následky při odepření plnění dlužníka neobsahovaly. Domnívám se, že není důvod vyčleňovat věřitelovu nepřipravenost splnit vzájemný dluh z pojmu prodlení věřitele a vytvářet jakousi další kategorii následků takového protiprávního jednání *sui generis*. Vycházím ze znění § 1912 odst. 2 o. z., podle něhož lze *také* poskytnout dodatečnou přiměřenou lhůtu k splnění nebo k zajištění splnění a po jejím marném uplynutí odstoupit od smlouvy. Dle mého názoru se jedná o zvláštní úpravu následků prodlení věřitele (arg. slovo *také*), která doplňuje obecnou úpravu následků prodlení, která zůstává zachována.²²⁰ Zvláštní úprava spočívá v tom, že dlužník musí vždy poskytnout věřiteli dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění nebo k zajištění plnění a až po jejím marném uplynutí může od smlouvy odstoupit, neboť zvláštní úprava nerozlišuje, zda se jedná o nepodstatné nebo podstatné porušení povinnosti, jak činí obecná úprava následků prodlení (§ 1977 a násl. o. z., blíže viz kapitoly 3.6 a 4.5 práce). Nicméně nezbyvá než doufat, že příležitost vyjádřit se k uvedené problematice dostane v dohledné době judikatura a nastíněné výkladové nejasnosti odstraní.

Dostáváme se k poslední skutkové podstatě prodlení věřitele, kterou je *nevystavení potvrzení o splnění dlužníkovu dluhu (kvitance) věřitelem* podle § 1949 odst. 1 o. z. Podle uvedeného ustanovení věřitel vydá dlužníkovi na jeho žádost kvitanci, přijímá-li věřitel plnění. Povinnost věřitele vydat kvitanci nevzniká přímo ze zákona, avšak až na základě právního jednání věřitele (žádosti). Pokud věřitel kvitanci dlužníkovi nevydá, může dlužník podle § 1949 odst. 2 o. z. odepřít plnění, čímž nastává prodlení věřitele. Úprava je velmi podobná mechanismu úpravy námitky žalobcovy nejistoty podle § 1912 o. z. Je třeba si uvědomit, že ne vždy, když věřitel kvitanci na

---

²¹⁸ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 273.

²¹⁹ Ustanovení § 1052 o. z. o., § 897 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 a § 560, věta druhá, obč. zák.

²²⁰ Například při odepření plnění dlužníkem dle mého názoru nepochybně nastává i jeden z obecných následků prodlení věřitele, a to přechod nebezpečí škody na věci na věřitele, pokud je věřitel předtím nenesl.

žádost věřitele nevydává, musí dojít k prodlení věřitele. Právo dlužníka odepřít plnění při nevydání kvitance vzniká pouze při přímém převzetí předmětu plnění od dlužníka věřitelem (arg. slovo *zároveň* v § 1949 odst. 2 o. z.). Věřitel tudíž nemůže být v prodlení, pokud kvitanci nevydává v případě, kdy dlužník předmět plnění například posílá poštou. V takovém případě může dlužník požadovat vydání kvitance až poté, co věřitel obdrží předmět plnění. Pokud věřitel kvitanci nevydává, nemůže se již ocitnout v prodlení věřitele, neboť převzetím předmětu plnění již dluh zanikl. To však neznamená, že jeho povinnost vydat dlužníkovi kvitanci, pokud o to požádá, splněním dluhu zanikla. Dlužník může požadovat vydání kvitance i po splnění svého dluhu, přičemž splnění této povinnosti se může domáhat i soudně.²²¹ Judikatura²²² dovodila, že věřitel se neocitá v prodlení věřitele, pokud nevystaví kvitanci dlužníkovi, který požaduje, aby v ní byly uvedeny neúplné nebo nepravdivé údaje. Na tomto místě je vhodné poznamenat, že na rozdíl od předchozí právní úpravy účinné do 31. prosince 2013 ustanovení § 1949 odst. 1, věta první, o. z. již výslovně obsahuje náležitosti kvitance, kterými jsou identifikace dlužníka a věřitele, vyznačení předmětu plnění a místa a času splnění.

Proč je vydání kvitance důležité, objasní právní účinky kvitance. Kvitance je především důkazní prostředek o tom, že bylo splněno, nicméně má i hmotněprávní účinky spočívající ve vzniku vyvratitelné právní domněnky, že při vydání kvitance na jistinu se má za to, že bylo vyrovnáno také příslušenství pohledávky (§ 1949 odst. 2, věta třetí, o. z.).²²³ a že při vydání kvitance na plnění splatné později u opakovaných plnění z téhož právního důvodu (např. měsíčně hrazené nájemné bytu) se má za to, že dlužník splnil také to, co bylo splatné dříve.²²⁴ Pokud v takových případech věřitel vydá kvitanci, vzhledem k existenci právní domněnky se přesouvá na věřitele důkazní břemeno o tom, že dlužník nesplnil příslušenství pohledávky nebo že nesplnil dřívější splátku u opakovaných plnění. Oproti právní úpravě účinné do 31. prosince 2013 jde

---

²²¹ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1654.

²²² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. září 2005, sp. zn. 33 Odo 890/2005.

²²³ Tuto tradiční domněnku kvitance upravoval již § 1427 o. z. o., § 1280 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 a § 314 středního občanského zákoníku. Odstranily ji až kodifikace 60. let 20. století, úprava kvitance v občanském zákoníku z roku 1964 (§ 84) ani zákoníku mezinárodního obchodu (§ 215) tuto domněnku již neupravovaly a hospodářský zákoník obecnou úpravu kvitance neobsahoval vůbec.

²²⁴ Tuto domněnku upravovaly § 1429 o. z. o. a § 1282 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Poválečné kodexy počínaje středním občanským zákoníkem tuto domněnku již neobsahovaly.

nepochybně o posílení významu kvitance, neboť předchozí úprava²²⁵ s vydáním kvitance žádné zákonné domněnky nespojovala²²⁶, nicméně § 1283 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 obsahoval ještě další zákonnou domněnku spojenou s vydáním kvitance, kterou současná právní úprava nepřevzala, a to domněnku, že jsou vyrovnány starší dluhy, jestliže je vydána kvitance na dluh s pozdější splatností, pokud je mezi stranami obvyklé nebo je zvyklostí, že se čas od času strany provádí vyúčtování.²²⁷

---

²²⁵ Ustanovení § 569 o.z. a § 333 obch. zák.

²²⁶ Pro občanskoprávní vztahy srov. Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1655. Naopak Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku ze dne 30. září 2005, sp. zn. 33 Odo 890/2005 vyslovil názor, že s vydáním kvitance se přesouvá důkazní břemeno na věřitele ohledně tvrzení, že dlužník nesplnil dluh. Závěr o takové zákonné domněnce však dle mého názoru z úpravy občanského zákoníku účinného do 31. prosince 2013 nevyplýval a ostatně ani Nejvyšší soud České republiky tento svůj právní názor dále konstantně nejudikoval.

²²⁷ Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 tím zevšeobecnil tuto domněnku, neboť § 1430 o. z. o. ji upravoval jen pro vztahy mezi obchodníky a živnostníky na straně jedné a jejich zákazníky na straně druhé.

3 Právní následky prodlení dlužníka

3.1 Obecně

Následky prodlení dlužníka představují povinnosti, které dlužníkovi vznikají vůči věřiteli při vzniku prodlení dlužníka, a tomu odpovídající práva věřitele, která věřiteli vznikají vůči dlužníkovi. Kapitola pojedná o jednotlivých následcích prodlení dlužníka, které vznikají toliko při prodlení dlužníka nebo které sice mohou vznikat i v jiných případech, než při prodlení dlužníka, ale tradičně jsou obsahem právní úpravy prodlení (přechod nebezpečí škody na věci, odstoupení od smlouvy). Kromě níže rozebraných následků prodlení lze uvést další následky, které mohou být spojeny se vznikem prodlení dlužníka. Jedná se například o povinnost k náhradě škody (§ 2894 a násl. o. z.) nebo o povinnost k úhradě smluvní pokuty (§ 2048 a násl. o. z.), avšak jedná se o instituty, které mají v českém právním řádu tradičně svébytné postavení a nejsou systematicky součástí právní úpravy prodlení ani o nich není pojednáváno primárně jako o následcích prodlení.

Následky prodlení dlužníka nastávají bez ohledu na to, zda si je strany smluví, neboť je upravuje přímo zákon. Stranám závazku však nic nebrání, aby okruh povinností, které jako následek prodlení dlužníka nastanou, upravily odlišně, což vyplývá z obecného pravidla dispozitivnosti norem v občanském zákoníku upraveného v § 1 odst. 2 o. z. Zákonem předvídané následky prodlení dlužníka mohou strany zúžit²²⁸, ale i rozšířit.²²⁹ Teoreticky strany mohou následky prodlení zcela vyloučit²³⁰, byť v takovém případě se může jednat o použití právního předpisu v rozporu s dobrými mravy (§ 2 odst. 3 o. z.).

Užitečným může být rozdělení následků prodlení dlužníka v závislosti na povaze dluhu, s jehož splněním je dlužník v prodlení. Podle takového kritéria můžeme následky prodlení dělit na následky, které nastávají výlučně při prodlení s plněním povinnosti

---

²²⁸ Například vyloučit přechod nebezpečí škody na věci nebo povinnost hradit úroky z prodlení nahradit povinností hradit smluvní pokutu.

²²⁹ Například si strany mohou sjednat, že pokud dojde k prodlení dlužníka s poskytnutím plnění, mění se tím smlouva tak, že dlužník je povinen po vzniku prodlení dodat menší množství plnění.

²³⁰ Pro právní úpravu obchodního zákoníku vyslovil takový názor S. Plíva. Viz Plíva, S. Prodlení v obchodních vztazích. Obchodní právo, 1995, č. 10, s. 2.

peněžité povahy (právo požadovat úroky z prodlení a právo požadovat náhradu nákladů spojených s vymáháním dluhu), které nastávají výlučně při prodlení s plněním povinností nepeněžité povahy (přechod nebezpečí škody na věci) a následky, které nastávají bez ohledu na povahu povinnosti, s jejímž plněním je dlužník v prodlení (právo trvat na splnění dluhu a právo odstoupit od smlouvy).

3.2 Právo věřitele trvat na splnění dluhu

Základním následkem prodlení dlužníka je právo věřitele trvat na splnění dluhu²³¹, s jehož plněním je dlužník v prodlení. Jedná se o odraz toho, že prodlením dluh nezanikl a trvá dále, tedy o jeden z projevů vztahu prodlení a splnění, který popsala kapitola 2.2 práce. Zákon tím též reflektuje skutečnost, že i pozdní splnění dluhu pro věřitele stále zpravidla má určitou hospodářskou hodnotu, a proto mu dává právo trvat i na pozdním splnění dluhu. Právo věřitele trvat na splnění dluhu upravuje § 1969 o. z., jehož znění je následující: „Po dlužníkovi, který je v prodlení, může věřitel vymáhat splnění dluhu, anebo může od smlouvy odstoupit za podmínek ujednaných ve smlouvě nebo stanovených zákonem.“ Z ustanovení lze vyvodit několik závěrů.

Z dikce ustanovení v první řadě vyplývá, že se jedná o právo věřitele (arg. „může“), nikoliv o jeho povinnost. Pokud věřitel nemá zájem na dodatečném splnění dluhu, nemusí svého práva trvat na splnění dluhu využít a může zvolit druhou možnost, kterou mu uvedené ustanovení nabízí, a to odstoupení od smlouvy, pokud jsou pro ně splněny smluvní nebo zákonné podmínky. Odstoupením od smlouvy dochází k zániku závazku a dluhů z něj vzniklých, což samozřejmě vylučuje dodatečné splnění dluhu dlužníkem, neboť dluh ze zaniklého závazku již nelze splnit, protože takový dluh zanikl. Dále je třeba si uvědomit, že prodlévající dlužník má stále povinnost splnit dluh, neboť tato povinnost vznikla v důsledku vzniku závazku a trvá do doby zániku závazku splněním dluhu nebo jiným způsobem (např. započtením, dohodou, zaplacením odstupného atd.). Z toho vyplývá, že věřitel právo trvat na splnění dluhu nemusí po vzniku prodlení vůči dlužníkovi jakkoliv uplatňovat²³², neboť korelativní povinnost

---

²³¹ Pokud dlužník splnil dluh pouze částečně, má věřitel právo trvat na splnění zbytku dluhu.

²³² Stejný závěr zastával i komentář Rouček – Sedláček [srov. Schrotz, K., Andres, B., Fajnor, V., Zátarecký, A., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 4, (§§ 859 až 1089). Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 327].

dlužníka splnit dluh vznikla již se vznikem závazku a trvá nadále při prodlení dlužníka. Okamžik vzniku prodlení má význam pouze v tom ohledu, že dluh se stal dospělým (splatným) a věřitel může svou pohledávku odpovídající dluhu úspěšně uplatnit u soudu nebo jiného orgánu příslušného k vydání autoritativního individuálního správního aktu, např. u správního orgánu nebo rozhodce (arg. „vymáhat splnění dluhu“). Okamžik vzniku prodlení tudíž na trvání povinnosti dlužníka splnit dluh nic nemění.

Dále z uvedeného ustanovení vyplývá, že věřitel má zpravidla možnost volby, zda bude požadovat zánik závazku splněním dluhu, tedy s uspokojením věřitele (*cum satisfactione creditoris*) a naplněním hospodářského účelu závazku, byť pozdějším, nebo zvolí druhou možnost, kterou mu § 1969 o. z. nabízí, a to odstoupení od smlouvy. Ve druhém případě věřitel volí své jednostranné právní jednání (odstoupení od smlouvy), kterým dochází k zániku závazku bez uspokojení věřitele (*sine satisfactione creditoris*). Možnost volby věřitel nemá, pokud nejsou splněny smluvené nebo zákonné podmínky pro vznik práva odstoupit od smlouvy (blíže viz výklad o odstoupení od smlouvy v kapitolách 3.6 a 4.5). V takovém případě věřitel svým jednostranným právním jednáním nemůže docílit zániku závazku,²³³ a tak mu nezbývá, než případné dodatečné splnění dluhu ze strany dlužníka „strpět“, nenastane-li v mezidobí jiný důvod zániku závazku (např. dohoda nebo následná nemožnost plnění).

Jestliže prodlévajícího dlužníka nadále stíhá povinnost splnit dluh, s jehož splněním je v prodlení, mělo by být i v jeho zájmu splnit dluh dodatečně co nejdříve. Jeho povinnost plnit dodatečně má však jisté meze, zejména když se jedná o dluh, k jehož splnění potřebuje součinnost věřitele spočívající v aktivním konání věřitele²³⁴. Dlužník by vždy měl oznámit věřiteli, kdy svůj dluh splní, aby věřitel mohl poskytnout součinnost potřebnou ke splnění dluhu, kterou je povinen poskytovat pochopitelně i v případě prodlení dlužníka. Dlužník nemůže dluh dodatečně plnit v libovolný čas. Pokud se bez předchozího oznámení věřiteli dlužník dostaví na sjednané místo plnění s tím, že věřiteli předá plnění, a věřitele zde nezastihne, nelze věřiteli přičítat, že

---

²³³ S výjimkou případného jednostranného započtení dluhu dlužníka se svým dluhem stejného druhu vůči dlužníkovi (zde je dlužník naopak v pozici věřitele) podle § 1982 o. z.

²³⁴ Například spočívající v povinnosti věřitele dostavit se k předání předmětu díla, kterým je zrekonstruovaný byt, nebo dostavit se na sjednané místo plnění za účelem převzetí předmětu koupě.

neposkytl součinnost a nelze dovozovat, že se tímto ocitl v prodlení věřitele.²³⁵ Dlužník by se v případě svého prodlení neměl uzavírat do mlčení a nekomunikování s věřitelem, ale ve svém zájmu by věřitele měl aktivně informovat o skutečnosti, že je již připraven dluh splnit tak, aby umožnil věřiteli převzít dodatečně nabízené plnění. Podobné problémy zpravidla nevznikají, pokud součinnost věřitele spočívala v jednorázovém chování, které věřitel provedl ještě před vznikem prodlení dlužníka, například tím, že sdělil dlužníkovi číslo svého bankovního účtu, na který má dlužník splnit svůj peněžitý dluh.

Zbývá vyřešit otázku rozsahu aplikovatelnosti § 1969 o. z. na jednotlivé závazkové vztahy. Ustanovení § 1969 o. z. je obecným subsidiárním ustanovením, které se použije, nestanoví-li občanský zákoník nebo jiný právní předpis jinak.²³⁶ Zvláštním ustanovením v obecné části závazkového práva je § 1980 o. z. upravující fixní závazky, u nichž je omezeno právo věřitele trvat na splnění dluhu tím, že věřitel své právo musí jednak výslovně uplatnit vůči dlužníkovi a jednak je musí uplatnit bez zbytečného odkladu po vzniku prodlení. Blíže o fixních závazcích pojedná kapitola 3.7 práce. Případem zvláštní úpravy u jednotlivých smluvních typů odchylné od § 1969 o. z. je například § 2419 o. z. upravující jeden z dluhů vyplývajících ze smlouvy o skladování. Podle uvedeného ustanovení závazek zanikne, pokud věc nebude skladovateli předána k uskladnění v ujednané době. Pokud se ukladatel ocitne v prodlení s předáním věci k uskladnění, právo věřitele (skladovatele) trvat na splnění dluhu, tj. předání věci k uskladnění nevznikne, neboť celý závazek, včetně předmětného dluhu rovnou zanikne a není zde žádný prostor pro dodatečné splnění dluhu.

---

²³⁵ Komentář Rouček – Sedláček uváděl, že pokud dlužník nabídl plnění opožděně v nepříhodný čas, nemusí plnění věřitel přijmout [srov. Schrotz, K., Andres, B., Fajnor, V., Záturecký, A., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 4, (§§ 859 až 1089). Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 325].

²³⁶ Výslovně tuto skutečnost vyjadřoval předchůdce § 1969 o. z., ustanovení § 366 obch. zák., podle něhož věřitel může trvat na splnění, pokud „zákon nestanoví pro jednotlivé druhy smluv něco jiného.“

3.3 Úroky z prodlení

3.3.1 Obecně

Institut úroků z prodlení je tradičním následkem prodlení dlužníka, který upravovaly počínaje obecným zákoníkem občanským prakticky všechny následné kodexy.²³⁷ a je bezesporu nejdiskutovanějším následkem prodlení dlužníka. Právní úprava úroků z prodlení prodělala od 90. let minulého století bouřlivý vývoj jak na legislativním poli, tak v judikatuře vrcholných soudů a v názorech právní doktríny. Legislativní změny byly nutné k implementaci evropské úpravy, směrnice 2000/35/ES a směrnice 2011/7/EU, která prvně uvedenou směrnicí nahradila. Judikatura vrcholných soudů a názory právní teorie dostaly velké pole uplatnění vzhledem k nejednoznačné úpravě některých otázek, které v minulosti budily kontroverze. Jedná se zejména o otázky nemožnosti smluvního sjednání výše úroků z prodlení, vztahu úroků z prodlení ke smluvní pokutě nebo otázky promlčení nároku na zaplacení úroků z prodlení. Vzhledem k rozsahu práce se zaměřím pouze na vybrané okruhy problematiky úroků z prodlení. Pokusím se vymezit povahu, smysl a funkci úroků z prodlení z pohledu platné právní úpravy, názorů právní teorie a zejména judikatury vrcholných soudů. Dále se pokusím objasnit zákonné předpoklady vzniku práva věřitele na zaplacení úroků z prodlení a tomu odpovídajícímu dluhu dlužníka, splatnost takového dluhu a jeho zánik. Též pojednám o výši úroků z prodlení se zvláštním důrazem na objasnění mantinelů výše úroků z prodlení, které nastavuje platná právní úprava a judikatura vrcholných soudů.

3.3.2 Povaha a funkce úroků z prodlení

Povinnost platit úroky z prodlení vzniká při prodlení s plněním peněžitého dluhu, což výslovně stanoví § 1969 o. z. Úroky z prodlení jsou peněžitou částkou, kterou je dlužník

---

²³⁷ Úroky z prodlení upravovaly obecný zákoník občanský (§ 1333 a násl.), vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 (§ 1177 a násl.), střední občanský zákoník (§ 255), občanský zákoník z roku 1964 (§ 85 odst. 2), zákoník mezinárodního obchodu (§ 231), občanský zákoník ve znění tzv. velké novely (§ 517 odst. 2) i obchodní zákoník (§ 369). Jediným kodexem, který úroky z prodlení neupravoval, byl hospodářský zákoník. Upravoval však tzv. majetkové sankce (§ 141), které se svou povahou blížily úrokům z prodlení. Hospodářský zákoník demonstrativně uváděl, že majetkovými sankcemi jsou penále, poplatek z prodlení nebo zdržné. Majetkové sankce se dále dělily na majetkové sankce zákonné a majetkové sankce smluvní. Majetkové sankce zákonné vznikaly přímo právním předpisem nebo právní předpis stanovil organizacím povinnost si je sjednat nebo je stanovil opatřením nadřízený orgán nebo rozhodnutí hospodářské arbitráže. Majetkové sankce smluvní si mohly organizace dispozitivně ujednat. Blíže viz Dušánek, F. a kol. Hospodářský zákoník – komentář. 1. vydání. Praha : Panorama, 1986, s. 239.

povinen zaplatit věřiteli nad rámec původní dlužné peněžité částky. Platební povinnost dlužníka se jeho prodlením o určitou peněžitou částku rozmnožuje. Povinnost platit úroky z prodlení je povinností odvozenou (akcesorickou) od hlavního závazku, která vzniká, když dlužník peněžitý dluh z hlavního závazku nesplnil. Akcesorické povaze úroků z prodlení odpovídá znění § 513 o. z., podle něhož jsou úroky z prodlení příslušenstvím pohledávky.

Neuhrazením peněžitého dluhu dlužník porušil svojí povinnost a tímto způsobem připravil věřitele o peněžitou částku, kterou by věřitel obdržel, pokud by peněžitý dluh zanikl předpokládaným a žádoucím způsobem, tedy řádným a včasným splněním dluhu. Z. Kovařík²³⁸ poznamenal, že „nastává vždy situace, jako kdyby tento dlužník byl věřitelem úvěrován. Jde při tom o úvěr svémocný, vynucený, tedy právu odporující.“ D. Navrátil²³⁹ trefně uvedl, že se jedná z pohledu věřitele ve své podstatě o nedobrovolnou půjčku. Z těchto ekonomických souvislostí vztahujících se k úrokům z prodlení vychází i funkce úroků z prodlení, ke kterým se v minulosti opakovaně vyjadřovaly Ústavní soud České republiky a Nejvyšší soud České republiky a zároveň právní teorie. Přestože se jednalo o názory na předchozí právní úpravu účinnou do 31. prosince 2013, lze je dle mého názoru vztáhnout ve značné míře i na současnou právní úpravu.

V průběhu doby judikatura a doktrína popsala funkce úroků z prodlení a další obecné zásady, které jsou úrokům z prodlení inherentní. Nejvyšší soud České republiky se poprvé k povaze a funkcím úroků z prodlení vyjádřil v rozsudku ze dne 29. března 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99, č. 5/2002 Sb. rozh. civ., v němž uvedl následující: „Institut úroků z prodlení představující odůvodněnou ochranu věřitele slouží k zajištění pohledávky tím způsobem, že hrozbou zvyšujícího se dluhu působí na dlužníka, aby své povinnosti dostál, zároveň jej sankcionuje za porušení povinnosti splnit dluh řádně a včas a současně přináší věřiteli kompenzaci (paušalizovanou náhradu škody) za dobu, o kterou se případně plnění opozdilo.“ Nejvyšší soud České republiky tím popsal tři základní funkce úroků z prodlení, a to funkci preventivní (zajišťovací, motivační), funkci kompenzační (odškodňovací, reparační) a funkci sankční. Ústavní soud České

---

²³⁸ Kovařík, Z. Úrok z prodlení při obchodních závazcích. Obchodní právo, 1992, č. 1, s. 27.

²³⁹ Navrátil, D. Tři poznámky ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení. Právní rozhledy, 2006, č. 13, s. 483.

republiky se ve svých následných rozhodnutích snažil nastavit určité limity zejména pro sankční funkci úroků z prodlení v souvislosti s posuzováním přípustné výše sjednaných úroků z prodlení a aplikoval na úpravu úroků z prodlení některé obecné právní zásady. Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 7. května 2009, sp. zn. I. ÚS 523/07²⁴⁰ při posuzování přiměřenosti výše úroků z prodlení uvedl, že sankční a motivační funkce modifikuje zásadu smluvní volnosti, z čehož vyplývá, že výše úroků z prodlení nemůže být bezbřehá. Ústavní soud České republiky dále uvedl, že pro posuzování sankční a motivační funkce úroků z prodlení je nutné dbát též zásadu přiměřenosti a zásadu „každému, co jeho jest“ (*suum cuique tribuere*), tedy obecnějších zásad platných nejen pro úpravu úroků z prodlení, ale pro celý právní řád.

K jednotlivým funkcím úroků z prodlení lze uvést následující. *Funkce preventivní* (motivační, zajišťovací) spočívá v tom, že úroky z prodlení představují pro dlužníka hrozbu, že v případě porušení povinnosti ponese další nepříznivý právní následek vyplývající přímo ze zákona, a to povinnost platit věřiteli úroky z prodlení. Taková hrozba dlužníka nutí ve větší míře ke splnění peněžitého dluhu, neboť pokud dlužník poruší povinnost splnit peněžitý dluh, vzniká v jeho majetkové sféře újma představována vznikem pohledávky věřitele vůči dlužníkovi spočívající v povinnosti zaplatit úroky z prodlení. Preventivní funkce se uplatňuje do okamžiku vzniku prodlení, kdy je zřejmé, že preventivní funkce selhala, protože dluh dlužník řádně a včas nesplnil.

Po vzniku prodlení se uplatňují další dvě funkce úroků z prodlení, a to funkce odškodňovací a funkce sankční. *Funkce odškodňovací* (reparační) nastupuje v případě, že dojde k porušení povinnosti uhradit peněžitý dluh. Základem pro odškodňovací funkci úroků z prodlení je ustanovení § 1971 o. z., podle kterého má věřitel právo na náhradu škody vzniklé nesplněním peněžitého dluhu jen tehdy, není-li kryta úroky z prodlení. Věřiteli neuhrazením dluhu vždy vznikne škoda spočívající v nemožnosti nakládání s peněžitou částkou, se kterou by jinak mohl disponovat.²⁴¹ Náhradu majetkové újmy, která tímto věřiteli vznikla, úroky z prodlení kompenzují. Institut

---

²⁴⁰ Nález byl zveřejněn pod N 113/53 SbNU 409. Na tento nález později navázal takřka shodný nález přijatý stejným senátem, a to nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. července 2010, sp. zn. I. ÚS 728/10 zveřejněný pod N 136/58 SbNU 105.

²⁴¹ Jak výstižně uvedla prvorepubliková judikatura (rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 25. října 1935, sp. zn. RV II 781/33) „úroky z prodlení jsou odškodněním za to, že věřitel do doby splatnosti nemohl používat dlužného kapitálu následkem nezaplacení ze strany dlužníkov...“ Citováno z: Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 397.

úroků z prodlení usnadňuje pozici věřitele, neboť věřitel nemusí prokazovat všechny předpoklady vzniku povinnosti nahradit škodu, musí však prokázat, že jsou splněny předpoklady vzniku práva na úroky z prodlení.²⁴² Ustanovení § 1971 o. z. upravuje vzájemný vztah úroků z prodlení a náhrady škody tak, že omezuje rozsah náhrady škody výši úroků z prodlení. Dlužník tedy hradí úroky z prodlení místo náhrady škody. Pokud výše škody přesahuje výši úroků z prodlení, může se zbývajících škody věřitel domáhat z titulu náhrady škody. Naopak pokud je výše úroků z prodlení vyšší, než výše škody, realizuje se tím sankční funkce úroků z prodlení. Úroky z prodlení tudíž nejsou paušalizovanou náhradou škody, jak chybně uvedl Nejvyšší soud České republiky v již citovaném rozsudku ze dne 29. března 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99 nebo jak chybně uvádí část právní teorie²⁴³, neboť úroky z prodlení se platí vedle zbývajících práva na náhradu škody, zatímco pokud by se jednalo o paušalizovanou náhradu škody, platily by se úroky z prodlení místo náhrady škody (jak je tomu v případě smluvní pokuty) a pokud by byla škoda vyšší, než úroky z prodlení, nemohl by se věřitel tohoto rozdílu domáhat.²⁴⁴ Pokud škoda vznikne v nižší výši, než v jaké výši vznikne právo na zaplacení úroků z prodlení, nejedná se tím o paušalizovanou náhradu škody, ale o odraz sankční funkce úroků z prodlení.

Ve vztahu úroků z prodlení a náhrady škody je problematický výklad formulace § 1971 o. z. „věřitel má právo na náhradu škody ... jen tehdy, není-li kryta úroky z prodlení.“ Již v roce 1995 S. Plíva²⁴⁵ upozornil na obtíže při výkladu tehdejšího § 369 odst. 2 obch. zák. obdobného znění.²⁴⁶ S. Plíva uvedl, že není jasné, jestli věřitel nemá právo na náhradu škody odpovídající úrokům z prodlení, pokud právo na zaplacení

---

²⁴² O jednotlivých předpokladech viz dále v kapitole 3.3.3 práce. Kromě níže uvedených předpokladů věřitel eventuálně musí prokázat též výši úroků z prodlení, pokud si strany výši úroků z prodlení sjednaly odchylně od zákona. Pokud však věřitel tuto výši neprokáže, bude se výše úroků z prodlení řídit nařízením vlády (srov. § 1970 o. z.).

²⁴³ Například Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1483, Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí. závazkové právo. 5. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 128 nebo též Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 396 a nověji Pelikánová, I. Obchodní právo. 5. Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 303.

²⁴⁴ Shodně Kopáč, L. Obchodní kontrakty. II. díl. Praha : Prospektrum, 1994, s. 257 nebo Bejček, J. „Povaha ustanovení“ o úrocích z prodlení. Právní rozhledy, 2006, č. 11, s. 406.

²⁴⁵ Plíva, S. Prodlení v obchodních vztazích. Obchodní právo, 1995, č. 10, s. 6.

²⁴⁶ Text § 369 odst. 2 obch. zák.: „Věřitel má nárok na náhradu škody způsobené prodlením se splněním peněžitého závazku, jen pokud tato škoda není kryta úroky z prodlení.“

úroků z prodlení sice vzniklo, ale nebylo uspokojeno (úroky z prodlení tedy nebyly věřiteli reálně uhrazeny), nebo toto právo nemá jen tehdy, pokud právo na zaplacení úroků z prodlení bylo uspokojeno (úroky z prodlení byly věřiteli reálně uhrazeny). S. Plíva uvedl, že dle jeho názoru je správný výklad, podle kterého se na náhradu škody započítávají pouze reálně uhrazené úroky z prodlení. Pokud úroky z prodlení nejsou uhrazeny, může věřitel místo nich požadovat náhradu škody. Pokud v takovém případě dlužník uhradí náhradu škody, nemůže se následně věřitel domáhat ještě úhrady úroků z prodlení. S tímto názorem se ztotožňuji. Škoda představuje újmu, která nastala v majetkové sféře poškozeného. Jestliže dlužník uhradil úroky z prodlení, které částečně tuto újmu v majetkové sféře poškozeného odčिňují, nemůže mít věřitel právo domáhat se náhrady škody v původní výši, neboť újma v jeho majetkové sféře se snížila o uhrazené úroky z prodlení. Naopak pokud dlužník úroky z prodlení neuhradil, může se dle mého názoru věřitel domáhat náhrady škody v plné výši, neboť odpovídá jeho újmě v majetkové sféře, bez ohledu na skutečnost, že se mu nabízí vedle práva na náhradu škody i druhá možnost, a to právo požadovat úroky z prodlení. Teprve zaplacené úroky z prodlení sníží náhradu škody, které se věřitel může domáhat, neboť takovou úhradou se újma v majetkové sféře věřitele sníží.

Konečně poslední základní funkcí úroků z prodlení je *sankční funkce*. Sankční funkce úroků z prodlení se projevuje v případě, že je jejich výše vyšší, než je výše škody způsobené prodlením dlužníka. J. Bejček²⁴⁷ k tomu uvádí, že vlastní sankční působení nad rámec restituce se omezuje na tu část úroků z prodlení, která nebyla použita na náhradu škody. Sankční funkce by měla dlužníka odradit od toho, že si bude od věřitele opatřovat bez jeho svolení kapitál, tím, že nad rámec povinnosti nahradit věřiteli vzniklou škodu jej v takovém případě bude stíhat povinnost uhradit další dluh spočívající ve zbývající výši úroků z prodlení, která nekryje výši vzniklé škody. Sankční funkce úroků z prodlení však nemůže převážit nad ostatními funkcemi úroků z prodlení. Jak již bylo uvedeno, Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 7. května 2009, sp. zn. I. ÚS 523/07 limitoval přípustnou výši úroků z prodlení a tedy přeneseně i sankční funkci úroků z prodlení²⁴⁸ zásadou přiměřenosti, a zásadou „každému, co jeho jest“, které jsou podle Ústavního soudu České republiky stěžejním

²⁴⁷ Bejček, J. „Povaha ustanovení“ o úrocích z prodlení. Právní rozhledy, 2006, č. 11, s. 406.

²⁴⁸ Pokud výše úroků z prodlení přesahuje výši vzniklé škody, je tento rozdíl právě vyjádřením sankční funkce úroků z prodlení.

principem ústavního soudnictví dodržovaným v demokratických právních státech, resp. maximou, která od nedávna platí ve slušné společnosti, a to i v obchodním styku.

3.3.3 Předpoklady vzniku práva věřitele na úroky z prodlení

Předpoklady vzniku práva věřitele na úroky z prodlení upravuje § 1970 o. z., který transponuje čl. 3 odst. 1 směrnice 2011/7/EU. Z ustanovení vyplývají následující podmínky vzniku práva věřitele na úroky z prodlení, které musí být splněny kumulativně:

- a) prodlení dlužníka s úhradou peněžitého dluhu,
- b) věřitel řádně splnil své smluvní a zákonné povinnosti,
- c) dlužník je za prodlení odpovědný.

Ad a). Podmínky, za kterých nastává prodlení dlužníka, a časové vymezení prodlení dlužníka byly popsány v kapitolách 2.1 a 2.2 práce. Právo na úroky z prodlení vzniká, pokud je dlužník v prodlení s úhradou peněžitého dluhu. *A contrario* právo na úroky z prodlení nevzniká, pokud je dlužník v prodlení s plněním nepeněžitého dluhu²⁴⁹. Právo na úroky z prodlení podle § 1970 o. z. nevzniká u všech peněžitých dluhů. Právo nevzniká u dluhů ze směnek a šeků. Dále nevzniká u peněžitých dluhů, které vznikly na základě soudního rozhodnutí opírajícího se o procesní právo, neboť úroky z prodlení je možno požadovat pouze tehdy, jedná-li se o peněžité dluhy ze závazků podle hmotného práva. Nelze požadovat úroky z prodlení z náhrady hotových výdajů soudem ustanovenému obhájci v trestním řízení nebo z náhrady nákladů civilního řízení.²⁵⁰

Obecně lze říct, že právo na úroky z prodlení podle § 1970 o. z. nemůže vzniknout ani u závazků vyplývajících z veřejného hmotného práva, jestliže předpisy veřejného práva výslovně neupravují právo na úroky z prodlení. Tento závěr vyplývá podle mého názoru z § 1 odst. 1, věta druhá, o. z. Podle uvedeného ustanovení je uplatňování soukromého práva nezávislé na uplatňování veřejného práva. Jak uvádí důvodová zpráva k § 1 o. z., s porušením veřejného práva lze bez výslovného stanovení opaku

---

²⁴⁹ Například pokud je prodávající v prodlení s odevzdáním věci, která je předmětem koupě (§ 2087 o. z.), zhotovitel v prodlení s provedením díla (§ 2604 o. z.) nebo schovatel v prodlení s vrácením převzaté věci uschovateli (§ 2403 o. z.).

²⁵⁰ Viz rozsudky Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. června 2004, sp. zn. 33 Odo 449/2002 a ze dne 18. června 2008, sp. zn. 29 Odo 1032/2006. Přestože se oba judikáty vztahují k občanskému zákoníku účinnému do 31. prosince 2013, závěry zde uvedené lze vztáhnout i na současnou úpravu.

spojit jen veřejnoprávní, nikoli soukromoprávní sankce. Je nepochybné, že vznik práva na úroky z prodlení podle § 1970 o. z. je soukromoprávní sankcí dlužníka za porušení jeho soukromoprávní povinnosti splnit peněžitý dluh. Pokud právní předpis veřejného práva neodkáže použití na § 1970 o. z., nelze při porušení peněžitého dluhu z veřejného práva žádat úroky z prodlení podle § 1970 o. z. Dle mého názoru tento závěr podporuje i znění § 11 o. z., podle kterého se obecná ustanovení o zániku práv a povinností ze závazků v části čtvrté občanského zákoníku použijí přiměřeně i na zánik jiných soukromých práv a povinností. A *contrario* tím občanský zákoník sám omezuje věcnou působnost § 1970 o. z. a vylučuje z ní jakékoliv závazky, které nejsou soukromoprávní.²⁵¹

Občanský zákoník dále nepřiznává právo na úroky z prodlení při prodlení s úhradou peněžitého dluhu spočívajícího v úhradě úroků, např. u dluhu úvěrovaného spočívajícího v zaplacení úroků za poskytnutí úvěru (§ 2395 o. z.) nebo u obdobného dluhu vydlužitele u zápůjčky (§ 2392 odst. 1 o. z.). Občanský zákoník nicméně nezapovídá braní úroků z úroků (anatocismus) zcela, nýbrž stanoví, že úroky z úroků lze požadovat jen, bylo-li to ujednáno (§ 1806 o. z.). Jestliže není výslovného smluvního ujednání, nemůže věřitel požadovat úroky z prodlení podle § 1970 o. z., když je dlužník v prodlení s úhradou úroků. Dochází tím k návratu k úpravě občanskoprávní úpravě účinné od 1. července 1868²⁵² do účinnosti středního občanského zákoníku a k odklonu od předchozí právní úpravy účinné do 31. prosince 2013 neumožňující ani smluvní sjednání úroků z úroků, což v minulosti zapověděla judikatura Nejvyššího soudu České republiky.²⁵³

---

²⁵¹ V minulosti Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku ze dne 27. října 2005, sp. zn. 25 Cdo 1269/2004 (zveřejněném pod č. 82/2006 Sb. rozh. civ.) judikoval, že osoba splňující nárok na výplatu důchodu podle předpisů sociálního zabezpečení nemůže žádat úroky z prodlení podle předpisů občanského práva za dobu od splnění podmínek stanovených zákonem pro přiznání důchodu do doby, kdy bylo jejíž žádosti vyhověno.

²⁵² Ustanovení § 998 o. z. o. v původním znění zcela zapovídalo anatocismus, nicméně § 998 o. z. o. byl zrušen zákonem č. 62/1868 Ř.z., kterým se zrušují zákony proti lichvě, jehož § 3 již dovoloval úroky z úroků, pokud je strany sjednaly. Smluvní sjednání úroků z úroků připouštěl též § 756 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937.

²⁵³ Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí ze dne 24. března 2004, sp. zn. 35 Odo 101/2002 (zveřejněném pod č. 5/2006 Sb. rozh. civ.) uvedl, že věřitel nemá právo požadovat příslušenství z příslušenství (v konkrétním případě úroky z prodlení ze smluvených úroků), neboť občanský ani obchodní zákoník mu takové právo nepřiznávají. Nicméně Nejvyšší soud České republiky uvedl, že to nebrání dohodě stran, že smluvené úroky se stanou součástí jistiny, ze které již mohou být úroky z prodlení požadovány. Ke kritice tohoto rozhodnutí blíže viz Vymazal, L. K zákazu úročení příslušenství. Právní rádce, 2008, č. 4, s. 30 nebo Dohnal, J. Úročení úvěrů – vybrané otázky. Obchodněprávní revue, 2011, č. 2, s. 46.

Ad b). Druhým předpokladem je splnění podmínky, podle níž věřitel řádně splnil své smluvní a zákonné povinnosti. Tato podmínka je transpozicí čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2011/7/EU a zahrnuje hned dva okruhy problémů. Prvním problémem je stanovení rozsahu těch smluvních a zákonných povinností, které věřitel musí splnit. Směrnice, evropská ani tuzemská judikatura na tuto otázku nedávají odpověď, stejně tak mlčí i důvodová zpráva k občanskému zákoníku. Dle mého názoru se musí jednat o smluvní a zákonné povinnosti, které mají vztah k předmětnému dluhu, ze kterého věřitel žádá úroky z prodlení. Jiný výklad by vedl k absurdním závěrům. Například pokud by věřitel porušil svůj závazek v konkrétním smluvním vztahu, bylo by absurdní mu upřít právo na úroky z prodlení v jiném smluvním vztahu s jinou stranou, neboť jediná spojitost mezi oběma závazky je totožná jedna smluvní strana. Stejně tak se domnívám, že ke stejnému řešení je nutno dospět, i pokud mají totožné smluvní strany několik svých závazkových vztahů. Pokud věřitel nesplnil svoje povinnosti z jednoho závazkového vztahu, nemůže to dle mého názoru mít vliv na jeho právo na úroky z prodlení za porušení dluhu v druhém závazkovém vztahu vůči stejnému dlužníkovi, pokud věřitel v tomto závazku všechny svoje zákonné a smluvní povinnosti splnil. K podpoře této argumentace odkazují na § 1913 o. z., podle něhož smluvní strana nemůže odepřít plnění nebo odstoupit od smlouvy proto, že dluh druhé strany vzniklý z jiného právního důvodu nebyl splněn řádně a včas. Z tohoto ustanovení – k němuž bohužel důvodová zpráva k občanskému zákoníku opět mlčí – dle mého názoru vyplývá, že nelze vzájemně podmiňovat práva a povinnosti z jednoho závazku právy a povinnostmi z odlišného závazku.

Dle mého názoru věřitel musí splnit své smluvní a zákonné povinnosti toliko takové, které vyplývají ze závazku, ze kterého vznikl dluh, za jehož porušení věřitel úroky z prodlení žádá. Smluvními povinnostmi je nutno rozumět povinnosti výslovně sjednané ve smlouvě, zatímco zákonnými povinnostmi takové povinnosti, které se subsidiárně aplikují na smluvní vztah obou stran (například všeobecná ustanovení o závazcích podle hlavy I části čtvrté občanského zákoníku), avšak jenom takové zákonné povinnosti, které mají přímý vliv na vzájemný vztah smluvních stran. Když věřitel poruší zákonné ustanovení týkající se smluvního vztahu, ale nemající přímý vliv na vzájemný vztah smluvních stran, nemůže to mít vliv na právo věřitele na úroky z prodlení z této smlouvy. Například pokud veřejný zadavatel poruší ustanovení zákona

o veřejných zakázkách a neuveřejní na svém profilu uzavřenou smlouvu²⁵⁴, nemůže to mít vliv na jeho právo požadovat po dlužníkovi úroky z prodlení z této smlouvy. Naopak pokud věřitel v pozici zhotovitele porušil svojí povinnost uhradit dlužníkovi v pozici objednatele sjednanou smluvní pokutu za prodlení s provedením díla, nemůže se podle mého názoru tentýž zhotovitel domáhat úroků z prodlení z neuhrazené dlužné částky představující splatnou cenu za dílo.

Druhým problémem je otázka, zda stačí, aby věřitel splnil své povinnosti jakýmkoliv způsobem (řádně nebo vadně), nebo je nutné, aby věřitel splnil své povinnosti toliko řádně, což souvisí se současným pojetím splnění dluhu v občanském zákoníku, o němž pojednává kapitola 2.2 této práce. Text § 1970 o. z. uvádí řádné splnění, ale v textu čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice se hovoří pouze o splnění bez jakékoliv specifikace jeho způsobu. Český zákonodárce zde zjevně provedl nepřesnou transpozici, takže při zaujetí eurokonformního výkladu dospívám k závěru, že postačí, pokud věřitel splní své smluvní a zákonné povinnosti vadně. Pokud tedy věřitel v pozici zhotovitele předá vadné dílo a smluvní strany si smluvily splatnost ceny za dílo bez ohledu na skutečnost, zda je dílo předáno s vadami, nebo bez vad, může se věřitel domáhat úhrady ceny za dílo a pokud se s její úhradou dostane dlužník v pozici objednatele do prodlení, může věřitel žádat i úroky z prodlení, přičemž dlužníkovi vznikají práva z vadného plnění, která může vůči věřiteli uplatňovat. Domnívám se, že uvedený závěr je žádoucí i z toho důvodu, aby nedošlo k přílišné erozi vztahu hlavního dluhu a úroků z prodlení z tohoto dluhu, které jsou jeho příslušenstvím (§ 513 o. z.), neboť příslušenství by mělo následovat osud hlavní věci. Dle mého názoru by měly být menšinou případy, v nichž vzniká právo na úroky z prodlení později, než prodlení dlužníka. Jestliže bychom přijali opačný výklad, že věřitel musí splnit své smluvní a zákonné povinnosti toliko řádně, stanou se relativně častými případy, kdy věřiteli nemůže nikdy vzniknout právo na úroky z prodlení. Pokud věřitel splnil svojí povinnost vadně, jeho dluh zanikl a již nemůže dluh splnit řádně. Dovedeno *ad absurdum* věřitel by v takovém případě nikdy nemohl požadovat po dlužníkovi úroky z prodlení, neboť své povinnosti nesplnil řádně, což je dle mého názoru naprosto nepřijatelný výklad.

---

²⁵⁴ Ustanovení § 147a odst. 1 písm. a) zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů.

Z uvedeného je zřejmé, že § 1970 o. z. velmi mění předchozí právní úpravu účinnou do 31. prosince 2013, která naopak spojovala vznik práva na úroky z prodlení automaticky se vznikem prodlení dlužníka s plněním peněžitého dluhu²⁵⁵, zatímco podle současné úpravy je při posuzování vzniku práva na úroky z prodlení nutné vždy brát v úvahu i chování věřitele v rámci závazkového vztahu. J. Šilhán²⁵⁶ se sice brání takovým radikálním změnám oproti předchozí právní úpravě účinné do 31. prosince 2013, nicméně domnívám se, že výše uvedený výklad je v souladu se zněním § 1970 o. z. a čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2011/7/EU. V každém případě nezbyvá, než vyčkat, k jakému výkladu se postaví judikatura Nejvyššího soudu České republiky. Vzhledem k vysoké frekvenci výskytu úroků z prodlení v soukromoprávních závazcích a k četnosti sporů o jejich zaplacení, judikatura v budoucnu jistě dostane příležitost se k této otázce jednoznačně vyjádřit.

Ad. c). Konečně posledním předpokladem pro vznik práva věřitele na úroky z prodlení je skutečnost, že dlužník je za své prodlení odpovědný, což je transpozice čl. 3 odst. 1 písm. b) směrnice 2011/7/EU. V první řadě není dlužník za své prodlení odpovědný, nemůže-li plnit v důsledku prodlení věřitele (§ 1968 o. z.), což bylo objasněno v kapitole 2.2 této práce. V takovém případě se jedná o prodlení věřitele, které bezprostředně způsobí prodlení dlužníka tím, že mu znemožňuje svůj dluh splnit. Tyto případy je nutné odlišit od podmínky uvedené pod písm. b), neboť při níž se věřitel, který nesplnil své zákonné nebo smluvní povinnosti, ocitá v prodlení dlužníka (při nesplnění těchto konkrétních povinností je v pozici dlužníka dluhu), nikoliv v prodlení věřitele.

Další případ, kdy není dlužník za své prodlení odpovědný, judikoval Evropský soudní dvůr při výkladu čl. 3 odst. 1 písm. b) bodu ii) směrnice 2000/35, předchůdce čl. 3 odst. 1 písm. b) směrnice 2011/7/EU s totožným zněním. V rozsudku ze dne 3. dubna 2008, *Telecom GmbH v. Deutsche Telekom AG*, C-306/06 soudní dvůr uvedl (v bodě 30. rozsudku), že dlužník nesmí být činěn odpovědný za prodlení, která mu nelze připisovat a že směrnice vylučuje placení úroků z prodlení v případech, kdy opožděná

---

²⁵⁵ Jak například stanovil Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku ze dne 8. února 2007, sp. zn. 21 Cdo 681/2006; 21 Cdo 682/2006 nebo jeho velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia v rozsudku ze dne 10. března 2010, sp. zn. 31 Cdo 4291/2009 (zveřejněného pod č. 96/2010 Sb. rozh. civ).

²⁵⁶ Šilhán, J. Předpoklady vzniku úroků z prodlení dle nového občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 1, s. 10.

platba není důsledkem jednání dlužníka, který řádně zohlednil lhůty, jež jsou obvyklé k provedení bankovního převodu. Další případy, za kterých není dlužník za své prodlení odpovědný, evropská ani česká judikatura doposud nepopsaly.

Ve výkladu o předpokladech vzniku práva věřitele na úroky z prodlení je nutné zabývat se i otázkou splatnosti práva na úroky z prodlení. Ustanovení § 1970 o. z. v tomto ohledu nabízí více otázek, než odpovědí, neboť uvádí, že za splnění všech výše uvedených podmínek může věřitel po dlužníkovi požadovat zaplacení úroků z prodlení. Znamená to snad, že věřitel musí ke splatnosti (dospělosti) práva na úroky z prodlení dlužníka vyzvat k jeho úhradě (arg. slovo požadovat), čímž způsobí splatnost práva a vznik nároku?²⁵⁷ Domnívám se, že takový výklad je zcela v rozporu s čl. 3 směrnice 2011/7/EU a s § 1805 odst. 1 o. z., je nutné jej odmítnout a přijmout výklad, podle něhož splatnost úroků z prodlení nastává okamžikem splnění všech výše uvedených podmínek vzniku práva na úroky z prodlení. Vznik práva a jeho splatnost zde splývají v jeden okamžik. Důvody pro takový výklad spatřuji zejména ve znění čl. 3 odst. 1 a odst. 3 směrnice 2011/7/EU, ve znění § 1805 o. z., v povaze úroků z prodlení jako příslušenství pohledávky a podpůrně v judikatuře k předchozí právní úpravě. V první řadě směrnice v uvedených ustanoveních hovoří o nároku na úroky z prodlení, nikoliv o právu na úroky z prodlení, čímž stanoví zároveň i splatnost, neboť jen splatné (dospělé) právo může disponovat nárokem. Čl. 3 odst. 1 směrnice výslovně stanoví obecné pravidlo, že nárok na úroky z prodlení má věřitel bez nutnosti upomínky.²⁵⁸ Čl. 3 odst. 3 směrnice stanoví již konkrétní pravidlo, že věřitel má nárok na úroky z prodlení ode dne, který následuje po dni splatnosti, a následně subsidiárně stanoví různé okamžiky splatnosti platby (peněžitého dluhu), přičemž dnem následujícím po splatnosti dluhu nastává prodlení dlužníka, jak uvedla kapitola 2.2 práce. Okamžikem prodlení dlužníka tedy zároveň nastává splatnost úroků z prodlení, samozřejmě za předpokladu, že byly splněny všechny podmínky pro vznik práva na úroky z prodlení. Výše uvedený výklad podporuje též § 1805 odst. 1 o. z., podle kterého se úroky platí s jistinou, není-li doba placení úroků ujednána.²⁵⁹ Domnívám se, že výše uvedené závěry odpovídají i povaze úroků z prodlení. Povinnost dlužníka platit úroky z prodlení

²⁵⁷ Nárok je vlastnost subjektivního práva spočívající ve vynutitelnosti práva státní mocí.

²⁵⁸ Též odstavec 16 preambule směrnice uvádí, že směrnice by měla věřiteli umožnit účtovat úroky z prodlení bez předchozího oznámení o nesplnění.

²⁵⁹ Dle mého názoru si v souladu se zásadou smluvní svobody mohou strany sjednat okamžik splatnosti úroků z prodlení odlišně od splatnosti jistiny.

je akcesorickým (vedlejším) dluhem k hlavnímu peněžitému dluhu, s jehož splněním je dlužník v prodlení, což vyplývá ze skutečnosti, že úroky z prodlení jsou podle § 513 o. z. příslušenstvím pohledávky. Jejich právní osud sleduje právní osud hlavního dluhu (zásada *accessorium sequitur principale*), tudíž pokud nastane splatnost hlavního dluhu, musí stejně s ní nastat splatnost úroků z prodlení jakožto jejího příslušenství. K podpoře závěru, že ke splatnosti úroků z prodlení není třeba zvláštní upomínky, je nutné uvést, že stejný názor vyslovila i judikatura Ústavního soudu České republiky.²⁶⁰

Výklad o předpokladech vzniku práva na úroky z prodlení a jejich splatnosti je nutné zakončit i pojednáním o opačném časovém okamžiku, tedy okamžiku, kdy zaniká právo věřitele na zaplacení dalších úroků z prodlení. Platí, že následky prodlení dlužníka, do nichž řadíme právo věřitele na úroky z prodlení, mohou existovat pouze, pokud trvá prodlení dlužníka, což je opět odrazem akcesority úroků z prodlení a projevem zásady *accessorium sequitur principale*. Splněním dluhu nebo jeho zánikem z jiného důvodu zaniká hlavní peněžitý dluh dlužníka a zaniká též prodlení dlužníka. Tím zaniká i povinnost platit úroky z prodlení a zůstává zde jen povinnost uhradit úroky z prodlení za dobu prodlení dlužníka. Výše úroků z prodlení se kapitalizuje a zastaví se jejich nabíhání do budoucna. K uvedeným závěrům dospěla též judikatura Nejvyššího soudu České republiky²⁶¹ k předchozí právní úpravě účinné do 31. prosince 2013. Dále lze přiřadit k důvodům zániku práva na úroky z prodlení též zásadu *ultra duplum* obsaženou v § 1805 odst. 2 o. z., podle níž v případě, že úroky činí tolik co jistina, věřitel pozbývá právo požadovat další úroky, pokud bez rozumného důvodu otálel s uplatněním práva na zaplacení dluhu. Jedná se o jeden z příkladů prekluze (zániku práva) podle § 654 o. z., když při splnění dispozice § 1805 o. z. nastává ze zákona zánik práva věřitele požadovat další úroky z prodlení. Blíže o zásadě *ultra duplum* pojednává další kapitola 3.4.4. Z akcesority úroků z prodlení vyplývá, že věřitel má právo na úroky z prodlení i za den, v němž prodlení dlužníka skončilo, tedy v den, v němž došlo ke splnění peněžitého dluhu nebo k jinému zániku peněžitého dluhu, k čemuž dospěla též

---

²⁶⁰ Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 30. ledna 2013, sp. zn. I. ÚS 386/12 uvedl, že § 369a odst. 2 obch. zák. prolamuje obecnou úpravu splatnosti závazku tak, že pro vznik práva na úroky z prodlení není nezbytně třeba, aby byl subjekt vyzván k úhradě dlužné částky. Pokud Ústavní soud České republiky hovoří o splatnosti, měl přesněji uvést, že tímto vzniká nárok (nikoliv pouze právo) na úroky z prodlení, nicméně to nic nemění na jeho závěru, že splatnost práva na úroky z prodlení nastává bez jakékoliv upomínky dlužníkovi.

²⁶¹ Rozsudky ze dne 6. listopadu 2007, sp. zn. 21 Cdo 3477/2006 a ze dne 13. ledna 2009, sp. zn. 32 Cdo 4179/2007.

judikatura Nejvyššího soudu České republiky²⁶² k předchozí právní úpravě účinné do 31. prosince 2013.

3.3.4 Výše úroků z prodlení

V následujícím výkladu o výši úroků z prodlení se budu zabývat několika hlavními okruhy problémů. Nejprve vymezím právní skutečnosti, na základě nichž je výše úroků z prodlení stanovena, dále se budu věnovat historickému pohledu na povahu ustanovení o výši úroků z prodlení z hlediska kogentnosti a dispozitivnosti právních norem, poté se budu snažit stanovit meze pro přípustnou výši úroků z prodlení a konečně se budu věnovat neúčinnosti dohody o úrocích z prodlení jako sankčnímu následku protiprávní výše úroků z prodlení obsaženému ve směrnici 2011/7/EU.

Základním ustanovením obecně upravujícím výši úroků z prodlení je § 1970, věta druhá, o. z. Pokud si podle uvedeného ustanovení strany neujednají výši úroků z prodlení, považuje se za ujednanou výše úroků z prodlení stanovená nařízením vlády. Občanský zákoník v souladu se zásadou smluvní svobody preferuje jako právní skutečnost pro určení výše úroků z prodlení smlouvu. Jako druhou právní skutečnost občanský zákoník subsidiárně určuje právní předpis (nařízení vlády)²⁶³, pokud není výše úroků z prodlení platně sjednána (strany výši nesjednají vůbec nebo jí sjednají neplatně²⁶⁴). Třetí právní skutečností, která může určit výši úroků z prodlení, je rozhodnutí soudu. Soud může určit výši úroků z prodlení odlišně od zákonné výše na základě § 1964 odst. 3 o. z. v zájmu spravedlivého řešení, pokud soud prohlásí ujednání výše úroků z prodlení odchylovající se od zákonné výše za neúčinné.

Je zřejmé, že svým zněním § 1970 o. z. zřetelně deklaruje, že se jedná o dispozitivní ustanovení umožňující odchýlení stran od výše zákonných úroků z prodlení. Tím se razantním způsobem rozchází s předchozí judikaturou k § 517 odst. 2 obč. zák. považující výši úroků z prodlení v jiných vztazích než obchodněprávních za

---

²⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. srpna 2009, sp. zn. 33 Cdo 1450/2008 (zveřejněný pod č. 79/2010 Sb. rozh. civ).

²⁶³ V takovém případě se mluví o tzv. zákonných úrocích z prodlení.

²⁶⁴ K tomu lze odkázat i na judikaturu k předchozí právní úpravě, konkrétně na rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. června 2008, sp. zn. 32 Cdo 3010/2007, který uvedl, že při neplatnosti dohody o výši úroků z prodlení nastupuje nárok na zákonné úroky z prodlení.

kogentní²⁶⁵, když uvedenou judikaturu v minulosti velká část právní teorie tvrdě kritizovala²⁶⁶. Je zajímavé, že ustanovení o úrocích z prodlení si prošla cestu od kogentnosti k dispozitivnosti i za doby obecného zákoníku občanského. Podle § 1333 o. z. o v původním znění se škoda, kterou způsobil dlužník svému věřiteli prodlením, nahrazuje úroky určenými zákonem s odkazem na § 995 o. z. o., který upravoval obecnou výši úroků z prodlení, pokud jinou výši nestanovil jiný právní předpis. Výše úroků z prodlení byla původně stanovena odlišně pro obchodní vztahy a pro ostatní občanskoprávní vztahy²⁶⁷, což předpokládaly i první návrhy občanského zákoníku z roku 2005 (§ 1644 odst. 2) a z roku 2007 (§ 1692 odst. 2). Ustanovení obecného zákoníku občanského byla kogentní²⁶⁸ a nedovolovala sjednat smluvní úroky z prodlení. Změnu v možnosti sjednání smluvních úroků z prodlení směrem k dispozitivnosti úpravy přinesl s účinností od 1. července 1868 § 3 zákona č. 62/1868 Ř. z., kterým se zrušují zákony proti lichvě, neboť zakotvil subsidiaritu zákonného stanovení výše úroků z prodlení a preferenci dohody stran o výši úroků z prodlení, na což navázal totožnými pravidly § 1177 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Tato pravidla přebírá i § 1970 o. z.

Výši zákonných úroků z prodlení stanoví § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb. s tím, že výše odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro první kalendářní pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o osm procentních bodů. Ustanovení transponuje požadavek čl. 2 odst. 6 směrnice 2011/7/EU o nejnižší

---

²⁶⁵ Tuto judikaturu reprezentovala zejména následující rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky: rozsudek ze dne 17. března 2005, sp. zn. 33 Odo 1117/2003, č. 26/2006 Sb. rozh. civ., rozsudek ze dne 30. října 2008, sp. zn. 32 Cdo 873/2006 a usnesení ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 869/2012.

²⁶⁶ Například Alexander, J. Ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení. *Právní rozhledy*, 2006, č. 2, s. 69–71; Bejček, J. „Povaha ustanovení“ o úrocích z prodlení. *Právní rozhledy*, 2006, č. 11, s. 406–410; Navrátil, D. Tři poznámky ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení. *Právní rozhledy*, 2006, č. 13, s. 482–483; Horák, P., Hromada, M. Opravdu si nemohou nepodnikatel a podnikatel platně smluvit úrok z prodlení jiný než podle nařízení vlády č. 142/1994 Sb.? *Právní rozhledy*, 2009, č. 23, s. 829–837 nebo Dohnal, J. Úročení úvěrů – vybrané otázky. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 2, s. 45–52.

²⁶⁷ Podle § 995 o. z. o. v původním znění činila sazba zákonných úroků z prodlení 4 % ročně a 6 % ročně v obchodních vztazích („mezi obchodníky a továrníky úředně oprávněnými z dluhu vzniklého z pravého obchodu“). Následně byla stejná sazba 6 % ročně v obchodních vztazích stanovena s účinností od 1. července 1863 čl. 287 obecného zákoníku obchodního a pro ostatní vztahy byla sazba ve stejné výši 6 % ročně stanovena s účinností od 1. července 1868 § 2 zákona č. 62/1868 Ř. z., kterým se zrušují zákony proti lichvě, jehož § 6 zrušil § 995 o. z. o. Tato úprava vydržela až do 1. ledna 1951, kdy obecný zákoník občanský, obecný zákoník obchodní i zákon č. 62/1868 Ř. z. zrušil § 568 odst. 2 středního občanského zákoníku.

²⁶⁸ Alexander, J. Ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení. *Právní rozhledy*, 2006, č. 2, s. 69.

přípustné výši úroků z prodlení, která činí součet referenční sazby²⁶⁹ a nejméně osmi procentních bodů. Český zákonodárce se tím drží na nejnižší výši zákonných úroků z prodlení, které směrnice připouští. U problematiky výše úroků z prodlení je zajímavé učinit krátký exkurz do původních návrhů občanského zákoníku. Jak bylo uvedeno, návrhy z roku 2005 (§ 1644 odst. 2) a z roku 2007 (§ 1692 odst. 2) obsahovaly dvě odlišné sazby úroků z prodlení. Oba návrhy shodně vycházely z toho, že pokud není jednou stranou závazku spotřebitel, je výše úroků z prodlení vyšší o osm procentních bodů než základní sazba běžného úroku. Jedná se o závazky, jejichž stranami jsou dva podnikatelé, o závazky, jejichž stranami jsou dva nepodnikatelé, eventuálně o závazky, jejichž stranami jsou podnikatel a nepodnikatel.²⁷⁰ V ostatních případech, tedy pokud se jedná o závazky, jejichž stranami jsou podnikatel a spotřebitel, je výše úroků z prodlení vyšší o pět procentních bodů než základní sazba běžného úroku.²⁷¹ Při tvorbě této úpravy se zákonodárce zjevně inspiroval právní úpravou § 288 německého občanského zákoníku (BGB) obsahující stejnou úpravu.²⁷² Uvedené řešení se do znění schváleného občanského zákoníku nakonec neprosadilo. V návrhu, který šel v roce 2008 do připomínkového řízení, došlo k návratu k úpravě § 517 odst. 2 obč. zák., že výši úroků z prodlení stanoví vláda nařízením (§ 1815 návrhu). Stejně znění se objevuje i v § 1970, větě druhé schváleného občanského zákoníku. Samozřejmě taková úprava

---

²⁶⁹ Referenční sazba se liší pro jednotlivé členské státy podle toho, zda je jejich měnou euro. Pro státy s měnou euro je referenční sazbou úroková sazba používaná Evropskou centrální bankou pro její poslední hlavní refinanční operace nebo marginální úroková sazba vyplývající z výběrového řízení s proměnlivou úrokovou sazbou pro poslední hlavní refinanční operace Evropské centrální banky. V případě států, jejichž měnou není euro (tj. i pro Českou republiku), je referenční sazbou rovnocenná úroková sazba stanovená národní centrální bankou státu.

²⁷⁰ Pokud jsou stranami závazku dva nepodnikatelé, nemůžeme hovořit o tom, že jsou stranou dva spotřebitelé. Pojmově je vyloučen závazek, jehož stranami jsou pouze dva spotřebitelé, což vyplývá z definice spotřebitele. Ve schváleném znění občanského zákoníku (§ 419) je spotřebitel definován jako každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná. Z definice spotřebitele vyplývá, že se nejedná o právnickou osobu. Je tedy možný i vztah mezi podnikatelem a nepodnikatelem, který není spotřebitelem, když nepodnikatelem mohou být například některé veřejnoprávní korporace (obce nebo kraje), spolky nebo obecně prospěšné společnosti.

²⁷¹ Není zcela zřejmé, co zákonodárce rozuměl základní sazbou běžného úroku, ale s nejvyšší pravděpodobností se jednalo o sazbu, jejíž výši měl stanovit podle § 1542 návrhu z roku 2005 a podle § 1587 návrhu z roku 2007 právní předpis s tím, že návrh uváděl, že pokud by žádný takový právní předpis nebyl, jednalo by se o obvyklý úrok požadovaný za úvěry, které poskytují banky v místě bydliště nebo sídla dlužníka v době uzavření smlouvy.

²⁷² Blíže k německé úpravě viz Švihla, J. Úvaha nad opožděnou transpozicí čl. 3.1. písm. d) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES – o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Bulletin advokacie, 2005, č. 11–12, s. 38 nebo Havel, B. K výkladu § 369a obchodního zákoníku. Český přístup k aproximaci. In: Eliáš, K. Soukromé právo v pohybu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2005, s. 88.

nevylučuje, že nařízení vlády určí výši úroků z prodlení odlišně pro obchodní vztahy a odlišně pro vztahy se spotřebiteli, nicméně § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb. stanoví výši úroků z prodlení jednotně pro všechny soukromoprávní vztahy, jak bylo uvedeno.

Další problematiku představuje otázka, k jakému časovému okamžiku je sazba úroků z prodlení určena. Vývoj této otázky řešené předchozí právní úpravou účinnou do 31. prosince 2013 v nařízení vlády č. 142/1994 Sb. nastínila kapitola 1.1 práce. Podle současného § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb. je základem pro výpočet výše úroků z prodlení repo sazba České národní banky platná pro první kalendářní den pololetí (tj. pro 1. leden nebo pro 1. červenec), v němž došlo k prodlení, přesněji řečeno, v němž nastal okamžik počátku prodlení. Tím došlo k návratu ke zcela totožné úpravě původního znění § 1 nařízení vlády č. 142/1994 Sb. účinného do 27. dubna 2005. Je třeba se zamyslet nad tím, zda taková úprava zcela vystihuje sankční funkci úroků z prodlení. Jak poznamenává V. Doležel²⁷³, úkolem úroků z prodlení je zabránit dlužníkovi, aby závazek vůči věřiteli nepoužil jako externí formu financování svých aktivit. Z toho vyplývá, že výše úroků z prodlení má odpovídat ekonomické realitě. Pro dlužníka má výše úroků z prodlení představovat dražší úvěr než úvěr, který si může opatřit na trhu. Podle současné úpravy je výše úroků z prodlení fixní po celou dobu prodlení dlužníka, které může trvat velmi dlouhou dobu, i několika let, což je běžné při exekčním vymáhání dluhu. Výše úroků z prodlení přitom postupem doby může přestat odpovídat ekonomické realitě, které odpovídala při vzniku prodlení. Pokud dochází ke zdražení úvěrů, je výše úroků z prodlení pro věřitele nízká a úroky z prodlení tím vlastně ztrácí svojí sankční funkci. Naopak pokud dochází ke zlevnění úroků z prodlení, sankční funkce je velmi výrazná, což vede k tomu, že věřiteli se pohledávka nadměrně úročí a z takové výše úroků z prodlení se může stát pro věřitele zajímavý finanční produkt, který jej nemotivuje k rychlému vymáhání splnění dluhu.

Přiměřenému působení sankční funkce úroků z prodlení dle mého názoru lépe odpovídá právní úprava, která výši úroků z prodlení v průběhu prodlení mění tak, aby odpovídala aktuální ekonomické realitě v daném okamžiku prodlení. Taková právní úprava byla účinná od dubna 2005 do června 2010, kdy mohlo docházet ke změně výše

---

²⁷³ Doležel, V. Úroky z prodlení v mezinárodních obchodních závazkových vztazích (§ 735 obchodního zákoníku). Bulletin advokacie, 2007, č. 4, s. 38.

úroků z prodlení v každém pololetí.²⁷⁴ Nejčastějším argumentem proti průběžné změně výše úroků z prodlení bývá tvrzení, že v takovém případě je výpočet výše úroků z prodlení složitý.²⁷⁵ Domnívám se, že takový argument není dostatečně silný. Pokud věřitel považuje takový výpočet za příliš složitý, nic mu nebrání požadovat úroky z prodlení pouze částečně, například jednou sazbou v nejnižší výši zákonných úroků z prodlení, která byla během prodlení platná. Rozhodně by se kvůli složitosti výpočtu výše úroků z prodlení nemělo rezignovat na přiměřené působení sankční funkce úroků z prodlení.

Výše zákonného úroků z prodlení se aplikuje v případě, že výše úroků z prodlení není smluvna. Při sjednání výše úroků z prodlení musí být smluvna procentní sazba a zároveň základ, k němuž musí tato sazba být vztažena, přičemž základem nemusí být pouze částka, s jejíž úhradou je dlužník v prodlení.²⁷⁶ Domnívám se, že není možné smluvit výši úroků z prodlení pevnou částkou, ať již závislou nebo nezávislou na délce prodlení, neboť v takovém případě si strany sjednávají smluvní pokutu podle § 2048 o. z., nikoliv úroky z prodlení. Je vhodné, aby si smluvní strany též sjednaly, po jaké délce prodlení výše úroků z prodlení odpovídající sjednané procentuální sazbě vznikne. Pokud tak smluvní strany neučiní, nastoupí vyvratitelná právní domněnka upravená § 1803 o. z., podle níž se jedná o roční období.²⁷⁷

Možnost stran smluvit si výši úroků z prodlení není bezbřehá a právní řád upravuje mantinely limitující smluvní volnost stran při sjednání výše úroků z prodlení, kterými jsou následující tři právní instituty:

- a) dobré mravy a veřejný pořádek (§ 1 odst. 2 o. z.),
- b) neúčinnost dohody o výši úroků z prodlení (§ 1964 o. z.),
- c) zásada *ultra duplum* (§ 1805 odst. 2 o. z.).

---

²⁷⁴ Podle § 1 nařízení vlády č. 142/1994 Sb., ve znění novely č. 163/2005 Sb. s účinností od 28. dubna 2005 do 30. června 2010, tj. do dne předcházejícího dni počátku účinnosti další novely tohoto nařízení vlády č. 33/2010 Sb., která zavedla opět fixní výši úroků z prodlení po celou dobu prodlení.

²⁷⁵ To byl ostatně i důvod změny právní úpravy zpět na fixní výši úroků z prodlení uvedený v důvodové zprávě k novele č. 33/2010 Sb.

²⁷⁶ K uvedeným závěrům dospěl Nejvyšší soud České republiky v rozsudku ze dne 25. ledna 2010, sp. zn. 23 Cdo 1462/2008, kdy shledal za přípustné určit základem částku odpovídající celkové výši pohledávky (tedy i té části, s jejíž úhradou není dlužník v prodlení). V takovém případě musí soud však velmi pečlivě zkoumat přiměřenost takto sjednané výše úroků z prodlení.

²⁷⁷ Zákodárce tímto převzal přímo do textu právního předpisu právní názor Nejvyššího soudu České republiky, který ve svém usnesení ze dne 23. dubna 2007, sp. zn. 32 Cdo 1045/2007 uvedl, že pokud není uvedeno, o jakou úrokovou míru se jedná, vychází se z toho, že jde o roční úroky z prodlení.

Ad. a). V první řadě omezují smluvní strany některé obecné principy platné pro soukromé právo. Podle § 1 odst. 2 o. z. jsou zakázána ujednání porušující dobré mravy a veřejný pořádek. Rozpor výše smluvních úroků z prodlení s dobrými mravy byl předmětem judikatury k předchozí právní úpravě § 369 odst. 1 obch. zák. umožňujícího sjednání smluvních úroků z prodlení. Judikatura Nejvyššího soudu České republiky²⁷⁸ prosazovala, že pro posouzení rozpornosti výše úroků z prodlení s dobrými mravy je nutné zvážit všechny rozhodné okolnosti konkrétního případu, nelze v konkrétním případě vyjít pouze ze závěrů jiného rozhodnutí soudu a nestačí pouhé srovnání zákonné výše a smluvní výše úroků z prodlení, což potvrdil i velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky.²⁷⁹ Zatímco Nejvyšší soud České republiky tímto nastavil určité „procesní“ hranice pro posuzování rozporu s dobrými mravy, Ústavní soud České republiky ve své judikatuře²⁸⁰ nastavil materiální hranice smluvní výše úroků z prodlení tím, že je nutné při posuzování rozporu výše úroků z prodlení s dobrými mravy dbát na zásadu přiměřenosti a zásadu „každému, co jeho jest“, což zmínila již kapitola 3.2.2 práce. Domnívám se, že není důvodu, aby se od uvedených mantinelů odchytila budoucí judikatura k současné právní úpravě.

Ad. b). Ustanovení § 1964 o. z. umožňuje smluvní straně dovolat se neúčinnosti ujednání odchylovajícího se od zákonné výše úroků z prodlení (a též ujednání o čase plnění odchylovajícího se od § 1963 o. z.), pokud je takové ujednání vůči věřiteli hrubě nespravedlivé. Jedná se o neúplnou transpozici čl. 7 směrnice 2011/7/EU, jak upozornila již kapitola 1.2 této práce. Smyslem čl. 7 směrnice je zakázat zneužití smluvní svobody v neprospěch věřitele, jak stanoví odstavec 28 preambule směrnice. Na rozdíl od dalších institutů omezujících smluvní svobodu (dobrých mravů a veřejného pořádku a zásady *ultra duplum*), které chrání dlužníka, se naopak jedná o institut sloužící k ochraně věřitele. Podle čl. 7 odst. 1 směrnice členské státy stanoví, že každá smluvní podmínka nebo praxe týkající se času plnění, sazby úroků z prodlení nebo

---

²⁷⁸ Například rozsudek ze dne 15. listopadu 2005, sp. zn. 32 Odo 1022/2004, usnesení ze dne 25. dubna 2007, sp. zn. 32 Odo 785/2005 nebo rozsudek ze dne 20. února 2008, sp. zn. 32 Cdo 5492/2007.

²⁷⁹ Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodněprávního kolegia ze dne 16. května 2012, sp. zn. 31 Cdo 717/2010, Sb. rozh. civ. 104/2012.

²⁸⁰ Nález ze dne 7. května 2009, sp. zn. I. ÚS 523/07 (N 113/53, SbNU 409) a ze dne 1. července 2010, sp. zn. I. ÚS 728/10 (N 136/58 SbNU 105).

náhrady nákladů spojených s vymáháním je buď nevyimadatelná, nebo zakládá nárok na náhradu škody, pokud je hrubě nespravedlivá vůči věřiteli.

Zcela závažným nedostatkem současné právní úpravy je skutečnost, že vzhledem k průběhu legislativního procesu popsanému v kapitole 1.2 práce došlo ke zdvojení právní úpravy dovolání se neúčinnosti ujednání o úrocích z prodlení v § 1964 o. z. a v § 1972 o. z. Ustanovení § 1972 o. z. obsažené v původním znění vládního návrhu občanského zákoníku²⁸¹ jako § 1948 transponovalo čl. 3 odst. 3 směrnice 2000/35/ES, který byl však nahrazen čl. 7 směrnice 2011/7/EU, jenž, byť neúplně, transponoval právě § 1964 o. z. Tím došlo k paradoxní situaci, že český právní předpis na jednom místě (§ 1972 o. z.) transponuje již zrušené ustanovení směrnice a zároveň na druhém místě (§ 1964 o. z.) transponuje ustanovení nové směrnice nahrazující zrušené ustanovení starší směrnice. Za pomoci zejména eurokonformního výkladu dospívám k závěru, že § 1972 o. z. je již od počátku své účinnosti zcela obsolentní vzhledem k existenci § 1964 o. z. Při posuzování otázky dovolání se neúčinnosti ujednání o úrocích z prodlení je dle mého názoru nutné aplikovat vždy § 1964 o. z., a tak další výklad pojednává pouze o obsahu § 1964 o. z. s tím, že o znění § 1972 o. z. se nezmiňuje. Dalším nedostatkem transpozice je skutečnost, že zákonodárce do § 1964 o. z. vůbec nezařadil ujednání o náhradě nákladů spojených s vymáháním. O zcela nedostačující transpozici tohoto následku prodlení dlužníka pojedná kapitola 3.4 práce.

Směrnice i § 1964 o. z. vychází z konceptu neúčinnosti ujednání, jehož se lze domoci odpůrcí žalobou vycházející z římskoprávní *actio Paulianna*²⁸². B. Havel²⁸³ uvádí, že je nutné aplikovat koncept neúčinnosti spíše než neplatnosti, přičemž uvádí, že zejména v postkomunistických členských státech došlo v minulosti k transpozici předchozí směrnice 2000/35/ES konceptem neplatnosti přímo ze zákona, což byl donedávna i případ České republiky²⁸⁴.

---

²⁸¹ Vládní návrh zákona občanský zákoník (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. VI. volební období, sněmovní tisk č. 362/0).

²⁸² O vzniku a vývoji *actio Paulianna* přehledně pojednává stanovisko generálního advokáta Colomera ze dne 16. října 2008, *Seagon v. Deko Marty Belgium NV*, C-339/07, bod 23. a násl.

²⁸³ Havel, B. K výkladu § 369a obchodního zákoníku. Český přístup k aproximaci. In: Eliáš, K. Soukromé právo v pohybu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2005, s. 86 a násl.

²⁸⁴ Česká republika vycházela z konceptu absolutní neplatnosti do přijetí novely obchodního zákoníku č. 179/2013 Sb., která zrušila § 369a odst. 4 obch. zák. zakotvující absolutní neplatnost a zavedla nový § 343a obch. zák. umožňující dovolání se neplatnosti. Koncept absolutní neplatnosti část právní teorie velmi kritizovala (např. Havel, B. K výkladu § 369a obchodního zákoníku. Český přístup k aproximaci.

Neúčinnosti se vedle strany závazku (věřitele) mohou v některých případech dovolat i právnické osoby založené k ochraně malých a středních podnikatelů, jak stanoví § 1964 odst. 2 o. z., avšak pouze v případě, že předmětná ujednání jsou obsažena v obchodních podmínkách. Důvodová zpráva k § 1954 až § 1967 o. z. sice správně uvádí, že takové právnické osoby nemohou napadat jakékoliv smluvní vztahy, ale domnívám se, že nutnému rozsahu transpozice čl. 7 odst. 5 směrnice takové vymezení neodpovídá. Podle čl. 7 odst. 5 směrnice může právnická osoba napadat jakékoliv smluvní podmínky či praxi, které jsou hrubě nespravedlivé. Směrnice neobsahuje žádné ohraničení toho, kde se taková ujednání musí vyskytovat. Jediné omezení spočívá v tom, že musí jít o ujednání v obchodních transakcích. Zákonodárce však opomenul, že ne každé ujednání v obchodních transakcích musí být nutně součástí obchodních podmínek dle § 1751 o. z., neboť ujednání může být součástí samotné smlouvy, eventuálně součástí obchodních zvyklostí stran dle § 558 odst. 2 o. z.

Tím se dostáváme k tomu, jaká ujednání o úrocích z prodlení lze po obsahové stránce napadat jako neúčinná. Podle § 1964 odst. 1 o. z. se jedná o ujednání odchylovající se od zákonné výše úroků z prodlení, pokud jsou vůči věřiteli hrubě nespravedlivá. Totožné vymezení obsahuje čl. 7 odst. 1 směrnice. Z vymezení vyplývá, že se musí jednat o hrubě nespravedlivé ujednání vůči věřiteli, které zpravidla spočívá ve sjednání nižší výše úroků z prodlení než zákonné výše, a že nelze napadat na základě tohoto ustanovení hrubě nespravedlivé ujednání vůči dlužníkovi. Směrnice obsahuje další ustanovení, která ovšem zákonodárce do tuzemského právního řádu opomenul transponovat. Čl. 7 odst. 1 směrnice obsahuje jistá interpretační vodítka při posuzování toho, zda se v konkrétním případě jedná o ujednání hrubě nespravedlivé. Podle směrnice je nutné zvážit všechny okolnosti případu s tím, že směrnice vypočítává, které okolnosti je nutné zvážit vždy.²⁸⁵ Zákonodárce tato interpretační vodítka do právního řádu nepřevzal, což je nicméně možné překlenout eurokonformním výkladem pojmu hrubě nespravedlivé ujednání. Vážnější je absence právní fikce podle čl. 7 odst. 2 směrnice, podle níž se ujednání vylučující úroky z prodlení považuje za hrubě nespravedlivé, a absence vyvratitelné právní domněnky podle čl. 7 odst. 3 směrnice,

---

In: Eliáš, K. Soukromé právo v pohybu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2005, s. 85 nebo Doležil, T., Havel, B. Příliš těžké břemeno harmonizace – k novele obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 2005, č. 10, s. 359).

²⁸⁵ Jedná se o posuzování jakéhokoliv hrubého porušení obchodních zvyklostí v rozporu s dobrou vírou a poctivým jednáním, povahy zboží nebo služby a toho, zda má dlužník objektivní důvody odchýlit se od zákonné úpravy.

podle níž se má za to, že je hrubě nespravedlivé ujednání vylučující náhradu nákladů spojených s vymáháním dluhu. Situace je o to závažnější, že předchozí právní úprava v obchodním zákoníku transpozice těchto ustanovení obsahovala, a tak zákonodárce jejím zrušením a nahrazením současným občanským zákoníkem bez náhrady zrušil transpozici čl. 7 odst. 2 a odst. 3 směrnice.²⁸⁶

Zbývá popsat následky určení neúčinnosti ujednání, které upravuje § 1964 odst. 3 o. z. Pokud soud prohlásí ujednání za neúčinné, použijí se namísto něho ustanovení zákona (tj. zákonné úroky z prodlení), ledaže soud rozhodne v zájmu spravedlivého řešení jinak, což lze vykládat tak, že soud určí vyšší sazbu úroků z prodlení, než je zákonná sazba. Následkem neúčinnosti ujednání je určení výše úroků z prodlení zákonem nebo soudem. Pozitivně hodnotím, že zákonodárce svěřil soudu možnost, aby soud sám určil v zájmu spravedlivého řešení výši úroků z prodlení v konkrétním případě odlišně než mechanickým aplikováním zákonných úroků z prodlení. Lze si totiž představit případy, v nichž ani zákonné úroky z prodlení nebudou pro věřitele spravedlivé.²⁸⁷

Ad. c). Nepřímo omezujícím institutem při sjednání výše úroků z prodlení může být též zásada *ultra duplum* upravená § 1805 o. z. Podle této zásady pozbývá věřitel právo požadovat úroky z prodlení ve výši převyšující výši jistiny, pokud bez rozumného důvodu otálí s uplatněním práva na zaplacení dluhu. Ode dne, kdy věřitel uplatnil svoji pohledávku u soudu, mu však další úroky z prodlení náleží. Zásadu obsahoval již § 1335 o. z. o., přičemž z vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 zásada vypadla s odůvodněním, že vzhledem k navrhované tříleté promlčecí lhůtě nemá praktický význam. V současné době může mít zásada význam zejména při desetileté promlčecí době u uznání dluhu (§ 639 o. z.) a pohledávky přiznané rozhodnutím orgánu veřejné moci (§ 640 o. z.) nebo při až patnáctileté promlčecí době v případě, že si smluvní strany smluví promlčecí dobu (§ 630 o. z.). V takových případech smluvní strany musí při sjednávání smluvních úroků z prodlení se zásadou *ultra duplum* počítat. Je nutné podotknout, že pro zánik práva požadovat další úroky z prodlení se vedle výše

---

²⁸⁶ K transpozici došlo novelou obchodního zákoníku č. 179/2013 Sb., která zavedla nový § 343b obch. zák. upravující uvedenou právní fikci podle čl. 7 odst. 2 směrnice a právní domněnku podle čl. 7 odst. 3 směrnice.

²⁸⁷ Například v případě výrazně vyšších úrokových sazeb v době rozhodování soudu oproti výši zákonných úroků z prodlení v době, kdy se dlužník dostal do prodlení.

úroků z prodlení požaduje i splnění podmínky, že věřitel s uplatněním práva otálí bez rozumného důvodu. Tato podmínka nebyla obsažena v obecném zákoníku občanském, a tak nezbyvá než počkat na judikatorní vymezení neurčitého právního pojmu rozumný důvod. Lze si představit, že rozumnými důvody, proč věřitel právo neuplatnil, mohou být mimosoudní vyjednávání s dlužníkem, jeho přísliby zaplacení, případně následné zajištění nebo utvrzení splatného dluhu, přičemž věřitele tyto důvody motivovaly k tomu, aby zbytečně nezahajoval soudní nebo jiné řízení uplatněním své pohledávky.

3.4 Náhrada nákladů spojených s vymáháním dluhu

Dalším následkem prodlení s plněním peněžitého dluhu upraveným směrnicí 2011/7/EU (čl. 6 směrnice) je právo věřitele obchodní transakce požadovat po dlužníkovi náhradu nákladů spojených s vymáháním dluhu v pevné výši nejméně 40 eur. Uvedené právo upravovala již předchozí směrnice 2000/35/ES ve svém čl. 3 odst. 1 písm. e), avšak nestanovila konkrétní výši této náhrady, pouze stanovila, že musí jít o přiměřenou náhradu za veškeré náklady spojené s vymáháním, které věřiteli v souvislosti s opožděnou platbou dlužníka vznikly s tím, že pro stanovení výše náhrady je nutné dodržovat zásady průhlednosti a přiměřenosti. Dřívější právní úprava obchodního zákoníku účinná do 30. června 2013 umožňovala požadovat tuto náhradu prostřednictvím náhrady škody²⁸⁸. Nová směrnice 2011/7/EU náhradu zkonkretizovala. Podle odstavce 19 preambule směrnice²⁸⁹ je k odrazení od opožděných plateb nezbytné, aby věřitelé získali spravedlivou náhradu nákladů spojených s vymáháním, které by měly zahrnovat administrativní a interní náklady (například poštovné a hovorné při urgencích dlužníka o zaplacení). Odstavec 20 preambule směrnice stanoví, že vedle paušální náhrady ve výši nejméně 40 eur by měl mít věřitel právo na náhradu zbylých nákladů spojených s vymáháním, zejména nákladů na advokáta nebo služeb společností vymáhajících pohledávky, což zakotvuje čl. 6 odst. 3 směrnice. Obchodní zákoník

---

²⁸⁸ Hulva, T. Nová úprava úroků z prodlení a potírání prodlení v obchodních transakcích. Bulletin advokacie, 2006, č. 1, s. 24.

²⁸⁹ V dalším výkladu v této kapitole 3.4 práce se směrnicí rozumí vždy směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích.

uvedená ustanovení řádně transponoval s účinností od 1. července 2013.²⁹⁰ Současný občanský zákoník provádí transpozici zcela nedostatečně.

Současný právní řád upravuje náhradu nákladů spojených s vymáháním dluhu pouze na dvou místech. Ustanovení §513 o. z. uvádí, že náklady spojené s uplatněním pohledávky jsou jejím příslušenstvím.²⁹¹ Druhou zmínku obsahuje § 3 nařízení vlády č. 351/2013 Sb., které stanoví pouze minimální výši náhrady na 1 200 Kč, jde-li o vzájemný závazek podnikatelů nebo je-li obsahem vzájemného závazku mezi podnikatelem a veřejným zadavatelem povinnost dodat zboží nebo poskytnout službu za úplatu veřejnému zadavateli. V občanském zákoníku i v jakémkoliv jiném právním předpisu však zcela absentuje uložení povinnosti dlužníkovi v případě, že je v prodlení s plněním peněžitého dluhu, hradit za podmínek stanovených nařízením vlády náhradu nákladů spojených s vymáháním dluhu.

Ustanovení § 3 nařízení vlády č. 351/2013 Sb. tak provádí neexistující zákonné ustanovení, neboť občanskému zákoníku chybí ekvivalent dřívějšího § 369 obch. zák., podle něhož má věřitel vedle úroků z prodlení nárok na úhradu minimální výše nákladů spojených s uplatněním své pohledávky v rozsahu a za podmínek stanovených nařízením vlády. Zákonodárce sice stanoví minimální výši náhrady a stanoví, u jakých závazků náhradu lze požadovat, avšak zákonem nestanoví povinnost dlužníkovi a s ní spojené právo věřitele požadovat náhradu nákladů spojených s vymáháním. Domnívám se, že v žádném případě tuto povinnost nelze dovodit pouze ze znění nařízení vlády, neboť podle čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod²⁹² mohou být povinnosti ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích, přičemž zde zákonný základ zcela chybí. Zákonodárce opomenul transponovat čl. 6 odst. 1 směrnice, což může vést k odpovědnosti státu za škodu způsobenou porušením unijního práva, neboť český stát upřel věřitelům právo požadovat po dlužníkovi náhradu nákladů spojených

---

²⁹⁰ Novela obchodního zákoníku č. 179/2013 Sb. doplnila do § 369 obch. zák. větu druhou, podle níž věřitel má vedle úroků z prodlení nárok na úhradu minimální výše nákladů spojených s uplatněním své pohledávky v rozsahu a za podmínek stanovených nařízením vlády. Novela č. 180/2013 Sb. k nařízení vlády č. 142/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů doplnila nový § 2a nařízení vlády, podle něhož činí minimální výše nákladů spojených s uplatněním každé pohledávky 1 200 Kč, jde-li o závazkový vztah mezi podnikateli nebo je-li obsahem vzájemného závazku podnikatele a veřejného zadavatele dodat zboží nebo poskytnout službu za úplatu veřejnému zadavateli.

²⁹¹ Obdobné ustanovení obsahoval již § 121 odst. 3 občanského zákoníku z roku 1964, přičemž uvedené ustanovení se udrželo v nezměněné podobě též v občanském zákoníku účinném do 31. prosince 2013.

²⁹² Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

s vymáháním dluhu za podmínek stanovených směrnicí.²⁹³ V souvislosti s tímto opomenutím nebyl transponován ani čl. 7 směrnice upravující možnost dovolat se neúčinnosti smluvních podmínek nebo praxe o náhradě nákladů spojených s vymáháním dluhu, pokud jsou hrubě nespravedlivé vůči věřiteli, ani vyvratitelná právní domněnka dle čl. 7 odst. 3 směrnice, podle níž je hrubě nespravedlivé vůči věřiteli, pokud smluvní podmínka nebo praxe náhradu nákladů spojených s vymáháním dluhu vylučuje. O tom blíže pojednala předchozí kapitola 3.3.4 práce při výkladu o § 1964 o. z.

Zbývá dodat, že směrnice stanoví minimální výši náhrady nákladů spojených s vymáháním dluhu. Odstavec 21 preambule směrnice výslovně uvádí, že směrnice se nedotýká práva členských států stanovit vyšší a tedy pro věřitele výhodnější pevné částky náhrady nákladů. Stejně tak ze směrnice (zejména z čl. 7 odst. 3 směrnice) vyplývá, že výše náhrady nákladů je dispozitivní a může být předmětem ujednání stran závazku. Ostatně věřitelům závazků řídicích se českým právním řádem nezbyvá, než si výslovně dohodnout s dlužníky jejich povinnost uhradit náhradu nákladů a výši této náhrady. Při absenci takového ujednání věřitel nemůže požadovat náhradu přímo ze zákona kvůli chybějící transpozici směrnice²⁹⁴. Věřitel může požadovat minimální částku odpovídající výši náhrady podle směrnice (40 eur) po státu z titulu odpovědnosti státu za škodu způsobenou porušením unijního práva, nikoliv však po dlužníkovi, což je jedna ze zásadních vad právní úpravy prodlení v českém právním řádu.

3.5 Přejednost nebezpečí škody na věci na dlužníka

Tradičním následkem prodlení dlužníka je přejednost nebezpečí škody na věci na dlužníka a následná povinnost dlužníka nést nebezpečí škody na věci, která je přejednostem dluhu, s jehož plněním je dlužník v prodlení. Jedná se o následek prodlení dlužníka s plněním výlučně nepeněžitého dluhu, nepřijadá v úvahu, pokud je dlužník v prodlení s plněním peněžitého dluhu. Přejednost nebezpečí škody na věci na dlužníka je z povahy věci možný pouze tehdy, jestliže dlužník před vznikem prodlení nebezpečí škody na věci nenesl. Pokud dlužník nesl nebezpečí škody na věci i před vznikem prodlení dlužníka, prodlení

²⁹³ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 19. listopadu 1991, *Francovich a další*, C-6/90 a C-9/90.

²⁹⁴ Teoreticky by věřitel mohl náhradu požadovat z titulu náhrady škody, jako tomu bylo podle obchodního zákoníku účinného do 30. června 2013, avšak v takovém případě musí prokazovat všechny podmínky vzniku práva na náhradu škody.

dlužníka na této povinnosti nic nemění a nebezpečí škody na věci dlužník nese i nadále během svého prodlení.

Nebezpečí škody na věci nejčastěji nese vlastník, což je projevem obecné zásady *casum sentit dominus* (náhodu pocítuje vlastník). Tato zásada neplatí vždy a v určitých případech právní řád přesouvá nebezpečí škody na věci na osobu od vlastníka odlišnou. V případě vzniku škody na věci musí vlastníkovu věci uhradit škodu na věci ten, kdo nese nebezpečí škody věci, který má následně právo na náhradu škody vůči tomu, kdo škodu způsobil.²⁹⁵ Pokud byla škoda způsobena náhodou (protiprávním stavem, například působením přírodních sil), nemá ten, kdo nese nebezpečí škody na věci, možnost žádat náhradu škody po jiném subjektu.²⁹⁶ Můžeme rozlišit následující tři hlavní skupiny případů, v nichž nese nebezpečí škody na věci osoba odlišná od vlastníka.

- a) Dlužník nese nebezpečí škody na věci při svém prodlení dlužníka při splnění podmínek § 1974 o. z.
- b) Věřitel nese nebezpečí škody na věci při svém prodlení věřitele při splnění podmínek § 1976 o. z. (viz kapitola 4.4 práce).
- c) V dalších případech osoba odlišná od vlastníka nese nebezpečí škody na věci, jestliže tak výslovně stanoví zákon²⁹⁷ nebo smlouva²⁹⁸. Sám § 1974 o. z.

---

²⁹⁵ Jak připomněl Ústavní soud České republiky ve svém usnesení ze dne 5. dubna 2011, sp. zn. II. ÚS 12/11. Uvedená pravidla lze demonstrovat na příkladu, kdy osoba ukradne věc svěřenou osobě odlišné od vlastníka, která nese nebezpečí škody na věci. Tato osoba (škůdce) je povinna nahradit vlastníkovu věc škodu na věci. Zároveň osoba, která nese nebezpečí škody na věci, může požadovat náhradu škody po škůdci. Vznikají zde tedy dva závazkové vztahy. V prvním závazku vystupuje jako věřitel vlastník a jako dlužník ten, kdo nese nebezpečí škody na věci, ve druhém závazku vystupuje jako věřitel ten, kdo nese nebezpečí škody na věci a jako dlužník ten, kdo škodu na věci reálně způsobil (škůdce). Povinnost osoby nesoucí nebezpečí škody na věci uhradit škodu vlastníkovu je nezávislá na tom, zda škodu uhradí skutečný škůdce. Viz Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 393.

²⁹⁶ S výjimkou toho, pokud je věc pojištěna proti škodě způsobené náhodou a škoda je pojistnou událostí, která zakládá právo na výplatu pojistného plnění pojistníkovi ze strany pojistitele podle § 2758 o. z.

²⁹⁷ Například podle § 2599 odst. 2 o. z. nabývá vlastnické právo k věci zhotovené zhotovitelem na pozemku objednatele objednatel, zatímco nebezpečí škody na zhotovené věci (předmětu díla) přechází na objednatel podle § 2608 odst. 2 o. z. až převzetím zhotovené věci. Nebezpečí škody na věci nese od doby zhotovení věci do doby předání zhotovené věci zhotovitel jako osoba odlišná od vlastníka zhotovené věci, kterým je objednatel.

²⁹⁸ Například smluvní strany kupní smlouvy se dohodou odchýlí od § 2082 odst. 1 o. z., podle něhož nebezpečí škody na věci přechází na kupujícího současně s nabytím vlastnického práva, sjednáním výhrady vlastnického práva podle § 2132 o. z., podle níž vlastnické právo nabývá kupující až úplným zaplacením kupní ceny, jejíž splatnost je sjednána až po převzetí věci. Nebezpečí škody na věci nese od doby převzetí věci do doby nabytí vlastnického práva úplným zaplacením kupní ceny kupující jako osoba odlišná od vlastníka, kterým zůstává do úplného zaplacení kupní ceny prodávající.

přítom stanoví, že dlužník nese nebezpečí škody na věci tehdy, nakládá-li s věcí v rozporu s jinými svými povinnostmi ze závazku.²⁹⁹

Na tomto místě se zabývám pouze následky prodlení dlužníka, tedy případy, kdy přechází nebezpečí škody na věci na prodlévajícího dlužníka [tj. situací výše uvedenou pod písm. a)]. Prodlení dlužníka s plněním nepeněžitého dluhu, které může mít za následek přechod nebezpečí škody na věci, zahrnuje situace, kdy je dlužník v prodlení s převzetím věci³⁰⁰, předáním věci³⁰¹ či vrácením věci³⁰² věřiteli. Ustanovení § 1974 o. z. vychází z pojetí, že v případě prodlení dlužníka přechází na dlužníka nebezpečí škody na věci vždy, avšak obsahuje též negativní vymezení situací, kdy k přechodu na dlužníka nedochází, přestože je dlužník v prodlení. Na prodlévajícího dlužníka nepřechází nebezpečí škody v následujících dvou případech:

- a) jestliže by škoda na věci vznikla i při řádném plnění povinností dlužníka nebo
- b) jestliže škodu na věci způsobil věřitel nebo vlastník věci.

Pokud je dlužník v prodlení, leží na něm důkazní břemeno, aby prokázal, že nastal jeden z výše uvedených důvodů, u nichž k přechodu nebezpečí škody na věci nedochází.³⁰³ Důvodem vymezení určitých situací, při nichž k přechodu nebezpečí škody na věci na prodlévajícího dlužníka nedochází, je spravedlivé rozložení rizika, které omezuje výjimky, při nichž neplatí zásada *casum sentit dominus*. Případ uvedený pod písm. a) se vztahuje na situaci, kdy by na vzniku škody na věci, která vznikla

---

²⁹⁹ Příkladem takového jednání dlužníka může být užívání věci převzaté od uschovatele schovatelem nebo jinými osobami bez souhlasu uschovatele (§ 2405 o. z., tzv. *furtum usus*) nebo zcizení převzaté věci schovatelem, což je natolik závažné protiprávní jednání, že může naplňovat též skutkovou podstatu trestného činu zpronevěry podle § 206 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰⁰ Příkladem může být prodlení kupujícího s převzetím předmětu koupě, jestliže mu prodávající umožnil s předmětem koupě nakládat. V takovém případě nebezpečí škody na věci přechází z prodávajícího na prodlévajícího kupujícího, což ostatně výslovně stanoví § 2121 odst. 2 o. z.

³⁰¹ Příkladem může být prodlení komisionáře spočívající v předání věci, kterou nabyl pro komitenta, po obstarání sjednané záležitosti podle § 2460 odst. 2 o. z. Vlastníkem věci nabyté komisionářem pro komitenta je komitent, což vyplývá z § 2464 odst. 2 o. z., neboť komisionář nabývá pohledávky (zde vlastnické právo) pro komitenta. Pokud je komisionář v prodlení s předáním věci, kterou nabyl pro komitenta, může na něj přejít nebezpečí škody na této věci z důvodu prodlení dlužníka, pokud si strany sjednaly, že předtím nesl nebezpečí škody na věci komitent jako vlastník, tedy odchýlnou úpravu od § 2465 odst. 1 o. z. Podle uvedeného ustanovení má komisionář povinnosti jako skladovatel, tudíž za podmínek § 2426 o. z. komisionář nese nebezpečí škody na věci i před svým prodlením, není-li sjednáno jinak.

³⁰² Příkladem může být prodlení vypůjčitele s vrácením předmětu výpůjčky půjčiteli podle smlouvy o výpůjčce dle § 2193 o. z. V takovém případě nebezpečí škody na věci přechází z půjčitele na prodlévajícího vypůjčitele.

³⁰³ Viz díkce § 1974 o. z., arg. slovy „ledaže prokáže“.

v době prodlení dlužníka, nic nezměnila ani skutečnost, že dlužník splnil svoji povinnost a neocitl se v prodlení dlužníka.³⁰⁴ Příklad uvedený pod písm. b) je odrazem zásady *nemo turpitudinem suam allegare potest* (nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání). Jestliže by neexistoval tento případ, mohl by se vlastník věci nebo věřitel, který způsobil škodu na této věci, domáhat náhrady škody po prodlévajícím dlužníkovi, což je porušení uvedené zásady. Proto uvedený případ nestanoví nic jiného, že škodu, kterou způsobil vlastník nebo věřitel, nese ze své majetkové sféry tento škůdce a nenese jí dlužník, byť je v prodlení dlužníka.³⁰⁵

Zbývá pojednat o otázce rozsahu přechodu nebezpečí škody na věci, resp. o rozsahu povinnosti prodlévajícího dlužníka uhradit škodu na věci. Zatímco právní úprava účinná do 31. prosince 2013 rozsah výslovně vymezovala,³⁰⁶ § 1974 o. z. žádné vymezení neobsahuje. Je tak nutné vycházet z obecného vymezení rozsahu škody uvedeného v § 2952 o. z., podle něhož se hradí skutečná škoda věci. Dále se vedle skutečné škody hradí ušlý zisk. Při určení výše škody při poškození věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození a je nutné zohlednit, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit (§ 2969 o. z.).

3.6 Odstoupení od smlouvy

Právo věřitele odstoupit od smlouvy z důvodu prodlení dlužníka je dalším následkem prodlení dlužníka. Je nutné zdůraznit, že věřitel má právo odstoupit od smlouvy, nikoliv povinnost. Prodlením dlužníka dluh nezaniká a i v prodlení dlužníka stále platí zásada *pacta sunt servanda* (daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny)³⁰⁷. Odrazem této

³⁰⁴ I. Pelikánová uvádí jako příklad takové situace příklad popsany ve francouzské literatuře k francouzskému občanskému zákoníku (Code civil), podle něhož pokud bude věc uložena v domě dlužníka, který postihne požár, nemůže dlužník nést škodu na věci, jestliže zároveň postihl požár dům věřitele, v němž věc měla být uložena, kdyby dlužník věc věřiteli včas předal. V takovém případě nebezpečí škody na věci prodlévající dlužník nenese a nebezpečí škody nese věřitel. Viz Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 393.

³⁰⁵ Dovedeno *ad absurdum* i bez výslovného pravidla uvedeného pod písm. b) bychom dospěli ke stejnému závěru. Jak bylo uvedeno, platí, že kdo nese nebezpečí škody na věci, má právo na její náhradu v případě vzniku škody vůči tomu, kdo škodu způsobil. Dlužník by tedy byl povinen nahradit škodu vlastníkovu věci nebo věřiteli, nicméně regresně by na základě tohoto pravidla mohl žádat náhradu ve stejné výši po stejném vlastníku věci nebo věřiteli, který škodu způsobil.

³⁰⁶ Podle § 517 odst. 3 obč. zák. dlužník odpovídá za ztrátu, poškození nebo zničení věci. Podle § 368 odst. 2 obch. zák. je škodou na věci ztráta, zničení, poškození nebo znehodnocení věci bez ohledu na to, z jakých příčin k nim došlo.

³⁰⁷ Jedná se o jednu ze základních zásad soukromého práva, což výslovně vyjadřuje § 3 odst. 2 písm. d) o. z.

zásady je právo věřitele trvat na splnění dluhu, neboť závazek mezi stranami trvá i při prodlení dlužníka. Je volbou věřitele, zda se domáhá splnění dluhu, třebas i soudně, nebo zda využije možnost odstoupení od smlouvy, jestliže věřitel již zájem na splnění dluhu nemá a pokud jsou splněny všechny smluvní a zákonné předpoklady pro odstoupení od smlouvy. Odstoupením od smlouvy jakožto jednostranným právním jednáním věřitel způsobí zánik závazku, byť bez uspokojení věřitele (*sine satisfactione creditoris*). Je pochopitelné, že odstoupení od smlouvy může být toliko následkem prodlení s plněním dluhu ze závazku, který vznikl na základě smlouvy.

Právo odstoupit od smlouvy není výlučně následkem prodlení věřitele, je též následkem prodlení věřitele (blíže viz kapitola 4.5 práce), jiného protiprávního jednání³⁰⁸, následkem potenciální hrozby budoucího protiprávního jednání³⁰⁹, následkem vnější skutečnosti nezávislé na vůli (protiprávního stavu)³¹⁰, ale dokonce i právem smluvní strany bez ohledu na skutečnost, že protiprávní jednání druhé smluvní strany nebo protiprávní stav nenastal ani nehrozí³¹¹.

Nastíněnou širokou použitelnost institutu odstoupení od smlouvy v soukromém právu odráží systematika právní úpravy odstoupení od smlouvy. Odstoupení od smlouvy má obecnou úpravu v rámci zániku závazků v § 2001 až § 2005 o. z., neboť se jedná o jeden z obecných důvodů zániku závazků. Prodlení má zvláštní úpravu odstoupení od smlouvy v § 1977 až § 1979 o. z. v rubrice společná ustanovení. Jedná se o společnou úpravu pro prodlení dlužníka a prodlení věřitele. K řešení problematiky odstoupení od smlouvy jako následku prodlení je tak nutné použít zvláštní úpravu obsaženou v § 1977 až § 1979 o. z. a v otázkách zvláštní úpravou neupravených subsidiárně obecnou úpravu obsaženou v § 2001 až § 2005 o. z.

Dále se zaměřím na účinky odstoupení od smlouvy. V první řadě je nutné objasnit otázku, v jakém okamžiku účinky odstoupení od smlouvy nastávají. Odstoupení od

---

³⁰⁸ Odstoupení od smlouvy může být právem z vadného splnění (§ 1914 odst. 2 o. z. ve spojení s § 1923 o. z.).

³⁰⁹ Podle § 2002 odst. 2 o. z. může strana od smlouvy odstoupit bez zbytečného odkladu poté, co z chování druhé strany nepochybně vyplývá, že poruší smlouvu podstatným způsobem, a nedá-li na výzvu oprávněné strany přiměřenou zálohu.

³¹⁰ Strana, která měla právo volby způsobu plnění, může od smlouvy odstoupit, pokud byla volba způsobu plnění zmařena vyšší mocí, jak stanoví § 1928 o. z. Podobným důvodem pro odstoupení od smlouvy je případ, kdy volbu způsobu plnění zmaří druhá strana. V takovém případě se jedná o následek jiného protiprávního jednání než prodlení.

³¹¹ Spotřebitel má právo odstoupit od smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory bez udání důvodu za podmínek stanovených § 1829 o. z.

smlouvy je jednostranným právním jednáním. Jedná se o vůli projevenou navenek. Účinky odstoupení od smlouvy mohou nastat pouze tehdy, když je vůle oprávněného odstoupit od smlouvy projevena navenek a tento projev vůle se dostane do sféry dispozice³¹² adresáta odstoupení od smlouvy, kterým je prodlévající. Zákon nepředepisuje žádnou formu odstoupení od smlouvy, a tak jestliže oprávněný není ve volbě formy omezen smlouvou, může zvolit libovolnou formu odstoupení od smlouvy (§ 559 o. z.). V případě ústní formy odstoupení od smlouvy nastávají účinky odstoupení od smlouvy sdělením prodlévajícímu. V případě písemné formy při současné přítomnosti obou stran dochází k účinkům odstoupení od smlouvy předáním nosiče informace o odstoupení od smlouvy prodlévajícímu, případně odmítnutím převzetí nosiče prodlévajícím.³¹³ V případě písemné formy odstoupení od smlouvy vůči nepřítomnému prodlévajícímu, nastávají účinky odstoupení od smlouvy dojitím nosiče informace o odstoupení od smlouvy prodlévajícímu. Pokud prodlévající dojití vědomě zmaří³¹⁴, nastává právní fikce, že k dojití řádně došlo (§ 570 odst. 1 o. z.). Dále platí vyvratitelná právní domněnka dojití, že v případě odeslání prostřednictvím provozovatele poštovních služeb se má za to, že zásilka obsahující odstoupení od smlouvy došla třetí pracovní den po jejím odeslání, případně patnáctý pracovní den po odeslání na adresu v cizím státu (§ 573 o. z.).³¹⁵

Účinky odstoupení od smlouvy nastávají zásadně *ex tunc*,³¹⁶ jak výslovně stanoví § 2004 odst. 1 o. z., což znamená, že závazek se zrušuje od počátku, finguje se stav,

---

³¹² Judikatura k právní úpravě účinné do 31. prosince 2013 stanovila, že projev vůle dojde adresátovi, jakmile se dostane do jeho sféry dispozice, tzn. v okamžiku, kdy adresát nabude objektivní možnost seznámit se s obsahem projevu vůle. Není přitom nezbytné, aby se adresát seznámil s obsahem právního úkonu (právního jednání podle současné právní úpravy). Postačí, že adresát měl objektivně možnost seznat obsah právního úkonu (právního jednání). Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, např. rozsudek ze dne 15. ledna 2004, sp. zn. 32 Odo 442/2003; rozsudek ze dne 3. ledna 2006, sp. zn. 21 Cdo 563/2005, č. 65/2006 Sb. rozh. civ. nebo rozsudek ze dne 8. ledna 2008, sp. zn. 29 Odo 805/2006, č. 104/2008 Sb. rozh. civ. Domnívám se, že závěry judikatury jsou použitelné i pro současnou právní úpravu, ostatně uvedené teze přejímá § 570 o. z.

³¹³ Nosič obsahující informaci o odstoupení od smlouvy se tímto dostal do dispoziční sféry prodlévajícího, neboť prodlévající měl možnost se s jeho obsahem seznámit, avšak tak ze subjektivních důvodů neučinil. Odmítnutím převzetí nosiče tudíž dochází k účinkům odstoupení od smlouvy.

³¹⁴ Klasickým příkladem vědomého zmaření dojití je nepřebírání pošty ze strany prodlévajícího na adrese, kde osoba má poštu přebírat (například adresa sídla zapsaná ve veřejném rejstříku, adresa uvedená ve smlouvě, adresa trvalého pobytu nebo adresa pro doručování zapsaná v evidenci obyvatel).

³¹⁵ Podle § 605 odst. 1 o. z. běh lhůty počíná dnem (kalendářním), který následuje po skutečnosti rozhodné pro její počátek, tj. po odeslání zásilky.

³¹⁶ Odstraňuje se tím nežádoucí dualismus právní úpravy účinné do 31. prosince 2013, kdy nastávaly účinky odstoupení od smlouvy podle § 48 odst. 2 obč. zák. *ex tunc*, zatímco podle § 349 odst. 1 obch. zák. nastávaly *ex nunc*. Nutno však uvést, že koncepce účinků *ex tunc* se zdá být s ohledem na moderní

jakoby závazek nikdy neexistoval. V rozsahu účinků odstoupení od smlouvy zanikají práva a povinnosti stran (jednotlivé dluhy a pohledávky), nicméně zákon připouští u určitých druhů závazků výjimky, kdy dochází k účinkům *ex nunc*, což znamená, že závazek, resp. jednotlivé dluhy tvořící závazek zanikají, jakmile se odstoupení od smlouvy dostane do sféry dispozice prodlévajícího.³¹⁷ Odstoupením od smlouvy se však neruší všechny dluhy, které tvoří závazek vzniklý na základě smlouvy, od níž oprávněný odstupuje. Ustanovení § 2005 odst. 1, věta druhá, o. z. v první řadě stanoví základní pravidlo, že odstoupením od smlouvy a zánikem práv a povinností nejsou dotčena práva třetích osob nabytých v dobré víře.³¹⁸ Dále § 2005 odst. 2 o. z. vypočítává konkrétní práva a povinnosti, které odstoupením od smlouvy nezanikají. Jedná se o smluvní pokutu, která do účinnosti odstoupení od smlouvy vznikla, o úroky z prodlení splatné (dospělé) do účinnosti odstoupení od smlouvy, o právo na náhradu škody vzniklé porušením smluvní povinnosti, jež odstoupením od smlouvy zaniká, o zajištění dluhu, který odstoupením od smlouvy zaniká³¹⁹, a konečně uvedené ustanovení obecně stanoví, že nezanikají ujednání, která mají vzhledem ke své povaze zavazovat strany i po odstoupení od smlouvy, přičemž demonstrativně uvádí ujednání o způsobu řešení sporů.³²⁰ U práv a povinností, které odstoupením od smlouvy zanikly, si musí strany vrátit vše, co si strany poskytly při plnění zaniklých práv a povinností. Jedná se o skutkovou podstatu bezdůvodného obohacení podle § 2993 o. z. Pokud není vydání poskytnutého plnění možné, má druhá strana právo na peněžitou náhradu (§ 2999 o. z.).

Zbývá pojednat o zákonných předpokladech, jejichž splnění je nezbytné ke vzniku práva oprávněného odstoupit od smlouvy z důvodu prodlení. V první řadě se uplatní obecné pravidlo stanovené § 2001 o. z., podle něhož lze od smlouvy odstoupit pouze

---

mezinárodní návrhy kodexů rozebrané v kapitole 5. práce zastaralá, o čemž blíže pojedná kapitola 5.4.4 práce.

³¹⁷ Podle § 2004 odst. 2 o. z. lze v případě, že dlužník již zčásti plnil a částečné plnění má pro věřitele význam, odstoupit od smlouvy pouze částečně ohledně nesplněného zbytku plnění, tedy s účinky *ex nunc*. Stejně tak podle § 2004 odst. 3 o. z. v případě, že se jedná o odstoupení od smlouvy zavazující dlužníka k nepřetržité či opakované činnosti nebo k postupnému dílčímu plnění, mají-li dílčí plnění sama o sobě pro věřitele význam, lze odstoupit od smlouvy jen s účinky do budoucna, tedy s účinky *ex nunc*.

³¹⁸ Nelze tudíž úspěšně napadat vlastnické právo třetí osoby, která nabyla věc od kupujícího na základě kupní smlouvy, od které původní prodávající odstoupil následně po nabytí vlastnického práva třetí osobou.

³¹⁹ I. Pelikánová poznamenává, že se jedná o problematické ustanovení, neboť tímto je nabourána zásada akcesority zajišťovacích prostředků. Viz Pelikánová, I. Obchodní právo. 5, Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 303.

³²⁰ Takovým ujednáním může být rozhodčí doložka, dohoda o místní příslušnosti soudu (prorogace) nebo smlouva o provedení mediace. Jiným ujednáním, které má vzhledem ke své povaze zavazovat strany i po odstoupení od smlouvy, může být dohoda smluvních stran o volbě práva, kterému smlouvu podřídily.

tehdy, ujednají-li si to smluvní strany nebo stanoví-li tak zákon. Při sjednání smluvních podmínek jsou smluvní strany omezeny pouze obecnými korektivy dobrých mravů a veřejného pořádku (§ 1 odst. 2 o. z.), což je odrazem zásady smluvní svobody. Zákonné podmínky odstoupení od smlouvy upravují obecná ustanovení § 2002 a § 2003 o. z., avšak v rámci právní úpravy prodlení se použije speciální úprava § 1977 a § 1978 o. z. Obecná ustanovení se použijí pouze subsidiárně, pokud některou otázku neřeší zvláštní úprava.³²¹ Zákonné podmínky pro odstoupení od smlouvy se liší v případě, kdy je prodlením porušena smlouva podstatným způsobem a v případě, kdy je smlouva porušena nepodstatným způsobem. Občanský zákoník převzal rozlišování těchto dvou situací, které je tradiční součástí českého právního řádu od 60. let 20. století³²² a je inspirováno mezinárodněprávními unifikačními úpravami.³²³ Legislativní vymezení pojmů porušení povinnosti podstatným a nepodstatným způsobem obsahuje § 2002 odst. 1 o. z.,³²⁴ podle něhož „podstatné je takové porušení povinnosti, o němž strana porušující smlouvu již při uzavření smlouvy věděla nebo musela vědět, že by druhá strana smlouvu neuzavřela, pokud by toto porušení předvídala.“ Uvedená definice obsahuje dvě kritéria, která je nutné v konkrétním případě posoudit, přičemž jedno se vztahuje k prodlévajícímu a druhé k oprávněnému. Kritérium vztahující se k prodlévajícímu spočívá v existenci jeho vědomosti³²⁵, že by oprávněný v případě takového porušení smlouvy smlouvu vůbec neuzavřel. Druhé kritérium se vztahuje k oprávněnému, když je nutné zkoumat, zda by oprávněný smlouvu neuzavřel, kdyby

---

³²¹ Případem použití obecné úpravy při odstoupení od smlouvy z důvodu prodlení je vymezení porušení povinnosti podstatným a nepodstatným způsobem podle § 2002 odst. 1, věta druhá, o. z.

³²² V českém právním řádu začal poprvé rozlišovat podstatné a nepodstatné porušení smluvní povinnosti zákoník mezinárodního obchodu (§ 235 a násl.). Rozlišování převzal i obchodní zákoník (§ 345 a násl.), byť oba pojmy poněkud odlišně definoval. Blíže viz Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 384.

³²³ Pravděpodobně poprvé se rozlišování obdobných pojmů objevilo v Haagském návrhu výboru zvláštní diplomatické konference o mezinárodním sjednocení práva kupní smlouvy z roku 1956. Haagský návrh inspiroval zákonodárce při tvorbě zákoníku mezinárodního obchodu, jak uvedla kapitola 1.1 práce. Na úpravu podstatného a nepodstatného porušení smluvní povinnosti v Haagském návrhu navázala Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980, která inspirovala zákonodárce při tvorbě obchodního zákoníku. Rozlišování uvedených dvou pojmů obsahují i současné mezinárodní návrhy úpravy Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT, Zásady evropského smluvního práva (PECL) a návrh Společného referenčního rámce (DCFR). Blíže viz Pelikánová, I. Obchodní právo. 4, Obligační právo – Komparativní rozbor. 1. vydání. Praha : ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 344.

³²⁴ Zde uvedené legální vymezení pojmů je nutné použít nejen pro účely odstoupení od smlouvy, ale i pro další případy, při nichž zákonodárce těchto pojmů užívá. Například § 2106 a § 2107 o. z. upravují práva z vadného plnění v případech, kdy je vadné plnění podstatným porušením smlouvy, a kdy je nepodstatným porušením smlouvy.

³²⁵ Případně pokud by prodlévající tuto vědomost subjektivně neměl, kritérium se vztahuje k tomu, že prodlévající vědomost objektivně mohl mít (arg. slovy „nebo musela vědět“).

takové porušení povinnosti předvídal. Pro ostatní případy, kdy porušení povinnosti není podstatné, stanoví zákonodárce vyvratitelnou právní domněnku, že se jedná o nepodstatné porušení povinnosti.³²⁶

Míra porušení smlouvy má vliv na skutečnost, zda musí oprávněný poskytovat prodlévajícímu dodatečnou lhůtu ke splnění povinnosti, s jejímž splněním je prodlévající v prodlení, tedy zda mu musí dát určitou šanci nápravy porušení povinnosti. Pokud je smlouva porušena podstatným způsobem, může oprávněný odstoupit od smlouvy bez zbytečného odkladu poté, co se o prodlení dozvěděl, dodatečnou lhůtu poskytovat nemusí. Otázkou je, zda je platným právním jednáním, když oprávněný zmešká uvedenou lhůtu k odstoupení od smlouvy a odstoupí od smlouvy až po uplynutí lhůty. Vzhledem k tomu, že tuto otázku neřeší speciální úprava § 1977 o. z., je nutné použít obecnou úpravu § 2003 odst. 2 o. z., podle níž pokud strana nevyužila své možnosti odstoupit od smlouvy pro porušení smlouvy podstatným způsobem, nebrání jí to odstoupit od smlouvy později s odkazem na obdobné jednání (jestliže podstatné porušení povinnosti trvá i dále). Z toho je nutné dovodit, že zmeškání lhůty k odstoupení od smlouvy nemá žádný vliv na pozdější možnost od smlouvy platně odstoupit. Nutno dodat, že porušení smlouvy podstatným způsobem prodlením dlužníka pravděpodobně nebude častým případem, neboť když k němu dojde (je zřejmé, že plnění dlužníka bude opožděné a věřitel by neuzavřel smlouvu ohledně poskytnutí plnění v takovém opožděném čase), zpravidla se jedná o fixní závazek podle § 1980 o. z. (viz další kapitola práce 3.7), který zaniká ze zákona bez nutnosti odstoupení od smlouvy, nicméně rozdíl mezi porušením smlouvy podstatným způsobem prodlením dlužníka a porušením fixního závazku je nutné rozlišovat. Počátek lhůty k odstoupení od smlouvy je vázán na reálnou subjektivní vědomost oprávněného, že došlo k prodlení druhé strany, a tak je možné, že se oprávněný dozví o prodlení se značným odstupem po vzniku prodlení. Pokud by se jednalo o fixní závazek, závazek by v takovém případě ze zákona zanikl bez ohledu na skutečnost, že se oprávněný o vzniku prodlení dlužníka

---

³²⁶ Jedná se však o poměrně nešťastné znění, neboť podle formální logiky nevylučuje existenci množiny případů (byť teoretické), které nespádají ani pod pojem podstatného porušení (porušení smlouvy podstatným způsobem) ani pod pojem nepodstatného porušení (porušení smlouvy nepodstatným způsobem). Pokud případ nesplňuje podmínky porušení smlouvy podstatným způsobem a zároveň se podaří vyvratit právní domněnku, že případ je porušením smlouvy nepodstatným způsobem, jedná se o případ, který není ani porušením smlouvy podstatným způsobem ani porušením smlouvy nepodstatným způsobem.

nedozvěděl, neboť bez zbytečného odkladu po počátku prodlení neoznámil, že na splnění trvá. Jestliže půjde o porušení smlouvy podstatným způsobem, závazek trvá dále a oprávněný má možnost dosáhnout jeho zániku teprve odstoupením od smlouvy bez zbytečného odkladu poté, co se o prodlení dozvěděl.

V případě porušení smlouvy nepodstatným způsobem oprávněný musí prodlévajícímu poskytnout dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění povinnosti a teprve po marném uplynutí této lhůty může odstoupit od smlouvy (§ 1978 odst. 1 o. z.). Zákon stanoví, že věřitel lhůtu může poskytnout výslovným oznámením, ale také mlčky, svým faktickým sečkáním, zda prodlévající dodatečně splní.^{327 328} Poskytnutí lhůty je jednostranným právním jednáním aktivním (výslovné oznámení) či pasivním (posečkání). Pokud podle § 1978 odst. 2 o. z. věřitel³²⁹ výslovně oznámí lhůtu, může takové právní jednání zahrnovat i samotné odstoupení od smlouvy, pokud věřitel dlužníkovi oznámí, že mu určuje dodatečnou lhůtu ke splnění a že mu tuto lhůtu již neprodlouží. Uvedené ustanovení dále stanoví právní fikci, že při takovém určení dodatečné lhůty věřitel marným uplynutím lhůty od smlouvy odstoupil. Věřitel nemůže poskytnout dodatečnou lhůtu s libovolnou délkou, neboť tato délka musí být přiměřená. Přiměřenost lhůty je dle mého názoru nutné posuzovat jednak s ohledem na povahu předmětu plnění, jednak s ohledem na možnost věřitele poskytnout svojí součinnost³³⁰. Zákon pamatuje i na

---

³²⁷ Ustanovení § 1978 odst. 1 o. z. recipovalo závěr K. Eliáše k předchozí právní úpravě § 517 odst. 1 obč. zák. o tom, že není nutné lhůtu poskytnout výslovně oznámením. Viz Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12, s. 7 nebo Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1482.

³²⁸ Naopak prvorepubliková judikatura zastávala názor, že nestačí faktické poskytnutí lhůty sečkáním. Nicméně připouštěla relativně velké množství případů, v nichž dodatečné lhůty nebylo třeba poskytnout, například pokud prodlévající prohlásil již předem, že nebude plnit. Viz Schrotz, K., Andres, B., Fajnor, V., Záturecký, A., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 4, (§§ 859 až 1089). Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 323.

³²⁹ Zatímco § 1978 odst. 1 o. z. je použitelný jak pro prodlení dlužníka, tak pro prodlení věřitele, § 1978 odst. 2 a § 1979 o. z. upravují oznámení dodatečné lhůty pouze věřitelem, o čemž blíže pojedná kapitola 4.5 práce.

³³⁰ I při prodlení dlužníka platí, že věřitel musí dlužníkovi poskytnout součinnost potřebnou k dodatečnému splnění dluhu. Domnívám se však, že věřitel nemusí být dlužníkovi k dispozici, aby mu poskytoval součinnost, kdykoliv. Vždyť je to dlužník, kdo je v prodlení, a za normálního běhu věcí měl již být jeho dluh splněn. Z toho důvodu nelze klást na součinnost věřitele příliš vysoké nároky. Možnost věřitele poskytnout dlužníkovi součinnost pak samozřejmě může ovlivnit přiměřenost lhůty k dodatečnému splnění. Jistě ovlivní přiměřenost lhůty například situace, kdy věřitel druhý den poté, kdy mu měl být včas splněn dluh, odjede na dovolenou a po dobu své nepřítomnosti nemůže poskytnout věřiteli svojí součinnost (např. dostavit se na přeměření obleku šitého na míru). V takovém případě je přiměřená lhůta delší, než kdyby věřitel na žádnou dovolenou nejel a byl dlužníkovi k dispozici stejně jako předtím.

situace, kdy věřitel určí nepřiměřeně krátkou dodatečnou lhůtu nebo neurčí žádnou dodatečnou lhůtu, a poté odstoupí od smlouvy. Pokud věřitel odstoupí od smlouvy před uplynutím přiměřené dodatečné lhůty, je jeho odstoupení od smlouvy sice platné, ale jeho účinky nastávají teprve marným uplynutím lhůty, která měla být poskytnuta jako přiměřená lhůta ke splnění (§ 1979 o. z.). Zde vidíme, že sankcí za nedodržení okamžiku, od něhož lze od smlouvy odstoupit (tj. od okamžiku marného uplynutí dodatečné přiměřené lhůty), je pouze odložení účinků odstoupení od smlouvy. Věřitel tak může platně odstoupit od smlouvy i v případě, že dodatečnou přiměřenou lhůtu dlužníkovi vůbec nestanovil nebo jí stanovil v rozporu se zákonem jako nepřiměřeně krátkou. Rozhodně však takový postup věřiteli nelze doporučit, neboť v takovém případě není najisto postaveno, kdy dluh zanikl, tedy kdy nastaly účinky odstoupení od smlouvy, což nepřispívá k právní jistotě ani jedné ze stran.

3.7 Zánik fixního závazku

Fixní závazek je výjimkou z pravidla, že prodlením dlužníka dochází ke změně závazku. Pokud není fixní závazek splněn včas, nenastává prodlení dlužníka, nýbrž zánik závazku, jestliže věřitel zánik závazku neodvrátí svým aktivním právním jednáním. Zánik fixního závazku tak nelze označit za následek prodlení dlužníka, naopak fixní závazek a prodlení dlužníka se vzájemně vylučují. Přesto je na místě zde o zániku fixního závazku pojednat, neboť právní úprava fixního závazku je tradičně považována za součást právní úpravy prodlení. Ostatně právní úprava fixního závazku je obsažena v samostatné rubrice § 1980 o. z., který bezprostředně navazuje na rubriky prodlení dlužníka, prodlení věřitele a společná ustanovení k prodlení dlužníka a prodlení věřitele.³³¹

Zánik fixního závazku z důvodu jeho nesplnění je příkladem zániku závazku bez uspokojení věřitele (*sine satisfactione creditoris*). Podle § 1980 o. z. fixní závazek zaniká počátkem prodlení dlužníka. Není to však zcela přesné. Pokud není fixní závazek (resp. dluh z fixního závazku) splněn včas (ve splatnosti), prodlení dlužníka nenastává vůbec, naopak dluh z fixního závazku dnem po splatnosti dluhu zaniká místo počátku

---

³³¹ Systematicky byla právní úprava fixního závazku přímou součástí právní úpravy prodlení většiny dřívějších kodexů, a to středního občanského zákoníku (§ 254), občanského zákoníku z roku 1964 (§ 86), hospodářského zákoníku (§ 140) a občanského zákoníku ve znění tzv. velké novely (§ 518).

prodlení, které by ve stejném okamžiku nastalo u dluhu, jenž není z fixního závazku. Ustanovení § 1980 odst. 2 o. z. stanoví, že zánikem fixního závazku nastávají tytéž účinky, jako by věřitel od smlouvy odstoupil. To znamená, že fixní závazek zaniká s účinky *ex tunc*, zrušuje se od počátku (§ 2004 odst. 1 o. z.) podobně jako při odstoupení od smlouvy.³³² Zatímco odstoupení od smlouvy je jednostranným právním jednáním věřitele, které způsobuje zánik závazků ze smlouvy, v případě fixních závazků naopak věřitel může svým jednostranným právním jednáním zánik fixního závazku odvrátit. Pokud věřitel dlužníkovi oznámí bez zbytečného odkladu poté, co nedojde ke splnění dluhu včas, že trvá na splnění dluhu, dluh ze závazku tímto nezaniká a dlužník se ocitá v prodlení.³³³ Věřitel tak má po krátkou časově omezenou dobu poté, co není dluh včas splněn, právo trvat na splnění dluhu. Tím se liší fixní závazek od běžného závazku, neboť v případě prodlení se splněním dluhu z běžného závazku má věřitel právo trvat na splnění dluhu až do doby, kdy závazek zanikne splněním, odstoupením od smlouvy, případně jiným způsobem.

Zbývá vymezit, jaké závazky lze považovat za závazky fixní. Z § 1980 o. z. vyplývá, že fixní závazek musí kumulativně splňovat následující dvě podmínky:

- a) ve smlouvě musí být ujednán přesný čas plnění³³⁴,
- b) ze smlouvy nebo z povahy závazku vyplývá, že věřitel nemůže mít na opožděném plnění zájem.

První podmínku uvedenou pod písm. a) lze interpretovat i negativním vymezením, že fixním závazkem nemůže být závazek (resp. dluh), u něhož není čas plnění přesně ujednán a u něhož nastává čas plnění na základě upomínky věřitele podle § 1958 o. z. Jakýkoliv jiný dluh může být dluhem z fixního závazku, avšak pouze za splnění druhé podmínky uvedené pod písm. b), že věřitel nemůže mít na opožděném plnění zájem.

---

³³² Došlo tím ke sjednocení obsahu právní úpravy účinné do 31. prosince 2013, neboť podle § 518 obč. zák. fixní závazek zanikal s účinky *ex tunc* (od počátku se rušil), zatímco podle § 349 odst. 3 obč. zák. zanikal s účinky *ex nunc*, jak dovodila právní teorie (viz Pelikánová, I. Obchodní právo. 4, Obligační právo – Komparativní rozbor. 1. vydání. Praha : ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 350).

³³³ Současná úprava odstranila nelogický dualismus právní úpravy účinné do 31. prosince 2013 v otázce časového okamžiku, v němž může věřitel odvrátit zánik fixního závazku. Zatímco § 518 obč. zák. obsahoval stejnou úpravu jako § 1980 o. z., § 349 odst. 3 obč. zák. svěřoval právo věřiteli odvrátit zánik fixního závazku oznámením, že trvá na splnění, které musel učinit předtím, než dlužník dluh z fixního závazku nesplnil.

³³⁴ Text zákona je nepřesný, když hovoří nikoliv o času plnění, jak jej upravuje § 1958 o. z., ale o době plnění. Nepřesnost vznikla pravděpodobně téměř mechanickým převzetím § 518 obč. zák., který v souladu se svou terminologií (§ 563 obč. zák.) ve svém textu uváděl dobu plnění.

Skutečnost, že věřitel nemůže mít na opožděném plnění zájem, může vyplývat přímo ze smluvního ujednání³³⁵, případně z povahy závazku³³⁶. Pouze ve spojení se splněním této podmínky se může jednat o fixní závazek, neboť nikoliv každý závazek, který má přesně ujednán čas plnění, je fixním závazkem. Na základě těchto kritérií prvorepubliková judikatura například stanovila, že objednávka lakových střeviců učiněná vzhledem k počínajícímu plesovému období „promptně do 4 týdnů“ ještě nezakládá za všech okolností fixní obchod.³³⁷

Zánik fixního závazku může nastat pouze tehdy, jestliže dluh nesplnil dlužník, nikoliv však, pokud je věřitel v prodlení. Pokud je věřitel v prodlení u fixního závazku, dluh z fixního závazku tímto prodlením věřitele nezániká, neboť zánik fixního závazku není následkem prodlení věřitele.³³⁸

3.8 Další následky prodlení dlužníka

V občanském zákoníku je možné nalézt též další níže uvedené následky prodlení dlužníka, které se týkají prodlení s plněním dluhů s určitou charakteristikou (se specifickým obsahem, předmětem plnění nebo zavázanými osobami). Jedná se zejména o následující následky.

a) ztráta dlužníkovy námitky nesplněné smlouvy (*exemptionis non adimpleti contractus*)

Při vzájemném plnění dluhů dlužníka a věřitele probíhajícím zároveň³³⁹ má první strana námitku nesplněné smlouvy podle § 1911 o. z. Námitka nesplněné smlouvy spočívá v tom, že první strana může požadovat splnění dluhu druhé strany, jestliže první strana již svůj dluh sama splnila nebo je ochotna a schopna svůj dluh splnit současně s druhou stranou. Pokud je dlužník v prodlení se splněním takového dluhu, nemůže požadovat po

---

³³⁵ Například smlouva obsahuje výslovné ustanovení, podle kterého v případě nesplnění dluhu ve sjednaném čase plnění, smlouva zaniká. Srov. též prvorepublikovou judikaturu, která dospěla ke stejnému závěru, viz Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12, s. 8.

³³⁶ Je zřejmé, že o plnění ve formě svatebního dortu věřitel nebude mít zájem, pokud by mu bylo poskytnuto po sjednaném čase plnění, kterým je nejpozději svatební den.

³³⁷ Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12, s. 9.

³³⁸ Srov. judikaturu k předchozí úpravě v obchodním zákoníku, např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14. července 2004, sp. zn. 5 Cmo 82/2004.

³³⁹ Lépe řečeno se jedná o plnění dvou dluhů, u nichž jsou strany vždy v opačném postavení, jednou jako dlužník, jednou jako věřitel. Typickým příkladem jsou dluhy ze směny (§ 2184 o. z.), kdy každá ze stran převádí vlastnické právo k věci na druhou stranu.

věřiteli splnění jeho dluhu a nemůže vznášet námitku, že mu věřitel není ochoten poskytnout případné protiplnění.³⁴⁰ Je nutné dodat, že tento následek prodlení může být též následkem prodlení věřitele. Pokud je věřitel v prodlení například s přijetím dluhu dlužníka, nemůže namítat, že své plnění vzájemného dluhu (kde je v postavení dlužníka) druhé straně neposkytne.

b) ztráta volby způsobu plnění dluhu

Tento následek je možný pouze u alternativních závazků, tedy u dluhů ze závazku, kde je na výběr z několika předmětů plnění, přičemž se plní jeden předmět plnění, který oprávněný k volbě zvolí. Oprávněnými k volbě mohou být dlužník i věřitel s tím, že § 1926 odst. 1 o. z. stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že právo volby způsobu plnění dluhu má dlužník. Pokud oprávněný k volbě nevykoná volbu včas, ztrácí tím své právo volby a právo zvolit způsob plnění trvale nabývá druhá strana, což stanoví § 1926 odst. 2 o. z. Vykonání volby je jednostranným právním jednáním oprávněného k volbě vůči zavázanému, volbu ze strany dlužníka je však možné provést též faktickým poskytnutím dlužníkem vybraného předmětu plnění věřiteli.³⁴¹ Z toho vyplývá, že volba dlužníka může být včasná, pokud je vykonána nejpozději při splatnosti dluhu. Pokud je dlužník v prodlení s volbou, přechází právo volby na věřitele. Vzhledem k tomu, že právo volby může mít též věřitel (je-li to ujednáno nebo stanoví-li tak zákon³⁴²), může se jednat též o následek prodlení věřitele.

c) ztráta výhody splátek

Tento následek připadá v úvahu pouze u dluhů, které se plní ve splátkách. Pokud je dlužník v prodlení s plněním splátky dluhu, je následkem prodlení dlužníka vznik práva věřitele požadovat úhradu celé pohledávky (zbývajících splátek), což stanoví § 1931 o. z. Dlužník uplatněním práva věřitele tím ztrácí výhodu splátek. Právo věřitele vzniká pouze, pokud jsou kumulativně splněny následující dvě podmínky. Právo věřitele si musí strany sjednat a věřitel musí právo uplatnit nejpozději do splatnosti nejbližší splátky. Pokud tak věřitel neučiní a dlužník řádně a včas splní další splátku, věřitel

---

³⁴⁰ Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12, s. 6.

³⁴¹ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1626.

³⁴² Například nabyvatel v postavení věřitele má právo zvolit konkrétní právo z vadného plnění, které je zcizitel v postavení dlužníka povinen splnit (§ 1923 o. z.).

právo požadovat úhradu celé pohledávky ztrácí a může se domáhat pouze neuhrazené splátky a jejího příslušenství.

d) právo věřitele navrhnout soudu určení času plnění dluhu

Smlouva může dlužníkovi založit právo určit čas plnění svého dluhu. Ustanovení § 1960 o. z. svěřuje věřiteli právo navrhnout soudu, aby určil čas plnění dluhu, pokud dlužník v přiměřené době čas plnění nestanoví a ocitne se v prodlení dlužníka s určením času plnění (nikoliv však v prodlení s plněním samotného dluhu, neboť jeho čas plnění nebyl dosud určen). Smyslem práva věřitele obrátit se na soud je zabránit tomu, aby dlužník oddaloval plnění svého dluhu svojí liknavostí při určení času plnění dluhu.

e) právo věřitele požadovat splnění dluhu po jiné osobě než dlužníkovi

Pokud dojde k prodlení dlužníka se splněním dluhu, může za určitých okolností požadovat věřitel plnění po jiné osobě než dlužníkovi, zejména po ručiteli. Právo věřitele požadovat plnění po ručiteli nevzniká automaticky vznikem prodlení dlužníka s plnění dluhu, vzniká teprve poté, co věřitel vyzve dlužníka k úhradě splatného dluhu (dluhu, s jehož plněním je již v prodlení) a poté, co dlužník dluh v přiměřené lhůtě po vyzvání nesplní (§ 2021 odst. 1 o. z.). Výzvy věřitele není třeba, pokud jí věřitel nemůže uskutečnit³⁴³ nebo pokud je nepochybné, že dlužník dluh nesplní.

---

³⁴³ Právní teorie uvádí za příklady situací, kdy se dlužník výzvě brání nebo situaci, kdy z objektivních příčin dlužník nemůže výzvu převzít, neboť není fyzicky schopen výzvu převzít. Viz Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 971.

4 Následky prodlení věřitele

4.1 Obecně

Následky prodlení věřitele představují povinnosti, které věřiteli vznikají vůči dlužníkovi při vzniku prodlení věřitele, a tomu odpovídající práva dlužníka, která dlužníkovi vznikají vůči věřiteli. Prodlení věřitele se od prodlení dlužníka liší jednak osobou prodlévajícího, kterou je věřitel, jednak jednotlivými následky prodlení. Některé následky prodlení věřitele nastávají též u prodlení dlužníka, pouze v obráceném gardu, kdy povinnost vzniká nikoliv dlužníkovi, ale věřiteli. Jedná se o přechod nebezpečí škody na věci a odstoupení od smlouvy, případně též o ztrátu námítky nesplněné smlouvy (*exemptionis non adimpleti contractus*) nebo ztrátu volby způsobu plnění dluhu. U přechodu nebezpečí škody na věci a u odstoupení od smlouvy následující kapitoly rozeberou specifika těchto následků při prodlení věřitele, jinak odkazují na předchozí výklad o uvedených následcích v kapitolách o prodlení dlužníka.

Stejně jako v případě prodlení dlužníka lze uvést i další následky, kterou mohou vznikat v důsledku prodlení věřitele. Povinnosti věřitele může utvrzovat smluvní pokuta (§ 2048 a násl. o. z.). Prodlením věřitele může věřiteli vzniknout povinnost k náhradě škody (§ 2894 a násl. o. z.). Jak bylo uvedeno, smluvní pokuta a náhrada škody jsou natolik svébytnými instituty, že se jimi práce s ohledem na svůj rozsah nezabývá. Shodně jako u následků prodlení dlužníka platí, že následky prodlení věřitele upravuje přímo zákon a strany si je nemusí výslovně sjednávat, byť občanský zákoník stranám svěřuje velkou míru smluvní svobody umožňující sjednání úpravy následků prodlení věřitele odchýlně od zákonné úpravy.

Užitečné je rozdělení okruhu následků prodlení věřitele, které mohou nastat v závislosti na povaze dluhu, jenž věřitel svým prodlením neumožňuje dlužníkovi splnit. V takovém případě můžeme dělit následky prodlení věřitele na následky, které nastávají výlučně při prodlení věřitele neumožňujícím splnění nepeněžitých dluhů (pouze přechod nebezpečí škody na věci), a na následky, které mohou nastat bez ohledu na povahu dluhu, který prodlení věřitele neumožňuje splnit (právo dlužníka trvat na splnění dluhu, právo dlužníka složit předmět plnění do soudní úschovy, odstoupení od

smlouvy). Na rozdíl od prodlení dlužníka nejsou žádné následky prodlení věřitele, které nastávají výlučně při prodlení neumožňujícím splnění peněžitého dluhu. Následky prodlení věřitele jsou tak poněkud méně diferencovány v závislosti na povaze dluhu, než je tomu u následků prodlení dlužníka.

4.2 Právo dlužníka trvat na splnění dluhu

Pokud se věřitel ocitne v prodlení, dlužníkovi zůstává zachována možnost splnit dluh. Dlužník může po věřiteli dále požadovat, aby mu věřitel poskytl součinnost nutnou ke splnění dluhu dlužníka, přijal od něj nabídnuté plnění, popřípadě vystavil kvitanci nebo byl připraven splnit vzájemný dluh. Občanský zákoník výslovně neupravuje právo dlužníka trvat na splnění dluhu a s ním spojené právo požadovat po věřiteli, aby dlužníkovi splnění dluhu umožnil, jak výslovně stanovil § 371 obch. zák.³⁴⁴ Výslovnou úpravu uvedeného práva dlužníka obsahovaly návrhy občanského zákoníku z roku 2005 a z roku 2007³⁴⁵, ale počínaje návrhem z roku 2008 byla tato úprava vypuštěna, pravděpodobně proto, že právo dlužníka trvat na splnění dluhu je možné dovodit též z dalších ustanovení občanského zákoníku a jeho výslovná úprava je do značné míry nadbytečná.

Prodlením dluh nezaniká a zároveň prodlením věřitele nezaniká prodlení dlužníka, pouze dlužník není za své prodlení odpovědný. Dlužník má v takovém případě stále povinnost splnit svůj dluh, neboť dluh stále existuje, avšak dlužník není za porušení této povinnosti odpovědný, nestíhají jej tedy nepříznivé právní následky spojené s prodlením dlužníka. Dlužníkovi zůstává možnost, aby svůj dluh splnil, neboť splnění dluhu není jen jeho povinností, ale též jeho právem. Je nutné si uvědomit, že též dlužník má na splnění svého dluhu zpravidla zájem hned z několika důvodů. U úplatných dluhů bývá splnění dluhu dlužníka obvykle podmínkou, aby též dlužníkovi bylo poskytnuto věřitelem nějaké plnění (např. po dodání zboží je mu poskytnuta kupní cena za zboží). Dalšími důvody mohou být uvolnění skladů dlužníka, kde mu plnění připravené pro věřitele zabírá místo, nebo též zachování dobré pověsti dlužníka, že on své dluhy plní.

---

³⁴⁴ Ustanovení § 371 obch. zák. stanovilo: „Od věřitele, který je v prodlení, může dlužník požadovat splnění jeho povinnosti, pokud zákon nestanoví něco jiného.“

³⁴⁵ Ustanovení § 1650 návrhu z roku 2005 stanovilo: „Po věřiteli, který je v prodlení, může dlužník vymáhat splnění jeho povinnosti. Tím není dotčeno právo na náhradu škody.“ Totožné znění měl též § 1698 návrhu z roku 2007.

Právní řád z těchto důvodů umožňuje dlužníkovi, aby se vyvázal ze závazku splněním svého dluhu nebo odstoupením od smlouvy. Pokud dlužník trvá na splnění svého dluhu, může se domáhat náhradního splnění dluhu (viz výklad v další kapitole o soluční úschově). Jestliže náhradní splnění není možné, může se dlužník domáhat i soudně uložení povinnosti, aby věřitel splnil to, k čemu se zavázal (např. aby poskytl součinnost nutnou ke splnění dluhu spočívající ve zpřístupnění místa, kde je nutné provést opravu věci nebo převzal řádné plnění nabízené dlužníkem, které nelze složit do soluční úschovy). Zbývá dodat, že občanský zákoník v některých zvláštních případech umožňuje dlužníkovi vyvázat se ze závazku kromě výše uvedených obecných způsobů též zbavením se předmětu plnění prostřednictvím jeho svépomocného prodeje.³⁴⁶

4.3 Právo dlužníka složit předmět plnění do soudní úschovy

Jestliže věřitel odmítl bezdůvodně přijmout řádné plnění nabídnuté dlužníkem, může dlužník podle § 1953 o. z. dosáhnout náhradního splnění svého dluhu složením předmětu plnění do soudní úschovy za účelem splnění svého dluhu. Jedná se o soluční úschovu.³⁴⁷ Soluční úschova je tradičním institutem, který upravovaly všechny občanské zákoníky na českém území počínaje obecným zákoníkem občanským.³⁴⁸ Přestože měl zákonodárce k dispozici bohatou historickou inspiraci, právní úprava soluční úschovy v současném občanském zákoníku vykazuje jisté nedostatky, které níže zmíním.

Orgánem zajišťujícím soluční úschovu je soud, neboť § 1953 o. z. hovoří o soudní úschově. Jiný orgán soluční úschovu provádět nemůže. Jedná se o tradiční úpravu narušenou pouze občanským zákoníkem z roku 1964, když podle jeho § 83 účinného od 1. dubna 1964 do 31. prosince 1991 byla soluční úschova notářskou úschovou, kterou zajišťovala tehdejší státní notářství. Procesní otázky soluční úschovy v řízení u soudu upravuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zejména § 289 a násl.

---

³⁴⁶ Například prodávajícímu prodejem zboží podle § 2126 o. z. nebo zhotoviteli prodejem věci, která je předmětem díla podle § 2609 o. z. Podobné oprávnění znalo již římské právo, které umožňovalo dlužníkovi prodat věc na účet věřitele (srov. Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 234).

³⁴⁷ Z latinského *solutio*, což je výraz pro splnění.

³⁴⁸ Soluční úschovu upravovaly § 1425 o. z. o., § 1289 až § 1291 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, § 316 až § 317 středního občanského zákoníku, § 83 občanského zákoníku z roku 1964 a § 568 obč. zák. Soluční úschovu upravoval též § 271 zákoníku mezinárodního obchodu.

Soluční úschovu je nutné odlišovat od jiných typů úschov, které provádí soud³⁴⁹ nebo jiné subjekty³⁵⁰, neboť ostatní typy úschov nemají účinky soluční úschovy.³⁵¹

Ustanovení § 1953 odst. 1 o. z. vymezuje případy, kdy je možné složit předmět plnění do soudní úschovy. Dlužník je oprávněn složit předmět plnění do soudní úschovy, nelze-li dluh splnit proto, že věřitel je neznámý nebo nepřítomný, že věřitel odmítl bezdůvodně plnění přijmout, že je dlužník bez své viny v nejistotě, kdo je věřitelem, nebo že jsou tu jiné důležité příčiny na straně věřitele. Další výklad se zabývá případem, kdy věřitel odmítl bezdůvodně přijmout plnění, neboť taková situace odpovídá jedné ze skutkových podstat prodlení věřitele, nepřijetí řádně nabízeného plnění. První nedostatek znění § 1953 o. z. spočívá v tom, že právo dlužníka složit předmět plnění do soluční úschovy se vztahuje pouze na případ jedné skutkové podstaty prodlení věřitele. Je otázkou, zda může dlužník složit předmět plnění do soluční úschovy, jestliže se věřitel dopustil jiné skutkové podstaty prodlení spočívající v neposkytnutí součinnosti potřebné ke splnění dluhu³⁵², v nevystavení kvitance nebo ve věřitelově nepřipravenosti splnit vzájemný dluh. Dle mého názoru lze uvažovat o tom, že takové případy spadají do jiných důležitých příčin na straně věřitele, nicméně za jednoznačnější považuji předchozí právní úpravu § 568 obč. zák., která umožňovala složení předmětu plnění do soluční úschovy, je-li věřitel v prodlení bez bližšího rozlišování skutkové podstaty

---

³⁴⁹ Jedná se o:

- a) tzv. povinnou úschovu uvedenou v § 3 odst. 2 písm. c) zákona č. 292/2013 Sb., tj. o úschovu za účelem splnění dluhu poskytnout dorovnání protiplnění nebo náhradu škody více osobám na základě rozhodnutí soudu podle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (§ 390 tohoto zákona) nebo zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů (§ 47 tohoto zákona),
- b) úschovu v řízení o pozůstalosti podle § 281 zákona č. 292/2013 Sb.,
- c) úschovu při jiné činnosti soudu v souvislosti s trestním nebo jiným soudním řízením podle § 352 o. s. ř.

³⁵⁰ Jedná se o notářskou úschovu prováděnou notářem podle § 71 a násl. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, úschovu prováděnou soudním exekutorem podle § 75 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, případně o úschovu prováděnou schovatelem podle smlouvy o úschově dle § 2402 a násl. o. z.

³⁵¹ Nejvyšší soud České republiky ve svém usnesení ze dne 23. srpna 2006, sp. zn. 33 Odo 880/2006 uvedl, že notářská úschova podle § 71 zákona č. 358/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů neplní funkci soluční úschovy. Tento závěr lze jistě vztáhnout i na další typy úschov, neboť jejich účelem není náhradní splnění dluhu.

³⁵² Zde půjde spíše o teoretickou situaci, protože pokud věřitel neposkytne součinnost potřebnou ke splnění dluhu, dlužník zpravidla ani nemá připravený předmět plnění, který by mohl složit do soudní úschovy. Lze si nicméně představit, že složení předmětu plnění do soudní úschovy se dlužník bude domáhat, když věřitel neposkytne součinnost potřebnou ke splnění dluhu nesdělením čísla účtu věřitele při poskytnutí peněžitého plnění, které není možné hradit v hotovosti.

prodlení věřitele.³⁵³ Je však nutné dodat, že procesní předpis (§ 291 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb.) uvádí, že návrh na přijetí do úschovy musí mimo jiné obsahovat prohlášení, že závazek (dluh) nelze splnit, protože je věřitel v prodlení.³⁵⁴

Okruh předmětů plnění, které lze složit do soudní úschovy, vymezuje § 290 zákona č. 292/2013 Sb. jako „peníze, cenné papíry a jiné movité věci hodící se k úschově za účelem splnění závazku.“ Z uvedeného vymezení vyplývá, že předmět plnění musí být věci, musí se hodit k úschově a musí jít o věc, která se skládá za účelem splnění dluhu. Do soluční úschovy nelze složit plnění spočívající v konání (*facere*).³⁵⁵ Z § 296 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb.³⁵⁶, § 113a odst. 2 vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů³⁵⁷, jakož i z právní teorie³⁵⁸ vyplývá, že do úschovy dále nelze složit věci podléhající zkáze a věci, které pro jejich povahu nebo velikost nelze uložit u soudu ani u banky a nepodaří se pro ně nalézt vhodného schovatele. Takovou věcí může být velmi rozměrná věc jako například stavební věžový jeřáb.

---

³⁵³ Znění § 1953 o. z. má zřejmý původ v § 1289 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, jehož důvody pro soluční úschovu zákonodárce při tvorbě současného občanského zákoníku zcela převzal, byť důvodová zpráva k § 1953 o. z. uvádí, že byl s nepatrnými změnami recipován § 568 obč. zák. Předmětný důvod uvedený ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937 spočíval v tom, že věřitel bez důvodu odmítne, co se mu nabízí. Podle důvodové zprávy k § 1289 vládního návrhu šlo o upřesnění formulace tohoto důvodu obsaženého v § 1425 o. z. o., přičemž § 1425 o. z. o. podle komentáře Rouček – Sedláček [srov. Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 286] představoval prodlení s přijetím plnění řádně nabídnutého, což ovšem tehdy bylo považováno za jedinou skutkovou podstatu prodlení věřitele, jak uvedla kapitola 2.3 práce. Podle mého názoru zákonodárce převzal bez dalšího § 1289 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, aniž by se zabýval tím, že současné vymezení pojmu prodlení věřitele je odlišné od vymezení prodlení věřitele ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937.

³⁵⁴ Uvedené ustanovení bylo takřka doslova převzato z procesního předpisu, ustanovení § 185 odst. 2 o. s. ř. účinného do 31. prosince 2013, které zcela korespondovalo se zněním § 568 obč. zák. Nesoulad současné hmotněprávní a procesněprávní úpravy tak vznikl kvůli přijetí § 291 zákona č. 292/2013 Sb. bez dostatečného zohlednění znění § 1953 o. z.

³⁵⁵ Komentář Rouček – Sedláček uvádí, že nelze deponovat pracovní výkon [srov. Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 287].

³⁵⁶ Podle uvedeného ustanovení soud návrh na přijetí úschovy zamítne, nehodí-li se věc k úschově vůbec nebo není-li nalezen vhodný způsob úschovy.

³⁵⁷ Podle uvedeného ustanovení do úschovy nelze přijmout věci podléhající zkáze a věci, které pro jejich povahu nebo velikost nelze uložit v kovové skříni soudu ani u banky a nepodaří se pro ně nalézt schovatele.

³⁵⁸ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I: Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1364.

Zbývá objasnit nejdůležitější otázku problematiky soluční úschovy, a to právní účinky složení předmětu plnění do soluční úschovy. Závažným nedostatkem současné právní úpravy však je, že o těchto účincích zcela mlčí. Je tudíž nezbytné objasnit účinky podle předchozích právních úprav, které zákonodárce k úpravě § 1953 o. z. inspirovaly nebo mohly inspirovat. Ustanovení § 1291 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 stanovilo, že řádným složením je dlužník osvobozen. Podle § 1425 o. z. o. složení věci k soudu zprošťuje dlužníka jeho závazku. Komentář Rouček – Sedláček³⁵⁹ k tomu uváděl, že okamžikem provedení složení, resp. vyrozuměním věřitele „nastala soluce, dlužník je zproštěn.“ Podle § 568 obč. zák. nastávaly účinky zániku závazku, jestliže byl předmět plnění složen do soluční úschovy. Judikatura³⁶⁰ k tomu uvedla, že uložení do úřední úschovy spočívá v tom, že dlužník místo splnění dluhu věřiteli složí předmět plnění do úschovy určenému orgánu s tím, že je-li uložení uskutečněno v souladu se zákonem, má účinky splnění dluhu. Z toho vyplývá, že zatímco prvorepubliková úprava se přikláněla spíše k tomu, že složení předmětu plnění soudu je způsobem splnění dluhu, právní úprava účinná do 31. prosince 2013 považovala složení do úschovy za právní skutečnost odlišnou od splnění dluhu, byť mající účinky splnění dluhu.³⁶¹ Pokud důvodová zpráva k § 1953 o. z. uvádí, že recipuje § 568 obč. zák., domnívám se, že je vhodné navázat na dosavadní judikaturu a právní teorii a považovat i nadále složení předmětu plnění do soudní úschovy za právní skutečnost, která má účinky splnění dluhu, nicméně sama o sobě není splněním dluhu.

Právní účinky splnění dluhu nastávají při kumulativním splnění dvou podmínek. První podmínkou je faktické složení předmětu plnění do soudní úschovy. Druhou podmínkou je kladné rozhodnutí soudu o přijetí předmětu do úschovy. Právní účinky splnění dluhu nastávají k okamžiku, kdy byl předmět plnění do úschovy fakticky složen, avšak pouze tehdy, pokud následně soud vydá kladné rozhodnutí soudu o přijetí předmětu plnění do úschovy. Rozhodnutí soudu vždy následuje až po faktickém složení předmětu plnění do úschovy. Soud může rozhodnutí o přijetí předmětu plnění do

---

³⁵⁹ Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 289.

³⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. srpna 2006, sp. zn. 33 Odo 880/2006.

³⁶¹ K. Eliáš k tomu uvedl, že uložení do úřední úschovy sice nepředstavuje splnění dluhu, má však totožné následky. Viz Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008, s. 1648.

úschovy vydat, jen jestliže byl předmět úschovy již složen do úschovy soudu.³⁶² Předmět úschovy je dlužník (navrhovatel) povinen složit u soudu bez zvláštní výzvy soudu ihned poté, co podal návrh.³⁶³ Kladné soudní rozhodnutí má účinky *ex tunc* k okamžiku složení předmětu plnění do úschovy, přičemž vůbec není rozhodné, kdy věřitel předmět plnění ze soudní úschovy převzal.³⁶⁴ Jestliže je návrh dlužníka na složení předmětu do úschovy zamítnut, ani faktické složení věci nemá účinků splnění dluhu. Může nastat též situace, že k účinkům splnění dluhu nedojde ani přesto, že předmět je fakticky složen do úschovy a že o přijetí předmětu do úschovy rozhodl soud. Soud v řízení totiž nepřezkoumává pravdivost tvrzení navrhovatele, vychází v tomto směru pouze z jeho tvrzení. Může se však ukázat, že z hlediska hmotného práva zde žádný dluh nebyl³⁶⁵, takže v takovém případě pochopitelně nemohou mít složení předmětu a kladné rozhodnutí soudu žádné hmotněprávní účinky splnění dluhu.

Ustanovení § 1953 odst. 1, věta druhá, o. z. výslovně stanoví, že účelně vynaložené náklady spojené s náhradním splněním (soudní úschovou) jdou k tíži věřitele. Jedná se o hmotněprávní právo dlužníka, nelze je tedy ztotožňovat s institutem náhrady nákladů řízení podle § 142 o. s. ř.³⁶⁶ Účelně vynaloženými náklady jsou uhrazený soudní poplatek za návrh na zahájení řízení, záloha na náklady úschovy, je-li soudem uložena (§ 296 zákona č. 292/2013 Sb.), případně další náklady (poštovné, doprava předmětu plnění ke složení soudu apod.).

4.4 Přejít na nebezpečí škody na věci na věřitele

Přejít na nebezpečí škody na věci na věřitele je následkem prodloužení věřitele v případě, že věřitel před vznikem svého prodloužení nenesl nebezpečí škody na věci. Jedná se o věc,

---

³⁶² Viz § 113 odst. 1 vyhlášky č. 37/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³⁶³ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I: Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1364. Shodně též Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1667.

³⁶⁴ Vydání předmětu ze soudní úschovy upravují § 298 a § 299 zákona č. 292/2013 Sb.

³⁶⁵ Například z důvodu, že závazek, na jehož základě měl dluh vzniknout, vůbec nevznikl, neboť smlouva, která měla vést k jeho vzniku, byla neplatná.

³⁶⁶ Dlužník nemůže požadovat v řízení o úschově přiznání náhrady nákladů řízení po věřiteli. Náhradu nákladů řízení lze přiznat účastníkovi řízení pouze proti jinému účastníkovi řízení (viz § 142 o. s. ř.). Věřitel však až do doby nabytí právní moci rozhodnutí o přijetí úschovy ani není účastníkem řízení (viz § 292 zákona č. 292/2013 Sb.). Jestliže nejsou účelně vynaložené náklady ze strany věřitele dlužníkovi dobrovolně uhrazeny, dlužníkovi nezbyvá, než se jich domáhat dalším návrhem (žalobou na plnění podaným příslušnému orgánu (zpravidla soudu, případně rozhodci).

jež je předmětem dluhu dlužníka, který nemůže splnit dluh v důsledku prodlení věřitele, zpravidla tehdy, když věřitel nepřevzme řádně nabídnutou věc nebo když dlužník odepře předat věřiteli věc, neboť věřitel mu odmítá vydat kvitanci. Jestliže věřitel nesl nebezpečí škody na věci, jež je předmětem dluhu, již před vznikem svého prodlení, nese nebezpečí škody na věci pochopitelně též po vzniku svého prodlení. Jak bylo uvedeno v kapitole 3.6 práce, přechod nebezpečí škody na věci na věřitele je jedním z případů, kdy se neuplatní obecná zásada *casum sentit dominus* (náhodu pociťuje vlastník).

Podle § 1976 o. z. nese věřitel po dobu svého prodlení nebezpečí škody na věci, ať již škoda vznikne z jakékoliv příčiny s výjimkou toho, když škodu na věci způsobí dlužník. Jedná se o vyšší stupeň nesení nebezpečí škody na věci než v případě prodlení dlužníka, neboť na rozdíl od prodlení dlužníka, při prodlení věřitele povinný (věřitel) nese nebezpečí škody na věci, která by vznikla i při řádném splnění jeho povinnosti.³⁶⁷ Někdy se v této souvislosti nehovoří o nebezpečí škody na věci, ale o nebezpečí nahodilé zkázy věci.³⁶⁸ Právní řád se takovou úpravou snaží fingovat stav, který by nastal, pokud by věřitel splnil své povinnosti a do prodlení věřitele se nedostal, neboť při neexistenci prodlení věřitele by dlužník svůj dluh splnil a na věřitele by tím zpravidla přešlo nebezpečí škody na věci. Ostatně pokud prodlení věřitele skončí splněním jeho povinnosti a pokud je splněn i dluh dlužníka, nebezpečí škody na věci zpravidla i po zániku prodlení věřitele nese věřitel. Prodlení věřitele tudíž pouze předsouvá okamžik přechodu nebezpečí škody na věci na věřitele před zánik dluhu dlužníka.

V otázce rozsahu povinnosti prodlévajícího věřitele uhradit škodu na věci a v dalších otázkách týkajících se přechodu nebezpečí škody na věci, které nejsou předmětem výkladu této kapitoly, lze zcela odkázat na výklad v kapitole 3.5 práce.

---

³⁶⁷ Srov. odlišná znění § 1974 o. z. upravujícího nebezpečí škody na věci při prodlení dlužníka a § 1976 o. z. upravujícího nebezpečí škody na věci při prodlení věřitele. V § 1976 o. z. na rozdíl od § 1974 o. z. též absentuje jeden případ, kdy nebezpečí škody na věci nese povinný subjekt, a to pokud škodu způsobil vlastník věci. Domnívám se však, že i v takovém případě nemůže prodlévající věřitel nést nebezpečí škody na věci, neboť by to odporovalo zásadě *nemo turpitudinem suam allegare potest* (nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání). V opačném případě by totiž vlastník věci mohl způsobit i vědomě škodu na své věci, kterou by mu však musel věřitel uhradit.

³⁶⁸ Srov. znění § 1271 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 obsahujícího termín „nebezpečnoství nahodilé zkázy“ nebo Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 – 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, s. 380.

4.5 Odstoupení od smlouvy

Přiznáním práva dlužníka odstoupit od smlouvy z důvodu prodlení věřitele současný občanský zákoník sjednotil předchozí nejednotnou právní úpravu, když občanský zákoník ve znění účinném do 31. prosince 2013 odstoupení od smlouvy věřiteli neumožňoval, zatímco obchodní zákoník ano. O vývoji právní úpravy odstoupení od smlouvy jako následku prodlení věřitele pojednala kapitola 1.1 práce. V případě prodlení dlužníka současný občanský zákoník výslovně stanoví, že věřitel má v takovém případě právo odstoupit od smlouvy za stanovených podmínek (§ 1969 o. z.). Dlužníkovi současný občanský zákoník právo odstoupit od smlouvy výslovně nesvěřuje, nicméně je nutné je dovodit ze společných ustanovení § 1977 až § 1979 o. z., které upravují právo druhé smluvní strany odstoupit od smlouvy v případě prodlení, což zahrnuje též odstoupení od smlouvy dlužníkem z důvodu prodlení věřitele. Ostatně i stručná důvodová zpráva k § 1968 až § 1979 o. z. uvádí, že občanský zákoník formuluje obecný důvod, podle něhož i prodlení věřitele opravňuje dlužníka k odstoupení od smlouvy.

Vzhledem k tomu, že úpravu odstoupení od smlouvy jako následku prodlení obsahují společná ustanovení pro prodlení dlužníka a prodlení věřitele, lze odkázat na výklad práva odstoupit od smlouvy jako následku prodlení dlužníka v kapitole 3.6 práce. Na tomto místě se zmíním pouze o nejasnostech spočívajících v použití § 1978 odst. 2 a § 1979 o. z. při prodlení věřitele. Jak uvedla kapitola 3.6 práce, § 1979 o. z. upravuje pravidlo, podle něhož v případě, že věřitel poskytne dlužníkovi nepřiměřeně krátkou dodatečnou lhůtu k plnění nebo dlužníkovi žádnou dodatečnou lhůtu ke splnění neposkytne, nastávají účinky odstoupení od smlouvy teprve marným uplynutím doby, která měla být dlužníkovi poskytnuta jako přiměřená. Problémem však je, že občanský zákoník nestanoví žádné takové pravidlo pro případ, kdy se jedná o prodlení věřitele. Ani obecná úprava odstoupení od smlouvy (§ 2001 až § 2005 o. z.) žádné obdobné pravidlo řešící tuto situaci neobsahuje. Domnívám se, že použití § 1979 o. z. i pro prodlení věřitele je možné na základě systematického výkladu, neboť § 1979 o. z. je obsahem rubriky společná ustanovení vztahujících se k prodlení dlužníka i prodlení věřitele, případně na základě analogie zákona (§ 10 odst. 1 o. z.). Zajímavé je, že první návrh občanského zákoníku z roku 2005 (§ 1654) upravoval stejné pravidlo obsažené

v § 1979 o. z., ale s obecným vymezením pro prodlení dlužníka i prodlení věřitele.³⁶⁹ V dalším návrhu občanského zákoníku z roku 2007 (§ 1702) však bylo pravidlo vymezeno jen pro prodlení dlužníka.³⁷⁰ Důvodová zpráva k návrhu z roku 2007 tento posun nikterak neodůvodnila. Ustanovení § 1978 odst. 2 o. z. obsahuje právní fikci spočívající v tom, že pokud věřitel oznámí dlužníkovi, že mu určuje dodatečnou lhůtu k plnění a že mu ji již neprodlouží, platí, že marným uplynutím této lhůty od smlouvy odstoupil. Dle mého názoru je možné též tuto právní fikci použít i pro případ prodlení věřitele s ohledem na výše uvedený systematický výklad a případnou analogii zákona, nicméně jasněji do nastíněných problémů může vnést až případná judikatura.

4.6 Vyloučení odpovědnosti dlužníka za prodlení dlužníka a jeho následků

Ustanovení § 1968, věta druhá, o. z. uvádí, že dlužník není za prodlení odpovědný, nemůže-li plnit v důsledku prodlení věřitele. Následkem prodlení věřitele je tudíž vyloučení odpovědnosti dlužníka za prodlení dlužníka, které spočívá v tom, že nenastanou nepříznivé následky prodlení dlužníka. Nedochozí tím ke změně obsahu dosavadního závazku o vznik nových povinností prodlévajícího dlužníka, případně dochází k zániku těchto povinností, jestliže dlužník již v prodlení dlužníka byl, ale po vzniku prodlení dlužníka se dostal do prodlení též věřitel.

Výše uvedené teze se u konkrétních následků prodlení dlužníka projevují následovně. Prodlévající věřitel nemůže vymáhat po dlužníkovi splnění jeho dluhu podle § 1969 o. z. Dlužník je sice v prodlení dlužníka s plněním svého dluhu, avšak za své prodlení není v důsledku prodlení věřitele odpovědný, a tak zde není žádná povinnost dlužníka, za jejíž splnění je odpovědný, kterou by mu mohl příslušný orgán veřejné moci autoritativně uložit ke splnění. Naopak je to dlužník, kdo se může domáhat po věřiteli splnění jeho dluhu (nejčastěji přijetí řádně nabídnutého plnění, případně

---

³⁶⁹ Znění § 1654 návrhu občanského zákoníku z roku 2005: „Je-li dodatečná lhůta poskytnutá k plnění nepřiměřená a oprávněná strana odstoupí od smlouvy po jejím uplynutí, nebo oprávněná strana odstoupí od smlouvy bez poskytnutí dodatečné lhůty pro plnění, nastávají účinky odstoupení teprve po marném uplynutí přiměřené dodatečné lhůty, jež měla být poskytnuta k plnění povinnosti.“

³⁷⁰ Znění § 1702 návrhu občanského zákoníku z roku 2007: „Poskytl-li věřitel dlužníku nepřiměřeně krátkou dodatečnou lhůtu k plnění a odstoupil-li od smlouvy po jejím uplynutí, nastávají účinky odstoupení teprve po marném uplynutí doby, která měla být dlužníku poskytnuta jako přiměřená. Totéž platí, odstoupil-li věřitel od smlouvy, aniž by dlužníkovi dodatečnou lhůtu k plnění poskytl.“

společně s tímto dluhem též vydání kvitance) nebo účinky splnění dluhu přivodit složením předmětu plnění do soudní úschovy podle § 1953 o. z.

Po dobu, po kterou je věřitel v prodlení, věřiteli nenáleží úroky z prodlení z peněžitého dluhu. Pokud se věřitel dostal do svého prodlení až po vzniku prodlení dlužníka, věřiteli zůstává zachováno právo na úroky z prodlení za dobu od vzniku prodlení dlužníka do vzniku prodlení věřitele. Věřitel ztrácí právo požadovat úroky z prodlení *ex nunc*, s účinky od vzniku prodlení věřitele, nikoliv *ex tunc* za celou dobu od začátku prodlení dlužníka.³⁷¹ Jestliže prodlení věřitele skončí a dále pokračuje prodlení dlužníka, náleží věřiteli opět úroky z prodlení, a to od zániku prodlení věřitele do zániku prodlení dlužníka.³⁷² Otázkou je, zda věřiteli v případě jeho prodlení náleží běžné úroky (např. u dluhu spočívajícího ve vrácení úročené půjčky). Ustanovení § 523 obč. zák. výslovně stanovilo, že za dobu věřitelova prodlení není dlužník povinen platit úroky, avšak ustanovení současný občanský zákoník nepřevzal. Domnívám se však, že stejného závěru lze docílit za použití zásady *nemo turpitudinem suam allegare potest* (nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání). Opačný výklad by totiž umožňoval úročení dluhu věřitele bez ohledu na skutečnost, že dlužník svůj dluh nemůže splnit z důvodů na straně věřitele.

Dalším následkem prodlení dlužníka, který v případě prodlení věřitele nenastává, je přechod nebezpečí škody na věci na dlužníka. Nebezpečí škody na věci v případě vzniku prodlení věřitele zůstává na věřiteli. Jestliže předtím nebezpečí škody na věci nesl dlužník, k následku prodlení dlužníka spočívajícímu v přechodu nebezpečí škody na věci na dlužníka nemůže dojít. Lze uzavřít, že při prodlení věřitele věřitel nese nebezpečí škody na věci vždy, protože buď je věřitel nese již před vznikem prodlení,

---

³⁷¹ Shodně Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1565.

³⁷² Otázkou je, zda náleží věřiteli právo na úroky z prodlení i za den, kdy se věřitel do prodlení dostal a za den, kdy jeho prodlení skončilo a pokračovalo již jen prodlení dlužníka. Podle mého názoru když prodlení věřitele určitý den začalo, byl dlužník v prodlení, za které odpovídal, minimálně část tohoto dne (do okamžiku vzniku prodlení věřitele). Věřiteli by tak měly náležet úroky z prodlení i za den, kdy vzniklo jeho prodlení. Nedomnívám se však, že věřiteli náleží úroky z prodlení za den, v němž jeho prodlení věřitele skončilo a pokračovalo již jen prodlení dlužníka, za které byl dlužník odpovědný. Podle § 601 odst. 2 o. z. podmiňuje-li zánik určitého práva vznik jiného práva ve vzájemné návaznosti, nastává oboje v též okamžik s tím, že právní účinek nastane koncem dne. Pokud prodlení věřitele určitý den pomine, dochází k obnovení následků prodlení dlužníka až koncem dne. Věřiteli tudíž nemohou náležet úroky z prodlení i za den, v němž jeho prodlení věřitele skončilo a pokračovalo pouze prodlení dlužníka.

nebo nastává přechod nebezpečí škody na věci na věřitele jako následek prodlení věřitele.

Při prodlení věřitele nemá věřitel právo odstoupit od smlouvy z důvodu prodlení dlužníka. Naopak následkem prodlení věřitele je vznik práva dlužníka odstoupit od smlouvy za splnění podmínek stanovených § 1977 a násl. o. z. nebo smlouvou. Zániku závazku může svým odstoupením od smlouvy dosáhnout dlužník, přestože může být sám v prodlení, za které ale není odpovědný. Na tomto místě je vhodné poznamenat, že prodlením věřitele nezaniká fixní závazek. Zánik fixního závazku totiž není následkem prodlení věřitele, jak uvedla kapitola 3.7 práce.

5 Srovnání české a mezinárodní úpravy

5.1 Obecně

Občanský zákoník jako rozsáhlé legislativní dílo nevznikal izolovaně od mezinárodních a nadnárodních úprav, byť se objevovaly ohlasy, že inspirace v této oblasti při jeho tvorbě nebyla zcela dostatečná.³⁷³ Sama důvodová zpráva k občanskému zákoníku³⁷⁴ uvádí, že při jeho tvorbě byla jedním z ideových zdrojů úprava příslušných mezinárodních smluv, nařízení a směrnic Evropské unie a návrhů, které vznikají na této úrovni, a že v úvahu se berou rovněž relevantní nadnárodní projekty, z nichž důvodová zpráva k občanskému zákoníku cituje mimo jiné Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT a projekty vypracované akademickými kruhy jako Zásady evropského smluvního práva (PECL) nebo návrh Společného referenčního rámce (DCFR). Vzhledem k tomu se závěrečná kapitola této práce zabývá srovnáním tuzemské právní úpravy s uvedenými třemi významnými mezinárodními a nadnárodními projekty.

Uvedené tři projekty jsem ke srovnání s tuzemskou právní úpravou vybral nejen proto, že je důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí jako inspirační zdroje občanského zákoníku, ale též z důvodu, že se jedná o mimořádně komplexní a kvalitní díla, jejichž tvorba zabrala mnoho let práce špičkových osobností právní teorie a praxe z celého světa. Ke srovnání jsem vybral jednak dílo reprezentující výsledek činnosti mezinárodní organizace s celosvětovou působností (Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT), jednak dvě díla vznikající za podpory nebo na úrovni Evropské unie, resp. dříve Evropského společenství (Zásady evropského smluvního práva a návrh Společného referenčního rámce), na jejichž základě orgány Evropské unie tvoří a jistě i v budoucnu budou tvořit unijní legislativu v oblasti závazkového práva, která nepochybně bude ovlivňovat českou právní úpravu závazkového práva přímo

---

³⁷³ Velkým kritikem byl zejména P. Raban. Viz Raban, P. Kodifikace smluvního práva na evropské úrovni završena. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 5, s. 62 nebo Raban, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. *Právní rozhledy*, 2008, č. 11, s. 401.

³⁷⁴ Obecná část důvodové zprávy k občanskému zákoníku, odstavec 2, oddíl A., bod 3.

prostřednictvím implementace směrnic a aplikace nařízení nebo nepřímo jako inspiračního zdroje při tvorbě tuzemské právní úpravy.

5.2 Charakteristika vybraných mezinárodních úprav

5.2.1 Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT

Zásady UNIDROIT jsou výstupem mezivládní organizace Mezinárodního ústavu pro sjednocování soukromého práva (UNIDROIT)³⁷⁵ se sídlem v Římě.³⁷⁶ Práce na Zásadách UNIDROIT začaly v roce 1971, kdy řídící rada UNIDROIT zahájila projekt s názvem „Progresivní kodifikace mezinárodního obchodního práva“. Vzhledem k tehdejší politické situaci bylo brzy ustoupeno od tvorby jakékoliv kodifikace jako závazného právního dokumentu a práce se zaměřily na tvorbu zásad. Projekt byl přejmenován na „Příprava zásad mezinárodních obchodních smluv“ a v roce 1994 byly publikovány Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT.³⁷⁷ Následně se Zásady UNIDROIT dočkaly dvou rozšíření, která byla publikována v roce 2004 a v roce 2010.³⁷⁸

Zásady UNIDROIT představují systém pravidel smluvního práva, která jsou společná existujícím vnitrostátním právním systémům a která jsou uzpůsobena zvláštním požadavkům mezinárodních obchodních transakcí.³⁷⁹ Působnost zásad je tedy omezena pouze na mezinárodní obchodní smlouvy. Zásady sice nelze považovat za právně závazné, neboť postrádají příslušnou formu pro právní normu (např. mezinárodní smlouvu)³⁸⁰, nicméně preambule zásad určuje, v jakých případech je

---

³⁷⁵ Institut International pour l'Unification du Droit Privé.

³⁷⁶ Ústav byl založen v roce 1926 jako přidružená organizace tehdejší Společnosti národů. Po zániku Společnosti národů byl v roce 1940 znovu založen mezinárodní smlouvou UNIDROIT Statute. V současné době má 63 členských států z pěti světových kontinentů. Československo se stalo členským státem v roce 1968, Česká republika v roce 1993.

³⁷⁷ Blíže k procesu tvorby Zásad UNIDROIT viz Bonnell, M. J. Zásady UNIDROIT a Zásady evropského zmluvního práva – podobné pravidla pro shodné cíle? Právní obzor, 1997, č. 2 s. 111 a násl.

³⁷⁸ Všechny tři verze Zásad UNIDROIT z let 1994, 2004 a 2010 jsou dostupné z URL: www.unidroit.org. Každá verze obsahuje komentář k jednotlivým ustanovením, včetně konkrétních příkladů pro užití jednotlivých ustanovení. První verze z roku 1994 byla přeložena a publikována též v českém jazyce v publikaci Zásady mezinárodních obchodních smluv. 1. vydání. Praha : Codex Bohemia, 1997, 348 s.

³⁷⁹ Jak výslovně uvádí komentář k preambuli, viz UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, s. 3.

³⁸⁰ Blíže k povaze Zásad UNIDROIT viz Rozehnalová, N., Střepec, K. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT, lex mercatoria a odvaha k aplikaci. Časopis pro právní vědu a praxi, 2004, č. 1, s. 48–55.

možno je použít jako závazné právní normy³⁸¹ a zejména mezinárodní arbitrážní soudy jich k řešení sporů skutečně užívají.³⁸² Co se týče obsahu, poslední vydání Zásad UNIDROIT z roku 2010 se skládá z již zmiňované preambule a 11 kapitol, které zahrnují obecnou část smluvního práva. Úpravu prodlení obsahují zejména kapitola 6 „Splnění“ a kapitola 7 „Nesplnění“.

5.2.2 Zásady evropského smluvního práva (PECL)

Myšlenka unifikace evropského smluvního práva se objevila v polovině 70. let 20. století.³⁸³ V roce 1980 byla ustavena Komise pro evropské smluvní právo, označována též jako Landova komise³⁸⁴ podporovaná Komisí Evropského společenství. V roce 1995, těsně po publikaci Zásad UNIDROIT, byl zveřejněn výstup práce Komise pro evropské smluvní právo, první část Zásad evropského smluvního práva (Principles of European Contract Law – PECL), která obsahuje pro účely této práce nejdůležitější materií o splnění, nesplnění a právních následcích nesplnění. Zásady se dočkaly dalších dvou částí, druhá část byla publikována v roce 2000 a třetí část byla publikována v roce 2003.³⁸⁵

Zásady evropského smluvního práva jsou podle svého úvodního článku 1:101 odst. 1 zamýšleny jako obecná pravidla smluvního práva v Evropské unii. Působnost Zásad evropského smluvního práva je na jednu stranu širší, než u Zásad UNIDROIT, neboť je lze použít nejen na mezinárodní obchodní smlouvy, ale na veškeré soukromoprávní vztahy, včetně vnitrostátních vztahů a vztahů, které nejsou obchodními, na druhou stranu jsou teritoriálně omezeny pouze na členské státy Evropské unie,

---

³⁸¹ Jedná se o případy, kdy se strany shodly, že se těmito zásadami jejich smlouva bude řídit; pokud se strany shodly, že se má smlouva řídit obecnými zásadami právními, *lex mercatoria* nebo podobnými zásadami; pokud si strany nezvolily rozhodné právo pro svou smlouvu a konečně mohou sloužit též jako interpretační vodítko nebo doplnění vnitrostátního práva nebo mezinárodních unifikačních nástrojů.

³⁸² K 31. červenci 2014 byly užity v celkem 387 případech. Přehled případů včetně znění rozhodnutí orgánů aplikujících Zásady UNIDROIT obsahuje databáze mezinárodních případů a bibliografie, která je dostupná z URL: <http://unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsid=13617>.

³⁸³ Blíže viz Bonnell, M. J. Zásady UNIDROIT a Zásady evropského smluvního práva – podobné pravidla pro shodné cíle? Právní obzor, 1997, č. 2 s. 113 nebo Raban, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. Právní rozhledy, 2008, č. 11, s. 398 a násl.

³⁸⁴ Podle jejího předsedy prof. Ole Landa z Kodaně.

³⁸⁵ Údaje o publikacích všech tří částí viz Raban, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. Právní rozhledy, 2008, č. 11, s. 398 a násl. Podobně jako v případě Zásad UNIDROIT obsahují Zásady evropského smluvního práva samotný text ustanovení, komentář a konkrétní případy užití ustanovení. Součástí komentáře jsou i nesmírně cenná pojednání o úpravě konkrétního institutu v jednotlivých vnitrostátních právních řádech.

zatímco Zásady UNIDROIT mají celosvětovou použitelnost.³⁸⁶ Podobně jako Zásady UNIDROIT je nelze považovat za právně závazné právní normy, neboť nemají příslušnou formu, avšak jejich čl. 1:101 vymezuje případy, kdy jich lze použít jako závazných právních norem.³⁸⁷ Po obsahové stránce mají Zásady evropského smluvního práva 17 kapitol, které podobně jako u Zásad UNIDROIT představují materii obecné části smluvního práva. Úpravu prodlení obsahují zejména kapitola 7 „Splnění“, kapitola 8 „Nesplnění a nároky obecně“ a kapitola 9 „Jednotlivé nároky při nesplnění“.

5.2.3 Návrh společného referenčního rámce (DCFR)

Nejzajímavější a nejspletitější vývoj měly práce na návrhu Společného referenčního rámce (Draft of a Common Frame of Reference – DCFR).³⁸⁸ Na úrovni Evropského společenství probíhala v 80. letech diskuze, jakým způsobem využít výsledky činnosti Komise pro evropské smluvní právo. Evropský parlament v roce 1989 vydal první rezoluci³⁸⁹, ve které naléhal, aby orgány Evropského společenství započaly s přípravnými úkoly pro vypracování jednotného evropského zákoníku soukromého práva. Intenzivní činnost začala v roce 1999 vytvořením Studijní skupiny Evropského civilního zákoníku³⁹⁰. Evropská komise v roce 2001 otevřela anketu, zda je vůbec potřeba vypracovávat opatření v oblasti smluvního práva a pokud ano, tak jakou míru konkrétnosti a jakou formu by takové opatření mělo mít. Evropský parlament přesto naléhal ve své rezoluci z roku 2001³⁹¹, aby práce na evropském smluvním zákoníku započaly ihned a byly dokončeny do konce roku 2010. Po vzájemných diskuzích mezi Evropskou komisí a Evropským parlamentem se obě instituce v roce 2004 konečně

---

³⁸⁶ Bonnell, M. J. Zásady UNIDROIT a Zásady evropského smluvního práva – podobné pravidlá pre zhodné ciele? Právny obzor, 1997, č. 2 s. 121 nebo Novotná, P. Prameny evropského smluvního práva. Právni fórum, 2008, č. 7, s. 289.

³⁸⁷ Jedná se o takřka totožné případy, jako u použitelnosti Zásad UNIDROIT. Jde o případy, kdy strany zahrnou zásady do své smlouvy; pokud se strany dohodly, že se má smlouva řídit obecnými zásadami právními, *lex mercatoria* nebo podobnými zásadami; pokud si strany nezvolily pro smlouvu žádný právní řád, případně tehdy, pokud příslušný právní řád neřeší konkrétní otázku.

³⁸⁸ Podobně k vývoji prací viz Raban, P. DCFR – první výstup na cestě k evropskému zákoníku soukromého práva. Karlovarská právní revue, 2008, č. 2, s. 61–73 nebo Břicháček, T. Otázky kolem Společného referenčního rámce pro evropské smluvní právo. Jurisprudence, 2009, č. 5, s. 20–27.

³⁸⁹ Rezoluce o zjednodušení, vysvětlení a kodifikaci komunitárního práva. Úřední věstník Evropských společenství, C 158, 26. června 1989, s. 400 a násl.

³⁹⁰ Studijní skupinu vedl prof. Christian von Bar z Osnabrücku. Skupina je považována za následníka Landovy komise, která vydáním Zásad evropského smluvního práva již splnila svůj úkol.

³⁹¹ Rezoluce o sbližování občanského a obchodního práva členských států ze dne 6. listopadu 2001, č. A5-0384/2001.

shodly na vypracování projektu Společného referenčního rámce, nicméně mezi oběma institucemi pokračovaly spory o pojetí Společného referenčního rámce. Spory vyvrcholily tím, že vedle Studijní skupiny Evropského civilního zákoníku pracovala na určitém výstupu a tento výstup v roce 2007 dokonce zveřejnila konkurenční Výzkumná skupina pro existující komunitární soukromé právo.³⁹² V rámci politického kompromisu byly výsledky obou skupin zkompileovány a na začátku roku 2008 byl výsledek práce publikován jako návrh Společného referenčního rámce s tím, že je oficiálně společným dílem obou skupin. V roce 2009 byla zveřejněna úplná konečná verze návrhu Společného referenčního rámce.³⁹³

Návrh společného referenčního rámce není politickým dokumentem, který je v nějakém rozsahu závazný nebo doporučující. Evropská komise představila návrh v počátku jako „soubor nástrojů“ („tool-box“) či příručku obsahující doporučená řešení, která by měla sloužit unijním orgánům při tvorbě legislativy v oblasti smluvního práva.³⁹⁴ Forma a stupeň závaznosti návrhu byly nepřilíš jasné. Návrh je svým rozsahem a hloubkou zpracování ohromujícím dílem obsahujícím vedle samotného textu návrhu též komentáře, poznámky a srovnání s právní úpravou příslušné materie v členských státech Evropské unie.³⁹⁵ Samotný text návrhu (návrh jej nazývá jako modelové předpisy) je složen z deseti knih obsahujících úpravu obecného závazkového práva, jednotlivých smluvních typů, dobrovolných zásahů do záležitostí jiných, mimosmluvní odpovědnosti za škodu, bezdůvodného obohacení, vlastnictví movitých věcí a svěření. Materie návrhu je daleko širší, než v případě Zásad evropského smluvního práva a Zásad UNIDROIT. Pro právní úpravu prodlení jsou důležité zejména v knize III. „Povinnosti a odpovídající práva“ kapitola 2 „Splnění“ a kapitola 3 „Následky nesplnění“.

---

³⁹² Blíže viz Raban, P. DCFR – první výstup na cestě k evropskému zákoníku soukromého práva. Karlovarská právní revue, 2008, č. 2, s. 67.

³⁹³ Bar, C. von, Clive, E. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich : Sellier-European Law Publishers, 2009, 6563 s. K postupným publikacím návrhu viz s. 3 uvedeného zdroje. Do českého jazyka byly modelové předpisy přeloženy a publikovány v mimořádné příloze časopisu Karlovarská právní revue, 2008, č. 2.

³⁹⁴ Břicháček, T. Otázky kolem Společného referenčního rámce pro evropské smluvní právo. Jurisprudence, 2009, č. 5, s. 22.

³⁹⁵ Není překvapením, že se jedná o podobnou formu, kterou mají Zásady evropského smluvního práva, jak již bylo uvedeno.

Po vydání návrhu Společného referenčního rámce následovaly práce, jejichž cílem bylo další využití návrhu ze strany Evropské unie. Na sklonku roku 2009 Rada vyzvala v rámci Stockholmského programu na období 2010–2014³⁹⁶ Evropskou komisi, aby předložila Společný referenční rámec. V dubnu 2010 zřídila Evropská komise Skupinu odborníků pro společný referenční rámec v oblasti evropského smluvního práva.³⁹⁷ Výsledkem práce skupiny měl být opční nástroj založený na tom, že strany závazků si budou moci zvolit pro režim jejich smlouvy a závazků evropské smluvní (závazkové) právo (tzv. opt-in). Konečný obsah výstupu nebyl přesně specifikován, nicméně Evropská komise ve své Zelené knize z července 2010³⁹⁸ uvedla, že společně s obecnou částí smluvního práva by nástroj mohl obsahovat specifická ustanovení pro nejčastější druhy smluv. Výstup skupiny byl zveřejněn v květnu 2011³⁹⁹ a obsahoval znění 189 článků, které zahrnovaly obecnou část smluvního práva a ustanovení o smlouvě o prodeji zboží a o smlouvě o poskytování služeb. Na tento výstup navázala Evropská komise v říjnu 2011 předložením návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné právní úpravě prodeje⁴⁰⁰. Návrh nařízení obsahuje fakultativní společnou evropskou právní úpravu prodeje, která má být druhým systémem smluvního práva v rámci vnitrostátního právního řádu jednotlivých členských států. Nakonec se tedy prosadila varianta opt-in. V současné době probíhá legislativní proces projednání návrhu orgány Evropské unie.⁴⁰¹

---

³⁹⁶ Akt Rady ze dne 2. prosince 2009, č. 17024/09.

³⁹⁷ Rozhodnutí Komise, kterým se zřizuje Skupina odborníků pro společný referenční rámec v oblasti evropského smluvního práva. Úřední věstník Evropské unie, L 105, 27. dubna 2010, s. 109–111. Podrobnosti o činnosti skupiny jsou dostupné z URL: http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm.

³⁹⁸ Zelená kniha Komise o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky, KOM (2010) 348 ze dne 1. července 2010, s. 13.

³⁹⁹ Feasibility study for a future instrument in European Contract Law ze dne 3. května 2011.

⁴⁰⁰ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, KOM (2011) 635 v konečném znění ze dne 11. října 2011. Dostupné z URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011PC0635&rid=1>.

⁴⁰¹ Dne 26. února 2014 Evropský parlament v prvním čtení návrh se změnami schválil. Vývoj legislativního procesu je dostupný z URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=CELEX:52011PC0635&qid=1405005071327#1213757>.

5.3 Vymezení prodlení a jeho srovnání s českou právní úpravou

Stejně jako česká právní úprava, všechny tři posuzované mezinárodní úpravy obsahují pojem splnění („performance“)⁴⁰². Jako protiklad tohoto pojmu však na rozdíl od české úpravy mezinárodní úpravy užívají obecný pojem nesplnění („non-performance“), který výslovně definují. Definice nesplnění jsou ve všech třech sledovaných úpravách velmi podobné⁴⁰³ a podle vnímání českého právního řádu pojem nesplnění zahrnuje jednak prodlení (pozdní splnění nebo nesplnění vůbec), jednak vadné splnění. Zatímco v tuzemském právním řádu je nejméně od dob obecného zákoníku občanského zakořeněno rozlišování institutu prodlení a institutu odpovědnosti za vady (dříve správy)⁴⁰⁴, které přes mnohé shodné prvky zpravidla mají vlastní právní úpravu, zejména upravující jejich následky, mezinárodní návrhy pracují s obecnějším pojmem nesplnění a s jednotnou úpravou následků nesplnění.

Pokud nedojde k řádnému a včasnému splnění, dochází k nesplnění. Oproti české právní úpravě, která dle mého názoru umožňuje zánik závazku vadným splněním, je vyloučen zánik závazku vadným splněním, neboť poskytnutím vadného plnění⁴⁰⁵ dochází k nesplnění. Návrhy při vymezení pojmu nesplnění prakticky nerozlišují nesplnění na straně dlužníka a na straně věřitele, což je neobvyklé pro tuzemského právníka zvyklého na tradiční rozdělování prodlení na prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Určitý náznak rozlišování nabízí Zásady evropského smluvního práva, neboť jejich definice nesplnění obsahuje situaci, kterou bychom mohli podřadit pod tuzemské vymezení jedné ze skutkových podstat prodlení věřitele („failure to co-operate in order to give full effect to the contract“), nicméně návrhy rozlišují nesplnění dlužníka a

---

⁴⁰² Srov. kapitola 6. Zásad UNIDROIT, kapitola 7. PECL, čl. III. - 1:102 odst. 2 (definice pojmu) a kniha III., kapitola 2. DCFR.

⁴⁰³ Čl. 7.1.1 Zásad UNIDROIT: „Non-performance is failure by a party to perform any of its obligations under the contract, including defective performance or late performance.“ Čl. 1:301 odst. 4 PECL: „‘Non-performance’ denotes any failure to perform an obligation under the contract, whether or not excused, and includes delayed performance, defective performance and failure to co-operate in order to give full effect to the contract.“ Čl. III. - 1:102 odst. 3 DCFR: „Non-performance of an obligation is any failure to perform the obligation, whether or not excused, and includes delayed performance and any other performance which is not in accordance with the terms regulating the obligation.“

⁴⁰⁴ Vývoj právní úpravy prodlení v tuzemském právním řádu popisuje kapitola 1.1 práce. K vývoji právní úpravy odpovědnosti za vady, dříve nazývané správa, viz Pelikánová, I. Obchodní právo. 5, Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 257 a násl.

⁴⁰⁵ Vadným plněním je míněno „defective performance“ podle čl. 7.1.1 Zásad UNIDROIT a čl. 1:301 odst. 4 PECL a „performance which is not in accordance with the terms regulating the obligation“ podle čl. III. - 1:102 odst. 3 DCFR.

nesplnění věřitele vlastně jen fakticky u jednotlivých následků nesplnění, z nichž některá práva vzniklá nesplněním svěřují pouze věřiteli (např. právo poskytnout dodatečnou lhůtu ke splnění, právo požadovat slevu z ceny nebo právo požadovat úroky z prodlení) nebo pouze dlužníkovi (právo požadovat, aby věřitel strpěl nápravu nesplnění).

Určité rozdíly mezi mezinárodními úpravami nalezneme v negativním vymezení nesplnění, a to podle toho, co je důvodem nesplnění. Z čl. 7.1.2 Zásad UNIDROIT vyplývá, že nesplnění vůbec nenastává, pokud je způsobeno druhou stranou nebo událostí, jejíž riziko na sebe druhá strana převzala.⁴⁰⁶ Pokud nedojde ke splnění z jiných příčin, nastává nesplnění. Zásady UNIDROIT (čl. 7.1.7) ještě rozlišují, že pokud dojde k nesplnění vlivem okolností vylučujících odpovědnost („force majeure“), sice nastávají následky nesplnění, ale prodlévající je zproštěn odpovědnosti za škodu.⁴⁰⁷ Evropské úpravy obsahují širší vymezení nesplnění, neboť nesplnění nastává, kdykoliv není splněno bez ohledu na příčiny, kvůli kterým strana nesplnila svůj dluh. Podobně jako Zásady UNIDROIT dále rozlišují různé následky nesplnění podle příčin nesplnění. Pokud se jedná o omluvitelné nesplnění v důsledku okolností vylučujících odpovědnost (čl. 8:101 odst. 3 a čl. 8:108 PECL a čl. III. – 3:101 odst. 2 a III. – 3:104 DCFR), nastávají následky nesplnění, ale oprávněný nemůže požadovat dodatečné splnění a náhradu škody.⁴⁰⁸ Jestliže je nesplnění způsobeno nesplněním druhé strany, nevznikají druhé straně jako následek nesplnění žádná práva, neboť za nesplnění je odpovědná druhá strana.⁴⁰⁹ Jinými slovy k nesplnění sice dochází, ale strana za nesplnění není odpovědná, neboť za ně odpovídá druhá strana, které tímto nevznikají žádná práva jako následek nesplnění. Podobná konstrukce velmi připomíná vztah prodlení dlužníka a prodlení věřitele v občanském zákoníku rozebraný v kapitole 2.2 práce, když podle § 1968 o. z. dlužník není odpovědný za prodlení, nemůže-li plnit v důsledku prodlení

---

⁴⁰⁶ UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, s. 224.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 237.

⁴⁰⁸ Lando, O., Beale, H. Principles of European contract law. Parts I and II. Hague : Kluwer Law International, 2003, s. 360 a Bar, C. von, Clive, E. M. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 810.

⁴⁰⁹ Lando, O., Beale, H. Principles of European contract law. Parts I and II. Hague : Kluwer Law International, 2003, s. 360 a Bar, C. von, Clive, E. M. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 798. Obě publikace uvádí za zřejmý případ, kdy je nesplnění způsobeno druhou stranou, prodlení věřitele (*mora creditoris*).

věřitele. Jak je vidno, vzájemný vztah prodlení dlužníka a prodlení v občanském zákoníku mohl být inspirován Zásadami evropského smluvního práva a návrhem Společného referenčního rámce, byť zákonodárce v důvodové zprávě k občanskému zákoníku bohužel neprozradil, zda mu tyto návrhy byly inspirací při tvorbě § 1968 o. z.

5.4 Jednotlivé následky nesplnění a jejich srovnání s českou právní úpravou

5.4.1 Právo trvat na splnění dluhu

Jako jeden ze základních následků nesplnění mezinárodní úpravy stanoví právo oprávněného požadovat po prodlévajícím⁴¹⁰ splnění dluhu, který nesplnil. Všechny tři posuzované mezinárodní úpravy shodně rozlišují, zda se jedná o splnění peněžitého dluhu⁴¹¹ nebo splnění nepeněžitého dluhu⁴¹², což je kritérium, které česká právní úprava neobsahuje. Zatímco český občanský zákoník právo trvat na splnění peněžitého i nepeněžitého dluhu nikterak neomezuje, snad s výjimkou úpravy fixních závazků, mezinárodní úpravy velmi omezují zejména právo trvat na splnění nepeněžitého dluhu a stanoví poměrně široký okruh případů, v nichž právo trvat na splnění dluhu oprávněnému nevzniká. Kontinentální právní systém a systém common law jsou v řešení této otázky poměrně rozdílné. Zatímco kontinentální právo umožňuje oprávněnému domáhat se splnění dluhu až na výjimky vždy, common law vychází z toho, že oprávněný se může domáhat v první řadě náhrady škody a splnění dluhu se může domáhat jen tehdy, pokud náhrada škody není adekvátním řešením.⁴¹³ Mezinárodní úpravy obsahují určitý kompromis mezi oběma pojetími.

Zásady UNIDROIT (čl. 7.2.1) právo požadovat splnění peněžitého dluhu nikterak neomezuje, byť komentář připouští jeho výjimečné omezení.⁴¹⁴ Evropské návrhy

---

⁴¹⁰ Pro lepší srozumitelnost textu používám výrazu prodlévající jako v předchozích kapitolách pojednávajících o české právní úpravě. U mezinárodních úprav by bylo přesnější užívat pojem strana, která nesplnila svůj dluh, neboť pojem nesplnění je širší než prodlení, jak uvedla předchozí kapitola 5.3 práce.

⁴¹¹ Srov. čl. 7.2.1 Zásad UNIDROIT, čl. 9:101 PECL a čl. III. – 3:301 DCFR.

⁴¹² Srov. čl. 7.2.2 Zásad UNIDROIT, čl. 9:102 PECL a čl. III. – 3:302 DCFR.

⁴¹³ Lando, O., Beale, H. Principles of European contract law. Parts I and II. Hague : Kluwer Law International, 2003, s. 399.

⁴¹⁴ Jedná se případy, kdy je vyloučeno právo prodávajícího požadovat zaplacení ceny zboží nebo služeb, které mají být dodány nebo poskytnuty, jestliže se na základě zvyklostí vyžaduje, aby prodávající dále

(čl. 9:101 odst. 2 PECL a čl. III. – 3:301 odst. 2 DCFR) obsahují již výslovnou výjimku z práva požadovat splnění peněžitého dluhu. Věřitel nemůže trvat na splnění peněžitého dluhu, jestliže ještě neplnil svůj dluh vůči dlužníkovi, zároveň je zřejmé, že dlužník jeho plnění nechce přijmout a věřitel buď může uzavřít s jiným subjektem náhradní obchod bez značných nákladů či obtíží, nebo by splnění peněžitého dluhu bylo s ohledem na okolnosti nerozumné. Vzhledem k tomu, že se jedná o ustanovení chránící dlužníka před povinností uhradit peněžité dluh za protiplnění, které on sám již nechce, je to dlužník, kdo prokazuje vznik výjimky z práva požadovat splnění peněžitého dluhu.⁴¹⁵

Výslovné omezení práva požadovat splnění nepeněžitého dluhu obsahují všechny tři mezinárodní úpravy, přičemž do splnění nepeněžitého dluhu zahrnují též nápravu vadného plnění. Zde vidíme další odraz odlišného vnímání vadného plnění v mezinárodních úpravách a v českém právu. Podle občanského zákoníku je samotným poskytnutím vadného plnění dluh splněn, přičemž podle mezinárodních úprav tím dochází k nesplnění a oprávněný se za stanovených podmínek může domáhat splnění nepeněžitého dluhu spočívajícího v nápravě vadného plnění. Výjimky, při nichž nemůže oprávněný trvat na splnění dluhu, jsou velmi široké. Zahrnují situace, kdy je splnění právně nebo fakticky nemožné, kdy by realizace splnění dluhu představovala pro dlužníka nerozumné obtíže nebo náklady nebo kdy je plnění vázáno na osobní vlastnosti dlužníka.⁴¹⁶ Dalším omezením pro oprávněného je povinnost požadovat po prodlévajícím splnění nepeněžitého dluhu v rozumném čase poté, co se oprávněný dozvěděl nebo mohl dozvědět o nesplnění. Pokud oprávněný nedodrží uvedenou lhůtu, jeho právo trvat na splnění nepeněžitého dluhu zaniká. Pokud oprávněný nemá právo trvat na splnění nepeněžitého dluhu, musí uplatnit jiné právo vznikající jako následek nesplnění, zejména právo ukončit smlouvu a právo na náhradu škody.

S právem trvat na splnění dluhu souvisí též právo oprávněného poskytnout prodlévajícímu dodatečnou lhůtu ke splnění dluhu.⁴¹⁷ Pokud je právo uplatněno, oprávněný nemůže do doby marného uplynutí poskytnuté lhůty nebo do doby, kdy mu

---

prodal zboží, které kupujícím nebylo přijato ani zapláceno. Srov. UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, s. 239.

⁴¹⁵ Lando, O., Beale, H. Principles of European contract law. Parts I and II. Hague : Kluwer Law International, 2003, s. 393.

⁴¹⁶ Uvedené tři případy upravují všechny tři mezinárodní úpravy. Zásady UNIDROIT [čl. 7.2.2 písm. d)] a Zásady evropského smluvního práva [čl. 9:102 odst. 2 písm. d)] k nim přiřazují též případ, kdy si může oprávněný rozumně obstarat plnění z jiného zdroje.

⁴¹⁷ Srov. čl. 7.1.5 Zásad UNIDROIT, čl. 8:106 PECL a čl. III. – 3:503 DCFR.

prodlévající oznámí, že plnit nebude, uplatnit žádné jiné právo z nesplnění s výjimkou práva odepřít poskytnutí svého vlastní plnění (viz dále kapitola 5.4.5 práce) a práva na náhradu škody. Pokud se jedná o nepodstatné nesplnění⁴¹⁸, oprávněný má povinnost dodatečnou lhůtu poskytnout, přičemž tato lhůta musí být rozumně dlouhá. Naopak pokud se jedná o podstatné nesplnění, oprávněný nemusí poskytovat žádnou dodatečnou lhůtu a pokud jí dobrovolně poskytne, není jakkoliv omezen v určení její délky. Jestliže určená dodatečná lhůta marně uplyne nebo před uplynutím této lhůty prodlévající oznámí, že plnit nebude, může oprávněný ukončit smlouvu. Oprávněný při určení dodatečné lhůty může zároveň stanovit, že v případě jejího marného uplynutí smlouva automaticky zaniká. Jestliže byla v případě nepodstatného nesplnění určena příliš krátká lhůta, smlouva automaticky zaniká až po uplynutí lhůty, která by byla dodatečnou lhůtou rozumně dlouhou. Lze jen kvitovat, že uvedenou úpravu poskytnutí dodatečné lhůty k plnění všech tří mezinárodních úprav velmi věrně převzal český zákonodárce, zejména při tvorbě § 1978 a § 1979 o. z.

5.4.2 Právo napravit nesplnění svého dluhu

Zásady UNIDROIT (čl. 7.1.4) obsahují oprávnění prodlévajícího učinit na své náklady veškerá opatření k nápravě svého nesplnění za předpokladu kumulativního splnění následujících čtyř podmínek: a) prodlévající oprávněnému oznámí bez zbytečného odkladu, jakým způsobem a kdy bude náprava nesplnění provedena, b) náprava je za daných okolností vhodná, c) oprávněný nemá oprávněný zájem nápravu odmítnout⁴¹⁹ a d) náprava musí být uskutečněna neprodleně. Pokud prodlévající uplatní uvedené právo, oprávněný nemůže uplatnit žádná jiná práva, která mu vznikla jako následek nesplnění, s výjimkou práva na náhradu škody a práva odepřít poskytnutí svého plnění prodlévajícímu. Pokud předtím oprávněný ukončil smlouvu, účinnost ukončení je

---

⁴¹⁸ Není žádným překvapením, že všechny tři posuzované mezinárodní úpravy převzaly tradiční rozlišování míry porušení povinností na podstatné a nepodstatné porušení (blíže o genezi užívání těchto pojmů viz kapitola 3.6 práce), které nazývají podstatným nesplněním („fundamental non-performance“) a nepodstatným nesplnění („performance which is not fundamental“), srov. čl. 7.3.1 odst. 2 Zásad UNIDROIT, čl. 8:103 PECL a čl. III. – 3:502 odst. 2 DCFR, byť se jednotlivé úpravy ve vymezení těchto pojmů poněkud liší. Blíže o odlišnostech vymezení těchto pojmů mezi jednotlivými mezinárodními úpravami viz Pelikánová, I. Obchodní právo. 5, Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 344 a násl.

⁴¹⁹ Komentář k Zásadám UNIDROIT uvádí, že takovým oprávněným zájmem není rozhodnutí oprávněného, že si na základě nesplnění nepřeje pokračovat ve smlouvě. Viz UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, s. 228.

pozastavena a jestliže je nesplnění napraveno, ukončení smlouvy nenastane. Uvedené silné oprávnění prodlévajícího občanský zákoník neupravuje. Prodlévající má sice právo (a povinnost) splnit svůj dluh i po vzniku prodlení, nicméně právní úprava mu neumožňuje, aby oznámením, že bude dodatečně plnit, dosáhl pozastavení dalších práv oprávněného a tím méně dokonce pozastavení již vykonaného odstoupení od smlouvy. Je zřejmé, že Zásady UNIDROIT se tímto oprávněním prodlévajícího snaží prosazovat zásadu *pacta sunt servanda* a favorizovat zánik dluhu s uspokojením věřitele splněním (byť pozdním) před zánikem dluhu bez uspokojení věřitele jednostranným ukončením smlouvy.

Evropské návrhy takto silné oprávnění prodlévajícímu nesvěřují. Byť může prodlévající napravit nesplnění svého dluhu, evropské návrhy právo prodlévajícího velmi výrazně omezují. Čl. 8:104 PECL umožňuje prodlévajícímu nápravu nesplnění pouze tehdy, pokud nabízené plnění, které nebylo řádné, oprávněný nepřevzal a pokud prodlévající řádné plnění nabídne do původního času plnění, případně v pozdějším čase, ale jen za předpokladu, že takové prodlení nezpůsobí podstatné nesplnění. Pokud oprávněný převzal plnění, které nebylo řádné, prodlévající nemá toto právo a oprávněný může žádat slevu z ceny a náhradu škody. Čl. III. – 3:203 DCFR sice umožňuje prodlévajícímu nápravu nesplnění, i když oprávněný vadné plnění převzal, neumožňuje však prodlévajícímu napravit nesplnění, pokud nastane jakákoliv z těchto situací: a) jedná se o podstatné nesplnění, b) oprávněný důvodně předpokládá, že vadné plnění mu bylo poskytnuto prodlévajícím vědomě a nebylo v souladu s dobrou vírou a poctivým jednáním, c) oprávněný důvodně předpokládá, že prodlévající nebude nápravy schopen v rozumném čase a bez toho, aby způsobil oprávněnému značné obtíže nebo jinak poškodil jeho oprávněné zájmy nebo d) náprava za daných okolností není vhodná.

Podle pojetí občanského zákoníku poskytnutí plnění, které není řádné, před časem plnění vůbec nezakládá prodlení, neboť prodlení může nastat teprve následující den po čase plnění (viz kapitola 2.1 práce). Situace, kdy prodlévající poskytuje plnění až po čase plnění a takové prodlení s poskytnutím plnění nezakládá podstatné nesplnění, odpovídá úpravě § 1978 o. z., podle níž má prodlévající právo (ale též povinnost) plnění poskytnout v dodatečně přiměřené lhůtě, kterou mu oprávněný poskytne, ať již se jedná o prodlévajícího dlužníka nebo prodlévajícího věřitele (viz kapitoly 3.2 a 4.2 práce).

5.4.3 Právo požadovat úroky z prodlení

Tradičním právem věřitele při prodlení s plněním peněžitého dluhu je právo požadovat po prodávajícím dlužníkovi úroky z prodlení. Uvedené právo všechny tři mezinárodní úpravy⁴²⁰ upravují takřka shodně a rozdíly nalezneme pouze v návrhu Společného referenčního rámce, který obsahuje pro obchodní vztahy odlišnou výši úroků z prodlení a ustanovení o nespravedlivých ujednáních týkajících se úroků z prodlení pod zřejmým vlivem směrnice 2000/35/ES.⁴²¹ Právo na úroky z prodlení vzniká bez ohledu na to, zda je nesplnění omluvitelné nebo neomluvitelné a vzniká automaticky nesplněním bez nutnosti věřitele upomínat o úroky z prodlení. Věřitel má právo požadovat škodu převyšující výši úroků z prodlení. Výše úroků z prodlení je dispozitivní, jak stanoví komentáře ke všem třem úpravám.⁴²² Lze tak jenom vítat, že český zákonodárce se konečně vydal nejen v obchodních vztazích klasickou cestou dispozitivnosti výše úroků z prodlení.

Zajímavé je, že všechny tři mezinárodní úpravy stanoví výši sazby úroků z prodlení ve srovnání s českým právním řádem velmi nízko. Mezinárodní úpravy stanoví úrokovou sazbu jako průměrnou bankovní úrokovou sazbu při poskytování krátkodobých úvěrů platnou pro měnu platby v místě platby.^{423 424} Jedná se o sazbu, za kterou by si věřitel za normálních okolností půjčil peníze, které neobdržel od svého dlužníka,⁴²⁵ což značí, že úroky z prodlení mají mít podle mezinárodních úprav zejména reparační funkci a zcela zde absenteje sankční funkce úroků z prodlení, kterou české

---

⁴²⁰ Čl. 7.4.9 Zásad UNIDROIT, čl. 9:508 odst. 1 PECL a čl. III. – 3:708 až čl. III. – 3:711 DCFR.

⁴²¹ Směrnice 2011/7/EU v době publikace návrhu Společného referenčního rámce ještě neexistovala.

⁴²² UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, s. 280; Lando, O., Beale, H. Principles of European contract law. Parts I and II. Hague : Kluwer Law International, 2003, s. 451 a Bar, C. von, Clive, E. M. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 963.

⁴²³ V českém pojetí to znamená průměr mezi lombardní sazbou (dolní mez pro krátkodobé úrokové sazby) a diskontní sazbou (horní mez pro krátkodobé úrokové sazby) České národní banky. Výše obou sazeb od listopadu 2012 činí pro lombardní sazbu 0,25 % a pro diskontní sazbu 0,05 %.

⁴²⁴ Například sazba úroků z prodlení ke dni 1. lednu 2014 v českém právním řádu činila 8,05 % (repo sazba České národní banky ve výši 0,05 % zvýšená o osm procentních bodů), zatímco podle mezinárodních úprav v České republice činila 0,15 % (průměr lombardní sazby ve výši 0,25 % a diskontní sazby ve výši 0,05 %). Výjimku obsahuje sazba pro obchodní vztahy upravená čl. III. – 3:710 odst. 4 DCFR, která shodně s čl. 3 odst. 1 písm. d) směrnice 2000/35/ES činí referenční sazbu navýšenou o sedm procentních bodů. Referenční sazbou se rozumí úroková sazba Evropské centrální banky pro její poslední hlavní refinanční operace a pro státy, které se neúčastní třetí fáze ekonomické a monetární unie, rovnocenná sazba stanovená centrální bankou státu.

⁴²⁵ UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, s. 280.

právo naopak úrokům z prodlení přiznává (bliže viz kapitola 3.3.2 práce). Sankční funkci obsahuje pouze zvláštní úroková sazba pro obchodní vztahy podle čl. III. – 3:710 odst. 4 DCFR.

5.4.4 Právo na ukončení smluvního závazku

Dalším tradičním následkem prodlení je právo oprávněného svým jednostranným právním jednáním dosáhnout ukončení závazku, v českém právním prostředí je takovým právním jednáním odstoupení od smlouvy. Mezinárodní úpravy takové právo obsahují též, byť terminologicky se liší v jeho označení. Čl. 7.3.1 Zásad UNIDROIT a čl. 9:301 PECL hovoří o právu ukončit smlouvu („right to terminate the contract“), zatímco čl. III. – 3:501 DCFR pouze o ukončení („termination“), přičemž tento pojem je nutné odlišovat od pojmu právo odstoupit od smlouvy („right to withdraw from a contract“) upraveného v čl. II. – 5:101 a násl. DCFR. Důvody určitých terminologických obtíží vysvětluje komentář k návrhu Společného referenčního rámce⁴²⁶ rozdílnou terminologií v jednotlivých státech. Zvolený pojem „termination“ má značit, že jeho následky jsou do budoucna, *ex nunc*. Dále komentář uvádí, že se jedná o ukončení smluvního vztahu mezi stranami závazku, nikoliv o ukončení smlouvy, jak obsahují ustanovení Zásad UNIDROIT a Zásad evropského smluvního práva. Pro českého právníka je zajímavé, že návrh Společného referenčního rámce rozlišuje, zda se jednostranným právním jednáním ukončuje závazek ze smlouvy z důvodu porušení povinnosti (v takovém případě jde o „termination“) nebo z jiného důvodu (v takovém případě jde o „withdrawal“⁴²⁷), například při využití práva spotřebitele odstoupit od smluvního vztahu založeného smlouvou uzavřenou mimo obchodní prostory. České právo zná pouze jednotný pojem odstoupení od smlouvy, ať je jeho důvodem cokoliv, jak uvedla kapitola 3.6 práce.⁴²⁸

Co se týče splnění podmínek, za nichž lze ukončit závazek, pokud se jedná o podstatné a nepodstatné nesplnění lze odkázat na výklad v kapitole 5.4.1 práce

---

⁴²⁶ Bar, C. von, Clive, E. M. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 870.

⁴²⁷ Definice pojmu „withdrawal“ viz tamtéž, s. 375.

⁴²⁸ Českou právní úpravu komentář též rozebírá, viz tamtéž, s. 910 a s. 911. Zatímco odstoupení od smlouvy podle § 48 obč. zák. s účinky *ex tunc* komentář označuje jako „cancellation“, odstoupení od smlouvy podle § 345 obchodního zákoníku s účinky *ex nunc* označuje jako „withdrawal“, i když odpovídá spíše pojmu „termination“, neboť „withdrawal“ není spojen s porušením povinnosti.

o dodatečné lhůtě ke splnění. Dále všechny tři mezinárodní úpravy umožňují ukončení závazku ještě před tím, než nastane čas plnění v případě očekávaného nesplnění („anticipated non-performance“ nebo „anticipatory non-performance“).⁴²⁹ Jedná se o případy, kdy je ještě před časem plnění zřejmé, že povinný⁴³⁰ nesplní svůj dluh a že se bude jednat o podstatné nesplnění. V takovém případě může oprávněný smluvní závazek ukončit, nebo požadovat po povinném poskytnutí dostatečné jistoty řádného a včasného splnění a zároveň může odepřít poskytnutí svého plnění⁴³¹. Odepření plnění v takovém případě odpovídá § 1912 o. z., který upravuje námitku nejistoty žalobcovy (viz kapitola 2.3 práce). Pokud oprávněný požádá o poskytnutí dodatečné jistoty a jistotu povinný neposkytne v přiměřeném čase, může oprávněný závazek ukončit z důvodu nedostatečné záruky splnění.⁴³² Uvedenou úpravu se snažil převzít český zákonodárce do § 2002 odst. 2 o. z.⁴³³, avšak s velmi rozpačným výsledkem. Mezinárodní úpravy dávají oprávněnému na výběr mezi alternativami, zda se v případě očekávaného podstatného nesplnění rozhodne rovnou ukončit smluvní vztah, nebo ještě dá povinnému šanci a bude pouze požadovat jistotu, případně neučiní žádný krok a vyčká, zda bude v čase plnění dluh splněn. Ustanovení § 2002 odst. 2 o. z. umožňuje oprávněnému od smlouvy odstoupit teprve poté, co povinný na výzvu nedá přiměřenou jistotu. Oprávněný tak musí nejprve vyzvat povinného k poskytnutí jistoty a až v případě, že přiměřená jistota není poskytnuta, může od smlouvy odstoupit, přičemž ustanovení neobsahuje žádné případy, kdy oprávněný požadovat jistotu nemusí.⁴³⁴ Jak upozorňuje I. Pelikánová⁴³⁵, požadování zajištění se změnilo ve zbytečnou formalitu v případech, kdy je evidentní, že dodatečné zajištění nebude poskytnuto, a tato formalita bude pouze zdržovat výkon práva odstoupit od smlouvy.

---

⁴²⁹ Čl. 7.3.3 Zásad UNIDROIT, čl. 9:304 PECL a čl. III. – 3:504 DCFR.

⁴³⁰ Nelze ještě hovořit o prodávajícím, neboť nesplnění zatím nenastalo, je pouze očekávané.

⁴³¹ Právo odepřít poskytnutí plnění oprávněným upravují čl. 9:201 odst. 2 PECL a čl. III. – 3:401 odst. 2 DCFR v rámci práva odepřít plnění (dále viz kapitola 5.4.5 práce), zatímco Zásady UNIDROIT právo upravují v čl. 7.3.4 přímo v rámci úpravy poskytnutí dodatečné jistoty.

⁴³² Čl. 7.3.4 Zásad UNIDROIT, čl. 9:304 PECL a čl. III. – 3:505 DCFR.

⁴³³ Ustanovení je obsaženo v rámci obecné úpravy odstoupení od smlouvy. Jelikož takové odstoupení od smlouvy nastává ještě před časem plnění a vznikem prodlení, podle českého práva je nelze považovat za následek prodlení.

⁴³⁴ Jedná se o krok zpátky oproti § 326 odst. 2 obch. zák., který sice též jako nezbytný předpoklad odstoupením od smlouvy stanovil poskytnutí přiměřené lhůty k dodatečnému zajištění plnění, nicméně dodatečné zajištění nebylo nutné poskytovat, pokud na majetek druhé strany byl prohlášen konkurs. Jak bylo řečeno, současný občanský zákoník nutí stranu požadovat jistotu i v případě, že na majetek druhé strany byl prohlášen konkurs.

⁴³⁵ Pelikánová, I. Obchodní právo. 5, Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 310.

Oprávněný musí smluvní závazek ukončit v určité lhůtě, jinak právo ukončit smluvní závazek ztrácí, ať smluvní závazek ukončuje z jakéhokoliv důvodu (z důvodu nesplnění podstatného či nepodstatného, očekávaného podstatného nesplnění nebo neposkytnutí dostatečné jistoty). Mezinárodní úpravy se liší ve vymezení lhůty, v níž musí oprávněný ukončení závazku učinit, aby právo neztratil. Čl. 7.3.2 odst. 2 Zásad UNIDROIT lhůtu určuje jako rozumný čas poté, co se oprávněný dozvěděl nebo mohl dozvědět o poskytnutí neodpovídajícího plnění. Složitější vymezení obsahují evropské návrhy. Čl. 9:303 odst. 2 PECL stanoví základní pravidlo, že oprávněný ztrácí své právo ukončit smluvní vztah, pokud je nevykoná v rozumném čase poté, co se dozvěděl nebo mohl dozvědět o nesplnění. O nesplnění se oprávněný pochopitelně může dozvědět nejdříve v čase plnění. Čl. 9:303 odst. 3 PECL obsahuje zvláštní úpravu odchylnou od uvedeného základního pravidla pro případy, kdy prodlévající plnění nabídl až po čase plnění. V takovém případě oprávněný ztrácí právo ukončit smluvní vztah, pokud je nevykoná v rozumném čase poté, co se dozvěděl nebo měl dozvědět o tom, že mu bylo nabídnuto plnění. Pokud ale oprávněný ví nebo může vědět, že prodlévající i po čase plnění stále zamýšlí plnění nabídnout v rozumném čase, ztrácí oprávněný právo ukončit smluvní vztah, jestliže před nabídnutím plnění bezdůvodně nesdělí prodlévajícímu, že plnění nepřijme.

Čl. III. – 3:508 DCFR obsahuje tři rovnocenná pravidla určující rozdílné lhůty, kdy oprávněný ztrácí právo ukončit smluvní závazek. První pravidlo se vztahuje na situaci, kdy prodlévající plnění nabídl až po čase plnění. V takovém případě oprávněný ztrácí právo, pokud je nevykoná v rozumném čase poté, co se dozvěděl nebo měl dozvědět o tom, že mu bylo nabídnuto plnění. Podle druhého pravidla oprávněný právo ztrácí v situaci, kdy prodlévající oznámí, že napraví nesplnění v rozumném čase podle čl. III. – 3:202 DCFR. Jestliže k nápravě nesplnění vůbec nedojde, oprávněný právo ztrácí, pokud je neplatní v rozumném čase po marném uplynutí lhůty k nápravě nesplnění. Jestliže k nápravě nesplnění sice dojde, ale nabídnuté plnění je vadné, ztrácí oprávněný právo, pokud je neuplatní v rozumné době poté, co se dozvěděl nebo mohl dozvědět o tom, že plnění je vadné.⁴³⁶ Třetí pravidlo se vztahuje na situace, kdy se jedná o ukončení smlouvy po poskytnutí dodatečné lhůty ke splnění u nepodstatného

---

⁴³⁶ Musí zde tedy uplynout dvě lhůty vymezené jako rozumné časy: první lhůta, v němž prodlévající může napravit nesplnění, druhá lhůta poté, co prodlévající nenapravit nesplnění nebo nápravu nesplnění provedl poskytnutím vadného plnění.

nesplnění (podle čl. III. – 3:503 DCFR), o ukončení smlouvy z důvodu očekávaného podstatného nesplnění (podle čl. III. – 3:504 DCFR) nebo z důvodu neposkytnutí dostatečné jistoty (čl. III. – 3:505 DCFR). V těchto případech oprávněný ztrácí právo, pokud je nevyužije v rozumném čase po jeho vzniku. Česká právní úprava není tak složitá, neboť, co se týče prodlení, lhůtu pro odstoupení od smlouvy stanoví pouze u porušení povinnosti podstatným způsobem (§ 1977 o. z.), avšak nestanoví žádnou sankci ztráty práva odstoupit od smlouvy za zmeškání lhůty.

Všechny tři mezinárodní úpravy⁴³⁷ i česká úprava jsou naopak jednotné v tom, že účinky ukončení smluvního vztahu nastávají oznámením ukončení prodlévajícímu ze strany oprávněného a není třeba, aby o ukončení smluvního vztahu rozhodoval soud.^{438 439} Komentář k Zásadám evropského smluvního práva⁴⁴⁰ dokonce uvádí, že ukončení smluvního vztahu může nastat i faktickým nepřevzetím nabízeného plnění, což již značně koriguje komentář k návrhu Společného referenčního rámce⁴⁴¹, podle něhož má odmítnutí převzetí nabízeného plnění účinky ukončení smluvního vztahu jenom, pokud to vyplývá z konkrétních okolností případu.

Účinky ukončení smluvního vztahu všechny tři mezinárodní úpravy⁴⁴² jednoznačně stanoví *ex nunc*, neboť zprošťují stran dluhů, které měly být splněny v budoucnu. Česká úprava šla proti mezinárodním úpravám a sjednotila předchozí rozpolcenou úpravu na účinky *ex tunc* (§ 2004 odst. 1 o. z.), byť s četnými výjimkami, kdy dochází k účinkům *ex nunc*. Mezinárodní úpravy dále shodně stanoví, že ukončením smluvního vztahu není ovlivněna existence ustanovení upravujících řešení sporů, náhrady škody vzniklé v důsledku nesplnění a dalších smluvních podmínek, které mají mít účinky i po zániku smluvního vztahu (např. povinnosti mlčenlivosti). Čl. III. – 3:509 odst. 3 DCFR upřesňuje, že straně, která ukončila smluvní vztah, náleží vedle již

---

⁴³⁷ Čl. 7.3.2 odst. 1 Zásad UNIDROIT, čl. 9:303 odst. 1 PECL a čl. III. – 3:507 odst. 1 DCFR.

⁴³⁸ V českém právu lze tuto vlastnost odstoupení od smlouvy dovodit ze znění § 2003 odst. 1 o. z.: „Jakmile strana oprávněná odstoupit od smlouvy oznámí druhé straně, že od smlouvy odstupuje...“

⁴³⁹ Nejedná se tedy o klasickou *actio redhibitoria* (právo žádat zrušení smlouvy), která se v určitých případech uplatňuje v románské právní kultuře (Francii, Itálii, Belgii nebo Luxembursku). Viz Bar, C. von, Clive, E. M. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 899.

⁴⁴⁰ Lando, O., Beale, H. Principles of European contract law. Parts I and II. Hague : Kluwer Law International, 2003, s. 414.

⁴⁴¹ Bar, C. von, Clive, E. M. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 898.

⁴⁴² Čl. 7.3.5 odst. 1 Zásad UNIDROIT, čl. 9:305 odst. 1 PECL a čl. III. – 3:509 odst. 1 DCFR.

vzniklé náhrady škody a případně smluvní pokuty též náhrada škody a smluvní pokuta, které by vznikly k okamžiku, kdy by skutečně došlo k nesplnění. Ustanovení se vztahuje na situace, kdy došlo k ukončení smluvního vztahu ještě před vznikem nesplnění, tedy k ukončení z důvodu očekávaného nesplnění (čl. III. – 3:504 DCFR) nebo nedostatečné záruky splnění (čl. III. – 3:505 DCFR).⁴⁴³

5.4.5 Právo odepřít prodlévajícímu poskytnutí plnění

Dalším následkem nesplnění je právo oprávněného odepřít prodlévajícímu poskytnutí svého plnění, které vzniká u vzájemných plnění, tedy v případě, kdy jsou obě strany povinny poskytnout druhé straně určité plnění. Oprávněný může odepřít své vlastní splnění z důvodu očekávaného nesplnění, jak pojednala předchozí kapitola práce, a též v případě již nastalého nesplnění, což rozebere následující výklad.

Všechny tři mezinárodní úpravy⁴⁴⁴ u již nastalého nesplnění umožňují oprávněnému odepřít poskytnutí vlastního plnění ve dvou časových okamžicích, a to pokud jsou obě strany zavázány plnit současně i pokud je oprávněný zavázán plnit až po prodlévajícím, který předtím svůj dluh nesplnil.⁴⁴⁵ Právo odepřít poskytnutí vlastního plnění trvá do doby nabídnutí plnění prodlévajícím (pokud měly strany plnit současně) nebo do splnění prodlévajícím (pokud měl oprávněný plnit po prodlévajícím). Evropské návrhy výslovně upravují, že oprávněný může odepřít poskytnutí celého plnění i části plnění podle toho, co je za daných okolností rozumné.

Zatímco mezinárodní úpravy obsahují právo oprávněného odepřít poskytnutí svého plnění ve všech třech možných situacích časů vzájemných plnění (při plnění oprávněného předcházejícím času plnění prodlévajícího, resp. povinného, při současném plnění a při plnění oprávněného až po čase plnění prodlévajícího), občanský zákoník umožňuje oprávněnému odepřít poskytnutí plnění pouze v případech současného plnění (námitka nesplněné smlouvy podle § 1911 o. z.) a v případech, kdy má oprávněný plnit před prodlévajícím (námitka nejistoty žalobcovy podle § 1912 o. z.). Občanský zákoník neobsahuje žádné ustanovení umožňující oprávněnému odepřít

---

⁴⁴³ Bar, C. von, Clive, E. M. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 908.

⁴⁴⁴ Čl. 7.1.3 odst. 1 Zásad UNIDROIT, čl. 9:201 PECL a čl. III. – 3:401 DCFR.

⁴⁴⁵ Pokud se oprávněný zavázal poskytnout plnění před povinným, může odepřít poskytnutí svého plnění v případě, kdy se jedná o očekávané nesplnění povinného, jak bylo uvedeno v kapitole 5.4.4 práce.

poskytnutí svého plnění, které má následovat až po čase plnění dluhu prodlévajícího, který však v tomto čase splněn nebyl. Je škoda, že se český zákonodárce mezinárodními úpravami neinspiroval, neboť oprávněný podle české úpravy může nanejvýš před časem svého plnění odstoupit od smlouvy, jsou-li k tomu splněny podmínky, čímž docílí zániku svého dluhu, který měl plnit. Právo odepřít plnění za současného udržení existence závazku však občanský zákoník oprávněnému, který má plnit až po prodlévajícím, nenabízí.

5.4.6 Další následky nesplnění

Jako další následek nesplnění upravují Zásady UNIDROIT (čl. 7.2.4) *soudní pokutu* („judicial penalty“). Pokud soud autoritativně ukládá prodlévajícímu povinnost plnit jeho dluh, může mu zároveň uložit soudní pokutu, jestliže nesplní povinnost podle soudního rozhodnutí. Soud má volnou úvahu, zda pokutu uloží. Komentář k Zásadám UNIDROIT⁴⁴⁶ uvádí, že výjimečně by k tomu mělo docházet, jestliže je ukládána povinnost splnit peněžitý dluh. Naopak jako vhodné se jeví ukládat pokutu, když je nařízeno splnění dluhu spočívajícího v určité činnosti (*facere* nebo *omittere*), neboť vynucení splnění dluhu prostřednictvím pokut uložených soudem je často nejvhodnějším řešením. Příjemcem pokuty je oprávněný, nicméně Zásady UNIDROIT respektují, že některé právní systémy považují vyplacení pokuty oprávněnému za neoprávněný zisk „spadlý z nebe“⁴⁴⁷, a tak určují, příjemcem pokuty je oprávněný, jestliže z kogentních ustanovení práva místa soudu nevyplývá něco jiného. Evropské návrhy soudní pokutu neupravují a ani český právní řád v předpisech hmotného práva neobsahuje sankci za nesplnění povinnosti uložené soudem. Sankce upravují české procesněprávní předpisy. Soudní pokuta v podání Zásad UNIDROIT odpovídá možnosti soudu uložit rozhodnutím donucující pokuty v exekučním řízení⁴⁴⁸, přičemž příjemcem pokuty je v takovém případě nikoliv oprávněný, ale stát.

---

⁴⁴⁶ UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, s. 245.

⁴⁴⁷ Tamtéž, s. 245.

⁴⁴⁸ Viz § 351 o. s. ř. Pokutu za nesplnění povinností uložených rozhodnutím mohou ukládat též správní orgány správní exekucí ukládáním donucovacích pokut (§ 129 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů).

Vzhledem k tomu, že nesplnění v pojetí mezinárodních úprav zahrnuje i odpovědnost za vady v českém pojetí, upravují evropské návrhy⁴⁴⁹ jako následek nesplnění též *právo na slevu z ceny*. Zásady UNIDROIT právo na slevu z ceny zahrnují pod náhradu škody.⁴⁵⁰ Mezinárodní návrhy jako další následky nesplnění upravují též *náhradu škody*⁴⁵¹ a *smluvní pokutu*⁴⁵², přičemž v českém právním prostředí odpovědnost za škodu i institut smluvní pokuty jako prostředek utvrzení dluhu mají svébytnější postavení než pouhé následky prodlení, byť povinnost nahradit škodu způsobenou prodlením přirozeně může být následkem prodlení, stejně tak povinnost nahradit smluvní pokutu je spojena s prodlením se splněním povinnosti utvrzované smluvní pokutou.

---

⁴⁴⁹ Čl. 9:401 PECL a čl. III. – 3:601 DCFR.

⁴⁵⁰ UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, s. 265.

⁴⁵¹ Čl. 7.4.1 a násl. Zásad UNIDROIT, čl. 9:501 a násl. PECL a čl. III. – 3:701 a násl. DCFR.

⁴⁵² Čl. 7.413 Zásad UNIDROIT, čl. 9:509 PECL a čl. III. – 3:712 DCFR.

Závěr

Rigorózní práce předložila ucelený pohled na právní úpravu prodlení v současném občanském zákoníku a v souvisejících předpisech evropského a českého práva. Úvodní kapitola práce rozebrala vývoj právní úpravy prodlení na českém území od obecného zákoníku občanského, který upravil některé dodnes používané principy prodlení (např. rozlišování prodlení na prodlení dlužníka a prodlení věřitele). Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 se sice nikdy nestal platným právním předpisem, nicméně významně ovlivnil zejména budoucí úpravy prodlení věřitele. Střední občanský zákoník, byť vznikl po druhé světové válce už v novém státoprávním uspořádání, v právní úpravě prodlení navazoval na předválečnou právní úpravu. Výraznými změnami prošla právní úprava prodlení v 60. letech 20. století, kterou charakterizovalo pro totalitní právo typické roztříštění právní úpravy mezi tři svébytné a relativně samostatné zákoníky. Bohužel partikularismus právní úpravy prodlení totalitní právo přežil v podobě dualismu právní úpravy prodlení, který od počátku 90. let do konce roku 2013 založila současná existence občanského zákoníku ve znění tzv. velké novely a obchodního zákoníku.

Rozborem historické právní úpravy lze shledat za jeden z největších kladů současné právní úpravy prodlení její opětovné sjednocení do jednoho základního kodexu. Tím odpadnou mnohdy složité právní spory o aplikovatelnost jednotlivých partikulárních úprav na konkrétní případ, byť práce upozornila, že není zcela jednoznačný rozsah aplikovatelnosti transponovaných ustanovení evropské úpravy, směrnice 2011/7/EU. Popis legislativních prací na rekodifikačním díle odhalil, že v oblasti transpozice evropské úpravy zákonodárce během tvorby současného občanského zákoníku poměrně výrazně zaspal, neboť zprvu vůbec nerefletoval novou směrnici 2011/7/EU. Když se následně snažil tento nedostatek napravit formou pozměňovacího návrhu, podařilo se mu zdvojit právní úpravu dovolání se neúčinnosti nespravedlivých ustanovení a zcela opomenout úpravu náhrady nákladů spojených s vymáháním dluhu. Úroveň transpozice evropské úpravy je jedním z největších nedostatků současné právní úpravy prodlení, který by bylo vhodné *de lege ferenda* odstranit legislativní úpravou příslušných ustanovení.

Druhá kapitola práce vymezila pojem prodlení prostřednictvím výkladu o odpovědnosti za prodlení, o povaze dluhů, u nichž může nastat prodlení, a časovým vymezením prodlení. Dále se práce věnovala vymezení pojmů prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Při kritickém zkoumání legislativního vymezení pojmu prodlení dlužníka a jeho vztahu ke splnění dluhu jsem dospěl k závěru, že oproti právní úpravě účinné do 31. prosince 2013 se obsah pojmu prodlení dlužníka změnil s ohledem na novou koncepci splnění umožňující vadné splnění dluhu. Nejedná se o úpravu nikterak novou, neboť podobný vztah prodlení a splnění obsahoval již hospodářský zákoník, avšak k jasnému vyjasnění vztahu obou institutů nezbude než vyčkat relevantní a konstantní judikatury vrcholných soudů. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku žádná změna koncepce splnění nenastala, nicméně podle znění jednotlivých ustanovení není dle mého názoru taková teze udržitelná. Změnu vzájemného vztahu obou institutů považuji za správný krok směrem k vyváženější úpravě pro obě strany závazku, což jsem demonstroval na několika případech, u nichž je řešení podle současné úpravy odlišné od řešení podle právní úpravy účinné do 31. prosince 2013. Obsah pojmu prodlení dlužníka se změnil též díky odlišnému vymezení jeho vztahu s prodlením věřitele. Došlo k rozšíření pojmu prodlení dlužníka v tom ohledu, že prodlení dlužníka trvá i během prodlení věřitele, byť v takovém případě není dlužník za své prodlení dlužníka odpovědný. Tím vznikla kategorie prodlení dlužníka, za které není dlužník odpovědný, s níž určitým způsobem koketovala už právní úprava v obchodním zákoníku, byť spíše kvůli otrocké transpozici tehdejší evropské úpravy, směrnice 2000/35/ES.

Třetí a nejrozsáhlejší kapitola práce popsala jednotlivé následky prodlení dlužníka, mezi něž zařadila právo věřitele trvat na splnění dluhu, právo věřitele na úroky z prodlení a na náhradu nákladů spojených s vymáháním dluhu, přechod nebezpečí škody na věci na dlužníka, právo věřitele odstoupit od smlouvy a některé další následky. Bylo pojednáno též o zániku fixního závazku jako o institutu tradičně spojeného s právní úpravou prodlení.

Základním následkem prodlení dlužníka je právo věřitele trvat na splnění dluhu, které je odrazem koncepce prodlení, jehož vznik vylučuje splnění dluhu. Zejména proto bylo o tomto následku prodlení dlužníka pojednáno na prvním místě. Třetí kapitola dále rozebrala dva následky prodlení spojené výlučně s prodlením s plněním peněžitých

dluhů, kterými jsou úroky z prodlení a náhrada nákladů spojených s vymáháním dluhu. O úrocích z prodlení bylo podrobně pojednáno v souvislosti s následujícími okruhy problémů. Práce se snažila vymezit povahu a funkce úroků z prodlení prostřednictvím dle mého názoru stále použitelné obsáhlé judikatury k předchozí právní úpravě účinné do 31. prosince 2013, která stanovila tři základní funkce úroků z prodlení, a to funkce preventivní, odškodňovací a sankční. Práce dále popsala zákonné předpoklady vzniku úroků z prodlení, přičemž jsem shledal, že příslušná úprava současného občanského zákoníku je v mnohém inspirována evropskou směrnicí 2011/7/EU a mění předchozí právní úpravu účinnou do 31. prosince 2013, která vycházela z toho, že právo na úroky z prodlení vzniká automaticky s prodlením. Podle současného občanského zákoníku je nutné při posuzování vzniku práva na úroky z prodlení brát v úvahu též chování věřitele.

Pojednání o úrocích z prodlení zakončil výklad o přípustné výši úroků z prodlení. Po provedeném rozboru právní úpravy jsem konstatoval, že konečně současná právní úprava umožňuje bezvýjimečně sjednání smluvní výše úroků z prodlení, což předchozí právní úprava účinná do 31. prosince 2013 umožňovala pouze u právních vztahů řídicích se režimem obchodního zákoníku. Posun k dispozitivnosti právní úpravy lze jednoznačně vítat a považovat za jeden z největších kladů současné právní úpravy, neboť konečně dovoluje jev, který se v minulosti v ekonomické realitě relativně často objevoval, protože smluvní strany si často ani nebyly vědomy, že v určitých vztazích nebylo možné sjednání smluvních úroků z prodlení. Přes možnost sjednání smluvní výše úroků z prodlení není smluvní svoboda stran bezbřehá, neboť právní úprava obsahuje mantinely pro sjednání libovolné výše smluvních úroků z prodlení, které představují obecné zásady dobrých mravů a veřejného pořádku a konkrétní instrumenty neúčinnosti nespravedlivých dohod o výši úroků z prodlení a zásady *ultra duplum* omezující celkovou výši vymáhaných úroků z prodlení.

Zatímco možnost sjednání smluvní výše úroků z prodlení považuji za jeden z největších kladů současné právní úpravy, při rozboru úpravy práva věřitele požadovat náhradu nákladů spojených s vymáháním dluhu jsem zjistil, že v českém právním řádu prakticky zcela absentuje transpozice směrnice 2011/7/EU svěřující uvedené právo věřiteli, což je nutné hodnotit za jednu z největších slabín současného občanského zákoníku a dluh České republiky nejen vůči Evropské unii, ale především vůči věřitelům ve vztazích, kde tohoto práva podle české právní úpravy nemohou užít.

Třetí kapitola též pojednala o přechodu nebezpečí škody na věci a o právu odstoupit od smlouvy, což jsou následky nejen prodlení dlužníka, ale též prodlení věřitele. Přechod nebezpečí škody na věci byl charakterizován jako výjimka z obecné zásady *casus sentit dominus* (náhodu pociťuje vlastník) a práce popsala případy, kdy nebezpečí škody na věci přechází na dlužníka. Odstoupení od smlouvy je obecný instrument, který prostupuje celou úpravou závazkového práva, proto výklad pojednal jen o nejdůležitějších otázkách odstoupení od smlouvy, zejména o účincích odstoupení od smlouvy a o podmínkách pro odstoupení od smlouvy v důsledku prodlení, které se liší podle toho, zda je prodlením porušena smlouva podstatným způsobem, nebo nepodstatným způsobem. Jedná se o osvědčenou tradiční úpravu, kterou obsahují mezinárodní unifikované právní úpravy i mezinárodní úpravy, o nichž pojednala pátá kapitola. Rozborem právní úpravy fixního závazku jsem dospěl k závěru, že byla opuštěna předchozí netradiční úprava obsažená v obchodním zákoníku, která umožňovala věřiteli odvrátit zánik fixního závazku pouze před porušením povinnosti dlužníka. Současná právní úprava reflektuje tradiční vymezení tohoto institutu umožňující věřiteli odvrátit zánik fixního závazku v krátké lhůtě po porušení povinnosti porušení povinnosti dlužníka.

Čtvrtá kapitola pojednala o následcích prodlení věřitele, mezi něž zařadila právo dlužníka trvat na splnění dluhu, právo dlužníka složit předmět plnění do soudní úschovy, přechod nebezpečí škody na věci na věřitele, právo dlužníka odstoupit od smlouvy a vyloučení odpovědnosti dlužníka za jeho prodlení. U práva dlužníka trvat na splnění dluhu jsem upozornil, že nejen věřitel má zájem na splnění dluhu dlužníka, ale též dlužník má důvody, pro které je pro něj žádoucí splnit svůj dluh. Největší pozornost čtvrtá kapitola věnovala právu dlužníka složit předmět plnění do soudní úschovy, neboť se jedná o velmi specifický následek prodlení věřitele. Právní úpravu tohoto institutu vedle současného občanského zákoníku obsahují též procesněprávní předpisy. Bohužel právě nesoulad hmotněprávních a procesněprávních ustanovení vede k neuspokojivé právní úpravě. Současný občanský zákoník výslovně neupravuje jako důvod pro složení předmětu plnění do soudní úschovy obecně prodlení věřitele, nýbrž pouze bezdůvodné odmítnutí přijetí plnění věřitelem, což je pouze jedna ze skutkových podstat věřitele. Nicméně jsem dospěl k závěru, že výkladem lze další skutkové podstaty věřitele zahrnout pod jiné důležité příčiny na straně věřitele, kvůli nimž dlužník nemůže plnit a

kteře jsou důvodem pro složení předmětu plnění do soudní úschovy. Závažnější nedostatek vykazuje současná právní úprava v tom, že vůbec nestanoví hmotněprávní následky složení předmětu plnění do soudní úschovy, což lze dle mého názoru překlenout pouze historickým výkladem, když důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí, že byla recipována předchozí právní úprava občanského zákoníku účinného do 31. prosince 2013, která účinky upravovala. Rozhodně však lze *de lege ferenda* doporučit začlenění hmotněprávních účinků přímo do textu zákonné úpravy. Přechod nebezpečí škody na věci a odstoupení od smlouvy jsou též následky prodlení dlužníka, a tak čtvrtá kapitola pojednala pouze o specifických těchto následků při prodlení věřitele. Za krok správným směrem jsem považoval přiznání práva odstoupit od smlouvy věřiteli, neboť občanský zákoník účinný do 31. prosince 2013 je věřiteli na rozdíl od obchodního zákoníku nelogicky nepřiznával. Ve svém závěru čtvrtá kapitola uvedla, jakým způsobem se projevuje vyloučení jednotlivých dříve popsaných následků prodlení dlužníka v případě prodlení věřitele.

Poslední kapitola se věnovala srovnání české právní úpravy prodlení s mezinárodními úpravami v dílech, které zákonodárce při tvorbě současné úpravy bral v úvahu, a to v Zásadách mezinárodních obchodních smluv, v Zásadách evropského smluvního práva a v návrhu Společného referenčního rámce. Rozborem uvedených úprav jsem zjistil, že obsahují obecný pojem nesplnění („non-performance“), který zahrnuje podle české koncepce zároveň prodlení a vadné splnění. Jedná se o úpravu, která není vlastní českému právnímu prostředí historicky rozlišujícím instituty prodlení a odpovědnosti za vady (správy). Evropské návrhy, kterými jsou Zásady evropského smluvního práva a návrh Společného referenčního rámce, rozlišují případy, kdy je prodlévající za nesplnění odpovědný a kdy nikoliv, což je zajímavá paralela se vztahem prodlení dlužníka a prodlení věřitele v české právní úpravě.

Ze srovnání úpravy jednotlivých následků nesplnění s českou právní úpravou vyplynuly některé následující odlišnosti. Mezinárodní úpravy poměrně značně omezují právo trvat na splnění nepeněžitěho dluhu, které česká právní úprava prodlení prakticky neomezuje. Návrh Společného referenčního rámce terminologicky rozlišuje jednostranné ukončení závazku ze smlouvy z důvodu porušení povinnosti („termination“) a z jiných důvodů („withdrawal“), přičemž česká právní úprava obě kategorie zahrnuje do jednotného pojmu odstoupení od smlouvy. Účinky ukončení

závazku mezinárodní úpravy stanoví *ex nunc*, zatímco současný občanský zákoník jde cestou odstoupení od smlouvy s účinky *ex tunc*. Mezinárodní úpravy umožňují oprávněnému odepřít poskytnutí svého plnění prodlévajícímu, pokud k němu má dojít až po vzniku prodlení prodlévajícího, což je pro oprávněného užitečná úprava, kterou občanský zákoník vůbec neupravuje. Zásady mezinárodních obchodních smluv obsahují jako následek nesplnění soudní pokutu, kterou může soud uložit prodlévajícímu, pokud podle soudního rozhodnutí nesplní svojí povinnost. Česká právní úprava podobný následek v hmotněprávní úpravě prodlení neobsahuje, podobné sankce však umožňují ukládat české procesněprávní předpisy.

Celkově hodnotím současnou právní úpravu prodlení jako poměrně zdařilý počin, byť výhrady k některým dílčím nedostatkům právní úpravy výše zazněly a nelze je nekriticky přehlížet. Je však takřka notorií českého právního prostředí, že prakticky žádné větší legislativní dílo se neobejde bez určitých opomenutí, nepřesných vyjádření nebo nedomyšlení souvislostí určitého ustanovení s jinými ustanoveními. Právní úprava prodlení v tomto není výjimkou a práce se na vyjmenovaná nedopatření snažila poukazovat. I z těchto důvodů práce právní úpravu prodlení představila jako ucelený systém vzájemně provázaných ustanovení, když často odkazovala při výkladu konkrétní problematiky na související otázky popisované na jiném místě své práce. Hlavní přínos práce vidím právě v komplexním a uceleném výkladu všech podstatných otázek souvisejících s obecnou úpravou prodlení v současném českém soukromém právu. Věřím, že takový přínos práce pro svého čtenáře v co nejvyšší míře měla.

Seznam použitých zkratek

1. DCFR – návrh Společného referenčního rámce (Draft of a Common Frame of Reference)
2. hospodářský zákoník – zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník
3. občanský soudní řád; o. s. ř. – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
4. občanský zákoník⁴⁵³; současný občanský zákoník, o. z.⁴⁵⁴ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
5. občanský zákoník ve znění tzv. velké novely; obč. zák.⁴⁵⁵ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění poslední novely č. 509/1991 Sb., ve znění účinném od 1. ledna 1992, úplné znění vyhlášeno předsednictvem Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky pod č. 47/1992 Sb.
6. občanský zákoník účinný do 31. prosince 2013 – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1. ledna 2013, tj. ve znění poslední novely č. 202/2012 Sb.
7. občanský zákoník z roku 1964 – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
8. obecný zákoník občanský; o. z. o. – zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
9. obecný zákoník obchodní – zákon č. 1/1863 Ř. z., obecný zákoník obchodní
10. obchodní zákoník; obch. zák. – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
11. PECL – Zásady evropského smluvního práva (The Principles of European Contract Law)
12. směrnice 2000/35/ES – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích

---

⁴⁵³ Nestanoví-li výslovně jednotlivé kapitoly jiný význam.

⁴⁵⁴ Zkratka je používána v souladu s usnesením občanskoprávního a obchodněprávního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. února 2014. Blíže viz <http://vrcha.webnode.cz/news/k-oznacovani-stareho-a-noveho-obcanskeho-zakoniku/>.

⁴⁵⁵ Zkratka je používána v souladu s usnesením občanskoprávního a obchodněprávního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. února 2014. Blíže viz <http://vrcha.webnode.cz/news/k-oznacovani-stareho-a-noveho-obcanskeho-zakoniku/>.

13. směrnice 2011/7/EU – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích
14. střední občanský zákoník – zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
15. vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 – vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník (Poslanecká sněmovna Národního shromáždění Republiky Československé, IV. volební období, 4. zasedání, sněmovní tisk č. 844)
16. zákoník mezinárodního obchodu – zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)
17. Zásady UNIDROIT – Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts)

Seznam použité literatury

Učebnice a monografie

1. Adamová, K. Dějiny soukromého práva ve střední Evropě: stručný nástin. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2001, 147 s.
2. Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Repr. pův. vyd. z r. 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, 1011 s.
3. Andres, B., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 6, (§§ 1342 až 1502). Repr. pův. vyd. z roku 1937. Praha : Codex Bohemia, 1998, 600 s.
4. Bar, C. von, Clive, E. M. Principles, definitions and model rules of European private law: draft of common frame of reference (DCFR). Munich : Sellier-European Law Publishers, 2009, 6563 s. Dostupné z URL: ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf.
5. Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 542 s.
6. Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 1005 s.
7. Bonnell, M. J. The UNIDROIT principles in practise: caselaw and bibliography on the UNIDROIT principles of international commercial contracts [online]. 2. vydání. Ardsley, N. Y. : Transnational Publishers, 2006, 1156 s.
8. Černá, S. Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám: aktuální otázky soukromého práva na počátku nového tisíciletí. 1. vydání. Praha : ASPI-Wolters Kluwer, 2008, 370 s.
9. Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I: Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1579 s.

10. Dušánek, F. a kol. Hospodářský zákoník – komentář. 1. vydání. Praha : Panorama, 1986, 672 s.
11. Dvořák, J., Malý, K. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2011, 687 s.
12. Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání. Ostrava : Sagit, 2012, 1119 s.
13. Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. § 488 - 880. Praha : Linde, 2008, 1391 s.
14. Eliáš, K. Soukromé právo v pohybu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2005, 181 s.
15. Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. 1. vydání. Praha : Linde, 2001, 302 s.
16. Fiala, J., Kindl, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, 788 s.
17. Gerloch, A. Teorie práva. 5. vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 311 s.
18. Kadlecová, M., Schelle, K., Veselá, R., Vlček, E. Dějiny českého soukromého práva. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007, 279 s.
19. Kanda, A. Mezinárodní kupní smlouva. 12. vydání. Praha : Academia, 1988, 274 s.
20. Kanda, A. Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží). Praha : Linde, 1999, 307 s.
21. Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, 386 s.
22. Knappová, M. Povinnost a odpovědnost v občanském právu. 1. vydání. Praha : Eurolex Bohemia, 2003, 319 s.
23. Kopáč, L. Obchodní kontrakty. II. díl. Praha : Prospektrum, 1994, 304 s.
24. Král, R. Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002, 158 s.
25. Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, 464 s.
26. Kuklík, J. Vývoj československého práva 1945-1989. Praha : Linde, 2009, 727 s.

27. Lando, O., Beale, H. Principles of European contract law. Parts I and II. Hague : Kluwer Law International, 2003, 561 s.
28. Macur, J. Odpovědnost a zavinění v občanském právu. 1. vydání. Brno : Univerzita J. E. Purkyně, 1980, 215 s.
29. Malovský-Wenig, A. Příručka obchodního práva. 1. vydání. Praha : Československý Kompas, 1947, 510 s.
30. Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, § 261 - 408. 2. vydání. Praha : Linde, 1998, 543 s.
31. Pelikánová, I. Obchodní právo. 4, Obligační právo – Komparativní rozbor. 1. vydání. Praha : ASPI-Wolters Kluwer, 2009, 395 s.
32. Pelikánová, I. Obchodní právo. 5, Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 356 s.
33. Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. vydání. Praha : ASPI, 2009, 340 s.
34. Raban, P. Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva. Brno : Václav Klemm, 2013, 476 s.
35. Randa, A. Soukromé obchodní právo rakouské (1908). 1. vydání. Praha : Vysoká škola aplikovaného práva, 2008, 345 s.
36. Sedláček, J. Občanské právo československé. Všeobecné nauky. Praha : Wolters Kluwer, 2012, 299 s.
37. Schrotz, K., Andres, B., Fajnor, V., Záturecký, A., Hartmann, A., Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 4, (§§ 859 až 1089). Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha : Codex Bohemia, 1998, 866 s.
38. Skřejpek, M. Římské soukromé právo: Systém a instituce. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011, 350 s.
39. Suchoža, J., Husár, J. a kol. Obchodné právo. 1. vydání. Bratislava : IURA EDITION, 2009, 1100 s.
40. Svejkovský, J., Svejkovská, J. Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 792 s.
41. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 1469 s.

42. Štenglová, I. Přehled judikatury ve věcech občanskoprávních závazkových vztahů. Praha : Wolters Kluwer, 2010, 1156 s.
43. Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. 5. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, 552 s.
44. Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha : Wolters Kluwer, 2014, 1736 s.
45. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1375 - 2471 s.
46. UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010. Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2010, 454 s. Dostupné z URL:
<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversion/principles2010-e.pdf>.
47. Zásady mezinárodních obchodních smluv. 1. vydání. Praha : Codex Bohemia, 1997, 348 s.

Časopisecké články

1. Alexander, J. Ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení. Právní rozhledy, 2006, č. 2, s. 69–71.
2. Bejček, J. Pět letmých pozastavení nad poslední loňskou novelou obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 2005, č. 11, s. 397–401.
3. Bejček, J. „Povaha ustanovení“ o úrocích z prodlení. Právní rozhledy, 2006, č. 11, s. 406–410.
4. Bonnell, M. J. Zásady UNIDROIT a Zásady evropského smluvního práva – podobné pravidlá pre zhodné ciele? Právny obzor, 1997, č. 2, s. 109–120.
5. Břicháček, T. Otázky kolem Společného referenčního rámce pro evropské smluvní právo. Jurisprudence, 2009, č. 5, s. 20–27.
6. Čech, P. Smluvní pokuta versus úrok z prodlení. Právní rádce, 2008, č. 4, s. 21–30.
7. Čech, P. Marek, M. K odstoupení od smlouvy při prodlení dlužníka. Právní rádce, 2007, č. 9, s. 25–32.
8. Dědič, J. Postup proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Právní rozhledy, 2012, č. 21, s. II.

9. Dohnal, J. Úročení úvěrů – vybrané otázky. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 2, s. 45–52.
10. Doležal, T. Odpovědnost za vady díla podle obchodního zákoníku. *Stavební právo: bulletin*, 2011, č. 4, s. 8–19.
11. Doležal, T. Prodlení podle nového občanského zákoníku. *Stavební právo: bulletin*, 2013, č. 2, s. 37–47.
12. Doležel, V. Úroky z prodlení v mezinárodních obchodních závazkových vztazích (§ 735 obchodního zákoníku). *Bulletin advokacie*, 2007, č. 4, s. 37–42.
13. Doležil, T., Havel, B. Příliš těžké břemeno harmonizace – k novele obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2005, č. 10, s. 354–359.
14. Eliáš, K. Bude rok 2011 rokem nového občanského zákoníku? *Právní rozhledy*, 2011, č. 1, s. II.
15. Eliáš, K. Co přináší nový občanský zákoník byznysu? *Obchodněprávní revue*, 2012, č. 5, s. 148–153.
16. Eliáš, K. Česká juristická postmoderna a rekodifikace soukromého práva. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 6–7, s. 46–59.
17. Eliáš, K. K rekodifikaci našeho soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2000, č. 8, s. 327–331.
18. Eliáš, K. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, č. 17, s. 632–637.
19. Eliáš, K. Poznámky k návrhu obecné části občanského zákoníku. *Justiční praxe: časopis české justice*, 2002, č. 8, s. 501–506.
20. Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. *Právní rádce*, 2003, č. 12, s. 4–15.
21. Eliáš, K. Reforma soukromého práva aktuálně: Do Evropy! *Právní rozhledy*, 2008, č. 12, s. 423–427.
22. Eliáš, K. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. *Právní rozhledy*, 2008, č. 1, s. 1–7.
23. Eliáš, K., Havel, B. Zpráva o stavu prací nad novým obchodním zákonem. *Právní rozhledy*, 2002, č. 5, s. 249–253.
24. Grulich, T. Několik poznámek k § 369a obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2005, č. 2, s. 57–59.

25. Handlar, J. Několik poznámek ke koncepci odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu. *Právník*, 2004, č. 2, s. 169–177.
26. Handlar, J. Právní odpovědnost – netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. *Právník*, 2004, č. 11, s. 1041–1065.
27. Havel, B. Kodifikace obchodního práva – diskusně. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 6–7, s. 60–64.
28. Havel, B. Nový obchodní zákon a doktrína. *Právní rozhledy*, 2003, č. 5, s. 233–238.
29. Havel, B. Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 1–10.
30. Horák, P., Hromada, M., Podaný, J. Nová úprava úroků z prodlení v soudní praxi. *Právní rozhledy*, 2005, č. 19, s. 708–712.
31. Horák, P., Hromada, M. Opravdu si nemohou nepodnikatel a podnikatel platně smluvit úrok z prodlení jiný než podle nařízení vlády č. 142/1994 Sb.? *Právní rozhledy*, 2009, č. 23, s. 829–837.
32. Hulmák, M. Poplatky z prodlení v českém právu. *Právní rozhledy*, 2003, č. 5, s. 246–249.
33. Hulva, T. Nová úprava úroků z prodlení a potírání prodlení v obchodních transakcích. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 1, s. 20–24.
34. Jäger, M. Splnění závazku provést dílo podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2010, č. 11, s. 381–387.
35. Kanda, A. Ještě jednou k otázkám nové kodifikace soukromého práva v České republice. *Právní rozhledy*, 1995, č. 11, s. 445–448.
36. Kanda, A. K některým otázkám legislativních úprav v oblasti soukromého práva. *Právník*, 1990, č. 11, s. 971–982.
37. Klega, L. K opomíjenému ustanovení o splatnosti ceny a úrocích z prodlení. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 9, s. 30–31.
38. Korbel, F., Voda, V. Současný stav rekodifikace soukromého práva hmotného. *Právní rozhledy*, 2008, č. 19, s. II.
39. Kovařík, Z. Úrok z prodlení při obchodních závazcích. *Obchodní právo*, 1992, č. 1, s. 26–32.

40. Lavický, P. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, č. 23, s. 848–859.
41. Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. *Právní zpravodaj*, 2007, č. 11, s. 1–2.
42. Navrátil, D. Tři poznámky ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení. *Právní rozhledy*, 2006, č. 13, s. 482–483.
43. Návrh koncepce občanského zákoníku. *Právní praxe: časopis české justice*, 1996, č. 5-6, s. 249–380.
44. Novotná, P. Prameny evropského smluvního práva. *Právní fórum*, 2008, č. 7, s. 289–292.
45. Pelikán, R. Několik poznámek k problematice půjčování peněz spotřebitelům. *Právní rozhledy*, 2008, č. 3, s. 86–94.
46. Pelikánová, I. Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu. *Právní rozhledy*, 2007, č. 18, s. 656–669.
47. Pelikánová, I. Kodifikace českého soukromého práva, zejména ve vztahu k úpravě obchodních vztahů. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 3, s. 36–51.
48. Pelikánová, I. Kodifikace soukromého práva po česku. *Právní zpravodaj*, 2003, č. 2, s. 1–7.
49. Pelikánová, I. Několik poznámek k prvním paragrafům návrhu občanského zákoníku. *Justiční praxe: časopis české justice*, 2002, č. 8, s. 513–528.
50. Pelikánová, I. Zánik obchodních závazků splněním. *Právní praxe v podnikání*, 1995, č. 3, s. 1–8 a č. 4, s. 1–11.
51. Plíva, S. Odstoupení od obchodní smlouvy. *Bulletin advokacie*, 1993, č. 6–7, s. 5–16.
52. Plíva, S. Prodlení v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 1995, č. 10, s. 2–7.
53. Pražák, P. Má institut právní odpovědnosti v návrhu občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*, 2012, č. 3, s. 101–105.
54. Provozník, J., Slováček, J. K některým otázkám promlčení smluvní pokuty a úroku z prodlení podle staré a nové úpravy. *Právní rozhledy*, 2013, č. 20, s. 687–692.
55. Raban, P. DCFR – první výstup na cestě k evropskému zákoníku soukromého práva. *Karlovarská právní revue*, 2008, č. 2, s. 61–73.

56. Raban, P. Kodifikace smluvního práva na evropské úrovni završena. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 5, s. 58–63.
57. Raban, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. *Právní rozhledy*, 2008, č. 11, s. 397–401.
58. Rozehnalová, N., Střelec, K. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT, lex mercatoria a odvaha k aplikaci. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2004, č. 1, s. 48–55.
59. Selucká, M. K některým trendům vývoje evropského smluvního (závazkového) práva. *Právní rozhledy*, 2011, č. 3, s. 103–106.
60. Šilhán, J. Evropské smluvní právo – současnost a perspektivy možného budoucího vývoje. *Právní fórum*, 2006, č. 11, s. 381–389.
61. Šilhán, J. Několik poznámek k pojmu prodlení dlužníka v NObčZ. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 5, s. 140–145.
62. Šilhán, J. Předpoklady vzniku úroků z prodlení dle nového občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 1, s. 5–10.
63. Šilhán, J. Vzdání se práv z vadného plnění v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, č. 20, s. 712–716.
64. Švihla, J. Úvaha nad opožděnou transpozicí čl. 3.1. písm. d) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES – o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 11–12, s. 38–41.
65. Tomsa, M. Některé otázky kolem úroku z prodlení v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 2006, č. 1, s. 2–7.
66. Tomsa, M. Nová úprava splatnosti ceny dodávek a úroku z prodlení v obchodních transakcích. *Obchodní právo*, 2005, č. 3, s. 2–7.
67. Tomsa, M. Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 1999, č. 12, s. 2–7.
68. Vymazal, L. K zákazu úročení příslušenství. *Právní rádce*, 2008, č. 4, s. 30–34.
69. Zoulík, F. Průvodní zpráva k materiálu „Koncepce nového civilního kodexu“. *Právní praxe: časopis české justice*, 1996, č. 8, s. 582–604.
70. Zpráva o průběhu přípravy rekodifikace soukromého práva hmotného. *Právní zpravodaj*, 2008, č. 6, s. 2.

Judikatura

1. Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 19. listopadu 1991, *Francovich a další*, C-6/90 a C-9/90.
2. Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 3. dubna 2008, *Telecom GmbH v. Deutsche Telekom AG*, C-306/06.
3. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 14. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03 (N 84/37 SbNU 157).
4. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. května 2009, sp. zn. I. ÚS 523/07 (N 113/53, SbNU 409).
5. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 23. února 2010, sp. zn. II. ÚS 1612/09 (N 33/56 SbNU 373).
6. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. července 2010, sp. zn. I. ÚS 728/10 (N 136/58 SbNU 105).
7. Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 5. dubna 2011, sp. zn. II. ÚS 12/11.
8. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. srpna 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10 (N 138/62 SbNU 167).
9. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 2447/13.
10. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. května 1999, sp. zn. 33 Cdo 894/1998, in: *Obchodní právo*, 1999, č. 8, s. 25.
11. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. března 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99, č. 5/2002 Sb. rozh. civ.
12. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. ledna 2002, sp. zn. 25 Cdo 426/2000, in: *Soudní rozhledy*, 2002, č. 8, s. 285–287.
13. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. prosince 2002, sp. zn. 29 Odo 416/2001, in: *Obchodní právo*, 2002, č. 12, s. 20–23.
14. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. ledna 2004, sp. zn. 32 Odo 442/2003.
15. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. března 2004, sp. zn. 35 Odo 101/2002, č. 5/2006 Sb. rozh. civ.

16. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. dubna 2004, sp. zn. 32 Odo 978/2003.
17. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. června 2004, sp. zn. 33 Odo 449/2002.
18. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. března 2005, sp. zn.: 33 Odo 1117/2003, č. 26/2006 Sb. rozh. civ.
19. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. června 2005, sp. zn. 20 Cdo 404/2004.
20. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. července 2005, sp. zn. 25 Cdo 1523/2004.
21. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. září 2005, sp. zn. 33 Odo 890/2005.
22. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. října 2005, sp. zn. 25 Cdo 1269/2004, č. 82/2006 Sb. rozh. civ.
23. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. listopadu 2005, sp. zn. 32 Odo 1022/2004.
24. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. prosince 2005, sp. zn. 33 Odo 871/2005.
25. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. prosince 2005, sp. zn. 25 Cdo 2328/2004.
26. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. ledna 2006, sp. zn. 21 Cdo 563/2005, č. 65/2006 Sb. rozh. civ.
27. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. srpna 2006, sp. zn. 33 Odo 880/2006.
28. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. února 2007, sp. zn. 21 Cdo 681/2006; 21 Cdo 682/2006.
29. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. dubna 2007, sp. zn. 32 Cdo 1045/2007.
30. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. dubna 2007, sp. zn. 32 Odo 785/2005.
31. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. listopadu 2007, sp. zn. 21 Cdo 3477/2006.

32. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. ledna 2008, sp. zn. 29 Odo 805/2006, č. 104/2008 Sb. rozh. civ.
33. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. února 2008, sp. zn. 32 Cdo 5492/2007.
34. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. června 2008, sp. zn. 29 Odo 1032/2006.
35. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. června 2008, sp. zn. 32 Cdo 3010/2007, in: Soudní rozhledy, 2009, č. 3, s. 104–105.
36. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. října 2008, sp. zn. 32 Odo 873/2006, in Právní rozhledy, 2009, č. 24, mimořádná příloha, s. 21–23.
37. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. ledna 2009, sp. zn. 32 Cdo 4179/2007.
38. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. června 2009, sp. zn. 23 Odo 1787/2006, č. 37/2010 Sb. rozh. civ.
39. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. srpna 2009, sp. zn. 33 Cdo 1450/2008, č. 79/2010 Sb. rozh. civ.
40. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. října 2009, sp. zn. 30 Cdo 4720/2007.
41. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. ledna 2010, sp. zn. 23 Cdo 1462/2008, in: Právní rozhledy, 2010, č. 17, s. 635–638.
42. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. února 2010, sp. zn. 25 Cdo 5080/2007.
43. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. března 2010, sp. zn. 31 Cdo 4291/2010, č. 96/2010 Sb. rozh. civ.
44. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. prosince 2010, sp. zn. 31 Cdo 5241/2007, in: Obchodněprávní revue, 2011, č. 2, s. 58–61.
45. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. prosince 2010, sp. zn. 32 Cdo 2326/2009.
46. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. června 2011, sp. zn. 23 Cdo 830/2010.
47. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. června 2011, sp. zn. 33 Cdo 2131/2009.

48. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. května 2012, sp. zn. 31 Cdo 717/2010, Sb. rozh. civ. 104/2012.
49. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. ledna 2013, sp. zn. 33 Cdo 337/2012.
50. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 869/2012.
51. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. dubna 2013, sp. zn. 33 Cdo 1315/2011.
52. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14. července 2004, sp. zn. 5 Cmo 82/2004 in: Soudní rozhledy, 2004, č. 11, s. 421–423.

Soudní rozhodnutí, u kterých není uvedeno, kde byla publikována, jsou dostupná z URL: <http://eur-lex.europa.eu> (v případě rozhodnutí Evropského soudního dvora), z URL: <http://nalus.usoud.cz> (v případě rozhodnutí Ústavního soudu České republiky) nebo z URL: <http://www.nsoud.cz> (v případě rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky).

Ostatní zdroje

1. Akt Rady ze dne 2. prosince 2009, č. 17024/09. Dostupné z URL: http://register.consilium.europa.eu/content/out?lang=EN&DOC_LANCD=CS&typ=ENTRY&i=ADV&DOC_ID=ST%2017024%202009%20INIT.
2. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku, Národní shromáždění republiky Československé, I. volební období, tisk 509. Dostupné z URL: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm.
3. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu), Národní shromáždění Československé socialistické republiky, III. volební období, tisk 149. Dostupné z URL: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm.
4. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku, Národní shromáždění Československé socialistické republiky, III. volební období, tisk 156. Dostupné z URL: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_01.htm.

5. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu hospodářského zákoníku, Národní shromáždění Československé socialistické republiky, III. volební období, tisk 188. Dostupné z URL: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0188_01.htm.
6. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona obchodní zákoník, Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, VI. volební období, tisk 684. Dostupné z URL: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0684_01.htm.
7. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, VI. volební období, tisk 685. Dostupné z URL: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_01.htm.
8. Feasibility study for a future instrument in European Contract Law ze dne 3. května 2011. Dostupné z URL: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/feasibility_study_final.pdf.
9. Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, KOM (2011) 635 v konečném znění ze dne 11. října 2011. Dostupné z URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011PC0635&rid=1>.
10. Návrh občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005. Dostupné z URL: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_verze_2005.pdf.
11. Návrh občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2007. Dostupné z URL: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_s_DZ_verze_2007.06.03.pdf.
12. Návrh společného referenčního rámce. In: Karlovarská právní revue, 2008, č. 2, mimořádná příloha.
13. Programové prohlášení Vlády České republiky ze dne 4. srpna 2010. Dostupné z URL: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf
14. Rezoluce Evropského parlamentu o sblížení občanského a obchodního práva členských států ze dne 6. listopadu 2001, A5-0384/2001. Dostupné z URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A5-2001-0384&language=EN>.

15. Usnesení vlády České republiky č. 1350 ze dne 22. prosince 1999 o Plánu legislativních prací vlády na rok 2000 a o aktualizovaném Výhledu legislativních prací vlády na léta 2001 a 2002. Dostupné z URL: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/dcc7d35c85c5f1e7c125741a004890df/e5dad50303b65b19c12571b6006c27a4?OpenDocument.
16. Usnesení vlády České republiky č. 345 ze dne 18. dubna 2001 k návrhu věcného záměru občanského zákoníku (kodifikace soukromého práva). Dostupné z URL: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/9A9EE9AC86032767C12571B6006CFB12.
17. Usnesení vlády České republiky č. 222 ze dne 6. března 2002 k návrhu věcného záměru obchodního zákona. Dostupné z URL: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/B7C18D26A5F49334C12571B6006CD1CA.
18. Usnesení vlády České republiky č. 992 ze dne 14. října 2002 o Plánu legislativních prací vlády na zbývající část roku 2002 a o Výhledu legislativních prací vlády na léta 2003 až 2006. Dostupné z URL: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/B94BDCEB42B35E57C12571B6006CA021.
19. Usnesení vlády České republiky č. 8 ze dne 8. ledna 2003 o Plánu legislativních prací vlády na rok 2003. Dostupné z URL: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/EFCD7E12F7FA347DC12571B60070FC00.
20. Usnesení vlády České republiky č. 753 ze dne 21. července 2003 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. června do 30. června 2003. Dostupné z URL: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/CE6E91F5EB66665DC12571B6006E337E.
21. Usnesení vlády České republiky č. 97 ze dne 28. ledna 2004 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. prosince do 31. prosince 2003. Dostupné z URL: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/C75EE534FC5EAEC0C12571B6006D4F16.

22. Usnesení vlády České republiky č. 1157 ze dne 24. listopadu 2004 o Plánu legislativních prací vlády na zbývající část roku 2004 a na rok 2005. Dostupné z URL:
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2004&11-24.
23. Usnesení vlády České republiky č. 794 ze dne 22. června 2005 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. května do 31. května 2005. Dostupné z URL:
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2005&06-22.
24. Usnesení vlády České republiky č. 964 ze dne 20. července 2005 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. června do 30. června 2005. Dostupné z URL:
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2005&07-20.
25. Usnesení vlády České republiky č. 1651 ze dne 21. prosince 2005 o Plánu legislativních prací vlády na rok 2006. Dostupné z URL:
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2005&12-21.
26. Usnesení vlády České republiky č. 886 ze dne 26. července 2006 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. června do 30. června 2006. Dostupné z URL:
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2006&07-26.
27. Usnesení vlády České republiky č. 68 ze dne 24. ledna 2007 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. prosince do 31. prosince 2006. Dostupné z URL:
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2007&01-24.
28. Usnesení vlády České republiky č. 500 ze dne 16. května 2007 o Plánu legislativních prací vlády na zbývající část roku 2007 a k Výhledu legislativních prací vlády na léta 2008 až 2010. Dostupné z URL:
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2007&05-16.
29. Usnesení vlády České republiky č. 34 ze dne 16. ledna 2008 k návrhu Plánu legislativních prací vlády na rok 2008. Dostupné z URL:
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2008&01-16.
30. Usnesení vlády České republiky č. 510 ze dne 29. dubna 2009 k návrhu občanského zákoníku. Dostupné z URL:

[http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/AA036E18B4506767C12575A200441BB5/\\$FILE/510%20uv090427.0510.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/AA036E18B4506767C12575A200441BB5/$FILE/510%20uv090427.0510.pdf).

31. Usnesení vlády České republiky č. 69 ze dne 26. ledna 2011 k návrhu Plánu legislativních prací vlády na rok 2011 a k návrhu Výhledu legislativních prací vlády na léta 2012 až 2014. Dostupné z URL: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2011&01-26.
32. Usnesení vlády České republiky č. 357 ze dne 18. května 2011 k návrhu občanského zákoníku. Dostupné z URL: [http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A9A3945FD36EB02CC125789D0038A22D/\\$FILE/357%20uv110518.0357.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A9A3945FD36EB02CC125789D0038A22D/$FILE/357%20uv110518.0357.pdf).
33. Věcný záměr občanského zákoníku. In: Právní praxe: časopis české justice, č. 1–2, s. 3. Dostupné z URL: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/2011/vecny_zamer_OZ_2000.pdf.
34. Věcný záměr obchodního zákona. Dostupné z URL: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-10579960-vecny-zamer-obchodniho-zakona>.
35. Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník (Poslanecká sněmovna Národního shromáždění Republiky Československé, IV. volební období, sněmovní tisk č. 844). Dostupné z URL: http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_01.htm.
36. Vládní návrh zákona občanský zákoník (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. V. volební období, sněmovní tisk č. 835/0). Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=835&CT1=0>.
37. Vládní návrh zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. V. volební období, sněmovní tisk č. 836/0. Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=836>.
38. Vládní návrh zákona občanský zákoník (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. VI. volební období, sněmovní tisk č. 362/0). Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>.
39. Vládní návrh zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. VI.

volební období, sněmovní tisk č. 363/0. Dostupné z URL:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=363&CT1=0>.

40. Zelená kniha Komise o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky, KOM (2010) 348 ze dne 1. července 2010. Dostupné z URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0348&rid=1>.

Resumé

The submitted thesis analyses the legal regulation of delay under the currently applicable civil code effective since 1st January 2014 and under related Czech and European legislation. The current regulation of delay is relatively new and there has not yet been sufficient practical experience with it. Only brief explanatory notes to the provisions on delay under the applicable civil code are also not very helpful for better understanding of the legislation. As a result of this the thesis extensively analyses not only the current legislation but also the historical legal regulation particularly from the period of the First republic and from the period following year 1989 which both inspired the applicable legislation. The thesis further draws attention to the case-law of the Czech courts and opinions of the leading domestic civil lawyers and commercial lawyers regarding the former regulation effective until 31st December 2013 and it assesses whether to apply these legal opinions of legal praxis and theory also to the currently effective legislation. The author of the thesis analyses the suitability of the applicable regulation, points out certain issues of the legislation and by providing legal argumentation offers his own solution of these issues.

The thesis is divided to five main topics. The opening chapter of the work describes the historical development of the regulation of delay starting with the General civil code, process of the recodification of the Czech private law and the gradual changes of the regulation of delay and the chapter also introduces the system of the current regulation of delay under the Czech private law. The second chapter focuses on the term “delay” and liability for delay and other component terms of the “debtor’s delay” and the “creditor’s delay”. The content of these terms is defined by reciprocal relation between delay and performance of an obligation and also by time definition of delay which is based on description of conditions for existence of delay and conditions under which the delay ceases to exist. The following two chapters of the work analyse the legal impacts of the creditor’s delay and the legal impacts of the debtor’s delay resulting in obligation which the delayer did not have before the delay. Substantial attention is given to the explanation of interests on late payments as they are an instrument often used in praxis, regulation of which went through rapid changes in the

past whether by Czech case-law or by legislation changes not only of the Czech law but mainly of the European law. The closing chapter compares the Czech delay regulation with the regulation of non-performance as a term subordinate to the term delay used in the international conventions such as UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts; The Principles of European Contract Law (PECL) and Draft of a Common Frame of Reference (DCFR). These regulations were chosen for comparison mainly because the lawmakers took them into consideration when creating the current civil code but also because they result from long-term activities of the world's most respected personalities of the legal theory and praxis which make them sources to be complied with not only by the Czech lawmakers.

Abstrakt

Rigorózní práce s názvem „Prodlení podle nového občanského zákoníku“ rozebírá obecnou právní úpravu prodlení a jeho následků v současném občanském zákoníku a v souvisejících předpisech evropského a českého práva. Práce objasňuje systematiku současné právní úpravy, objasňuje podstatu a smysl prodlení, vymezuje pojem prodlení a dílčí pojmy prodlení dlužníka a prodlení věřitele a jejich vztah k pojmu splnění dluhu. Práce se dále věnuje rozboru jednotlivých následků prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Závěr práce obsahuje srovnání současné české právní úpravy s mezinárodními úpravami reprezentovanými Zásadami mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT, Zásadami evropského smluvního práva (PECL) a návrhem Společného referenčního rámce (DCFR).

Abstract

The thesis which is called “Delay in the new Civil Code” analyses the general legal regulation of delay and its consequences under the current civil code and related European and Czech legislation. The thesis explains the system of the current regulation, explains the nature and meaning of delay, defines the term “delay” and partial terms “debtor’s delay” and “creditor’s delay” and how they relate to the term of performance of a obligation. The work further focuses on analysis of the individual consequences of debtor’s delay” and “creditor’s delay. The closing part of the work contains comparison of the current Czech legislation with the international regulations such as UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PECL); The Principles of European Contract Law and Draft of a Common Frame of Reference (DCFR).

Prodlení

Závazkové právo

Delay

Law of obligations